
ÆDES CHRISTI
in Academia Oxoniensi

Nordiske Oldskrifter

udgivne

af

det nordiske Literatur-Samfund.

XVIII.

Skånske Lov,

ved *P. G. Thorsen.*

KJØBENHAVN.

Trykt i Brødrene Berlings Bogtrykkeri.

1854.

DET NORDISKE LITERATUR-SAMFUND.

Det nordiske Literatur-Samfund har til Formaal at udbrede Kundskab til Nordens ældre Literatur, navnlig ved at udgive nordiske Oldskrifter paa en med Almenhedens Tarv overenstemmende Maade, og ved at udbrede disse i saa vid en Kreds som muligt. Samfundet vil derfor nærmest foranstalte Haandudgaver af de vigtigste islandske og andre oldnordiske Skrifter med en vel bearbejdet Text, og vil ved Siden heraf ogsaa søge at fremkalde lignende Udgaver af de senere Sprogmindesmærker, navnlig af Levningerne fra vor egen Middelalder. Men da Kundskaben til Nordens Oldsprog er saa lidet udbredt, vil Samfundet, i det mindste indtil Tilvejebringelsen af andre fornødne Hjælpemidler gjör det overflødigt, ledsage hine Textudgaver med Oversættelser eller saadanne Oplysninger, som ere nødvendige til fuldstændig at forstaae det udgivne. De af Samfundet besørgede Skrifter skulle indrettes saaledes, at Texterne og Oversættelserne eller Oplysningerne kunne samles i særskilte Bind. Samfundets Love ere:

§ 1. Samfundet har til Formaal, at fremme Kundskab til Nordens ældre Literatur, nærmest ved at udgive og udbrede nordiske Oldskrifter og de til disses Benyttelse fornødne Hjælpemidler.

§ 2. Aarlig afholdes i Kjøbenhavn et Møde, hvorpaa samtlige Medlemmer have Stemmeret.

§ 3. Til at bestyre Samfundets Anliggender vælges paa det aarlige Møde et Raad af 5 Medlemmer. Af disse afgaae efter det förste Aar tre, næste Aar to, og saa fremdeles.

SKÅNSKE LOV

og

Eskils skånske Kirkelov,

tilligemed

Andreæ Sunonis lex Scaniæ prouincialis,

Skånske Arvebog

og

det tilbageværende af Knud den 6.'s og Valdemar den 2.'s Lovgivning vedkommende skånske Lov,

udgivet af

det nordiske Litteratursamfund

ved

P. G. THORSEN.

KJØBENHAVN.
Trykt i det Berlingske Bogtrykkeri.
1853.

Forerindring.

Skånes gamle Provindslov, hvis Sprog er den ældste Dansk, står ved sit Indhold i et meget nært Forhold, på forskjellig Måde, såvel til den gamle sællandske Lov som til Valdemar den andens jydske Lov. Navnlig giver dette sidste Forhold et dybt Indblik i Tilværelsen og tildels Beskaffenheden af gamle, til Grund for de nærværende Provindslove liggende, Retsbøger, som gå meget langt tilbage i Tiden. På den anden Side er skånske Lov vistnok den eneste af de gamle danske Provindslove, hvori bestemte kongelige Forordninger, der endnu haves og kjendes, ere blevne overførte, og den eneste af hvilken der, inden den endnu ganske fik den Skikkelse, hvori den er blevet os opbevaret, haves en Fremstilling på Latin, hvilket uden Tvivl hidrører fra, at det var i det danske Ærkestift, fra Arilds Tid et Hovedsæde for „Dani orientales", at denne Lov gialdt.

Alligevel er der fra Videnskabens Side endnu bestandig gjort mindst for skånske Lov. Den er, som bekjendt, kun udgivet her den ene Gang, da den indvandrede tydske Bogtrykker Gotfr. Gemen lod trykke „skonskæ logh", - således som den findes i unge Håndskrifter og som den i en Hast kunde erholdes - Kbh. 1505, 4to, og efterat tidligere i samme År „then zelands low", besörget på lignende Måde, var udgået fra samme Presse; Hensigten hermed var at komme den daglige Brug til Hjælp. Loven vedblev at gjælde, så længe Skåne var dansk Provinds, („efter vor skonske

logh" hedder det i Dokumenter, endog Benævnelsen „Hallands Lov" forekommer), og dog blev den ej oftere trykt i den Tid. Dette er formodentlig Grunden til, at man vedblev med Afskrifter; mulig har dog, da det samme finder Sted også ved de andre gamle danske Love, en vis Lyst været fremherskende til, at man vilde have, som i Fortiden, sin Lovbog skrevet for sig selv. Efterat Skåne var blevet svensk Provinds og der toges stærke Forholdsregler for der at gjennemføre det ny Herredömme, varede det heller ikke længe, inden man måtte gå ind på i Stedet for Provindsens egen gamle Lov at modtage svensk, hidtil fremmed, Ret, hvilket skete allerede omtrent 1682, (jfr. Cronholms „Skånes politiska historia" 2, 390-91). Det blev således, mærkeligt nok, også under de så meget forandrede Statsforhold, dog næsten i et og samme År, at skånske Lov på denne Måde ophørte at gjælde i Skåne, Halland og Bleking, og at her i Riget Provindsernes gamle Love (den skånske var naturligvis vedblevet på Bornholm) gave Plads, kun med Undtagelse af jydske Lov i Slesvig, for den ny almindelige, endnu gjældende, danske Lovbog, der indførtes ved kgl. Forordn. af 23. Juni 1683, men dog i det hele holdt sig til den Grund, der ved og igjennem hine, såvidt de nåede, var lagt. — Imidlertid var „Then Gambla Skåne Lagh" på offentlig Bekostning blevet udgivet af Joh. Hadorph (i Stokholm 1676. fol.), på en Tid, da man i Sverrig med Begejstring fremdrog, hvad der kunde tjene til de gamle Mindesmærkers Belysning og Forherligelse. Udgaven, der var besörget fornæmlig efter et meget gammelt Håndskrift, var et meget hæderligt og fortjenstligt Arbejde, og det har også bestandig især været derfra, at Kundskab om skånske Lov i hele den følgende Tid har måttet hentes. Siden er ikke foretaget noget for på ny at bringe Loven frem, da N. H. Sjøborgs

lette Meddelelse af den i hans skånske „Samlingar“, I, 2. fra 1802, skal i det höjeste kun nævnes.

At der således kun en Gang, nu for henved 200 År siden, var gjort noget af Betydenhed for dette ærværdige og vigtige fædrelandske Monument, og i Danmark endog kun hvad der skete, nu for 350 År siden, som den første Begyndelse, måtte opmuntre til, at der her kunde komme en Udgave jo för jo heller og til at overvinde de hermed forbundne Vanskeligheder. Den i den Henseende for mig önskeligste Betingelse, at der nemlig måtte være en Codex, som var ældre end den, der hidtil var udgivet, var heldigvis tilstæde. Ihvorvel nemlig den af Hadorph brugte er meget gammel og altid vil have en meget stor Vigtighed, står den dog i Alder tilbage for det berömte Runehåndskrift af Loven, hvilket desårsag alene, skjönt begge disse Codices - i en meget tydelig Modsætning til de i Alderen næst efter kommende Håndskrifter - have Loven på disses første Stadium, alene på ikke få enkelte Steder har Lovens ældste Form, såvidt den er os opbevaret, og i det hele lader en sådan skimte igjennem på en Måde, som ellers ikke finder Sted ved noget Håndskrift af nogen anden af de gamle danske Love. Planen for Udgivelsesmåden kunde således være den samme, som jeg hidtil har fulgt og nærmere har forklaret i de tidligere Forerindringer; den holder, som derfra vil være bekjendt, Middelvejen mellem en, let vilkårlig blivende, Sammensætten og Mestren af Håndskrifterne og en ubetinget Gjengivelse, og vedkjender sig som Grundsætning, at disse i Almindelighed meget snart forlade det første Stadium, og at til Kundskab om Lovenes ældste og egentlige Skikkelse, som er min Opgave nærmest, indeholdes i det hele forholdsvis kun lidt i Mængden af yngre Håndskrifter, forsåvidt de i den Henseende ere ikke ganske ubrugelige, - mens de na-

turligvis på anden Måde have större eller mindre Interesse og Vigtighed. **Nærværende Udgave** burde, troede jeg, hensigtsmæssigst indeholde **hvad der i videre Forstand udgjör den skånske Provindslov**, skjönt dette er mere forskjelligartet ved denne end ved de andre. Den giver derfor, foruden selve den egentlige Lov og Kirkeloven, ej blot (som 1505 og 1676) Stykkerne om Arv og Orbodemål, som ere overførte fra Valdemars sællandske Lov, men også Ærkebiskop Anders Sunesöns latinske Affattelse af Loven, der, foretaget uden Tvivl i Årene 1208-15, er så særdeles vigtig for at kjende Lovens Omfang og Beskaffenhed til en bestemt Tid og den Indflydelse, den kongelige Lovgivningsmagt har udøvet på den, inden den fik sin endelige, os overleverede danske Form, - og hidtil kun havdes udgivet, dels særskilt af Ar. Hvitfeldt („Leges Provinciales Terræ Scaniæ", Hafniæ 1590. 4to) og dels af Kolderup-Rosenvinge („Lex Scaniæ antiqua") som 1. Dels 1. Afdeling af „Samling af gamle danske Love", Kbhvn, 1846. 4to. Endelig antoges det at ville være bekvemt og oplysende her samlet at meddele de få Forordninger af Knud den 6. og Valdemar den 2., der ere tilbage af dem, And. Sunesön omtaler som indvirkende på og vedkommende skånske Lov, og hvad der af den Art ellers haves.

1. **Skånske Lov, som den her udgives, har således nærmest sin Kilde i Runehåndskriftet af samme**, der herved først fremdrages. Dette Håndskrift blev ikke bekjendt til Afbenyttelse for Videnskaben, för det omtrent 1637 kom i O. Worms Besiddelse. Til ham kom det gjennem flere Hænder fra „Danmarks Riges Kansler" Anthonius Bryske († 1566), der allerede 1519 havde som „Magister Hauniensis" besøgt Wittenberg, og, ligesom flere af hans Slægt för ham, elskede Studier, og for os, da vi vide så lidet om Håndskriftets tidligere Skjæbne, står som den, hvem dets Bevarelse nærmest

skyldes. En lykkelig Stjærne synes at have villet, at dette Håndskrift-Klenodie ikke skulde gå til Grunde. Var det blevet i den Wormske Bogsamling, havde det næppe undgået den Ødelæggelse, som 1728 overgik samme, men O. Worms Sön havde heldigvis skjænket det til O. Borch; endda vilde det vistnok samme Gang have delt Skjæbne med dennes Stiftelse og hvad han efterlod dertil, dersom det ikke ved et tilfældigt Held havde, som man må antage, netop været den Tid hos Arnas Magnæus og var blevet reddet med det meget, der, alle hans Tab uagtet, dog hos ham frelstes for Efterslægten. Med hans store Samling kom Runehåndskriftet således til Universitets-Biblioteket og findes under Nr. 28, 8vo. Det indeholder ikke blot skånske Lov og Kirkelov og desuden et Par mindre Lovstykker (det om „bodløse Mål" og den såkaldte Forordning om Konejord) men også to gamle Kongerækker og den forrige Landgrændse imellem Danmark og Sverrig. Loven og Kirkeloven er skrevet helt igjennem med en og samme Hånd og med meget faste og meget smukke Runebogstaver - derimod er det følgende skrevet med en anden Hånd, noget anderledes, og ikke så smukt. Ingen af Afdelingerne, hverken Loven eller det historiske, er kommet til os ganske fuldstændigt; det var allerede Tilfælde i Worms Tid, da der nogle Steder i Loven er gjort Antegnelse af ham derom. I sin „Danica literatura antiquissima" der udkom 1636, havde Worm måttet sige (cap. 25, pag. 147) „nondum antiquiorem videre mihi contigit autorem, qui plane et omni ex parte literis Runicis in membrana aut charta fuerit exaratus." I et Brev, til en litterær Ven i Paris, af 24. Jan. 1638 (i Epp. II, 624) kunde han derimod glad berette, at dette nu ikke længer forholdt sig således, da „amicus quidam" havde sendt ham et gammelt Håndskrift skrevet helt med Runer, hvilket derefter kortelig beskrives og

karakteriseres; i Henhold hertil forandredes naturligvis Stedet i 2. Udg. i det nævnte Værk, 1651 (S. 134). O. Worm havde Grund til at være glad over det så lykkelig erholdte Håndskrift - der jo er det samme som her omhandles - da det havde og har så stor Betydning. Med Hensyn til den gamle Tids Brug af Runer vilde et sådant være vigtigt, ihvad så Indholdet var, men nærværende Runehåndskrift svarede ganske til, hvad man snarest kunde vænte, at et sådant måtte indeholde. Det var, som endnu tilværende Runestene udvise, netop Retsforhold, Slægtled og Grændseskjel, man ved disse Indskrifter, ved Siden af sammes almindelige Afbenyttelse til Amindelse og Eftermæle, søgte at opbevare. At denne så ældgamle rodfæstede Skrift i disse Lande også måtte være vedblevet, efterat man ikke længer skrev på Stene, var mere end rimeligt, selv uden bestemt Bevis derfor. Dette Håndskrift er, skjönt det er det ældste og störste af den Art, som kjendes, heller ingenlunde enestående. Der gives desuden ikke så ganske lidet, både stort og småt af lignende Beskaffenhed, som direkte eller indirekte er Lævning af Rune-Bogskriften hos os i Middelalderen. Det vilde imidlertid blive for vidtløftigt her at nævne og gjennemgå dette og at fremdrage hvad dels Indskrifter på Runestene fra disses egentlige Tidsalder, dels yngre Indskrifter - navnlig fra 12. og 13. Århundrede - indeholde til Oplysning herom, ligesom det vilde også føre for vidt her at gå ind på, hvad der kan hentes især fra den gamle islandske Litteratur til Kundskab om Runernes Brug til Bogskrift og ellers. Dertil vil behøves en egen omstændelig Undersøgelse, som jeg meget snart håber at få Leilighed til ved en særskilt Udgave af hele Runehåndskriftet som sådant. — Rimeligvis er det skrevet i Skåne, men forsåvidt det indeholder Loven, forefindes intet nærmere deri om, hvor og når omtrent det er blevet til. Derimod har sammes

historiske Del, - foruden det at derved findes en interessant Efterskrift, hvoraf ved nærmere Sammenligning noget vil kunne udbringes - i den ene Kongerække et Navn, som vel med Grund antages kun at tilhøre i det mindste en skånsk Affattelse og begge Kongerækkerne ende med Erik Menved og hans Dronning, hvorved Tiden altså er givet for såvidt, at de ikke ere ældre end höjst fra Enden af 13. Århundrede. Fornæmlig er det dog kun denne Håndskriftets mindre og yngre Afdeling, som de hidtil afgivne Domme om dets Alder have taget Hensyn til. Det var Tilfælde med O. Worm, navnlig i det han særskilt udgav (1642) denne anden Afdeling, og ligeledes med Langebek ved Udgivelsen 1772 på ny af Kongerækkerne (Scriptt. rer. dan. I.) og endelig også med den, der sidst har ytret sig om Håndskriftets Alder, nemlig Benediktineren B. Dudik („Forschungen in Schweden für Mährens Geschichte", 1852, S. 376). Denne sidste Bedömmelse støtter sig endog, hvilket netop er mig særdeles velbekjendt, kun til en yderst flygtig Betragtning blot af de ved Slutningen af Håndskriftet anbragte Tegn; den angår således egentlig kun disse og i alt Fald aldeles ikke den Del af Håndskriftet, der indeholder Loven, hvilken også fra vor Side en höj Alder kun er tillagt i Forhold til den Alder, danske Håndskrifter i det hele have. — En almindelig Dom om Runehåndskriftet er derimod den, der er afgivet i Thorkelins Diplomatar. I, præf. p. XIII, (1786), at det ikke er ældre end fra — 16. Århundrede. Ifølge denne Mening er det således ikke langtfra, at Håndskriftet er en blot tilfældig Kuriositet. Flere have dog villet være med til at dele denne Mening, der imidlertid ikke alene er så usagkyndig, men så uvidende, at den gjör sig selv til en Kuriositet. Længe för havde dog Ancher i (i Lovhist. I, S. 57-58, 1769) bestemtere end han plejer og aldeles rigtig ytret, at Håndskriftet ikke kunde være ældre end fra 13.

Århundrede og formodentlig heller ikke var yngre, (hvorfra Udgiverne af hans samlede Skrifter, fra 1807, uden Grund og uden Undersøgelse have (I, 80) villet drage noget). I Overensstemmelse med Rask, der dömte strængt og sikkert, er Runehåndskriftet i N. M. Petersens nordiske Sproghistorie, 1829, I, 84-87 (jfr. 2, 249 fg.) naturligvis anvist den samme rette Plads i Tiden. — At noget findes skrevet med Runer, kan i og for sig ikke være nok til, at det også er gammelt, men selvfølgelig kommer det an på, hvorledes det er skrevet, da der næppe har været nogen Tid, da Runerne her have været ganske ubekjendte. Den kyndige, nöjagtige og konsekvente Måde, hvorpå Runerne i Runehåndskriftet ere skrevne, hvilket noksom viser sig at være uvilkårlig udgået fra den gamle Tids Brug; den så gamle Sprogform, der tillige bestemt antyder en meget ældre, nemlig det egentlige Runesprog eller Stamsprog, hvilket igjennem hin i det hele vist uden Vanskelighed kunde tilbageføres; den ædle og naturlige Stil, som ikke er blot en Dagrand, men lys Dag, og ligesom jydske Lov i den Flensborgske Codex på ingen Måde står tilbage for det sællandske Skriftsprog, der ellers plejer at fremhæves som Kjærnen, hvorom det udviklede Skriftsprog er vundet; Beskaffenheden af Lovtexten, som her uden Tvivl vil befindes at have Fortrin fremfor den ellers ved Siden stående i det Håndskrift, der efter dette er ældst, - alt dette i Forening godtgjör bestemt, at Runehåndskriftet, sammenholdt med alle andre, er det ældste danske Lovhåndskrift og at det med fuldkommen Sikkerhed i alle Henseender kan benyttes som et dansk Håndskrift fra 13. Århundredes anden Halvdel.

Der er i hele den Tid, Runehåndskriftet har været bekjendt, kun gjort en höjst ubetydelig Anvendelse deraf med Hensyn til Loven. O. Worm selv var også her den første, i

det han gav en Meddelelse om og af det lejlighedsvis i sine „Monumenta danica“, 1643, pag. 81-85. Alt det øvrige siden indskrænker sig vistnok til, at O. Worms Ætling Luxdorph i en lille Afhandling i det Kjøbenhavnske Selskabs Skrifter, 6. Bind, 1754, anførte Lovstederne endog med Runer derefter, - at Ancher jævnlig i sine lovhistoriske Undersøgelser, hvor der er Anledning, omhandler og enkelte Gange har benyttet det til Sammenligning med Lovstykker, som han har meddelt, – og at endelig Thorkelin har brugt det med Hensyn til Kirkeloven, til Konferering i Samlingen af „danske Kirkelove“. Dog lader det til, at det ikke har manglet på, at man har sat Pris på Håndskriftet og mulig også haft Planer for med det. Der haves nemlig flere, dog ingenlunde nöjagtige, Afskrifter deraf, dels med Bevaring af Runeskriften, dels med latinske Bogstaver, hvilket synes at tyde på, at man i forrige Århundrede dog har tænkt på Udgivelse, hvoraf imidlertid intet er blevet. Unægtelig frembyder også dette Håndskrift ved Behandling til Udgivelse sine særegne Vanskeligheder, som man vel ikke så let giver sig ind på, når man ikke just har befattet sig med de egentlige Runemonumenter, til hvilke denne skrevne Rune-Bog föjer sig som et vigtigt sluttende Led, efter de forandrede Forhold, fra Middelalderen. Det har naturligvis været fornødent at trykke Loven her med sædvanlige Bogstaver, kun med Bibehold af þ, der ellers også findes i de ældste Håndskrifter. Denne Gjengivelse kan imidlertid, når man har sat sig ind i Håndskriftets faste og omhyggelige Skrivemåde, gjøres med fuldkommen Sikkerhed, og endog således, at det vil være muligt at føre den her trykte latinske Skrift nöjagtig, ved Hjælp af en Tavle over de anvendte Karakterer, tilbage til Håndskriftets Runeskrift, naturligvis med Undtagelse af enkelte, ikke indgribende Unöjagtigheder og grafiske Egen-

heder. Det spesielle i denne Henseende tilhører ikke dette Sted. I Anmærkningerne til Loven, som den findes her trykt, er omstændelig anført og omhandlet alt hidhørende, og i det hele hvad der elters kunde være mindste Anledning til, også uden at det her udtrykkelig er nævnt. Her behøves vist kun særskilt at gjøres opmærksom på, at *g*h, som meget ofte forekommer, er en Gjengivelse af Runen ✱, i det denne bruges i en og samme Form ikke blot for h, men også for g med en aspireret Lyd efter; det er öjensynlig Håndskrifternes sædvanlige gh, der derfor også er beholdt, kun således at g overalt er trykt kursiv, for derved at antyde at det er som en Art Abbreviering. Desværre har det også været nødvendigt at ofre forsåvidt en uforholdsmæssig Plads til i Anmærkningerne under Loven at omtale mange, stundum noget skjulte, ofte plumpt mishandlende, Rettelser og Udslettelser, som i en sildig Tid, forhåbenlig dog för 1637, er overgået Lov-Håndskriftet, mest i Begyndelsen, mindre siden. Hvor det alligevel var sikkert, hvad der var det oprindelige, er der ikke omtalt noget, men bestandig, når der derved var fremkommet virkelig Usikkerhed eller Utydelighed. Det følger af sig selv, at der af og til vil kunne være forskjellig Mening om, hvor der er rettet og hvor ikke, navnlig hvor der er rettet i det mindre (f. E. Runen for a til den for æ, den for t til den for d). Jeg har brugt den Fremgangsmåde, at jeg ikke har betragtet noget som rettet, selv om jeg var tilböjlig til at tro, at det var det, uden at det var mig aldeles öjensynligt. En god Vejledning yder dog den sædvanligst forskjellige Blækfarve og der er, ganske enkelte Steder undtagne, dog ikke nogen egentlig Skade derved forårsaget med Hensyn til den lovhistoriske eller lingvistiske Benyttelse. Hine vilkårlige Rettelser ere ikke engang blevne holdte ude af det lille Faksimile af Lovens første 22 Ord,

som hører til Anchers Lovhistorie Tom. I. - Hist og her i Håndskriftet er i en god Mening adskilligt, som antoges at mangle eller at burde tilföjes, tilsat med Runer, der vise sig at være, om end ikke just alle fra samme Hånd, uden Tvivl fra Tiden ved 1500 og vistnok ere af skånsk Oprindelse, da det således skrevne er i skånsk Dialekt. Mulig har altså Håndskriftet endnu dengang været i Skåne. Der er her ikke taget noget Hensyn dertil, uden navnlig hvor det var noget virkelig manglende, især nu og da et lille Ord, og der er da altid omtalt det fornødne i den Henseende. I Håndskriftet er skrevet, efter Runeindskrifternes Måde, således at der efter hvert Ord er sat et Skilletegn, nemlig to Punkter, og desuden undertiden ved Udgange nogle flere Punkter. Jeg har, som jeg plejer, interpungeret efter Nutidens Måde, dog så lidt som muligt og kun med Anvendelse af Punkt og Komma. Enhver, som foretrækker ikke at have det således, behøver altså kun at tænke sig det rent borte eller, som anført, noget skillende efter hvert Ord. - Runehåndskriftet har aldeles ingen Inddeling i Bøger, kun i Kapitler, eller Afdelinger, betegnede her som i Håndskriftet med store Begyndelsesbogstaver, selv om de ikke danne Kapitler efter den nyere Inddeling. Denne er i Håndskriftet på mange Steder tilskrevet af O. Worm selv. De Tal, der behøves for at angive dem, ere anbragte over Siden, og ikke på hvert enkelt Sted på Siden, hvilket noget vilde forstyrre Udseendet og antoges ikke at behøves, da ethvert Kapittel begynder med en ny Linie, også da når det kun udsattes som sådant ifølge den ny Inddeling, men i dette Tilfælde har det kun lille Begyndelsesbogstav. På denne Måde forenes og tydeliggjøres både Håndskriftets Kapitler og de, som den ny Inddeling kræver. En beklagelig Omstændighed ved vort Håndskrift er, at det ikke er fuldstændigt. Der er, som allerede bemærket, af

Worm gjort et Par Antegnelser derom på de vedkommende Steder, hvilke ville findes indførte her i Anmærkningerne; men formodentlig er der dog mindre Fuldstændighed også hvad Loven angår, end der var i hans Besiddelsestid, da Lakunerne nu ere flere og större end efter hans Antegnelser. At der fattes mere end dengang i den 2den Afdeling af Håndskriftet, i den første Kongerække, er derimod aldeles afgjort. Når dette, desværre i en så ny Tid, har fundet Sted, kan ikke siges, i det det kun med Bestemthed vides, at Håndskriftet i de sidste 100 År har haft aldeles uforandret det samme Omfang, som det nu har; kun så meget kan vides, at da noget af O. Worm ved 9, 21 i Randen tilskrevet befindes tildels bortskåret (jfr. S. 58, Anm. **), er det aldeles öjensynligt, at en uomhyggelig Indbindning er foretaget efter den Tid, formodentlig i O. Borchs, da der er skrevet udenpå med hans Hånd. Rimeligst er det vel da, at ved denne Lejlighed desværre noget af Håndskriftet er gået tabt. Så beklageligt det er med dette Uheld, at disse Lakuner findes, så kunde det dog aldeles ikke være Grund for mig til ikke at bruge til Udgaven især dette Håndskrift. Skånske Lov kan kun udgives efter dette og den af Hadorph brugte Codex, da de alene ere gamle i stræng Forstand og de alene have Loven på det første Håndskriftstadium. Den Hadorphske findes ikke her i Landet, og skånske Lov vilde på den Måde slet ikke nu her kunne blive udgivet. Overhoved kan jeg ikke bekvemme mig til, hverken i dette Tilfælde eller i Almindelighed, at anvise det ubestridelig ældste Håndskrift af et Oldskrift en ringe Plads i Varianter eller Anmærkninger, hvorved det synker hen uden at nogen Overskuelighed af det kan erholdes og en spesiel Benyttelse deraf såvel i den ene som den anden Henseende bliver umulig. Jeg kunde ikke være i Tvivl om, at det måtte være bedre og rigtigere,

fremfor at tage et yngre - om end forsåvidt godt - Håndskrift, at give f. E. (som her omtrent er Tilfælde) $^{4}/_{5}$ af Oldskriftet efter den ældste Kilde og lade den manglende $^{1}/_{5}$ komme til fra en Kilde af anden Rang. Til en sådan var jeg indskrænket; vistnok havde det været det önskeligste at kunne have udfyldt efter den Hadorphske Codex, men da den er svensk Ejendom, vilde jeg slet ikke anholde om den, for at jeg ikke skulde foregribe nogetsomhelst, der mulig kan blive iværksat med den, hvor den nu har hjemme. Den var mig også kun meget önskelig, ikke væsentlig i den Grad, at jeg derfor skulde have behøvet at opgive min Udgave. Jeg havde i Stedet Valget imellem to herværende Håndskrifter, nemlig det Arnamagnæanske Nr 41. 4to og det Ledreborgske Håndskrift Nr 12, 4to, der ere omtrent fra samme Tid og stå omtrent på samme Trin i det hele. Jeg bestemte mig for det førstnævnte, fordi det, om ikke just i Lakunerne, så dog i Slutningen af Loven, har denne nok så fuldkommen, og fordi det utvivlsomt er af skånsk Oprindelse, og det forekom mig, at det til ikke at bruge det på denne Måde ikke kunde være Grund nok, at dette Håndskrift i Overensstemmelse med de fleste (også Hadorphs, men ikke Ledreb. 12), hvor Talen oprindelig er om Jærnbyrd, skjönt denne forlængst var afskaffet, bestandig har beholdt „iarn", mens i Runehåndskriftet „næfnd" er optaget i Stedet; i dette sidste findes „næfnd" vel således i Almindelighed, dog hvad Loven angår ej overalt, jfr. i 7. Bog, og i Kirkeloven endog slet ikke, i det der „iarn" er bibeholdt. — Texten således fuldstændiggjort, hvorom Enkelthederne ere nöjagtig angivne i Anmærkningerne, er helt igjennem sammenholdt med Hensyn til reale Forskjelligheder i Indholdet med den Hadorphske Udgave, der i den Henseende må antages at være vel besörget og at kunne bruges som den er. Just fordi Rune-

håndskriftet hidtil har været så godt som ubenyttet og måtte modtage sin Fuldstændiggjørelse andenstedsfra, anså jeg det for rigtigt, at Udgaven her ledsagedes af fortløbende Real-Sammenligning med den Udgave, der hidtil alene har været brugt og er af en så god Kilde. Om end Tallet af Anmærkninger i den Anledning ikke er så ganske lille, så er dog den egentlige Forskjellighed ikke stor. Den finder vel nærmest kun Sted med den ene Post om Jærnbyrd, hvor den Hadorphske Udgave har overalt „iarn" og i Runehåndskriftet er derimod „næfnd", som anført, fremherskende. Med Hensyn til denne Gjenstand, der er af retshistorisk Vigtighed, er fremdeles ved hvert enkelt Sted angivet hvad såvel Ledreb. 12, som Arn. Magn. 41 har, og endelig er overalt, hvor Forskjel imellem Runehåndskriftet og Had. Udg. er opført, desuden i Anmærkningerne anført, hvorledes Stedet lyder i Ledreb. 12. I det hele syntes det rigtigst, tildels af den Årsag at dette Håndskrift med „næfnd" slutter sig til Runehåndskriftet, at det burde benyttes på denne Måde, og således at også ellers, når der syntes at være Anledning, Læsemåden derfra medtoges. Det er derfor bestandig sket (stundum også endda fra Arn. Magn. 41.) og såvidt muligt med tydeliggjørende Henvisninger. Jeg kan ikke undlade af det derved fremdragne at fremhæve, at Ledreb. 12 (undertiden også Arn. Magn. 41) har i Loven overalt „biscop", mens begge de ældste Håndskriter have „ærkebiskop". Da i Kirkeloven „biskop" er i det hele i Håndskrifterne endog det almindelige og det selv stikker frem hos And. Sunesön (jfr. i 109. Cap.), hvilket således ikke mangler sit tilsvarende også i Loven selv, turde der mulig deri, idet så lang Tid var gået siden Ærkebispeværdigheden (1104) indførtes, ligge et Fingerpeg om skriftlig Optegnelse af Loven og Kirkeloven allerede i Tiden forinden. Det synes nemlig ikke rimeligt, at

man skulde have skrevet blot Biskop, når man først begyndte at skrive, efter at der var kommet Ærkebiskop, hvorimod det let måtte kunde blive Tilfælde, at man beholdt Biskop mer eller mindre, når dette fra først af var kommet ind i de nedskrevne Love. På samme Måde som Loven er her i Udgaven Kirkeloven behandlet; ved Siden af Texten fra Runehåndskriftet er sat den fra det gamle Håndskrift Arn. Magn. 37. 4to og jeg må også henlede Opmærksomheden på Nr. 5 iblandt „Enkelte Stykker" bagerst i Bogen. — „De nævnte fire vigtige Håndskrifter (Hadorphs Codex, Arn. Magn. 41, Ledreb. 12 og Arn. Magn. 37) der således gribe ind i Udgaven eller have været benyttede til den, vil det være nødvendigt særskilt kortelig at omhandle og nærmere karakterisere.

Den af Hadorph udgivne Codex er, som Ancher rigtig har anført i Lovhist. 2, 481 fg, Håndskriftet B. 76, 4to nu i det kgl. Bibliotek i Stokholm, men oprindelig i Antikvitetskollegiets Samlinger, hvortil det var givet af Videnskabselskeren M. G. de la Gardie. Det vil findes opført i Fortegnelsen fra 1672 over hans Gave dertil, i „auctarium" under Nr. 17 (8vo), som „En vhrgammal Skåne Lagh på Pergament, skönt Manuscriptum". Først efter Skånes Afståelse blev det „opsøgt og overbragt" af den af sin vigtige „Relation" om Danmark i en Trængselstid bekjendte, af sit Fødeland fortjente, Magn. Dureel, der også havde været virksom for Stephanii Håndskrifters Salg til Sverrig; det var som Landshöfding i Christianstad, at han erhværvede denne Codex, hvilken altså formodentlig den Tid har været i den Egn eller i Bleking. Hadorph berömmer med god Grund, såvel med Hensyn til Lovens som Sprogets Form, dette Håndskrift, hvis Lige, siger han, næppe findes i Danmark. Havdes ikke Runehåndskriftet vilde dets Lige her heller ikke findes; mens

dette er ældre, har hint det Fortrin at være fuldstændigt. Det er et af de allerældste danske Håndskrifter, der öjensynlig, ligesom de øvrige ældste, ikke gjøres for gamle ved at henføres til Slutningen af 13. Århundrede, eller, som jeg plejer at betegne det, ved at betragtes som ikke yngre end 1299. Såvidt jeg erindrer, forekommer det mig, at Skriften, der er ren og smuk, meget ligner Patentmanuskriptet af Ribe Stadsret fra 1269, som nu findes her i det kgl. Bibliotek. Brugen af þ er i B. 76 overvejende (skjönt th også er hyppigt), så det er det eneste danske Håndskrift, hvorved dette finder Sted, da þ ellers kun forekommer ganske enkeltvis (jfr. Forerindr. til Eriks sæll. Lov S. 9). Tegnet ꝯ, som er så bekjendt især fra gamle islandske og norske Håndskrifter, bruges næsten stadig. Sproget står over Dialekten; i Præsens og i Infinitiv er „ær - æ“ det almindelige i Endelsen. Foråsvidt Overskrifter over Kapitlerne findes, ere de for det meste ikke danske, men på Latin, endog på den Måde at de undertiden ordlydende svare til eller gjengive dem hos And. Sunesön, således f. E. i 5, 28, 6, 9-11. Det er mærkeligt og tyder på en Indvirkning, som Runehåndskriftet ikke er undergået. At bemærke er det også, at Tidsbestemmelsen for skånske Kirkelov i dette Håndskrift er den, som hører til sællandske Kirkelov; Runehåndskriftet har hverken den ene eller den anden. Her kan ikkun gives disse enkelte Antydninger, i Anmærkningerne angives adskilligt nærmere. — I Liljegrens Diplomatarium Suecanum, Tom. I, 1829, p. 143 fg. er Lovens 5, 1-6 meddelt efter dette Håndskrift, som det i Loven, der svarer til Knud d. 6.'s Forordning om Drab. Iblandt de her ved Udgaven indførte „Enkelte Stykker“ vil 1, 1-7 findes meddelt til en overskuelig Sammenligning såvel for Sprog- som Textformen; det vil af dette Stykke öjeblikkelig ses, at Håndskriftet i Ælde står tilbage for Runehånd-

skriftet. Afskriften af dette Stykke (og af det fra B. 74), er mig velvillig meddelt af Udgiveren af Sverrigs gamle Love, da jeg just selv ikke havde nogen sammenhængende större Prøve. En Udgave af Håndskriftet vilde være meget önskelig.

Det Arnamagnæanske Håndskrift 41, 4to er vistnok bedre end det ved første Öjekast synes, dog bedömmes det ikke rigtig, når der erklæres om det, at det er fra 14. Århundrede, om ikke ældre. Det må nødvendig henføres omtrent til 1350. Skriften er uskjön, Sproget har en stærk Farvning af Dialekten og er, ihvorvel meget gammelt kommer frem, dog synlig yngre end i de ældste Håndskrifter. Overskriften til 1, 1 er aldeles ordlydende også her den samme som hos And. Sunesön. Af större Tillæg har det kun 9, 24-26 (jfr. S. 48-49), derimod ikke sjælden små. I 3, 6 findes Slutningen således her på følgende Måde: „tha ær thæn næmer witni ær cøpt hauir mæth tylt*ær* eth. oc tviggia manna witni. bithia se sva guth hialpa sum han fic mæth thera ia oc wilia. oc at the waro laghwaxen tha. sva at the matto thera iorth sæliæ oc sic afhænda loghlica gør hin swa ær cøpt hauer nyti sins cøps". En Udvidelse vil også findes i det sidste Kapittel i den her iblandt „Enkelte Stykker" (jfr. S. 244, Petersens Sproghist. 2, 257 fg., og Anchers Lovhist. 1, 615-16) meddelte Prøve af Håndskriftet. Det har Loven fuldstændig, derefter nogle Småstykker (jfr. S. 73-74), (ɔ: Vald. d. 2.'s Forordn. om Drab og Bodløst Mål og dets formentlige Fortsættelse), men i Kirkeloven imod Slutningen afbrydes det.

Fra samme Tid, omtrent fra 1350, er det Ledreborgske Håndskrift Nr. 12, lille 4to, der her for første Gang fremdrages fra den betydelige Manuskript-Samling, som Grev Joh. Ludv. Holstein († 1763) tilvejebragte (jfr. Dän. Journal 1769, 2, 130 fg.), men som siden 1813 bestandig har været

med Beklagelse af den ene efter den anden omtalt som forsvundet, endog i 1844, indtil i det nævnte År T. A. Becker var så heldig at forefinde den på Ledreborg i god Behold. Den står altså endnu som et skjönt Monument over den af Videnskaberne i Danmark meget fortjente Grev J. L. Holstein. Den nærværende Besidder af Grevskabet gjör sig en Glæde af, at denne efterladte Skat kan blive frugtbringende for litterære Arbejder, og overlod mig med störste Forekommenhed Håndskriftet til Afbenyttelse. I den af Becker uden Ophold optagne og i „Historisk Museum", 1, 1. 1848 trykte Fortegnelse over Samlingen, der indeholder over 1000 Numre, er Håndskriftet anført som Nr. 12 iblandt Kvarter og Oktaver, (de mangfoldige Gange det her i Udgaven er brugt er det derfor benævnt Ledreb. 12). I den der S. 52-53 meddelte, af Kold.-Rosenvinge affattede, Beskrivelse er der især dvælet ved det, som i Håndskriftet findes tilsidst med nyere Hånd, skjönt dette dog er meget yngre end Loven og navnlig indeholder mange forskjellige og, som de der stå, ubetydelige Lovstykker. Derimod ere de ældre, meget vigtigere af den Art, der forefindes lige efter Loven og Kirkeloven, slet ikke nævnte, ligesom Håndskriftet kun meget ubestemt og næsten ikke af ham er karakteriseret. Det har Loven og Kirkeloven fuldstændig; efter Loven på 2½ Side de Stykker, som ere omhandlede i Udgaven her S. 73-74, der altså udgjøre, - ligesom de tilsvarende Stykker i Arn. Magn. 41 -, Vald. den 2.'s Forordn. om Drab, trykt her S. 244-45, og Bodløst Mål i sammes ældre og yngre Bestanddel, (jfr. her S. 265 og Anchers Lovhist. 1, 615-16, - hvor begge efter Arn. Magn. 41 ere trykte -, i Forbindelse med det tilsvarende der i Fortalen) — og efter Kirkeloven på rigelig 4 Sider 9 Lovstykker under følgende Overskrifter: „vm man sæl sinnæ kono iorth (jfr. S. 91-92); vm man far kono oc hauer han før børn; vm man far the kono ær børn

hau*ær*; vm øres arf; vm man far the kono ær han hafthe før børn with; vm man wites at han satte sar a thæn dræpnæ; vm man witer annær at han satte sar a han; vm ættæ bot; vm man lægg*ær* thæn dræpnæ frithløs", (som altså samlede udgjøre, mulig på lidt nær, den såkaldte Dalbyske Forordning, jfr. Anchers Lovhist. 1, 611-14 - i Forbindelse med det tilsvarende i Fortalen - hvor den er trykt efter en meget ny Kilde, mens den næppe findes på noget ældre Sted end her i Håndskriftet); — derefter endelig følge to Forordninger (for Skåne), den ene udstædt i Vordingborg 1282, hvilken hidtil ikke haves, skjönt de andre to tilsvarende ere trykte, og den anden udstædt i Nyborg 1284, der er vel bekjendt, men næppe findes på noget ældre Sted end her. Hvad angår Måden, hvorpå Håndskriftet er skrevet, da er Skriften ret smuk og omhyggelig; Sprogformen er vist ikke af skånsk Oprindelse, snarere fremtræder den som sluttende sig til det udviklede Skriftsprog i de ældste to Håndskrifter. Foruden Mærkeligheden med Brugen af „biscop" skal her endnu med Hensyn til „næfnd" anføres, at dette synes gjennemført, da der næppe er mere end et Sted (i Kirkeloven), hvor det ikke er kommet med, hvilket vel snarest er en Forglemmelse, ligesom det omvendt vel kun er på samme Måde, at „næfnd" er blevet stående i 7, 9, efterdi i 7. Bogs 11. og fremdeles „iarn" er beholdt og ligeledes Tillægget 9, 24-26 her er optaget. At dette forholder sig således, må vel dog tyde på en delvis Brug af Jærnbyrd i en senere Tid; også blev jo endnu 1320 udstædt Forbud derimod i Sverrig. Hvorledes Håndskriftet bestræber sig for at hævde „næfnd", viser sig også ved Beskaffenheden der af den formentlige Fortsættelse af „botløst mal", hvilket til den Ende er tilföjet Udgaven iblandt „Enkelte Stykker" som Nr. 7. Af större Tillæg har Håndskriftet kun det nævnte, 9, 24 fg., derimod komme lige-

som i Arn. Magn. 41 ikke sjælden små Tillæg frem, således også ved 3, 6 (jfr. Anmærkningerne) og ved 1, 9 (jfr. S. 257, i Prøven). - At Ancher, så besynderligt det end er, ikke har kjendt Håndskriftet, er tydeligt af, at han aldrig nævner det, navnlig ikke hvor Talen er om, hvordan Håndskrifterne have det med „næfnd" og „iarn". Så meget glædeligere er det, at det, da det er af megen Vigtighed, nu her har kunnet fremdrages og benyttes.

Det arnamagnæanske Håndskrift Nr. 37, 4to, hvis Hovedbestanddel er And. Sunesöns latinske Fremstilling af skånske Lov, indeholder tillige Kirkeloven, skrevet med samme særdeles smukke og faste Hånd. Det synes at have haft en vis kirkelig Anerkjendelse derved, at det har tilhørt Ærkebispestolen, hvilket foran, dog med nyere Skrift, er antegnet således: „Istud legisterium Est sedis lundensis". Fra alle Sider er det antaget, at det er fra Tiden lidt för eller efter 1300. Så vist som dette er, så vist er det også, at derved afgives et vigtigt Vidnesbyrd for Runehåndskriftet og det Hadorphske. Sprogformerne i Nr. 37, skjönt de ofte have et gammelt Anstrøg ved en vis Ubehjælpsomhed, ere öjensynlig yngre end i disse, men de ere interessante navnlig derved, da Håndskriftet er så gammelt, at det gamle og Dialekten og det sig fremtrængende ny her meget tydelig mødes. Tidsbestemmelsen for Kirkelovens Affattelse findes her ikke, ligesom ikke i Runehåndskriftet, hvorimod det Hadorphske, som anført, vel har en i og for sig rigtig Tidsangivelse, men for sællandske Kirkelov; den rigtige Tid for skånske findes næppe, da den allerede er urigtig f. E. i Ledreb. 12 (jfr. Nr. 6 iblandt „Enkelte Stykker"). Særdeles mærkelig er den i dette Håndskrift anbragte Efterskrift, at denne Skrå er skrevet efter den gamle (Original) i Lund af Eskils og Absalons Kirkelov, på Foranstaltning af Niklæs Ærlundssun-

(en Broder til Ærkebiskoppen, men ham imod). Vistnok har nærværende Håndskrift ikke denne Oprindelse, da det er skrevet sammen med And. Sunesöns Værk og Slutningen af dette og Begyndelsen af Kirkeloven endog danne et Læg sammen. Men Efterskriften giver et vigtigt Indblik i den Umage, man gjorde sig for at gjøre Loven tilgjængelig ved de mange Afskrifter, der da på én Gang toges deraf; der berettes nemlig i den, at den nævnte Mand, for at „Bönderne kunde værge sig med Loven", lod den afskrive og sende til hvert Herred (i Skåne). Skåne havde allerede i Valdemar den 2dens Tid 22 Herreder. Alligevel er, såvidt vides, ikke en Stump tilbage hverken af Originalen eller af hine 22 Afskrifter, men rimeligvis er fra en af disse, og ikke længe efter, den nærværende taget, hvori da den almindelige Efterskrift uforandret også er optaget. Håndskriftet hører formodentlig, skjönt det findes i den arnamagnæanske Samling, til de mange vigtige Håndskrifter, som Grev C. Rantzau 1731 skjænkede til det ny Universitets-Bibliotek; det har nemlig, ligesom de andre fra ham, hans Våben (med to Björnelapper og tre Kugler) til Kjendetegn. Disse Håndskrifter var han uden Tvivl fornæmlig kommet i Besiddelse af ved Arv fra flere gamle Adelsfamilier (f. E. Huitfeldt, Ulfeldt, jfr. Scriptt. rer. dan. 4, 286) der havde fredet om dem og vel især tilvejebragt dem ved Klosterforleninger. - Denne Text af Kirkeloven er tidligere benyttet til Thorkelins Samling; Ancher har ofte brugt og påberåbt den allerede forinden. En gammel latinsk Oversættelse findes indført i Lovhistorien 2, 517 fg.

2. Med Udgivelsen af And. Sunonis lex Scaniæ prouincialis forholder det sig noget anderledes end med hvad der her eller ellers af mig er udgivet. Såvel ved skånske som ved jydske og de sællandske Love har det været Til-

fælde, at, i Forbindelse med et större bedömmende Oversyn over Håndskrifterne, det ældste Håndskrift hidtil var ubrugt, så altså ved dets Fremdragelse og den dermed følgende Belysning Lovens sande gamle Skikkelse bragtes videre, ikke at tale om Udbyttet for Sproget og Litteraturhistorien. Således er Forholdet imidlertid ikke med lex Scaniæ prouincialis, i det deraf kun haves et eneste gammelt Håndskrift, nemlig det nylig beskrevne og omhandlede Arn. Magn. 37, som allerede er godt udgivet af Kold. Rosenvinge 1846 (og vistnok med större Omhu end hans Eriks sællandske Lov eller jydske Lov) efterat forlængst Huitfeldts Udgave fra 1590 var blevet en stor Sjældenhed. Når alligevel imod min egentlige Udgaveplan dog And. Sunesöns Værk også her er optaget, da er det, som allerede ovenfor i Forerindringen er bemærket, af den Grund, at det måtte betragtes som önskeligt og hensigtsmæssigt, at nærværende Udgave kom til, hvad ikke för var gjort, at indbefatte alt det der udgjör de egentlige Kilder for den skånske Provindslov. Det er vel bekjendt, hvor vigtig And. Sunesöns latinske Fremstilling af Loven, der jo er af en ganske anden Natur end f. E. den gamle latinske Oversættelse af jydske Lov, er såvel med Hensyn til Manden, fra hvem, som Tiden, hvorpå den er fremkommet, og den hele Behandlingsmåde, til at forstå den gamle til Grund liggende danske Text og Lovens endelige Redigering. Imidlertid kunde naturligvis Håndskriftet også ved denne Lejlighed blive givet nöjagtigere end för, da det jo ikke er vanskeligt i det enkelte at forbedre hvad der af andre tidligere i det hele er gjort godt. Det er nemlig, skjönt Håndskriftet er gammelt og fast skrevet, dog langtfra ikke let at undgå Fejllæsninger, af hvilke jeg har bemærket ikke få i Udgaven fra 1846 (f. E. i cap. 114 i Begyndelsen står Ne og i 72 emendabitur ganske rigtig i Håndskriftet, i 85 imod Slutningen er glemt

„nec manus vinculis colligare“, m. m. af den Art). Alle Abbrevieringer, som der för ikke var taget noget Hensyn til, ihvorvel de stundum ere meget stærke, ere her angivne med kursiv Skrift. Overhoved er nöjagtigere end för såvidt muligt alt, også Urigtighederne i Håndskriftet, enten gjengivet eller belyst i Anmærkningerne, og omstændeligere end jeg ellers önsker, fordi dette var som en Revision og Håndskriftet er det eneste gamle, der haves. Det er formodentlig af skånsk Oprindelse, hvorfor der næsten endog er et Vidnesbyrd i cap. 140 (i lundinis for nundinis), og vel er det skrevet med ikke ringe Uagtsømhed, men det er dog kun ved dette Håndskrift, at de to Papirsafskrifter af lex Scan. prouinc. (det ene Nr. 13, 4to, i den Ledreborgske Håndskriftsamling, det andet i det kgl. Bibliotek Nr. 3125, 4to, i den gamle Samling) få sin Holdning og Betydning, i det de ofte kunne finde Anvendelse. Derfra er, i Henhold til Konfereringen i Udgaven 1846, kun noget i Texten optaget eller i Anmærkningerne henstillet, når det enten var aldeles nødvendigt på Grund af Fejl i Hovedhåndskriftet eller Meningen væsentlig forandredes, - hvor Huitfeldts Udgave var væsentlig, er den nævnt, - hvorved jeg da har brugt Udtrykket „læses her ellers“, når det vedkommende kun fandtes på et eller to af disse Steder, men i øvrigt uden nærmere Angivelse, da jeg ikke vilde i den Henseende gå udenfor det, der allerede var leveret. I Håndskriftet findes kun Inddeling i Kapitler, som derfor ere forsynede med fortløbende Tal og hvortil tillige er föjet den ny Inddeling efter 17 Bøger og såvidt muligt det tilsvarende af skånske Lov. - Arn. Magn. 37 ligner for Resten i mange Enkeltheder, såvel ved de danske Ord som de latinske, meget det æbeltoftske Håndskrift af den gamle slesvigske Stadsret fra 13. Århundrede og henvender ved Skrivemåde og Udseende uvilkårlig Tanken på de bedste af Kloster-

bøgerne, f. E. det ældre i Exordium caræ insulæ, Necrogium Nestvediense, etc.— And.Sunesöns „statuta ecclesiastica“ ere indførte af Ancher i Lovhistorien 2, 525 fg. Den „pretiosus thesaurus“ af Bøger, som den så fortjente Ærkebiskop († 1228) efterlod sit Stifts Kapittel, indeholdt også „VII libros legum“, hvorved mau i det mindste ikke kan undlade, især da „corpus canonum“ nævnes lige efter, at tænke på hans eget Lovværk og de andre danske Love (jfr. Scriptt. 3, 524-25 i lib. dat. vet. Lund.).

3. Arvebogen og Orbodemål er trykt efter det Rantzauske Håndskrift (e don. varior. 136. 4to), hvilket dog ingenlunde, som Ancher stundum gjör, kan sammenstilles med Runehåndskriftet som „de ældste“. Det er endog langtfra, da det kun kan være omtrent fra 1400, snarere efter end för. Imidlertid haves Arvebogen næppe på noget egentlig ældre Sted, da den ikke findes ved de ældste Håndskrifter, heller ikke f. E. i Arn. Magn. 41, eller Ledreb. 12. Dette Håndskrift Nr. 136, der er som et helt Corpus iuris Scanici, har en meget stærk fremtrædende Dialekt, hvilken mærkeligt nok i det hele kommer mest tilsyne i de yngre Håndskrifter. Det er af ikke ringe Interesse at få et så stort sammenhængende Stykke i den Tids dansk-skånske Sprogart, hvilket man hidtil ikke har haft. Som Arvebogen findes i Hadorphs Udgave (og i den fra 1505) er den i en yngre Form end her nu. Hadorphs Inddelingstal ere, som gjængse, beholdte, men ved Siden deraf Inddelingen i Håndskriftet, i det overalt, hvor en sådan begynder, et stort Begyndelsesbogstav, der antyder samme, forefindes. En Sammenstilling af dette Lovstykke med dets Kilde, Valdemars sællandske Lov, kunde her så meget mere undlades, som denne også er udgivet i nærværende Lovsamling. Mærkeligt er det, at Jærnbyrd, som ikke findes i den gamle sællandske Lov, er beholdt i den skånske

Tilegnelse af samme, hvilket iblandt andet i det mindste lader formode, at denne Overførelse deraf til Skåne er foregået tidlig og meget tidligere end de nu tilværende Håndskrifter ere i Stand til at udvise. (Jfr. Anm. S. 237.)

4. I det And. Sunesöns Værk i en ikke ringe Grad anskueliggjör os Bestanddelene af skånske Lov, omtales oftere „nova iura, novum ius“ etc. At hermed navnlig menes kongelige Forordninger kunde omtrent formodes f. E. af 5, 1. 17. 6, 4 (jfr. And. Sun. Cap. 45. 55. 50), men det kan dog først med Sikkerhed vides af Ærkebiskoppens bestemte Udsagn derom. Af de flere, som således nævnes, haves imidlertid kun to i Behold, den ene af Kong Knud den 6. af $^{28}/_{12}$ 1200 (jfr. dog den mærkelige Ytring tilsidst i Forordningen „Quamuis etc.), den anden af Valdemar den 2. Den første er vel endog omtrent blevet Lovens 5, 1-6 og er således af störste Vigtighed. Den findes, såvidt vides, ikke her i noget Håndskrift af Betydenhed, men derimod i flere Pergamentshåndskrifter nu i Sverrig, nemlig i Nr. 31 ved det forrige Antikvitetskollegium, hvorefter Forordn. (ikke så ganske godt) er trykt i Brings Monumenta scanensia, 1744, S. 88 fg. - og i Bo Jonssöns „Descripciones litterarum veterum Capituli Lundensis“ (den såkaldte Lunds Kapittels „røde Bog“) fra 1494 (jfr. Scriptt. 7, 249), hvorefter den er trykt i Diplomatar. Suec. 1, 143 fg. - og endelig forefindes i det mindste dens første Tredjepart i det stokholmske Håndskrift B 79 af skånske Lov. Her er den givet efter en Afskrift, vistnok efter Bo Jonssön, i Geh.-Arkivet fra Langebeks Tid, som uden Tvivl er taget i det svenske Rigsarkiv, er betegnet som „collatus“, men dog, skjönt den således måtte anses for brugelig, ikke har Angivelse af Forkortelserne, hvilket man dengang ikke plejede. Forordningen kan kaldes overensstemmende, således som den findes på de forskjellige Steder. - Valdemar den 2dens

hidhørende, af And. Sunesön nævnte, Forordning, ligeledes om Drab, er derimod ikke gået over i Loven; den findes heller ikke, således som hin, i Dokumentform, hvorfor dens År heller ikke vides, men den haves kun, efter hvad ovenfor er anført, som et Lovstykke af ubestemt Oprindelse. Ancher har dog ikke taget i Betænkning at indføre den i Lovhistorien (I, 610-11) som kommet fra denne Konge, skjönt den først i unge Håndskrifter tillægges ham bestemt og tidligere höjst kaldes „Valdemars logh". Sikkert er det imidlertid, at den findes i Arn. Magn. 41, hvorefter den her er trykt, med endog usædvanlig gamle Former, der åbenbart gå ud over den Tid, da Håndskriftet blev til (omtr. 1350). I Ledreb. 12 haves den i en noget forskjellig Redigering og efter dets Måde stundum noget kortere og bestemtere, i hvilken Henseende det fornødne tillige er vedföjet. - Der haves endnu en tredie kgl. Forordning, der har haft stor Indflydelse på skånske Lov, nemlig Valdemar den 2dens om Jærnbyrd, som altså er yngre end And. Sunesöns Værk (omtrent vel fra 1216, Året er ej angivet), men ligefuldt kan vides at have haft en indgribende Virkning på Grund af sit Indhold. Netop denne Omstændighed, og at som Følge deraf så mange Steder i Loven måtte forandres oftest ikke ved simpelt hen at sætte et Ord i Stedet for et andet, har vistnok, i Forbindelse med at nogen Jærnbyrdsbrug en Tid dog endnu vedblev, bevirket, at i forholdsvis kun få Håndskrifter de nødvendige Forandringer ere foretagne, ja ikke engang i den trykte skånske Lov fra 1505, hvilket tager sig besynderligt ud. Just fordi man ikke så let kunde komme afsted med rigtig at forandre Håndskrifterne i denne Henseende, findes Forordningen jævnlig i yngre Håndskrifter efter Loven. Den er her meddelt efter det Rantzauske Håndskrift (e don. var. 136), der, skjönt den omtalte Forandring i Lovtexten

der er foretaget, dog også i sin store Samling af skånske Lovstykker har dette. Forordningen bærer der et oprindeligt Præg med mange gamle Sproglævninger, så den, hvis den mulig fra først af skulde være udstædt på Latin (et Stykke findes f. E. i Papirshdskr. Ledreb. 13, 4to, der indeholder lex Scaniæ prouinc.; jfr. også P. Resenii leges ant. aul. Norv. et Dan. 1673, p. 642-43) dog vist er allerede omtrent i 13. Århundrede overført på Dansk.

Af de til Sammenligning med Hensyn til Sprog og Indhold her medgivne „Enkelte Stykker" ere Nr. 1-3 forhen omtalte. Nr. 4 er af det nævnte Rantzauske Håndskrift, da dette står på Håndskrifternes 3die Stadium i Lighed vel omtrent med det stokholmske B. 73 fra 15. Århundrede, hvorfra Hadorph skal have taget de nyere Tillæg til Loven, som han har indført, navnlig fra „manuscriptum recentius". — Nr. 5, der indeholder det meste af Kirkeloven, er fra den bekjendte Codex i det kgl. Bibliotek, hvori Henr. Harpestrengs Lægebog findes, (nu Nr. 66 i den ny Samling, 12mo). Det er på 5 Blade foran i denne at dette er indført, og Kirkeloven har sikkert der været fuldstændig, da et Blad er bortskåret foran det, hvormed her begyndes, og efter Slutningen endog 3 Blade, af hvilke dog kun det førstes første Side, der fuldkommen har været tilstrækkelig til det manglende, kan have været anvendt dertil, da der på Bladets 2. Side findes Spor af en anden Händ, forskjellig både fra den i Kirkeloven og i Lægebogen. Stykkets Lovtext frembyder adskilligt at bemærke, især har dog dets Skrift tildraget sig min Opmærksomhed, da en lignende kursiv Minuskelskrift er ej sjælden i Diplomer, men derimod meget ualmindelig i danske Håndskrifter. Som ældre Parallel kan dog nævnes Nr. 138, 4to (e don. var. i Univ. Bibl. iblandt de Rantzauske) indeholdende „transitus" til det gamle Testamente, hvilket Håndskrift er fra Herresvad Kloster

i Skåne og omtrent vel fra 1300. Udgiveren af H. Harpestreng mener, (Indl. S. 9) at dette Stykke af Kirkeloven er mulig „endog noget ældre“ end Lægebogen; jeg kan ikke sætte det höjere end til omtrent midt i 14. Århundrede. — Nr. 6, der vil være at henføre til samme Tid, er til Oplysning om Tidsangivelsen for Kirkeloven hentet fra det stokholmske Håndskrift B. 74 og tillige meddelt som Prøve deraf, da det vel må betragtes som det ældste efter Hadorphs af de i Sverrig værende Håndskrifter af skånske Lov, skjönt det er meget yngre. — Nr. 7 er, ligesom dets Kilde, Ledreb. 12, tidligere her omtalt.

Registret til Lex Scaniæ prouincialis gjengiver Overskrifterne i samme med Angivelse af Håndskriftets fortløbende Kapitteltal og den nyere Inddeling; til skånske Lov har det måttet hentes fra Ledreb. 12 (da Runehåndskriftet ingen Overskrifter har og Hadorphs og Arn. Magn. 41 kun tildels), dog ikke således at det Register, der er anbragt i en senere Tid foran i Håndskriftet, er benyttet, men de i Håndskriftet selv værende Overskrifter, - som kun på nogle få Steder manglede og derfor erstattede fra nyere Håndskrifter ere tilsatte i Klammer -, ere uddragne og sammenbragte. Det så meget brugte Håndskrift Ledreb. 12 har således tilsidst også endnu kunnet gjøre denne Nytte.

Til denne Lovsamling vil, såsnart andre Arbejder tillade det, slutte sig et Bind med forskjellige Oplysninger og en Ordbog til det hele under et. Lovudgaven er tilendebragt med skånske Lov, da jydske Lov tidligere i År på anden Måde er af mig udgivet, og således ere Danmarks gamle Provindslove nu for første Gang udgivne alle samlede og efter de ældste og sikreste Kilder.

Kjøbenhavn, i Julen 1853.

SKÅNSKE LOV.

(1. Blad.) **F**ar man kunu ok dør han, før æn hun far barn, ok si*g*hir hun ok hænnæ[a] frændær at hun ær mæþ barne, þa skal hun sitta i egen[b] bægia þerræ uskifte tiughu uku[c] ok til se mæþ sinum uæriændæ, ær hun æi mæþ barne ok ær þær[d] goþræ kuina uitnæ[e] til, þa skiftis egn þerræ, hus ok bolfæ ok købæ iorþ[1], annur iorþ gangæ til rætræ arua.

Si*g*hir moþær ok hænnær[f] frændær at barn uar føt æftir faþur, ok netta[h] fæþrinis frændær, þa skal moþor uæriændæ uitæ mæþ tuigia[h] mænnæ uitni ok tolf næfndom[g] mannum i kyni sinu, at barn uar føt, biþia[h] sæ sua guþ hialpæ, at þæt barn uar føt mæþ na*g*hl ok mæþ næsæ, mæþ huþ ok mæþ har, ok fik sin kristindom ok skal þær foræ arf standæ.

Barn um føt uarþær, þa skal þæt haua[h] guþfaþur ok

---

a) e) *I det første af disse to Ord er Tverstregen sat til urigtig Side i den anden Rune, og i det andet i den sidste Rune.*

b) Egen, *og* egn *nedenfor, er ikke just så lige fra først af her skrevet,* — eghn *er det sædvanlige. Der er i det hele megen Utydelighed ved det første Blad; oprindelig er mulig således også skrevet* sittæ *og* bægiæ.

c) *Som her nu står i Håndskriftet er at læse* tiukhu ugu, *men det er ikke beholdt, fordi vedkommende Bogstav ellers omhyggelig punkteres, eftersom det skal være* g *eller* k. *At* ugu *i alle Henseender er det oprindelige, kan betvivles.*

d) *Der er rettet noget ved den anden Rune, så det ej er ganske tydeligt, hvad den betegner; i det påfølgende* kuina *er mulig oprindelig skrevet tilsidst med* æ, *og ligeledes i Linien nedenfor mulig* aruæ.

1) *I Hadorphs Udgave (1676) tilföjes herefter* halft hænnæ, ec halfft bondæns arwm, *(og ligeledes de samme Ord i Ledreb. 12.)*

f) *Derved at der her som mange Steder i Håndskriftet er i den nyere Tid på en plump ødelæggende Måde vilkårlig rettet (forandret eller borttaget) ser det ud, som om her skulde læses* hænnæs, *men der er intet Spörgsmål om, at det oprindelige, endnu ved nöje Betragten ej ganske utydelige, er* hænnær.

g) *I Håndskriftet er i dette Ord* n *blevet udeladt.*

h) *Mulig har på disse Steder oprindelig stået* nettæ, tuigiæ, biþiæ, hauæ.

guþmoþur at kirkiu ok fa sin kristindom af preste, æn uarþær þæt sua siukt at þæt ma æi til kirkiu kume ok far þo (2. Blad) sin kristindom af andrum manne ællær af kunu, þa standær þæt arf sua sum þæt varæ kristnæt at kirkiu, æn far þæt æi kristindom, þa star þæt æi arf, foræ þy at høghæ[a] man ma æi æruæ.

Uarþar[b] kunæ døþ ok liuær barn æftir, ok uarþær skialnæþ huilkit þæræ længær lifþi barn ællær moþær, ællær um þæm skil um at barn fik sin kristindom, þa ær þæn nærmær at uitæ at þæt fik sin kristindom, æn hin ær gen mælær, ok at þæt yfirlifþi sinæ moþor, slikt[c] sammæ ær um faþær sum moþær, uiti mæþ tuiggia mannæ uitni ok tylftær eþe af kyni sinu næfndræ manne, at barn yfir lifþi sin faþur ællær[d] moþor[2] ok fik sin kristindom, þæn skal[e] næfnæ ær sak søker.

Far bonda[f] sun kunu ok førær hænnæ i bo mæþ

a) *Der er vilkårlig (jfr. S. 3. Anm. f) stærkt rettet i den tredie Rune her, så den slet ikke kan egentlig ses, dog er det synligt, at der er borttaget på begge Sider af Hovedstaven således og i så stort Omfang, at det ej vel kunde være i og for sig nogen anden end Runen for* h *og kan ikke være nogen anden her, da Ordet er utvivlsomt. Denne Rune har her, som overalt ellers i Håndskriftet hvor der er Anledning, haft Betydning af* gh, *men dette har været en Torn i Öjet for den, som har foretaget de vilkårlige Forandringer, og er derfor her, som ofte, gjort om til simpelt* g. *Det alderdommelige Udtryk* høghæ *er først senere i Håndskrifterne blevet ombyttet med det mere forstålige* hedhen *(således allerede i Arn. Magn. 41, derimod har Ledreb. 12 bevaret endog* høgha.*)*

b) *Mulig er her oprindelig skrevet* uarþær.

c) *Håndskriftet har her* sklit.

d) *Der er vilkårlig slettet ud i dette Ords tre første Runer.*

2) *I Had. Udg. ere Ordene fra* uiti *til* ællær moþær *tilföjede efter hvad der er benævnt som Manuscriptum recentius, i det de ikke findes i det ældre Håndskrift, hvorefter Udgaven er trykt; fremdeles har Udg. foran disse Ord kun* ællær fadur *i Stedet for her* slikt — sum moþor. *(Ledreb. 12 som her.)*

e) *I sidste Bogstav er blevet skrevet med urigtig Tværstreg, hvorfor der er rettet derved uden at det dog er blevet fuldstændigt.*

f) *Mulig er oprindelig skrevet* bondæ.

faþur sinum ok aflær børn uiþær hanæ ok lægs[a] æi fælægh[b] þera i mællin, um þa dør bondæns sun, þa taki al hans børn huært[c] fullæn lot æftir þeræ faþer æm uæl (3. Blad) i køpæ iorþ sum i bolfæ, æn af hans fæþrinis iorþ fa þe æi uæte[d], utæn han uil giuæ[e] þæm nokot, lægs[f] fælagh, þa fa þe æi mer æn han ate i bo.

Far þæn man kunæ ær børn hafir ok føræ hanæ i garþ mæþ sæ ok mæþ børnum ok lægs hænnæ fæ æi i fælægh ok dør bondæn siþæn, þa far kunæn æi meræ æn en hofoþlot[g] uiþær hans børn, þo at hun førþæ til hundraþæ mark ok bondæn ok hans børn ato æi mer æn þre mark ællær minnæ foræ utæn iorþ sinæ, sua ær ok um bondæn foræ i garþ mæþ þe kunu ær børn hafþi[h].

Kumæ tu hion samæn mæþ rætum loghum ok hafær annæt þeræ enæ mark ok annæt hundræþæ mark ok skiliæs þe siþæn ællær døþ ællær kuik, skiftis e þo þera i mællin ællær þera arfæ, um þe æræ døþ, til halfnæþæ køpæ iorþ ok bolfæ, annær iorþ gangæ til rætræ[i] arfæ, takæ þe arf

---

a) f) *Her står på begge Steder* læks, *da Punkteringen af næstsidste Rune er blevet forsömt, såvidt det kan skjonnes.*

b) *Med den vilkårlige Forandring af Runen* h (*for* gh) *til simpelt* g (*jfr. S. 4, Anm.* a) *i almindelige Ord begyndes her, det vil derfor siden ikke videre blive omtalt.*

c) *Håndskriftet har her kun* hært.

d) *Efter den plumpe Retten, der er anvendt på dette Ord i Håndskriftet, læses der* ualþ, uæte *kan slet ikke ses, kun er det første Bogstav blevet uforandret og det er vedblevet at være kjendeligt, at der oprindelig har stået et Ord med fire Runer:* uæte *er naturligvis optaget (i den Form, hvori det ellers findes skrevet i Håndskriftet), da det utvivlsomt er det Ord, som her hører hid; det findes også i Had. Udg., (Ledreb. 12 har blot* æl.)

e) *Her er vilkårlig rettet til* gifæ, *formodentlig er da* giuæ *det oprindelige.*

g) *Bogstaverne imellem* h *og* þ *ere ved vilkårlig Udsletten ikke tydelige, dog kunne de skjönnes at være de anførte.*

h) *Her er ligeledes vilkårlig aldeles slettet ud efter* a, *Ordet kan dog let sluttes.*

i) *Også her er vilkårlig stærkt slettet ud, dog kan det skjönnes at være den anførte almindelige Ordform.*

ok uarþæ æi barnmynd ællær[a] arfbet, þa gangæ[b] han til rætræ arfæ.

Bondæ ma æi sæliæ mæþ loghum kunu sina iorþ før æn (4. Blad) han ær barnmyndær uiþær hana, æn sæl han, þa star þæt, fore þy at hun ma æi kæræ um hans gærningæ e mæþæn han lifær, dør bondæn, þa ma hun kallæ a arfæ til gialdæ æmuæl ofna sit barn sum ofna andræ arfæ, um þæt ær til.

Skiliæs þe kuik foræ guz ræt, þa skal hun kallæ ofna bondæn til gialdæ ok æi ofna iorþænæ þær sum hun liggær, foræ þy at han uar þa hænnæ uæriændæ ær han saldæ, hafær han iorþ, þa gialdæ, hafær han æi iorþ, gialdæ bolfæ.

Sæl bondæn sinæ eghnæ iorþ bort, þa ær kunæn æi skyld ok æi hænnæ arfæ at gialdæ atær bondænum ok æi hans arfum, foræ þy at han ær baþæ sin æin uæriændæ ok sinnæ kunu, ok føræn han fingi kunu þa mate han sit afhændæ.

Sæl bondæn bort kunu sinæ iorþ ok fa þe æi bæþe børn sammæn ok skiliæs þe ællær døþ ællær kuik, hafir bondæn iorþ, gialdæ han ællær hans arfæ, um han ær døþær, hænnæ ællær hænnæ arfum, um hun ær døþ, sua myklæ iorþ ok æm goþæ sum han saldæ bort hænnæ (5. Blad) iorþ, hafir han æi iorþ, gialdæ bolfæ ok tyltær eþ oþolbondæ.

Sæl man bort sinæ eghnæ iorþ foræ tiughu mark ællær meræ ok dør han siþæn ær han hafir uærþ takit, um þa skulu hans arfæ skiftæ uiþær kunu hans ok ær nokæt uforþæt af þy uærþæ, þa taki bondæns arfæ þæt, en alt i køp ær kummit ok i salu ællær a borþ ok brutstok þæt gialdær kunæn æi atær ok æi hænnæ arfæ, æn sæl bondæn

*) *De Gemenske Kapitteltal have både her og i Had. Udg. denne Orden.*

a) *Disse to Ord ere ligeledes vilkårlig aldeles udslettede, dog kan det sidste skimtes, det første derimod slet ikke, og det er derfor, da det er det her hidhørende, tilsat, skrevet som det ellers i Håndskriftet forefindes.*

b) *I Håndskriftet er her n blevet udeladt.*

kunu sinnæ iorþ huat hældær[a] minnæ ær meræ, e skal han atær giældæ[b] hænnæ ællær hænnæ arfum huat sum gørs af þy uærþe.

Sæl bondæn aþulkunu iorþ ok hafæ þe æi baþæ børn sammæn, um þa at kunu bondæns døþæ kallæ hænnæ arfæ til bondæns, þa late ut þæt han uil hænnæ arfum ok uiti ofna mæþ tyltær eþe oþolbondæ, ær þæn bondæ døþær ær þæt kænnæs, uiti hans arfæ þæt sammæ mæþ þæm sammæ loghum.

Sæl þæn bondæ kunu sinæ iorþ æi hafir sialfær iorþ, ok kæræ arfæ at kunu døþæ, gialdæ bondæn arfum bolfæ ok uiti ofna mæþ tolf oþolbondom, (6. Blad) uil bondæn æi ut latæ ok gialdæ arfum, þa stæfnæ arfæ hanum þing først et ok þa annat, søkær han æi þe tu þing, bøtæ hinum ær sak søkær tua øræ fore huært[c] þing, siþæn stæfnæ hanum þriþiæ þing, gør han æi þæm þa ræt, bøtæ kunungi þre mark, netær han at han ær æi sotær, dyli mæþ tyltær eþ oþolbondæ.

At bondæ[d] lifændæ ma aldrigh kunu kæræ um hans gærningæ, huat sum han gør um hænnæ eghn.

Alt þæt ænnæt barn uindær ællær tapær i fælaghe, þæt uare aldræ þeræ i fælaghe æræ sammæn.

Uiliæ børn skilies fran faþær sinum, faræ faþur þeræ a lanzþing ællær hæræzþing ok liusæ at þe uiliæ skiliæs uiþær hanum, ok gifi børnum huat han uil at sæ lifændæ, ok mer mughu þe æi kræfiæ hanum lifændæ ok at sua gørþe

---

*) *Jfr. Side 6, Anm.* *).

a) *Her er vilkårlig udslettet, så det ej kan ses bestemt, at det sidste Bogstav ikke har manglet.*

b) *På Grund af vilkårlig Retten kan det ej ses, om der ikke oprindelig er skrevet* gialdæ.

c) *Håndskriftet har her kun* hært.

d) *I Håndskriftet er her skrevet uden* n.

þa uarþæ børn gærningum sinum, mandrap skal faþær ok frændær bøtæ mæþ þæm[a] sum lo*g*h æræ.

Kallær anær man a faþur foræ barns gærningum ok si*g*hir at børn æræ i (7. Blad) fæla*g*he mæþ hanum, ok þæt ær æi, uiti þæt faþur barns mæþ þinguitni sinu, þæt æræ tue mæn, ok uare løs af krafæ hins.

Kallæ børn a fæþrini æftir faþur þeræ døþæn ok hafæ þe fangit før lot af faþær sinum, føræ atær þæt ær þe hafæ før fangit baþe bolfæ ok iorþ, ok sǽte a iorþ tyltær eþ oþolbondæ ok a bolfæ tyltær eþ la*g*hfastæ mannæ, ok æi æ*g*ho þe fran æræ skild uæte[b] at gøræ annæt utæn at alle arfæ uiliæ, uiliæ þe æi atær føræ, kalli hinæ a stæþil sitiæ þæm til lanzþings ællær til hærazþings, æn uiliæ þe æftir þæn la*g*hda*g*h ær þingmæn læggiæ til æi aftær føræ, þa bøtæ kunungi þre mark foræ rætløsæ, ok arfæ kræfi þo sit ut sum før.

Dør[c] barn i fæla*g*h mæþ faþær ok moþær, þa ær til alz rætæ þeræ i mællin sum ænkti uaræ.

Dør[d] bondæ ok ær utarfæ til sua at bondæns ær barn ok kunu hans stypbarn ællær i fæla*g*he ællær utæn, þa resær þæt (8. Blad) þæm døþæ lot allum hans børnum til skiftis, æn sua ær æi a kuinnæ half.

Dør bondæ ok hafir uiþær kunæ sinæ bæþe døtør ok sun, tæke moþor þeræ sua lot sum en sun ok dotær halfu minnæ, ær moþær ok alt døtær ok ængin sun, taki allæ

---

a) *Det sidste Bogstav er mulig oprindelig fejlskrevet.*

b) *Der er vel vilkårlig rettet ved det sidste Bogstav, men det er dog vistnok kjendeligt at være Runen for* e, *ligesom de tre første ere fuldkommen tydelige; der kan altså her næppe læses anderledes, selv om man skulde snarest væntet* uald, *hvilket Ord Had. Udg. har (Ledreb. 12* annæt wald at gøræ utæn.)

c) d) *Der er rettet vilkårlig ved det første Bogstav på begge Steder, men det er nok muligt, at der oprindelig er noget fejlskrevet derved.*

æmmykit [3] sum moþær, þæt ær ræt um køpæ iorþ ok bolfæ, fæþrinis iorþ tæki børn, dotær halfu minnæ æn sun.

Dør moþær børnæ, þa ær þæt sammæ ræt um alt skifti, utæn sua mykit skil at bondæn myndær æftir kunu sinæ en lot bæþe i fæ ok iorþo allum børnum sinum til fæþrinis, hafir bondæn alt synir, þa tækær han æi mer æn en sun, hafir alt døttær, tæki han e fullæn lot uiþær þæm, hafir han æi mer æn ena dotær uiþir kunu sina, þa myndær han tua lotær af hænnæ møþrinis iorþo foræ þy at han ær e man ok myndær mans lot.

Alt þæt ær moþær far ok møþrini hetær, take al børn æftir hanæ bæþe førræ kul ok æftre sua marghæ sum þe æræ, baþe (9. Blad) køpæ iorþ ok bolfæ.

Sitær bondæ ok kunæ sammæn barnløs ok dør annat þeræ, tæke þæs døþæ arfæ alt halft uiþær hin ær lifær, sua kunu arfæ sum bondæns, þættæ ær ræt um køpæ iorþ ok bolfæ, annur iorþ gangæ til rætræ arfæ sum logh æræ.

Uarþær delæ um iorþ sua at summi kallæ fæþrini ællær møþrini ok summi køpæ iorþ, uaræ þe næst uitu [4] ær allum uiliæ uitæ til hændæ.

Æræ þe syzkini ok æi samfæþre ok æi sammøþre, ok skil þæm um skiftæ, þaghær skiftæ skal, huat fæþrini ær ok huat møþrini, þa skulu þeræ frændær skiftæ þeræ i mællin, sua at et syzkini næfnæ siaghs þeræ frændær ok annæt næfnæ andra siaghs, ok þe tolf þeræ frændær skulu suæriæ at þe uiliæ ræt skiftæ þeræ i mællin, þe tolf mæn skulu gøræ þæt fæþrini ok þæt møþrini ær þe uiliæ.

Æræ þe samsyzkini ok skil þem um skifti, þa næfnæ þe ok tolf sinæ frændær at skiftæ sin i mællin.

---

3) *I Hadorphs Udgave tilföjes her* døttær æm mikit (*og i Lędreb. 12 ligeledes overensstemmende dermed* døter æmmiket.)

4) *Hadorphs Udgave har* vm *i Stedet for* uitu (*i Ledreb. 12 læses* witni.)

Far annær bondæ arf ællær kunu ok uarþær æi barnmynd ællær arfbet ok (10. Blad) skiliæs þe lifændæ ællær døþ, ualdæ huært arfæ sinum ællær þeræ arfæ baþæ iorþ ok fæ alt utæn þæt a borþ ær kumit ok brutstok, þæt gials æi atær, dyls nokæt ællær iorþ ællær bolfæ, uiti hin ær dyl ofna iorþ mæþ tyltær eþ oþolbondæ, ofna bolfæ mæþ tyltær eþ laghfastæ mannæ, uarþær barnmynd[a] ællær arfbet, ualde huært iorþo[b] sini, hus ok bolfæ gangæ sua allum[c] til skiftis rætum arfum sum logh æræ, dyls nokæt, sæliæ sua ogh fore sum før ær mælt.

Þæt sammæ ær ræt um gul ær um iorþ, at arf gangæ rætum arfum, æn køpæs iorþ mæþ gul, þa gar hun sum annur køpæ iorþ, þæt gul haldæt ær gangæ til rætræ arfæ, þæt gul i køp ær kumit ok i salu, þæt gialz æi atær.

Taks arf gen arfe, þa betær[5] huær annær, um arfæn ær þre mark ok æi minnæ, þo at annær ær firitiughu mark, gangæ huær arf gen andrum arfe e huær sum tækin ær, æn um fleræ uarþæ tækni annær uægh, þa gangæ þe ut rætum arfum, dyls nokæt, sæli sua logh fore sum før ær mælt.

Dyls aldær arf, uiti (11. Blad) hin, ær dyl, mæþ þrim tyltum, þo at arfæn ær æi meræ æn øræs mun, gar han uiþær nokæt, latæ þæt ut a tyltær eþ.

Dør man ok hafir han børn, taki þe arf æftær han, hafær han barnæbørn ok ænti barn, taki þe arf sua sum huært skuldi tækæ æftær faþur sin ællær moþur sinæ; ær

*) *Her og oftere i Had. Udg. ere dennes egentlige Kapitteltal blandede sammen med de tilföjede Gemenske; der behøves dog ingen nærmere Fremstilling deraf, da disse sidste ere de vedtagne.*

a) *Foran Ordet ere et Par Bogstaver*, þe, *vilkårlig tilsatte.*

b) *I Håndskriftet er her blevet skrevet i dette Ord uden* r.

c) til, *som har været skrevet allerede foran* allum, *er fra først af overstreget.*

5) *I Had. Udg. læses her* bøtær, *(Ledreb. 12 ligeledes.)*

en uaᵹh et barnæbarn ok annær uaᵹh flere, þa tæke þæt ena æm mykit æftær faþur faþur ællær moþur moþur sum al hin annur, sua ok um broþær hafþi ena dotær ok systær þre synir ællær fleræ, þa takær þe ena dotær æmmykit sum alli hini synir.

Ær æi barn ok barnæ barn ok æi barnæbarns barn til ællær frammer, þa gangæ arfæn æftær rætu mantale, taki kunu æmmykit sum karlæ [6], ok arf skal allugatu fram gangæ e mæþæn arfæ æræ til ok byrþær mæn, ær æi framarfæ ok ær gangu arf, þa tækæ þaᵹhær kunu æmmykit sum karlæ.

Dør manz sun ok hafir han æi barn þæt rætær ;arfæ (12. Blad) ær, þa taki hans faþur alt æftær han ok ængle hans syzkini, æi halfbroþær hældær æn annæn, hafir þæn døþæ moþur ok æi faþur, þa tæke hun ækki mer æn en lot uiþær annur børn sin ok hins døþæ syzkini.

Dør man ok hafær han æi børn ok æi barnæbørn ællær andræ framarfæ, æi faþur ok æi moþur æi broþær ok æi systær, þa ær faþur faþur ok faþur moþur, (moþær faþur ok moþur) *) moþur, faþur broþær ok moþær systær [a], (faþur systær ok moþær broþær,) *) broþær sun ok broþær dotær, systær sun ok systær dotær, al æmnær at tækæ arf æftær hin døþæ, kunu æmmykit sum karlæ foræ þy at þæt ær gangæ arf, ok siþæn fran þem kumbær tækæ e huær sum byrþ a uiþær hin døþæ.

Gifær bondæ sinum barnebørnum iorþ [7] at sæ lifændæ

---

6) *De fem foranstående Ord findes ej i Had. Udg. (Ledreb. 12 har dem derimod.)*

*) *) *De i Klammer satte Ord ere blevne udeladte i Håndskriftet, skjönt de høre hid for at Rækken kan være fuldstændig, og også ellers forefindes således.*

a) *I de nærmest foregående 6 Ord er der vilkårlig slettet ud i det tredie, det fjerde og sjette ere ganske udslettede, dog kan det skimtes, hvad der har stået.*

7) *Ordet* iorþ *findes her ej i Had. Udg., hvorfor også den derværende (latinske) Overskrift til Kapitlet kun taler om Given i Almindelighed. (Ledreb. 12 har* iorth.*)*

ok sketær þæm ok sæl þæm i hændær, ok uarþær sua at bondæns børn æftær han deþæn ilzkæ iorþ at hans børnæ børnum, þe iorþ ær han gaf þæm, uaræ þe uiþær uitu at þeræ faþur faþur gaf þæm (13. Blad) ok sketæ þem, æn meræ ma han æi gifæ þæm æn til þera fæþrinis kummi ællær meþrinis, hafæ børnæbørn æi i þeræ hæfþum, uare bondæns børn uiþær uitu at þeræ faþur [8] sketæ þem æi, þæt sammæ ma kunæ geræ uiþær sin barnæbørn ær bondæn ma.

Uil bondæn kuikær ok kuiþæ fuldær i klostær faræ, þa ma han mæþ allum hofoþlot sinum in faræ, uarþær han siukær, þa ma han halfæn gifæ klostre ællær huem sum han uil ok æi mer fran arfum æi klostræ hællær æn andrum mannum.

Gifær bondæ barn sit i klostær, þa ma þæt æi kræfiæ arf æftær han deþæn, utæn han uil gifæ þy nokæt.

Hafær man andræ arfæ æn børn sin, þa ær þæt han a baþæ i fæ ok i iorþ hans hofoþlot, hafir han et barn, þa ær alt halft þæt han a, hafær han fleræ børn, þa tækær lot uiþær huært þeræ sua sum han a.

Uarþær man usæl ok fatekær sua at (14. Blad) han ma æi sialfær hialpæ sæ, ællær ælli ok siukdom gar þem a hændær, þa biuþæ han sik næstum arfum at þe tækæ uiþær hanum, uil þæn uanferæ ok uiliæ sua arfæ, þa skifti eghn hans sin i mællin ok hin uanferæ fara aldræ þeræ i mællin, ok þæt liusæ þe a þingi [a], uil þæn uanferæ æi sua faræ aldra þeræ arfæ i mællin, þa skiftæ eghn sinæ aldræ arfæ sinnæ i mællin, allæ i hofoþlotær ok sialfum [b] sæ ok hofoþlot, ok uaræ siþæn huar han uil mæþ sinum hofoþ-

8) *I Had. Udg. gjentages (i Stedet for disse to Ord)* bondans børn, *(Ledreb. 12 som her* therræ father.*)*

a) *Runen for* g *er i Håndskriftet her ikke blevet punkteret.*

b) *Håndskriftet har her kun* siafum.

lot[9], ær þæs uanforæ hofoþlot bætre æn þre mark æftir han døþæn, þa skiftis þæt aldræ hans arfum i mællin, ær æi mæræ æn þre mark, þa hafi hin þæt, ær (han)[a] uar mæþ, foræ sit arfoþæ.

Uilæ arfæ æi takæ uiþær þæn uanføræ, þa fare han til þings ok liusæ fore þingmannum þæt at þe uiliæ æi uiþær hanum tæke, ok siþæn læggæ þingmæn laᵹhdaᵹh fore allæ (15. Blad) arfæ ok fore hin ær flatføræs uil, uiliæ arfe æi til þings kummæ ok æi uiþær hanum tækæ, þa aᵹhe han uald at fare[10] til þæs manz ær han uil mæþ allu þy ær han a, þo sua at allum se før laᵹhbuþit.

Þæn man, ær uiþær tækær[11] þem ær flatføræs uil[b], uarþæ allum hans gærningum, huat sum han gør, æmuæl kunungs rætæ ok ærkæbiskops[†] sum andru, dræpær han man, þa bøtæ hin uiþær hanum hafir tækit þriþung af allum manbotum ok frændær tua lotær, uarþær han dræpin, taki ok han sua mykit af allum botum uiþær frændær.

Kærær flatføring at han hauær æi sua got sum hanum uar iattat, þa uiti bondæn þæt mæþ tuiggia manna uitni ok tyltær eþe at han hafir sua got sum han iattaþæ hanum, ællær þingmæn uisæ til duᵹhande mæn at latæ uite at han hafir sua got sum han ma litæ at, uil han æi loᵹh se ok æi æftir goþræ mannæ asyn (16. Blad) uiþær uaræ, þa fare han bort ok kænni sialfum sæ ok fa ængin pænning af þy ær han gaf, utæn han uili atær til fare ok litæ at sliku sum hafþe førræ.

Dør moþær børnæ, þa ma æi faþær afhændæ børnæ

9) *Det foregående fra* ok uaræ *findes ikke i Had. Udg.* (*Ledreb. 12 har det*).

a) han, (*som Ledreb. 12 har,*) (*eller* hin, *som Had. Udg. har*) *kan vel ej undræres her.*

10) *Had. Udg. har her* føræ (*og ligeledes i 16. Kap*). (*Ledreb. 12* faræ.)

11) *Had. Udg. tilföjer her i Klammer* a thinge, (*Ledreb. 12* a thing.)

b) *Formedelst vilkårlig Retten ere de to første Runer ikke just at se.*

†) (*Had. Udg. og Arn. Magn. 41 have som her, Ledreb. 12* biscops).

sinnæ meþrinis iorþ utæn han take iorþ i gen til fulz, utæn sua mikin lot sum han myndær æftær kunu sinæ.

Suenbarn ma æi sæliæ iorþ sinæ ok æi andræ lund afhændæ før æn þæt ær fæmtan uintær gammælt, møbarn aldrigh før æn þæt ær mannæt, ænkiæ ma sinæ iorþ bæþe sæliæ bort ok skiftæ, þo sua at þæn ær uiþær hænnæ ær næstæ frændæ ok hænnæ gift ualdær.

Uarþær børnæ iorþ uloflikæ sald ællær køpt ok kallæ þe siþæn a iorþ, sighiæ at þe hafæ urætlikæ mist, þa latæ þe ut hinum uærþ ær iorþænæ hafæ handæmællin, ok a tyltær eþ oþolbondæ at þe ægho æi mær ut at latæ, ok hafi iorþ sinæ.

Gar børnum ysildæ ofna hændær sua at þe mughu æi føþæ þem utæn þe sæli þeræ (17. Blad) iorþ, þa mughu þe sæliæ mæþ þeræ næstæ frændæ raþe ok þa star þæt køp.

Þiiæ børn ok kæræ ækki ofna þrem uintrum siþæn þe æræ laghuaghsen, þa ær uiþær uærn hin ær handæ mællin hafir foræ laghahæfþ ær han hafir ofna hafæt.

Sighiæ børn at þe uaru æplis børn, þagher þeræ iorþ uar sald, ok hin ær køpt hafir sighir at þe uaro fulduaghsen [a], þa ær han nærmær uitu at þe uaro fulduaghsin [a] [12].

Sæl man iorþ sinæ ukunnum manni, ok kæræ frændær siþæn at þem uar æi laghbuþit, þa mughu þe æi kaldæ [b] ofna hin ær køftæ ok æi ofnæ iorþ utæn ofna hin ær salde, at han laghbøþ æi frændum sinum, gar hin uiþær ær saldæ at han laghbøþ æi frændum sinum, bøte þem þre mark, dyl han, sæli frændum tyltær eþ laghfastæ mannæ.

---

a) *Begge Gange er her blevet skrevet uden* l *og med* d *med urigtig Bistreg.*

12) *Had. Udg. har ikke det foregående fra* þa ær, (*Ledreb. 12 har derimod Eftersætningen, men vidtløftigere:* tha scal næfnæ til tolf mæn af thæt thing ær iorthen war scøt oc latæ them witæ, huat hældær the waræ laghwaxen ællær æi).

b) *I dette Ord er* d *også blevet skrevet med Bistregen til urigtig Side.*

Uil man sæliæ andrum iorþ, þa skal sketæ ofna þingi, æn sketæs æi ofna þingi, þa liusæ þe þæt ofna [a] þingi.

Barn æftir faþur sin uæri fore allum kunnum mannum ok andrum mannum æm uæl (18. Blad) alt þæt ær þeræ faþir h(afþi i) [b] hæfþum sinum, iorþ mæþ tyltær eþ oþolbondæ ok bolfæ mæþ tyltær eþ laghfastæ manne, ok skal han sua suæriæ at hans faþer atæ þæt u ilt ok u spilt.

Sæl faþær nokæt sit barn i hændær ok far þæt barn annæt barn ok dør siþæn ok liuær barnæ barn, ok uil aldæfaþær æftær [c] tækæ þæt han saldæ sit barn, þa a barnæbarn at uæriæ sit fæþrine foræ þæm ok hua sum ofna kallær.

Syzkini mughu e mæþæn þe lifæ kallæ huært (ofna) [d] annæt til iafnæþæ ok til ræt skifte, ok þo sua at huært uiti sit lotfal þær sum þæt hafir lutit, lotfal skal uitæ mæþ tyltær eþ oþolbondæ, þæt syzkini sit lotfal hafir bort latæt ma æi kallæ hin annur til iafnæþæ.

Skiftæ børn æftær faþur sin husætoftær ællær ut iorþ, ok ær annur værræ æn annur ok bøtæs þa þe skiftu mæþ annaræ iorþo, ok þæn ær þa fik uærre þa þe skiftu hafir bætræt sinæ mæþ kostnaþe ok arfoþe sinu, um þa kallær siþæn hin a til- *)gærth, ær tha gørthe til tha the skiftu, oc biuth*ær* til reps, tha witi han mæth tylt*ær* eth otholbonda at thæt' war aldrigh til giort ofna hins iorth, oc sithan logh ær a førth, tha iafne the sin i mællin.

At børnum fath*ær* løsum oc ær bathæ til fath*ær* fath*ær*

---

a) *I Stedet for Runen for ᚦ er kun blevet skrevet Runen for ᚴ, altså med en Bistreg for lidt.*

b) *Det i Klammer satte kan ikke just tydelig ses, som det synes på Grund af en Pergamentet påkommet Vædske.*

c) æftær *er her blevet skrevet to Gange i Håndskriftet.*

d) *Dette Ord er næppe at se, af samme Grund som ovenfor er berørt i Anm.* b.

*) *Herefter indtræder en Lakune; den er her, og hvor det ellers behøves, udfyldt efter* Arn. Magn. 41, 4to. *Nærmere derom i Forerindringen.*

oc moth*er* fath*er* æll*er* andre fæthrinis frænd*er* oc mothrinis frænd*er* alle æm ner, tha ware the næst at wæriæ bern a fæthrini half æra. Ær annar man nærmer a methrini æn a fæthrini, tha ware thæn with wærn, e tho swa mæth frænd*er* rathæ at thæn ware with*er* wærn ær wæriæ wil oc æi hæriæ. Ær moth*er* fath*er* til, tha ær han nærmer æn fath*er* broth*er* at wæria barn. Swa nær sum annar ær andru*m*, tha ma æi han wæræ hans wæriande oc æi sin ægin fer æn han ær fæntan wintræ gamal oc æi fer gera gen kunungs rættæ oc æi gen biscops,[12¹] ger han gen andru*m* bonda, tha scal beta sum logh æra.

Frænd*er* mughu æi taka bern fran moth*er* thera, e mæthen hun wil manles wara oc sitiæ fore bernum sinu*m* oc [12²] thera egn, æn tho sculu frænd*er* til sæ at moth*er* forhægthar[a] æi ægn berna sinna. Wil moth*er* berna mannas, tha walda thæn berna egn ær næst ær wærn,

ær annat barn spæt, tha ware thæt mæth moth*er* e til thæt ær siu wintræ gamalt, oc thæn barns egn gemær giui barns moth*er* hwart ar half marc fore fest*er* len, vtan swa rik*er* man se at han wil mær giua.

Hauir man bathe atholkunu bern oc slekifrithu bern oc wil han giua sinum slekifrithu bernu*m* nokot, tha fare han a thing oc liusæ at the æræ hans bern oc giuæ thæt han wil, iorth scetæ han oc bolfæ liusæn fore thingmannu*m* oc sæle thæm thæt i hænd*er* at sæ liuande, tha kalli ækki til hanu*m* dethen, oc æftir fath*er* dethæn tha fa the æi annur arf æn thæt han gaf thæm sæ liuandæ, æn æftir syzskini sinu tha take the æm mikit sum atholkunu bern, vm the fingu hint th*er* thera fath*er* gaf thæm at sæ liuande

12¹) *I Had. Udg. findes her* Ærchibiscops, *(Ledreb. 12* biscops.*)*
12²) *Der tilsættes her i Had. Udg.* vhæigthæ *(sic.) (Ledreb. 12 som her.)*
a) h *er, fra først af, tilföjet over Linien på første Sted i Ordet.*

oc æi æll*ær*. Thæt ma oc æi dughæ slekæfrith bern til fæthrinis, at fath*ær* call*ær* sic haua waret brytia thæs, utan til sva mikit sum thæt hauir utan iathurs i hæfthum[a] sinum, oc æi ma thingwitni dugha thy at fath*ær* gauæ thy nokot, vm han thy æi i hænd*ær* fingi. Hwat fath*ær* ær hæld*ær* hel æll*ær* siuk*ær*, e scal han a thing faræ oc liusæ fore thingmannum thæt han wil giua sinæ slekæfrithe bern. Æftir moth*ær* sin oc æftir hænna bern tha take the arf fullan oc allan, hwat the æræ hæld*ær*[b] thingliusd æll*ær* æi.

Aflar man bern i lend with*ær* kunu oc ær hun æi gift[c] oc æi guul fæst, tha ær the æi atholkunu bern, tho at han far hana sithan mæth loghum, æn all the bern sithan warth aflath ær hun ær gift oc guul fæst, tha æræ the atholkunu bern, æi tak*ær* thæt barn ær fyr war aflat arf æftir fath*ær*, vtan thæt warth*ær* thing liust oc fath*ær* giuer thy nokot, æn æfti moth*ær* oc æfti syzskini sinu tha tak*ær* thæt æm wæl sum annur bern.

Hauir man slekæfritha barn oc ær thæt æi thingliust, tha scal han æi taka arf æftir thæt, um thæt der før æn han, oc æi taki bet*ær* foret, um dræpit warth*ær*, oc æi beta for thæs gerningæ.

Hauir man barn with huskunu sina oc ær æi frælsegiwit oc æi thingliust, betæ æi mera fore thæs g*ær*ninga[d] æn fore annat annothoct hiona.

Hauir man slekæfrithæ bern oc wil han giuæ thæm

---

a) *I Håndskriftet er her blevet skrevet uden* t.

b) *Forkortelsen, som findes i Slutningen af Ordet, er egentlig kun for* ær, *men da* d *dog ikke er blevet skrevet med i Ordet, er Oplosningen antaget at burde være* dær.

c) *Håndskriftet har kun* gif.

d) *Forkortelsen kunde lige så godt gives ved* er, *men* ær *er beholdt for at gjøre det dermed ens overalt, da* e *og* æ *i Hdskr. ikke er en fast Brug underkastet.*

alt æftir sic, tha fare han a thing oc liusæ thæt oc scetæ thæm, sithan taki the alt æftir han. Hwat hæld*ær* the æra innæn iathurs æll*ær* vtan, far han sithan atholkunu børn ær han liusdi thæt, tha fa sløkifrith børn æi mer æn haluan lot with*ær* atholkunu børn. Sæl fath*ær* sløkæfritha børn nokot i hænd*ær* utan iathurs swa litit sum thæt ær, tha far thæt æi mer æftir fath*ær* døthæn. Hauir han æi atholkunu barn, tha tak*ær* thæt alt æftir han hwat hæl*dær*[a] fath*ær* ær hel æl*lær*[b] siuk*ær*, e scal han scøtæ oc liusæ ofna thingi thæt han wil giua sinu sløkæfritha børn, æll*ær* wæt thæt alsiki, æi tho at han gør thæt i sot ofna døtha daghi sinu*m*. Thaghar[c] sløkæfrith *) (19. Blad) børn ær sua þingliust ok sua uiþær fæþrini kummit sum nu ær sa*g*hat, þa tækær þæt fullæn lot æftir sit syzkini um þæt skal ærfæ þæt.

Æræ mar*g*h børn annær manz, ok far anær man ens þeræ lot ællær tuiggiæ i iorþo þerræ uskifti, bæræ sua mar*g*hæ lotæ innæn, þa skiftæ skal, sum e*g*hændæ æræ ok æi sua mar*g*ha sum þe uaro, at e horo mar*g*hæ lotæ annær man hafir fangit[d] i þeræ iorþo, þa læggiæs þe alli sammæn.

Suaræ man sak fore annær, þa skal han mæþ lo*g*hum fæstæ bøtær fore han ællær lo*g*h, uil han siþæn, ær han suaræþæ fore, æi hanum at lyþæ, þa skal hin, ær foræ han suaræþæ sak, ællær bøtæ ællær haldæ uppi lo*g*h þe ær fæst uaru, æmuæl næfnd[13] sum annur lo*g*h, fore þy at

---

a) b) *Også her er det som ovenfor Anm.* b, *S. 17, at* d *og* l *må regnes med til Opløsningen af Forkortelsen, som følger lige efter Ordets første Stavelse.*

c) *Her har Håndskriftet kun* thahar.

*) *Hermed ender denne Lakune. — Runehåndskriftet begynder herfra igjen.*

d) *I Håndskriftet er* n *udeglemt.*

13) *Had. Udg. har i Stedet for* næfnd—logh *her* iærn sum logh *(og ligeledes har Arn. Magn. 41* iarn sum annar logh, *men Ledreb. 12* næfnd sum annær logh.*)*

hua sum uloghum suarær, han skal uloghum uppi haldæ.*)

(20. Blad) **B**o mæn i by sammæn, ok kæræ summi grannæ at[a] annær man hafir husæt gatu ok forta þeræ, þa uaru þe uiþær uitu ær allum uiliæ uitæ til handæ, ok siþæn iafnæ þe allæ husætoftænæ sin i mællin um allæn by þeræ ær þem skil yfir, ær ænnær þæn æi uil til reps latæ ok til ræz skiftis, þa stæfni grannæ hanum til þings ællær til kunungs ællær til ærkebiskops[b] † ok latæ þær lægiæ laghdagh fore hanum, uil han æi repæ æftir þæn laghdagh til ær laghæþær, þa uare han sæktær at kunungs ræt ællær ærkebiskops.

Fæstis uægh i by fore grannum allum, þa uiti grannæ þem ut mæþ tyltær eþ oþolbondæ ok tuiggia mannæ uitni til aþuluæghæ.

Hæftis uægh fore hæræz[c] mannum ok andri bygd til køpingæs ællær strandæ ællær til skoghs, þa uiti hæræzmæn sæ uægh þær þe uiliæ mæþ tyltær (21. Blad) eþ oþolbondæ ok tuiggia mannæ uitni, þe tolf mæn uægh skulu uitæ skal til næfnæ a þingi ællær foræ kunungi ællær ærkebiskope, uiliæ þe æi suæriæ til uæghæ ær til uarþæ næfndæ, þa liggi þem uiþær þre mark at kunungs[d] ræte.

Skil soknæmæn um kirkiu uægh ok mughu þe æi uarþæ satæ sin i mællin, þa latæ ærkebiskop næfnæ til tolf mæn af kirkiu soknæn ok læte þem uite til uæghæ þær þe uiliæ, uiliæ þe æi suæriæ, þa liggi þem þre mark uiþær at ærkebiskops ræt,

þæn man ær spillæ uil aþul uægh mæþ græft ællær mæþ arþdaghe ællær man menær mæþ gærþæ, bøtæ kunungi þre mark.

---

*) 3, 22 *er i Hdskr. skrevet ordlydende to Gange (og går herved over på 20. Blad).*

a) at *er her skrevet to Gange.*

b) *Det sidste* k *er her blevet udeglemt.* d) g *er her ej skrevet med.*

†) (*Her og de følgende Gange S. 19 har A. Magn. 41* ærchibiscop, *Ledreb. 12* biscop).

c) *Håndskriftet har kun* hærz *på dette Sted.*

Bo mæn i by sammæn ok hafæ allæ sammæn almænning, sko*g*h ællær liung ællær andræ oþæ mark, ok uiliæ summe yrkiæ ok bætræ sinæ iorþ ok summe uiliæ æi, þa kallæ hinæ ær yrkiæ uiliæ hinæ andræ til hæræzþing, ær æi uiliæ yrkiæ, ællær til lanzþing, ok læggiæ til fæmt at þe kummi allæ til ok repe iorþ sin i mællin, uiliæ þe æi til kummæ ok repe, þa yrki hini ær uiliæ (22. Blad) sin lot, ok hini, ær æi uildu til kumme ok skiftæ, fa ængti skifti af þem ær yrt hafæ, før æn þe hafæ sua bætræt þera iorþ ok upbrytit sum hinni þera ær yrt hafþo [14].

Skil by uiþær annær um markæ skial ællær uiþær þorp, þa skal næfnæ til tolf mæn, þe æræ aldungæ æræ i bygdin, ok latæ suæriæ markæ [a] skial þær sum þe uiliæ ok þe þore fore guþi, skil ok mæn i by um urnummæ ok andræ iorþ, þa ær þættæ sammæ ræt ok lo*g*h þeræ ær suæriæ skulu, þa ær þættæ munhæfþe, biþiæ sæ sua guþ hialpæ at þe geræ þæt æi foræ uild ok æi fore fæ, utæn fore þæt at þe uæntæ sua ræt markæ skial ok sua hafæ þe hert af þeræ forældrum, uil ænnær man sæktæ hina ær markæ skial ær til handæ soræt, si*g*hiæ at han hafir fangit nokæt frammær mæþ køpæ ællær andræ lund, þa standæ þe fore mæþ tyltær eþ oþolbondæ, fore þy at aldungæ mu*g*hu æi annæt geræ æn suæriæ þæn uiþær hæfþ ær þem þykki ræt uaræ, þæt ær þeræ munhæfþe ær foræ hinum skulu suæriæ, bi- *) thia sæ swa guth hialpa at hini soro ræt, oc a han fore thy oc ængin annur man. Warth*ær* all*ær* by sæctath*ær* vm thæt sammæ, tha sculu the allæ hyftha eth i by bo sam-

---

14) før æn — yrt hafþo *findes ikke i Had. Udg.* (*Ledreb. 12 har i Stedet for* sua — hafþo *her* therræ lot bathe ruth oc vp vret.)

a) *Håndskriftet har kun* makæ *på dette Sted.*

*) *Her, ved Foden af Bladet, har allerede O. Worm antegnet: „Hic quædam videntur desiderari'. — Der mangler, nu som da, herefter et Blad; (jfr. S. 15, Anm. *)*

man, swa marghe su*m* the æræ, oc ær aldra therræ eth sum en munhæfth ware, sithæn gangæ til ællæfhu mæn otholbo*nd**ær* oc swæri æftir allum hinu*m*. Wil æi annar hefthæ eth af thæm i by bo samman, tha misti han swa mikit sum han a i hinu ær at thæm ilzscas, oc hini hauæ thæt ofna kallathæ, ær annar man i forfallum thæn i thæn by bor, tha sværiæ scal, wili tue mæn hans forfal, oc sithan han cum*m*ar hem, tha swæriæ han thæt samma ær hini soro allæ førre ær ethen hefthathu[a] oc haui sin lot swa sum the therra.

Wiliæ the aldunga the til wartha næfnde æi swæriæ marca scial, tha liggi thæm withær thre marc at kunu*ng*s ræt.

Skil um iorth the i bole ægho sam*m*an, tha mughu the hværn dagh iafnæ sin i mællin swa at atting calli ofna fiarthung, fiarthu*n*g ofna halft bol, halft bol ofna helt bol, *) (23. Blad) helt bol ma kummæ allæn by til reps sua mar*g*h bol sum þe æræ, uil æi fiarþung repæ uiþær atung[b] ællær halft bol uiþær fiarþung, ællær bol uiþær halft, ællær by uiþær helt bol, faræ þæn ær kærær ofnæ hæræzþing ællær a lanzþing, et ok annæt, ok stæfnæ þem þing ær æi uiliæ repæ, kumbær han æi i gen ok suarær hinum ræt ær kærær, bete hanum tua øræ fore huært þing, ok siþæn stæfnæ han hinum þriþiæ þing, gør han æi ræt a þriþiæ þingi, betæ hinum ær kærær þre mark fore rætløso.

Þe mæn i bole æræ sammæn mu*g*hu æmuæl iafnæ sin i mællin siþæn sat ær sum før, ok hin annærs hafir sat misti sæþ sinni, ok sua ær æi um bol skil uiþær annær[15] by, fore þy at þa skal biþæ til korn ær af skorit, utæn han

a) *I Håndskriftet er* t *blevet skrevet foran* f.
*) *Hermed ophører Lakunen og herfra begynder Runehåndskriftet igjen.*
b) *I Håndskriftet er* i t *Tverstregen kommet til den urigtige Side.*
15) *I Had. Udg. står* allæn (*også i* Ledreb. 12, *der iøvrigt har dette Sted urigtigt.*)

la*g*hþæ forbuþ a før æn þe saþo, foræ þy æ*g*ho þe at repæ ok bøtæ foræ ok mistæ sæþ sinnæ, um af þem repæs nokæt.

Sæl man bort utlænde sit minni[a] ællær mer ok hafir han sialfær æftir husætoft ok þær til (24. Blad) þre[16] akræ, en akær i huær uang um þre uangæ æræ, ællær tua akræ um tua uangæ æræ, ællær en akær um en uang ær, ok far annær man at køpæ þe sammæ husætoft meþ þrim ællær tuem ællær enum akri, sua uangæ æræ til, þa ma han uitu alt utlændæt til husætoftæn æræ til giald, þættæ uiliæ summi mæn at lo*g*hum[b] hafæ, fore þy at fore husætoft skal man læþing, innæ ok stuþ reþæ, ællær kumbær þæn illæ uiþær ær allæ skyldær skal uppi haldæ fore husetoftænæ ok æi meræ, skal ok æi sua uare at man skal uitæ utlændæ til husætoftænæ, þa uet rep ække uættæ, fore þy at skal man æi uaræ uiþær lo*g*h foræ sinæ hæfþ, ok uet han, ær a, yfir atung ællær fiarþung ok mælær sua i gen, repæ um þu uilt, sua mykit hafir iak fangit i þinum lot ok uil iak hafæ foræ minæ hæfþ sakæ, þa du*g*hær rep ække uætæ, foræ þy at æi tæks fran hanum uættæ mæþ repæ, ok skal rep niþær læg- *)gias, tha thukkis the løgh unit wara at man scal fore sinæ hæfth saka wita ak*ær* æll*ær* æng fran husætoft.

Far man oc alt utlænde, tha ma han wita husætoft til utlændes mæth thæn sammæ logh, loghæn scal wæræ tylt*ær* eth otholbo*n*da.

Summi wiliæ at loghu*m* haua, at hwar scal thæn with*ær* wærn wara ær thre halma hauir hauat w ilt oc v spilt[c], hwat han hau*ær* hæld*ær* fanget ak*ær* æll*ær* æng, fore thy

---

a) *Mulig læses her* minna.

16) *I Had. Udg. mangler* þre, *(ligeledes i Ledreb. 12.)*

b) *Foran dette Ord er bortlaget noget fejlskrevet, vistnok oprindelig.*

*) *Også her har O. Worm egenhændig antegnet ved Foden af Bladet: „Hic desunt qvædam". Herefter mangler, nu som den Tid, et Blad; (jfr. S. 15, Anm. *).*

c) l *er blevet skrevet i Håndskriftet her foran* i.

at æll*ær* cumb*ær* hin illa with*ær* ysæl waxer[a] oc fatøk*ær*, at han ma æi sælia burt ak*ær* æll*ær* æng sæ til hialpæ oc bo ofna sin eghne husætoft til døthræ dagha mæth litlu wtlænde, (hældær)[b] æn wæra annars manz lanbo. Scal man æi mughu thæt gøra, tha thikkis han æi wara fræls[c] yuir sinu æghno, oc (æi)[d] ær rep unit fore thæs saka at the mæn i by bo samman wita wæl, hvilkin grannæ attung a oc hwilkin fiarthung æll*ær* mer æll*ær* minnæ, oc fore thy thagh*ær* repa scal, oc wita thæt grannæ at han scal repa with*ær* hin a-*) (25. Blad) -nnær, ok repæs nokæt af hanum, þa mistær han þæs um han mæl æi gen før æn repæs, æn mæl han sua i gen før æn repæs,[17] repæ um þu uilt, iak ællær mini forældræ hafa fangit af þinni iorþo øræs land ællær meræ ællær minni, ok þæs uil iak æi mistæ foræ minæ hæfþ saka, huat hældær þæt gar til þin mæþ repe ællær æi, þa haldær han þæt ok (æi)[e] ællær, ær æn þæt mæst raþ, at mæn uirþæ mer guþ ok sannændæ æn nokær annær mun ok afhændæ sæ æi guþ fore iorþ.

Fæstær man andrum iorþ at køpæ ok uil æi haldæ uiþær han, bøtæ hanum siaghs øræ ællær siattæ manz eþ, mælær han til køps ok uil han æi haldæ, bøtæ tua øræ ællær þriþiæ manz eþ.

Þættæ uiliæ summi at loghum hafæ, um annær sæl iorþ sinæ bort ok skøtær ok uil siþæn dyliæ at han saldæ æi ok æi skøtæ han, þa ma han ær fik aldrigh uaræ uiþær uærn, før æn han hafir fangit laghæ hæfþ ofna iorþæn, þæt

---

a) *Er vel snarest fejlskrevet for* warthær.
b) hældær *er her tilföjet, da det savnes i Håndskriftet.*
c) l *er blevet skrevet foran* æ.
d) æi, *som er tilföjet, savnes her i Håndskriftet.*
*) *Hermed ophører Lakunen og herfra begynder Runehåndskriftet igjen.*
17) æn mæl—æn repæs *findes ikke i Had. Udg.* (*Ledreb. 12 har i Stedet* oc sighir sua.)
e) æi *er tilsat, da det savnes i Håndskriftet her.*

æræ þre halmæ, æi þo (26. Blad) at han hafir sketæ uitni til, ilzkær annær man æn hin ær saldæ [18], þa skal e hin ær saldæ uæriæ hanum til handæ, til han far laghæ hæfþ ofna iorþæn, gitær han æi uart hanum til handæ, til han far laghæ hæfþ ofnæ, betæ hanum þre mark, siþin han far laghæ hæfþ ofna iorþæn, þa uæri han sialfær fore huærium þæm, ær ofna kallær, mæþ tyltær eþ oþolbondæ ok tuiggia mannæ uitni, ok siþæn han far laghæ hæfþ ofnæ, þa þarf hin ær saldæ æi uaræ i loghum mæþ hanum, fore utæn þe uiliæ bristæ hanum fore nokot ær suæriæ skulu, æn kan sua uarþæ at iorþæn gar hanum af hænde æftir lagha hæfþ, foræ þy at þæn mate uranglikæ hafæ fangit ær hanum saldæ, ok han uil æi mæþ mene uæriæ hana ok æi andri mæþ hanum, þa ma han kallæ ofna hin ær salde ok take af hanum sit uærþ atær ællær logh, foræ þy at iorþ skal iorþo uarþæ ællær men fore suæriæ, þæt skal sua undistandæ, *) at sithæn hin far lagha hæfth ofna oc gar hanum af hænde sithan, tha scal hin ær hanum salde ællær atær gialde ællær logh fore sæliæ, at han salde æi.

Thæt haua scanunga oc stundum at loghum hauit, at swa brat sum scet warthær oc sceta warthær samman lukit, tha sculdi man thaghær withær wærn wæra, hwa sum at hanum ilzcathe.

Thættæ wiliæ nu summi mæn at loghum haua, at vm man scetæ andrum iorth oc cumbær hin, ær fic, sina rætta hæfth ofna, swa scam sum hun warthær, tho at æi se mer æn en dagh ællær tve oc tho swa at æi se rans hæft, tha ær thæn withær logh ær fic, um hin ilzcar ær salde. Cumbar han æi sina hæft ofna, oc dyl hin ær salde at han sceta aldrich, witi mæth tyltær eth otholbonda oc haui iorth sina.

---

18) *I Had. Udg. falles* saldæ, *(Ledreb. 12 har det.)*
*) *Herefter indtræder en Lakune, (jfr. S. 15, Anm. *)*

Ilzscar annar man æn hin ær salde, tha cumb*ær* æi thæn with*ær* wærn ær kepte, før æn han hau*ær* a thre halma w ilt oc w spilt, thagh*ær* han hauer hauit sva lagha hæft ofna oc ilzscas sithan at hanu*m*, tha stande han fore mæth tolf otholbo*n*dom oc tviggia manna witni a scetæ iorth 18[1] oc bithia sæ swa guth hialpæ, at han fic af rætæ æghandæ oc han hauir hauit lagha hæfth ofna oc han a fore thy oc ængin annar man. Gitær han æi swa wart, tha løse hin, ær ilzscar, mæth tolf otholbondo*m*.[a] Scil thæm vm hæfth, tha scal næfna tolf mæn i hærathæ oc latæ thæm swæriæ thæn with*ær* hæfth ær the wilia, swa (scal)[b] oc gøra hwærstath ær mæn skil vm hæfth.

Sæl man andru*m* iorth oc gitær æi hæmblat hanu*m*, betæ hanu*m* thre marc. Gitar han hemblat oc wil æi oc sighar sva i gen, at han wil hæld*ær* betæ thre m*a*rc æn misti iorth sina, ægho aldrigh wald til thæs vtan halde cøp sit.

Sæl man tvem mannu*m* iorth, haui thæn han wil hembla, utan hin annar hauir sina hæfth ofna cummit, tha wæra han with*ær* wærn vm thæt ær æi ranshæfth, æn mæth rættæ ma han e hæmbla hvæm han wil, til han hauir andru*m* thæra hæmblat ofna thingi æll*ær* fore kunungi æl-l*ær* biscop 18[2], tho at han hauir andru*m* therra førra hemblat ofna gatu stæfnæ æll*ær* kirkiu stæfnæ, 18[3] thæm sæli han tylt*ær* eth sæ call*ær* førra wara hæ*m*blat.

18[1]) *Dette Ord er uden Tvivl her urigtigt og det er vistnok blevet urigtigt enten derved, at Håndskriftet, hvorefter dette er skrevet, ej har kunnet læses, eller man har villet foretage en formentlig Rettelse. Ordet her skal stå er* hioldo *eller en lignende Form deraf; Had. Udg. har nemlig i Stedet for* a scetæ iorth, *som her læses,* theræ a skøte hieldo (*og Ledreb. 12. i Overensstemmelse dermed* the sum a skøte hieldo).

a) *Her er skrevet i Hdskr. uden* l. b) scal *findes ej her i Hdskr.*

18[2]) *Had. Udg. har* Ærchibiscope, (*Ledreb. 12 derimod* biscop).

18[3]) ællær kirkiu stæfnæ *findes ikke i Had. Udg. (men i Ledreb. 12 ligeledes som her).*

Ilzscar man iorth at andrum oc ma æi hæma fa ræt af hanu*m*, stæfni hanu*m* thing oc thingmæn læggi laghstæfnu, at hin wæri iorth fore hanu*m* æll*ær* latæ thænna løsæ ær ofna callar, svasum logh æra, sitar han quar oc wil æi søkia thing, bøte hanu*m* tva øra. Sithan stæfni han hanu*m* annat thing oc thingmæn mælæ thæt samma ær the mælto ofna førsta thingi um hans mal, gør han æi ræt ofna thæt thing, bøtæ oc tva øra. Sithæn stæfnæ han hanu*m* thrithia thing, cumb*ær* han oc æi tha, bøte oc hanu*m* tua øra oc kunungi thre marc. Sithan læggia thingmæn laghstæfnæ fore hin ær kæræer, at han fara til iorthæna mæth tolf otholbo*n*do*m* oc swæria mæth hanu*m*[184], at han ær rætt*ær* æghande at the iorth ær han kænn*ær* sæ. Sithan faræ han ater a thing oc thingmæn døme han with*ær* iortho wærn, swa sum logh æra. Wil hin æn tha cum*m*a i gen oc mæl*ær* i gen ofna thrithia[a] thingi, at hanu*m* war æi loghlica stæfnd, fore thy at han war i laghæ for fallu*m* ofna fiat fæ sins æll*ær* i siucdome æll*ær* vtan lanz til hælagdoma, meler han swa i gen, haui til thæs tviggia manna witni oc tylt*ær* eth oc wæri thy warth, oc hin calli att*ær* ofna iorthæna sum før ær mælt.

Sætar man iorth sina at wæthium oc scøtær at wæth scøtning[b], oc sigh*ær* hin sithan ær iorthena hauir i hæfthum, at hun ær værælzscøt, tha ær han with*ær* witni at værælzscøt ær, witi thæt mæth tylt*ær* eth otholbo*n*da oc tviggia

---

184) *Upåtvivlelig er dette Ord enten urigtig læst eller formentlig rettet (jfr. Anm. 181), men Fejlen strækker sig her også til Had. Udg., i det der i denne i Stedet for* swæria mæth hanum *læses* swa at han taki. *Det rette har vistnok* **Ledreb.** *12, nemlig* suære mæth hantake, *hvorved det endog bliver tydeligt, hvorledes de påpegede Fejl have kunnet i sin Forskjellighed blive til.*

a) thrithia *er en Unöjagtighed, det skal være fjerde.*

b) *I Håndskriftet er* n *på sidste Sted ej blevet skrevet med.*

manna witni. Wil hin dylia at æi war wætscot hældær æn værælzscot, hin ær e with wærn ær i hæfthum hau*ær* mæth thæm samma loghu*m* ær saghat ær.

FAlder annar man i mandrap, taki aldrig æta bot af frændum sinu*m* før æn han hauir bøt en' sal af sinu æghno. Sithan han hauir bøt en sal, tha sanki han sam*m*an fæthrinis frænder sina oc ætlæ with*ær* thæm hwat hwar thera scal bøta mæth hanu*m*, oc sithan frænd*ær* haua samman alt cummit, tha sæli the hanu*m* ær man drap aldrigh en pænning før æn thæn sama dagh oc the samma stund ær han scal bøta, thagh*ær* bøt*ær* æræ i hand sald, tha taki the trygd, æftir thæt fæthrinis frænd*ær* haua swa giort, tha gøra møthrinis frænd*ær* samma lund, thættæ hauir kunung fore thy swa skipat, at hin ær man hauir dræpit sculu æi taka ættæ bøt*ær* af frændu*m* sinu*m* oc fore hæghtha oc frænd*ær* nøthæs atær sithæn til at bøta annat sinni mæth hanu*m*. Ær annar cumdær[a] man thæn æi wil bøtæ mæth frændær sinu*m*, tha (ma)[b] hin ær man hauir dræpæth æi nøthæ han til at bøtæ mæth sæ, æi mæth nam oc æi andra lund, vtan frænd*ær* sculu han til nøthæ mæth kunungs ræt vm the gita æi æll*ær*. Gør hin nokot i gen ær man hauir dræpit, sva at han næmer frænda sin oc cumb*ær* han burt mæth name, tha bøte han kunu*n*gi thre marc fore ran ær hin giorthe oc thre marc hinu*m* ær han næmde. Wil han thiuftas til at næmæ oc warth*ær* han takin mæth, tha føræ[185] han til things oc hænge up han sum

---

a) Cumdær, *som her — og også siden — læses i Håndskriftet, synes på dette Sted at være rettet dertil fra* cunnær; *denne Form har også Had. Udg., men dog således, at det andet* n *ligeledes der stundum ombyttes med* d.

b) ma *findes her ej i Håndskriftet.*

185) *Had. Udg. har her* føræ *som för i lignende Tilfælde, (Ledreb. 12 som her).*

annar thiuf. Cumb*ær* han bort mæth name oc wil hin sæcta han ær fæ attæ, skæræ sic thær sva fore sum fore annar thiufnæth. **I**nnæn hwarskyns sac ær man cumb*ær* vtan i mandraps mal, tha æra frænd*ær* æi scylde at bøtæ mæth hanu*m*.

Warthar man sæctath*ær* fore thæt at han war i færth oc i fylgi mæth hinu*m* ær man drap, hwat han ær hæld*ær* cumd*ær* man æll*ær* æi, wæri sic mæth tylt*ær* eth, brystæ hanu*m* logh æll*ær* han gar with*ær*, bøtæ thre marc kunungi oc thre marc frændu*m*. Warth*ær* man sæctath*ær* at han føre sar a hin ær dræpin war, oc ær tviggia manna witni til thæs, scære sic mæth iarne [186], ær æi witni til thæs, tha wæri sic mæth threm tyltu*m*. Gar han with*ær* oc ær han scylder, bøtæ kunu*n*gi thre marc oc hinu*m* ær sac sø-k*ær* ni [187] marc.

Farr annar man mæth wræthe oc tak*ær* annar man i husi sinu æll*ær* ofna akrum sinu*m* æll*ær* nokor stath a marco, sum han hauir sat spiut sit æll*ær* sciold sin æll*ær* sathul sin laghat oc swa taket sæ hærbærghe, tha fore thy oc thisi mal æra all til ens rætta mælt æftir loghum, vm tha warth*ær* man dræpin i annar thæn stath, tha bøtær thæn ær hyfthing war i thera færth fulla manbøtær oc fore hærwærki bøtæ han af sinu eghno kunu*n*gi firitivghu marc, oc hwær [a] thæn i fylgi war bøte kunu*n*gi thre marc oc frændu*m* thre marc.

Brytær annar man up dørr annars manz oc hauir han fæm laxmæn mæth fæm logh [188] wapnu*m* oc tak*ær* han th*ær* nokot bort mæth walde, swa at th*ær* ær tuiggia manna

186) *Had. Udg. har ligeledes* iarne, (*Ledreb. 12 derimod* næfnd).
187) *Had. Udg. har* iii, (*Ledreb. 12* ni *som her*); *Forskjellen er opstået derved, at Romertallene ere blevne læste snart som Bogstaver snart som Tal.*
a) h *er tilföjet, oprindelig, over Linien.*
188) full *har Had. Udg. i Stedet for* logh, (*Ledreb. 12* logh *som her*).

witni til, scære sic mæth iarne 18[9], warth*ær*[a] han vscær at iarne ællær han gar with*ær*, tha betæ han kunu*n*gi firitiughu marc oc hinu*m* ær sac sek*ær* firitiughu marc.

Gitær annar man sannat andru*m* manne a hænd*ær* mæth tviggia manna witni at han fic sar af hanu*m*, tha wæri hin sæcti sic mæth iarne 18[10], ær æi witni til, tha wæri han sic fore watha sar mæth tylt*ær* eth, oc fore hulsar ær warth*ær* i efra hul[b] æll*ær* i næthræ æll*ær* i hofthe swa at hiarnæ mughu se, tha stande han fore mæth tvem tyltum. Gitær han æi drughit logh, tha betæ hinu*m*, ær sar fic, fore watha 18[11] sar thre marc, fore hulsar siax marc oc kunungi thre marc hwat sum hælder ær.

Dræpar man annar ofna bet*ær* beta, fari frithles or fa aldrigh frith oc kunung taki alt thæt han a vtan iorth hans.

Thæn time ær kunung ær innæn lanz scal hwar man haua frith, æn warth*ær* man dræpin thæn time ær kunung ær innan lanz, læggi with*ær* hins frith *) (27. Blad) ær drap ok fa aldri*g*h atær, utæn han løsær han sum kunung uil ok hins dræpnæ frændær uiliæ.

Særær man annær man mæþæn kunung ær innæn lændæs, betæ fore sar sum lo*g*h æræ ok kunungi firitiu*g*hu mark ok hinum ær sar fik firitiu*g*hu mark fore friþbrut.

Hændær man mandrap[c], betæ en sal af sinu e*g*hno aldræ først ok siþæn sankke han sammæn fæþrinis frændær

---

18[9]) *Had. Udg. har* iarne *og ligeledes lige nedenfor, (Ledreb. 12* næfnd *på begge Steder).*

a) r *er tilföjet, oprindelig, over Linien.*

18[10]) *Had. Udg. ligeledes (og Ledreb. 12* næfnd*) her som ovenfor.*

b) *I Håndskriftet findes her* i *foran* ællær.

18[11]) *Had. Udg. har i Stedet for* watha *her* hwart.

*) *Hermed ophører Lakunen og herfra begynder Runehåndskriftet igjen.*

c) *I Håndskriftet er her det andet* a *ej blevet skrevet med.*

sinæ, ok þe ætlæ, (horo)[a] marghe þe æræ ær en sal skulu bøtæ ok huat til huars þera kumbær at bøtæ, broþor bøtæ mæst ok broþær sun halfu minnæ, ok sua sum byrþæn gar e fiarmær sua uarþæ bøtær[19] minnæ ok e til ørtogh man uarþær, siþæn ma æi minni uarþæ, þaghær fæþrinis frændær hafæ sua giort, þa gøræ møþrinis frændær samma lund, ær broþær til, þa bøtæ han halft mæþ møþrinis frændom, sua ok þæn frændæ ær bæggia uagha a kynni uiþær hin ær man drap bøt, halfæ bøtær huær sum saghæt ær, ok alt þæn uagh han ær uiþær (28. Blad) kummin, æn at ættæbot skal man æi længær faræ æn man ær atær bøttær, æi skal ok ættæbot kræfiæ fore þæt barn siþæn uarþær føt ær man uar dræpin.

Mistær man næso sinni, þa taki fulla manbøtær, sua ok fore tungu, sua ok fore bæþe øghon ok fore bæþe hændær ok fore bæþe føtær, mistær man et øghæ ællær enæ hand ællær en fot, þa taki han halfæ manbøtær, mistær man anbuþa sinnæ i brokom sinum niþri, tæki fullæ manbøtær, mistær han ens þere, þa tæki halfæ man bøtær[20], æn þo ær ok et af þem ær til fullæ botæ gar, um han mistær þæs, þæt ær en pint.[21]

Uarþær annær lim lytær a manni sua at han ma ækki af nytæ, bøtæ hin ær lyti uettæ halfu minnæ þær fore, æn af uare mæþ allo.

Foræ enæ hand skal bøtæ halfa man bøtær ok fore þumæl fingær halfu minnæ ok fore þæn fingær þær ær næst

---

a) *Had. Udg. har nöjagtig som her uden* horo, *da det ikke godt synes at kunne savnes er det tilföjet efter Ledreb. 12, som har det.*

19) *Der tilföjes i Had. Udg. i Klammer* e haluo, *(Ledreb. 12 har ligeledes* haluo).

20) *Ordene* mistær han — bøtær *findes ej i Had. Udg. (i Ledreb. 12 dertimod som her).*

21) þæt ær en pint *findes ikke i Had. Udg. (og heller ikke i Arn. Magn. 41 eller i Ledreb. 12).*

halfu minnæ æn fore þumul fingær (29. Blad) ok siþæn andra fingræ, huat meræ uarþær sar ællær lyti, þa betæs e þæt ær meræ uarþær,

sua ær ok um eræ manz ok um tær manz ok allæ þe limmir man ma hylia mæþ hare sinu ællær mæþ klæþum, þa skal e bete huat meræ uarþær sar ællær lyti, lyti skal man bete æftær goþræ mannæ asyn, sua sum þe mælæ [a] betær til.

Fore hulsar skal betæ siaghs mark, sua goþæ sum tua mark silfs, ællær tviggia tyltær eþ, fore uaþa (sar) [b] skal betæ þre mark, sua goþæ sum enæ mark silfs, ællær tyltær eþ, fore stangæ hog ællær bardaghe siaghs mark, sua goþæ sum tua mark silfs, ællær tviggiæ tyltær eþ, at ulytum manni, huat skenæ sum han far, þa betæs æi mer foræ æn fæm mark silfs, fæm sar betæs manni ok æi fleræ þo at han far fæntan, uarþæ ok fleræ hulsar, aldrigh betæs mer at manni ulytum æn fæm mark silfs.

Uarþær man dræpin ok ægho mæn alt æm nær kunni [c] uiþær hin dræpna (30. Blad) ok hin ær drap, betæ mæþ hin ær drap ok tæke mæþ annær uagh sua mykit sum þe (bete) [d] ællær þe iafnæ sua sin i mællin, at þeræ sal [22] læggis niþær ær þe skulu betæ, ægho þe æn nærmær uiþær hin dræpnæ, þa skulu þe æi [23] betæ mæþ þæn ær drap, æftær betær fæstæ þa skal hin ær drap rymæ uægh ok kirkiu ok allæ samfyndir, e til bot uarþær ok trygd uarþær tækin.

Fore stens hog ok bens hog ok næfæ hog ok hargrip

a) *Had. Udg. har (og i Overensstemmelse dermed Ledreb. 12)* mætæ.

b) sar *savnes her i Håndskriftet, men kan vel ej være borte.*

c) *Den anden Rune er vilkårlig næsten udslettet, men er dog upåtvivlelig den her givne.*

d) bete *findes ej her i Håndskriftet, men kan vel ikke undværes.*

22) *I Had. Udg. læses* then scal *på dette Sted, (Ledreb. 12 har* thæn sal*).*

23) æi *udelades her i Had. Udg.*

ok iorþaskuf skal botæ þre mark, sua goþæ sum enæ mark silfs, ællær tyltær eþ, uarþær annær man haldin sua at mu*g*hi æi misgøræ andrum manni ok kæræ hin ær fore uarþ, bøtæ hanum þre mark ællær stande fore mæþ tyltær eþe.

Hoggiæ mæn træ sammæn ok fallær ofna annar þera sua at han dør af, þa bøtæ þe, ær mæþ hanum hioggo frændom hans þre mark. **D**ør man i brunni annærs manz þæn ær han a enzsamæn, þa bøtæ han ær brunnin atte ok grafæ løt frændom hins døþe þre mark, druknar man i almænnings (31. Blad) brunni þæn ær alli grannæ e*g*ho, þo at en grofæ, þa bøtæs æi hin døþe atær. **D**ør man i lergrafum ællær ræfægrafum, bøtæ ok hin þre mark ær grafæ løt, æn þo si*g*hir kunung at fore þæskyns mal ællær grafæ skal man ække bøtæ.

Fore allæn handløsæn uaþæ skal man ællær bøte þre mark ællær sæliæ tyltær eþ bæþe fore horn ok fore hof ok fore hunz tan ok allæn annæn handløsæn uaþe, ok fore þæskyns uaþe skal æi bøtæ kunungs ræt ok æi ærkebiskops [24], utæn hanum skal bøtæ ær skaþæn fik.

Føþær man uild diur ællær uildæ fu*g*hla huærkyns sum þe æræ, uarþæ þem ok þera gærningum, æn far[a] (man) sar af þem, bøtæ hin ær þem a sua sara bot sum han giorþe þæt sialfær, dræpæ þe man, bøtæ ok hin ær þem a fullæ manbøtær sua sum han hafþi sialfær dræpit man,

uarþe þe løs ok dræpær þem annær man, bøtæ æi foræ þem hældær æn han drape uild diur, uarþa þe i bandom dræpin, þa bøtæ hin ær drap þokka (32. Blad) bøtær fore þem ok æi meræ.

---

24) *Had. Udg. har som sædvanlig som her* Archebiscops, *(Ledreb. 12 dertimod* biscops, *— og ligeledes Arn. Magn. 41.)*

a) *Der er rettet noget ved Runen for* r *i* far; man *findes ikke her i Håndskriftet, men det kan vel ej godt være borte.*

Feþær man biorn ællær ulf ællær annur diur ællær fughla þe ær af grimmi natura æræ, ok dræpæ þe man, betæ hin ær þem a ni mark, særæ þe man, betæ þre mark, feþær man þe diur ær af bliþæ natura æræ sua sum hiort ællær hek, ok dræpæ þe man, betæ hin ær þem a þre mark, særæ þe man, betæ ok þre mark hin ær þem a.

Far man sar af annærs fæ huat þæt ær hældær hors ællær not ællær hund ællær huat þæt ær, gifi fore frælsæn man lækisgift ok æi mere, fore aneþoghan man bæþe daghuærkis spial ok lækisgift, far man lyti af þem, þa betæs lyti ok gifs lækesgift, æn æi skal mer betæ æn þre mark at lytis botum þem ær slikt fæ geræ, uarþæ minni lyti, þa betæs þe æftir goþra mannæ asun.

Uapnum sinum skal man uarþæ, uarþæ manz uapæn mæþ ranæ af hanum tækin ok far man sar mæþ þem, þa ma hin ær uapn attæ sæktæ hin, ær uapn af hanum tok, ok tækæ fore þæt þriggiæ marka bot ællær tyltær eþ, uil hin ær sar fik (33. Blad) sæktæ hin, ær uapn attæ, at han læþe uapn sin til þæs, dyli hin ær uapn attæ, at han læþæ æi til þæs, mæþ tyltær eþ ællær betæ þre mark.

Lær man uapn sin ok uarþær man dræpin mæþ, betæ þre mark ællær dyli mæþ tyltær eþ.

For uaþa (sar)[a] skal æi bete kunungs ræt ok æi ærkebiskops[25] ræt, æn hinum skal betæ ær sar fik, sighir siþæn kunungs umbuzman at þæt sar uar mæþ uilliæ giort ok mæþ ængin uaþæ, þa skal þæn, ær sar uettæ, ferst suæriæ at han giorþæ þæt mæþ uaþe ok æi mæþ uilliæ, þær næst þen til gangæ ær sar fik ok suæriæ, at þæt samma ær sat ær hin

---

a) sar, *som ej findes i Håndskriftet, kan vel ikke savnes; g er ej skrevet med i* kunungs.

25) *Jfr. ovenfor Anm. 24; det der anførte gjælder også på dette Sted.*

sor, ok siþæn gangæ til (ti)[26] mæn lotæ uætte[a] ok suæri æftir þem baþum, þæt ær þæt enæ mal ær næfnd kumbær fore kunungs ræt.

At þriþiæ sal ma hin, ær man botær, atær uitæ i graf mæþ þæn dræpna þre mark mæþ tyltær eþe fore sar, ællær siaghs mark fore stangæ hog mæþ tuem tyltum.

Fore ualruf skal sæliæ tyltær eþ ællær botæ ut þæt tækit ær ok til þre mark.

Far man sar ællær bardagha (34. Blad) ællær afhog, aldrigh ma raþæsak gifæs at manne lifande, æn at manne flotum um raþesak gifs, botæ hin ær sak ær gifin ni mark um han ær sandær fore, ællær han dyli mæþ þrim tyltum um han[b] ær uskyldær. Raþær man bast ok band ofna annær man, botæ hanum þre mark ællær dyli mæþ tyltær eþ, raþær man uskilt heþuarþe man innæn annæns manz eghn[27], botæ þre mark ællær dyli mæþ tyltær eþ, æi skal man fore flere mal suara raþesak[28], æi fore fæ stolet hældær æn fore andræ sak.

Þaghær man hafir bot atær man, þa skal foræ hins dræpnæ arfum iafnaþæ eþ mæþ tolf næfndom mannum i kyni sinu ok æi skulu þe suæriæ at hælæghdome utæn at bok, biþiæ sæ sua guþ hialpæ ok þe bok ær han bar fore han, mæþ þy at kynni mæn ok bæggiæ þera uini giorþæ þem sua sattæ, þa uildi han slika samma botær tæka af þem, um þe hafþu sua giort uiþær han, sum han giorþe uiþær þem.

Uetær man andrum sar ællær bardaghe, þa*) scal

26) ti, *som hører til og ellers forefindes, findes her ikke i Håndskriftet.*

a) *Disse to Ord findes på samme Måde i Had. Udg., (Ledreb. 12 har* ti mæn lotæthe. oc, *men A. Magn. 41* ti mæn, lotathæ wætæ oc*)*

b) *I dette Ord synes oprindelig* an *udeglemt.*

27) *Had. Udg. har her* ed, *(Ledreb. 12* egn.*)*

28) *Had. Udg. har her* wadæ sac, *(Ledreb. 12* rathæ sac.*)*

*) *Herefter indtræder den sidste Lakune, (Jfr. S. 15, Anm. *).*

han ensammin swæriæ iafnatha eth mæth thy samma munhæfthæ ær fore mandrap ær saghat, æn trygdar eth scal æi fore at manne udræpnu*m*.

WArth*ær* manz thræl dræpin, tha scal æi iafnatha eth føra fore han hæld*ær* æn fore annat fæ manz, v*m* thæt ware dræpit.

Far man sar af andru*m* manne 28[1] genu*m* lar æll*ær* genum læg æll*ær* genu*m* arm, swa at thæt haua tua munna, tha scal ther fore betha siax m*ar*c swa su*m* fore holsar.

WArth*ær* man hoggen at eno hogge swa at han far sar i alla fingræ sinæ, bøte hin ær sar wete fulla sara bøt*ær* fore hwær finger. Sva oc vm man wet*ær* annar stath flere sar at eno hogge, bøte e all the sar ær man far.

Wet*ær* annar andru*m* thæt sar ær ben tacs af, bote sar sum logh æra oc øre pænni*n*ga fore hwært ben af tacs, e til fæm warth*ær* af takin.

Thagh*ær* man hauir man dræpit, tha sculu mæn andræ mæth hanu*m* faræ til lanzthi*n*gs oc bithia hanu*m* frit á thingi oc han biuthe bøt*ær* fore gerni*n*ga sina, ær han æi bolfast*ær* 28[2] ær man hau*ær* dræpit, tha sculu the mæn wartha hanu*m* til bota ær hanu*m* fylghe til things. Thagh*ær* frælsman gar with*ær* bana sac ofna lanzthingi, tha ma æi sithan andru*m* manne giua bana sac, utan fylgis sac æll*ær* sara sac æll*ær* ratha sac.

Gifs[a] manne bana sac v*m* annar man oc dyl han fore sæluan sic oc gar with*ær*, at thræl hans weta bana hinu*m* dræpne, sæli thriggia tylt*ær* eth fore sic sæluan oc bøte fore thræl sin sum logh æræ.

Sighir man at atar star af bøt*ær* thre marc, dyli hin,

28[1]) af andrum manne *findes ikke i Had. Udg. (derimod i Ledreb. 12.)*
28[2]) *Had. Udg. har som her, (Ledreb. 12* bofastær*).*
a) *Håndskriftet har her* Gigfs.

ær sac ær giuin, mæth tylt*ær* eth. Sigh*ær* han siax m*arc*, dyli mæth tvem tyltu*m*. Sithan wartha loghe*n* æi hoghere tho at firitivghu marc stande atar, swa ær oc logh um all annar giald.

WArth*ær* man dræpin oc lonæs thæn ær drap, swa at ængin man gar with*ær*, tha stande næste aruæ ofna thræm lanzthingu*m* oc spyri at saunu*m* bana frænde hans. Gar ængin man with*ær*, tha gange bann æftir, sithan, stande næste arua ofna tvæm lanzthingu*m* oc giue thæm bana sac ær han wil vm frænda sins dotha, oc tu forstæ thing scal han æi lata stæfnæ thæm ær han wil sac giua um frænde sins dotha, thrithia thing scal han lata stæfnæ oc hauæ ther thingwitni sit oc tviggia manna witni til thæs, at han ær sander bane at thæn dræpnæ, oc tviggia manna witni at thæt ær thrithia thing, swa at han scal haua th*ær* siax manna witni, tviggia manna witni at hanu*m* ær thæt thing stæfnt oc tviggia manna witni at thæt ær thrithia thing oc tviggia man*n*a witni at han ær sanner bane hins dræpna. Cumber hin sæcte til thrithiæ thing oc mæl*ær* i gen, scære sic scuzsiarn [28³] oc hin ær sac sok*ær* wete hanu*m* æi aswæru eth. Swarar han æi a thrithia thingi, tha sok*ær* hin frith hans. Wil thæn sæcte [a] æn stande ofna fiarthe thing oc mæle i gen, scæræ [b] sic mæth tylt*ær* eth, vm hin ær sac sok*ær* hau*ær* æi witni til thæs, at han ær for sott*ær* ofna threm thingu*m*. Hauir han æi [28⁴] tviggia witni, tha bæri hin sæcti scuziarn [28⁵]. Warth*ær* han vscær at thy

28³) *Hudorphs Udgave har* mæth scuz iærne, (*Ledreb. 12* mæth næfnd).

a) *I Håndskriftet er her blevet skrevet* scæcte, *det urigtige* c *er udpunkteret.*

b) *Hdskr. har her kun* særæ.

28⁴) *Had. Udg. har ikke* æi *og tilföjer* manna *efter* tviggia, (*Ledreb. 12 har* æn hauer han twigglæ mannæ til).

28⁵) *Had. Udg. har dette og de lige efter følgende 3 Steder som her,* (*Ledreb. 12 har først* tha skære sic mæth næfnd *og ligeledes* næfnd *på andet*

iarne, tha ware scylder fore sac, warth*ær* han scær[a] at thy iarne, tha bæri han annat scuziarn fore oc hin ær sac søk*ær* fulli hanu*m* æi mer a hænder. Swa scal søke ni mæn a hænd*ær*, æn warth*ær* ængin vscær i the ni mannu*m*, tha ma han thæn[b] ninda 28[6] man til scra cum*m*a oc swa scal han thæn ninde ofna thingu*m* søkia sum hina and*ra* førra. Tha han scal a scra gange, tha scal hin ær søk*ær* swæria hanu*m* a hænd*ær* mæth tolf mæn 28[7], at han ær sand*ær* bane at thæn dræpne, oc gøræ thæt æi fore fæ oc æi fore wild æll*ær* auund, vtan fore thæt at han ær sand*ær* bane at thæn dræpne, oc witæ thæt hwær thæn ær swæriæ scal, i the tolf mæn, scal 28[8] æi minnæ eghn haua æn til siax marc, fore thy vm han warth*ær* scær a scra, tha scal hwær thera tolf bøtæ hanu*m* thre marc oc archibiscop 28[9] thre m*a*rc.

Warth*ær* manz thræl dræpin, bøte hin*n*[c] ær drap han atar mæth thre m*a*rc oc a tylt*ær* eth at han war æi bættræ, æll*ær* han late til swa mikit sum han wil oc e tylt*ær* eth ofna. Warth*ær* thrælli hand af hoggen, bøte thæn af hiog half andra marc oc tylt*ær* eth at han giorthe bondanu*m* æi mer scathæ i thy af hogge, æll*ær* han latæ til sum før ær mælt. Wartha batha hænd*ær* af hogna,

---

Sted, på tredie Sted udelades det efter skær, *og Slutningen er* tha giue han næfnd fore thæn døthæ oc hin *osv.)*

a) *Et Bogstav er borttaget foran, formodentlig har der først urigtig været skrevet* vscær.

b) thæn *er i Hdskr. skrevet her to Gange.*

28[6]) *Had. Udg. har* tindæ *og ligeledes lige nedenfor, (Ledreb. 12 overensstemmende dermed.)*

28[7]) a — mæn *findes ej i Had. Udg. (men i Ledreb. 12 derimod.)*

28[8]) oc witæ — mæn, scal *(der i Hdskr. forefindes med de her satte Skilletegn) har Had. Udg. således:* oc the witæ thet hwær thæn ær swæriæ scal. I them tolf scal *(derimod udelader Ledreb. 12* oc witæ thet *og har Stedet på denne Måde:* Hvær thæn ær suæriæ scal. af the tolf. scal.)

29[9]) *Had. Udg. har* Archebiscope *(Ledreb. 12* biscope.)

c) *Her er i Hdskr. skrevet* hinũ, *men* u *er udpunkteret.*

bøte thæn ær giorthe thre marc oc til bathe logh oc fæ 28[10] sum før ær mælt. Warth*ær* thræl barth*ær* æll*ær* far sar, gialde hin ær giorthe dags wærkis spial oc lækis gift oc bøte bondanu*m* tva øra fore thokka.

Hwat sum fræls man gør with*ær* bondans hiona annøthøct, sua at bardagha ær æll*ær* sar oc æi lyti, giui lækes gift oc gialde dags wærkis spial oc bøta bondanu*m* tva øra fore thucca, warth*ær* lyti, bøte thæm æfte gotha manna asyn oc æi mughu lyti høghræ warthæ æn til thrigia m*ar*cca, hwilkin the æra.

Dræper thræl frælsman, ware hins wald ær thræl a, hwat han wil hæld*ær* late vt thræl sin hins dræpna aruu*m* i hænd*er* oc til siax m*ar*c æll*ær* haui thræl sin oc bøtæ ni marc. Hamblar thræl fræls man æll*ær* særær, aldrigh ma han mer for gøra æn thre m*ar*c at manne vdræpnu*m*. Bæriar[a] thræl fræls man, bøte oc bonden thre marc æl*l*ær 28[11] tylt*ær* eth.

Alt thæt fræls man bøt*ær* mæth firitivghu marc fore sina eghna gerni*n*ge, thæt scal han bøtæ mæth ni m*ar*c fore thræls sins gerni*n*ge æll*ær* han late vt threl oc til siax marc, æn kunung wil at logh haua, at thræl ma aldrigh for gøre mer æn thre m*ar*c at manne wdøthum.

Giuar man annøthoghum manne æll*ær* kunu frælse æll*ær* han 28[12] løsær sic til frælsæs, fare thæn ær frælsæ giu*ær* æll*ær* hin ær løse later æll*ær* næste arua til things oc afsighis hanu*m*, oc scal annar man han taka i æt mæth

---

28 10) *Had. Udg. har* til ællær logh ællær fæ *(Ledreb. 12 som her).*

a) Bæriar *er optaget efter Had. Udg. (Ledreb. 12 har samme Ord), da det Ord, som Håndskriftet her har, ej er tydeligt, — det synes at være* Viungar.

28 11) *Had. Udg. tilföjer* dyll med *(Ledreb. 12 ligeledes,* dyle m*æ*th*.)*

28 12) *Had. Udg. har* annødhogæ hienæ frælsæ ællær thet *(og på samme Måde i Ledreb. 12.)*

sæ oc wartha hans gerni*n*ga, betæ fore han halva man 28[13] bet*ær* vm han dræpar man, swa oc taka fore han mæth andru*m* hans aruvm[a] vm han warth*ær* dræpin. Sva alt han gør æll*ær* with*ær* han warth*ær* giort, bete[b] e minna æn han war e fræls boren. Wil ængin man taka han i æt mæth sæ oc far han nokot at brytæ 28[14], bete han sialuer fore sic lynda bot førstæ ar oc annat oc thrithia æll*ær* han fly oc hættæ with sialuu*m* sæ.

Warth*ær* frælsgiui dræpin oc mæler annar man æfte hanu*m*, witi mæth tylt*ær* eth oc tviggia manna witni at han tok han i æt mæth sæ æll*ær* at han ær næste nanithi 28[15]. Warth*ær* man sæctath*ær* at han tok han i æt mæth sæ oc dyl han, dyli mæth tylt*ær* eth. Thæn ær han hauir takit i æt scal bete fore hans gærninga thrithing af allum botu*m* oc tva løt*ær* hans frænd*ær* æll*ær* han sialuar betæ mæth linda bot. Swa scal oc taka af allum thæm botu*m* fore han wartha beta.

Aflar frælsman børn with*ær* annethoga kunu oc løser thæt barn sithan til frælses oc warth*ær* thæt sithan dræpet, tha betæs thæt atar fæthrinis[c] frændu*m* mæth half man bot 28[16].

Cvmb*ær* fræls borén man i annethan dom mæth thy

28[13]) *Her har Had. Udg.* minnæ *(Ledreb. 12* man.*)*

a) *Således synes her at være skrevet i Håndskriftet.*

b) *Ordet er noget utydeligt i Håndskr., Had. Udg. har* bøtær *(ligeledes Ledreb. 12.)*

28[14]) *Had. Udg. har her* oc gør han nokat sidæn til brutæ *(Ledreb. 12* oc gør han nokæt sithæn til brøtæ*).*

28[15]) *Had. Udg. har blot* nithi *(Ledreb. 12* frænde, *ligesom det de 5 Steder, hvor* æt *forekommer her og i Had. Udg. i dette og foregående Kapittel, kun har dette på tredie Sted, de andre Steder* byrth.*)*

c) *Hdskr. har her* fræthrinis.

28[16]) *Dette Kapittel findes overensstemmende hermed i Had. Udg., (kun at der læses* frændhernis*), men dog blot efter sammes mss. recent., og med mindre Skrift, (Ledreb. 12 har det ikke.)*

at han warth*ær* hærtaken oc sithan sald*er* oc warth*ær* han dræpin, tha ægho frænd*ær* oc næste nanitha 28[17] at taka fulla manbet*ær* fore han, oc giue thæn han atte swa mikit af thæm botu*m* su*m* costathæ thæn dræpnæ, tha han cepte han.

Stial man oc warth*ær* sithan giuin kunungs vmbuzmanne, tha a han at ware thræl innan kunungs garthe, til han løsæs thæthan æll*ær* hanu*m* warth*ær* frælsæ giuit, æn æi ma han mæth loghum sæliæs 28[18] bort i annars manz wald. Warth*ær* han atær fræls oc sithæn dræpin, tha bøtæs han atær mæth fullu*m* botu*m*, æn warth*ær* han dræpin i kunungs hæfthum 28[19])[a] oc i annøthogu*m* dome, tha bøtes han at*ær* sum kunu*n*g wil, fore thy at frænd*ær* mughu æi melæ æfter hanu*m*, fore thæs saka at han stal sic andru*m* manne i wald.

Wil annar man calla manz hiona frænde sin æll*ær* frænkunu sina oc swa til frælsis cumma, witi thæt mæth tylt*ær* eth oc tviggia manna witni oc sithan løsæ han thæt mæth bondens wilia sum han ma at cumma.

CAll*ær* man hiona manz frælst wara, witi mæth *) (35. Blad) tyltær eþ ok tuiggia mannæ uitni at þæt kum aldri*g*h innæn annøþo*g*hæn dom foræ sinæ e*g*hnæ gærningæ, ok þæt gangæ bort[29] fore ængin pænning, ær þæt kunæ ok far hun børn þe stund hun ær innæn annøþo*g*h dom, gangæ bort mæþ allum børnum sinum frælsum.

Takær man hiona annærs manz ofnæ løpsti*g*hum, løsæ

28[17]) *Had. Udg. har her ligeledes blot* nidiæ *(Ledreb. 12 har på dette Sted også dette Ord.)*

28[18]) *Had. Udg. har* skilias *(Ledreb. 12 på samme Måde.)*

28[19]) garde *har Had. Udg. (Ledreb. 12* hæfth.*)*

a) *Håndskriftet har nok her kun* hæfhum.

*) *Hermed ophører Lakunen og herfra begynder Runehåndskriftet igjen, som siden ikke afbrydes oftere.*

29) *Had. Udg. tilföjer* frælst *(og ligeledes Ledreb. 12.)*

hin ær a innæn lanz fore tua øræ, utæn baræ[30] ok utænlanz ok utæn kunungs riki fore half mark, far han æftir hionæ sit ok hittir þæt, tækæ þæt bort sakløst þær sum han hittir þæt, æmuæl i kunungs garþe ok ær ærkebiskops † sum annærs bonde. Ransak skal ængin man syniæ andrum þær ær han uil ransakæ æftir hiona sinu.

Alt þæt fæ anneþoght hionæ aflær i bondæns hæfþum, þæt a bondæn at gøræ af huat han uil, þaghær han gifær sinu hiono frælsi ællær þæt løsær sik til frælsis.

Uarþær annærs manz fæ (38. Blad) stolæt ællær kostær hans ok far han þæghær æftir ok far takit hin mæþ ær stal. sæte a band ok bindi ok føræ han til þings[a] ok gøræ þæt af hanum ær þingmæn uiliæ ok þe dømæ til, æn far han æi þaghær takit þiuf mæþ kostæ sinum ok kænnæi siþæn kost sin i annærs manz hæfþum, þa ma han æi tækæ man, num takføræ kost[31] sin ok faræ æftir sum logh æræ.

Hittir man annær man a uægh mæþ hæste sinum ællær andrum koste sinum, takføræ at hanum til førstæ by ok han fa þær tak fore sik, ma han æi þær fa tak fore sik, fare mæþ hanum til annærs by, far han æi þær tak fore sik, føræ[32] til þriþiæ by, far han æi þær tak fore sik, þa ma han æi længær draghæ hin, ær kostæn a, mæþ hæggumæ sinum, siþæn føræ þæn kostæn a hin, ær han tok mæþ kostæ sinum, hem til sin ein ok læggi fore hanum

30) *Had. Udg. har* wazbaræ (*Ledreb. 12* wan boro *og derefter blot* oc vtan lanzs fore).

†) (*Arn. Magn. 41 har her* og biscops, *Ledreb. 12 blot* i konungs garth sum at annærs hondæ.) *I* kunungs *næstforan mangler* g *i Hdskr.*

a) *Her er i Hdskr. skrevet uden* n, *dog er der rettet noget ved Runen for* g.

31) tækæ — kost *har Had. Udg. således* takæ mannin tak fore cost (*men Ledreb. 12 på samme Måde som her* takæ man vtæn fangæ tak fore sinæ koster.)

32) *Had. Udg. har* faræ med hanum (*Ledreb. 12* tha føre han hanum, *men har iøvrigt det næstfølgende noget forkortet.*)

iarn ok fiatur ok latæ hanum læggiæ (37. Blad) sialfær ofna sik, uil han æi sialfær ofna sik læggiæ, þa læggi bondæn ofna han ok uæræ sakløs bæþe fore kunungs ret ok ærkebiskops † ok fore hinum ær han (lagþæ) [a] iarn ofna.

Band ok stok ma han æi føræ ofna annær man æn a þæn, ær man tækær mæþ kostæ sinum, ok (uil) [b] til þings føræ ok mæþ faræ sum þingmæn dømæ til.

Tak skal man fa foræ sik, huar man ma hældær hem til sins eghæns hus ællær til þings, ma han æi fa tak fore sik, þa føræ bondæn han a hæræzþing mæþ kostæ sinum ubundæn ok þo i fiatre ok i iarne, ma bondæn æi fa ræt a hæræzþingi, þa næfni hin mæþ kostæn ær takin køpæ sin ællær hembygd sinæ, ok hin ær kostæn a fare þit um han uil, æn uil han æi þighæt faræ þæn ær takit hafir hin mæþ sinum koste, þa uisæ han þighæt andri mæn ok latæ letæ, um sua ær at hin takni hafir þær hembygd ællær køpæ sinæ, ære þær nokræ [c] þe mæn ær han uiliæ (38. Blad) røktæ, þa kummi þe ok løsæ han, far bondæn ængin þænnæ staþæ ræt af þæn takne, þa føræ han til lanzþings ok gøræ þæt af hanum ær lantæ dømæ.

Tapær man kost sin ok far æftir ok beþæs ransak hemæ at annærs manz ok syns hanum, þa kallæ han til tua grannæ ællær þre ok (latæ) [d] þæm høræ at hanum syns ransak ok annær ræt ok faræ siþæn til þings mæþ þinguitni sinu, netær hin at han syndi hanum æi ransak, stande fore mæþ tyltær eþ, bristæ hanum logh, bøtæ kunungi þre mark fore þæt at han sundi hanum ranzak, siþæn uare

†) (*Ledreb. 12 har* bathe fore konungs ræt oc sua fore hinum *og på samme Måde Arn. Magn. 41.*)

a) lagþæ *findes her ikke i Håndskriftet;* b) *ligeledes ikke* uil; d) *og heller ikke* latæ.

c) *I den første Rune er Tverstregen blevet udeglemt.*

bondæns uald, horo mikit han uil hanum kænnæ ok sak fore gifæ.

Spør annær man hema at annær manz at kostæ sinum þiufstolnum, ok netær hin at æi ær hemæ at hans, ok ranzakær bondæn siþæn ok hittær þær kost sin, þa ær hin tekær sum annur þiuf ær þiuf næþæn[a] hafir hyst ok bondæn tækæ ut kost sin ok (39. Blad) a tuegildis at bo uskîftu, siþæn hafir fangit þæt han skal, þa tæke kunung allæn[b] hans hofoþlot ok æi mera, uarþær nokæt undir andrum lase ællær þriþia i husfrø hæfþum, þa ær hun ok tøk mæþ allum sinum hofoþlot, børn skal man æi takæ ok æi þera lot, utæn þæs at þe æræ sua ua*g*hsæn at þe mu*g*hu ok stialæ.

Kænnir man kost sin hema at annærs manz utæn ranzak, þa skal takføræ, ok hin ær handæ mællin hafir skal fa hanum tak til þings ok af þingi, þa læggi þingmæn fæmt fore hin ær kostæn hafir handamællin, at han uare hema ofna brofial sinni ok uæri fore hinum, ær sæ kænnir, mæþ tyltær eþ ok tuiggia manna uitni fore hema føt, um þæt ær kuikær kost sum hæst ællær o*g*hse ællær annat kuikt fæ, þor æi þæn sua suæriæ ær handamællin hafir, þa løsæ hin, ær sæ kænnir, mæþ halfa tylt ok ængu uitni (40. Blad) fore þiufstolæt ællær rantakæt.

Ilskas klæþe uskapat ællær ø*g*hse uskæft ællær suærþ ufætlæt ællær slikt nokæt, uæri hin, ær handamællin hafir, mæþ tyltær (eþe)[c] ok ængu[d] uitni at han fik þæt mæþ rætu tor*g*hkøpe. Ilzkæs skapæt klæþe ællær skæft ø*g*hse

---

a) *Hdskr. har just her Ordet således afdelt i to, hvilket jeg ej har villet ændre ved.*

b) *Her er først skrevet* allær, *hvilket er, mulig oprindelig, blevet rettet til* allæn, *dog har Runen for* n *derved fået en fra det sædvanlige afvigende Form. I* fangit *næstforan er i Hdskr. skrevet uden* n.

c) tyltær *er i Hdskr. blevet skrevet uden* l; eþe *findes der ej på dette Sted, men kan vel ej være borte.*

d) *Den anden Rune er her vilkårlig aldeles bortskrabt.*

ællær fætlæt suærd, kumme uiþær køpæ sin ællær uin sin ok mæþ tyltær eþe, gitæ þe æi uart, þa løsæ þæn, ær sæ kænnir, mæþ halfe [a] tylt sua sum før ær mælt, sighir bondæn at han næfnde før annær uin til, þa stande hin fore mæþ tyltær eþ at þæn sammæ ær hans rætær uin ok (æi) [b] næfnde han annær førræ til, ma han æi kumma uiþær sin køpæ ællær sin uin ok hafir han tuiggia manna uitni at han fik þæt at rætæ køpæ, þa æræ bortæ bast ok band ok kunungs ræt, æn bondæn tæki ut sit ok a tyltær eþ at han fik æi mær, brista hanum uitni sua sum uin ok køpæ, late ut bondæns kost ok a tuægildi mæþ kunungs ræte.

(41. Blad) **K**ænnær bonde kost sin huærghæn, utæn uil gifæ andrum manni þiufsak um þæn kost ær stolen ær, þa fare han a hæræzþing ok sighi fore þingmannum at hin ær þiufær hans, þa skulu þingmæn biþia han stæfnæ þiufi sinum til þings annærs, kumbær han æi at antru þingi ok mælær i gæn [33], þa dømæ [c] þingmæn [d] bondænum ut sinæ uirning [e] ok kunungi sin ræt ok þiufe matban i hæræþe, siþæn bondæn hafir fangit þiufi sinum matban i hæræþæ ok kunungs ræt ut sot ok sinæ uirning, þa fare han a lanzþing mæþ hæræzþings uitni [f] ok sighi til at han hafir sua

---

a) e *er i Håndskriftet her sat til, men mulig oprindelig.*

b) æi *findes her ikke i Håndskriftet.*

33) *I Randen af Hdskr. er tilföjet nogle, ikke fra den oprindelige Hånd hidrørende, men dog ret vel skrevne Runer, der, skjönt de for en Del ere bortskårne, dog kunne skjönnes at svare til de Ord, Had. Udg. her har i Klammer* tha næfni thingman thridiæ thing foræ hanum. Combær han ey a thridia thingi, oc mælær igen, — *disse ere trykte med större Skrift, men ellers er intet angivet om dem. (Ledreb. 12 har dem slet ikke, men derimod Arn. Magn. 41.)*

c) *Der er rettet ved dette Ord både, som det synes, oprindelig og siden vilkårlig, så det ikke er ganske vist, om ej i Hdskr. er at læse* mæle. *(Både Had. Udg. og Ledreb. 12 have* dømæ.)

d) *I Hdskr. er her skrevet uden* g.

e) *Efter* r *er et lille* þ *sat over Linien, mulig oprindelig.*

f) *I Håndskriftet står her kun* uini.

mæþ sinu male faret, uil þiufær æn þa gen mælæ ofna lanzþingi at han (ær)[a] sotær ænge leþ, þa skal han skære sik mæþ skuziarne, brændær[b] han at iarne, þa brændær[†] han bondænum til sinæ uirþning ok a tuægildis ok kununge til sin ræt, uarþær han skær at iarnæ, þa take bondæn up af ny sinæ sak, uil þiufær æi gen mælæ a lanzþingi, (42. Blad) þa far bondæn hanum friþløso ok uapnætæk ofna bak a lanzþingi ok førræ ma bondæn æi friþløsa.

Ær hin æi hema ofna þing uarþær stæfndær fore þiufnæþ, þa uitni þe mæn hans forfal ær uarnæþ ær ofna hans malæ, ær han innænlanz[c] usiukær, þa skal bøtæ[34] han mæþ þrim þingum[35], ær han æn þa siukær, þa fæstæ næsta niþia næfnd fore han, faldær han at næfnd, þa faldær[36] i bo hins ær sak ær gifin, dør þæn sækti før æn næfnd ær gangin[37], ok dylia arfæ at næfnd uar fæst, þa dyli þe mæþ tyltær eþe, sæktær han arfa siþæn at faþær þera uar þiufær hans, þa far han æi næfnd af arfum utæn tyltær eþ, ær hin sækti utænlanz ok þo i kunungs riki sinu eghno, þa skal

a) ær *findes her ikke i Hdskr.*

b) *I Stedet for* n *er her i Hdskr. skrevet* r.

†) *Her, hvor Håndskriftet imod Sædvane har beholdt Bestemmelsen om Jærnbyrd — Had. Udg. har den som altid, og i de samme Ord, og Arn. Magn. 41 her ligeledes — har Ledreb. 12 uforandret* næfnd, *nemlig i Stedet for* skusiarne — þa brændær *således:* næfnd, fald*æ*r han at næfnd, tha fald*æ*r *og nedenfor fremdeles* skær at næfnd.

c) *I Hdskr. er her skrevet uden* n *på sidste Sted.*

34) *Had. Udg. har* betæ (*Ledreb. 12* tha scal han bøtæ.)

35) *Had. Udg. tilföjer i Klammer med större Skrift og, som i Anm. 33, uden nærmere Forklaring* ær han siuker, tha skal bida haluan manad (*men Ledreb. 12 har derimod Stedet tilsvarende.)*

36) *I Stedet for* næfnd fore — þa faldær *har Had. Udg.* iarn oc bæri fore han, brændær hin ær bar, tha brændær (*Arn. Magn. 41 ligeledes, men Ledreb. 12* næfnd oc gange fore hanum, fald*æ*r hin ær fæster, tha fald*æ*r.)

37) *Had. Udg. har* iærn ær boret *og ligeledes* iærn *de to Gange lige nedenfor (Arn. Magn. 41 på samme Måde, Ledreb. 12 derimod* næfnd ær gangin *og* næfnd *de to følgende Gange.)*

læggiæ fore hanum halfs manaþæ stæfna, ær han utæn kunungs riki sinu eghno, þa skal biþa manæþ, ær til hælæghdome farin ok ær þær uitni til, þa skal biþa hans (43. Blad) en dagh ok iamlangæ.

Star hin sække ofna først, þingi ællær andru ok biuþær næfnd fore sik i hæræþe sinu, þa næfne hin ær sak søkær tolf mæn slika [a] sum han uil af allu hæræþe, kallær hin sækti nokræ uuina sinæ, þa ma han þre mæn undæn takæ ok æi flere, ok siþæn næfni hin ær sak søkær andra þre mæn i þeræ staþ ok latæ þæm suæriæ ofna þy sammæ þingi ællær andru þy næstæ þingi, suær næfnd, þa gangæ hin sækti sakløs bort, bristær hanum næfnd, þa bæri han iarn † ok hin ær sak søkær uetæ hanum æi aseræs eþ, uil hin sække æi uiþær næfnd takæ, þa bære han iarn ok hin ær sak søkær uetæ hanum asuæru eþ, æræ þre mæn borto af næfndæn þa suæriæ skal, fulli huærs þera forfal mæþ tuigia mannæ uitni af næfndæn sialf ok næfnæ þaghær andræ þre i þeræ staþ ok latæ suæriæ, æræ fleræ borto æn þri (44. Blad) mæn, þa bristær hanum næfndæn, siþæn bæri han iarn sum før ær mælt, trøstær hin sækti æi sæ a næfndæn, þa sighi han atær næfndæn tuæm natum ællær þrim fore þing, fore þy at han kummær þa iarn uiþær ok hin ær sak søkær skal æi uetæ asuæræs eþ, saksøkiaræ ma æi andræ lund søkiæ æn nu ær mælt utæn han hætæ uiþær kunungs ræte, þe mæn uitni bæræ ok annærs manz forfal skulu fulli [b] suæriæ at hantæki ok æi at bok.

Star [c] hin sække ofna første þingi ællær ofna andru ok

---

a) *Håndskriftet har her* sklika.

†) (*Ej blot Had. Udg. og Arn. Magn. 41, også Ledreb. 12 har på dette og de andre Steder i dette Kapittel det med* iarn *som her.*)

b) *Her er i Hdskr. først skrevet* fullu, *hvilket er igjen blevet rettet.*

c) *I Hdskr. er her* t *blevet udeglemt.*

biuþær þær til tyltær[a] eþ ok tuigiæ mannæ uitni, at hitti þæt sammæ ær han sæktæs fore ok liustæ þæt a gatustæfnu ok kirkiu stæfnu ok a þingi ok for allæ lundæ mæþ sum logh æræ, þa taki bondæn ut sin kost ok a tyltær eþ at han fik æi mær, ryfir han sialfær sak æftir sæ før æn han uarþær sæktæþær at kirkiu ællær a þingi, (45. Blad) latæ ut þæt han fik ok a tyltær eþ at han fik æi mera ok uaræ sakløs bæþe fore kunungs ræt ok fore bondænum.

Þæn ær andrum skal uetæ asuæru eþ skal biþiæ sæ sua guþ hialpa, at han ær sandær fore þe sak ær han gifær hanum, ok han gør þæt æi fore afund ællær illæn uiliæ, utæn fore þæs sakæ at han uet han sannæn fore þe sak ær han gifær hanum.

Sæl man bort hæst ællær oghsæ ællær annær kost ok ilzkær atær[b] þæn sammæ ær salde, þa standæ hin ær handæ mællin hafir fore mæþ tuigia mannæ uitni ok tua tyltum[38] loghum, sum uirþning ær ofna þy ær ilzkæs, ok uæri sæ til handæ, biþi sæ sua guþ hialpa, at (han)[c] fik þæt sammæ, ær nu ilzkæs at hanum, af þæm sammæ ær nu ilzkær, ilzkær annær man æn hin ær saldæ, uæri hin ær handæ mællin hafir ællær hin løsæ sæ kænnær[d], sua sum før ær saghæt um þæskyns mal,

þingmæn (46. Blad) skulu mæþ loghum dømæ þiuf til hanga fore half (mark)[e] mun ok æi fore[f] minnæ, stial han minnæ, þa mughu þe dømæ af hanum huþ ællær annær

---

a) *Her er* l *ligeledes i Hdskr. ej skrevet med.*
b) atær *er vilkårlig aldeles udkradset, dog kan det skimtes at have stået der.*
38) *Had. Udg. har her* oc swa midum loghum *(Ledreb. 12 derimod* oc sua mikel logh *og Arn. Magn. 41 på samme Måde.)*
c) han, *som savnes her i Heskr., kan vel ej godt være borte.*
d) *Nogle fejlskrevne Bogstaver, foran* kænnær, *ere udslettede, dog vistnok oprindelig.*
e) mark *savnes her i Håndskriftet.*
f) *Håndskriftet har her* fore æi.

slikæn lim, sum þe uiliæ, ællær at han uarþæ þræl i kunungs garþe, fore þy at þingmæn[a] æꝗho uald at gøræ af hanum huat þe uiliæ, þaꝗhær han kummær ofna þing, foræ half mark þa ma man hængiæ þiuf ok æi fore minnæ, æn stial han fæm pænningæ mun[39], þa ma bindæ han ok føre til þings ok føre[40] þæt mæþ ær þingmæn uiliæ, æn þo ær han ok þiuf um han stial en pænning †, ær han kirkiu brytaræ ællær morþare, þa muꝗhu þe døma han a hiul.

(9, 22)*) **K**unu manz ma æi mæþ loꝗhum mer sæliæ af bondans bo æn fæm pænningæ mun utæn bondæns uit, æn uil hun oftligæ sua sæliæ bort, þa ma hun[b] mykil skaþæ gøræ um hun ær usnial kuna, þa skal bondæn faræ til þings ok siꝗhiæ til (47. Blad) at hans kuna gør sua, huasum siþæn køpær uiþær hana minnæ ællær meræ, gialdæ atær þæt, han far af hænne, mæþ sornum eþe ok fa ækki af hinu ær han galt i gen, sua ok um han køpær uiþær bondæns sun ællær uiþær bondæns dotær, æn þiufsak skal han æi suaræ um han køpær uiþær bondæns kunu ællær sun ællær dotær, æn køpær[c] han uiþær anøþoꝗht hionæ[d] ællær leꝗho hionæ, þa gialdær han atær þæt han køpær ok suarær þiufsak fore þæt.

(9, 23) **S**ummi mæn uiliæ at þingmæn skulu æi muꝗhu dømæ af þiufi øræ ællær andra limmir utæn kunungs umbuzman latæ þæt dømæ af, æn þæt ær þo æi sat fore þy at þingmæn æꝗho þiuf uald ††.

---

a) *Hdskr. har her* þignmæn.

39) *Had. Udg. udelader her* mun *(Ledreb. 12 har det.)*

40) *Had. Udg. har* gøræ *i Stedet (og ligeledes Ledreb. 12.)*

†) *(Arn. Magn. 41 som her, Ledreb. 12 dermod* fæm pænningæ.*)*

*) *De følgende 2 Kapitler ere de Gemenske 9, 22, 23. (og ere ligeledes på dette Sted både i A. Magn. 41 og Ledreb. 12.)*

b) *I Hdskr. står her* hun ma *med Omsætningstegn.*

c) *Runen for* þ *er her skrevet noget forskjellig fra dens sædvanlige Form i Håndskriftet; jfr. Anm. **) til* botløst mal.

d) *Her er i Håndskriftet* io *blevet udeglemt i Ordet.*

††) *Endog Ledreb. 12 tilføjer her de Gemenske Kapitler 9, 24, 25, 26 (som*

(7, 16) **Fastu hælgh ællær annur hælgh ma aldrigh dugha þiufi til þæs at han skal æi iarn† bæræ ok skaræ sik fore þiufsak, ok i huæri hælgh ma man løsæ (sit)[a] eghit (48. Blad) þær han kænnir þæt fore þiufstolæt ællær rantakit, ær annær hælæghær dagh i uku, þa skal ænginman iarn bæræ ok æi haua uantæ ofna hænde.**

Star man ofna þingi ok gifær andrum manni þiufsak, þa skal han hanum ofna hændær mælæ ok sua æftir faræ

Had. Udg. har „ex recentioribus" efter 9, 21 — idet 9, 22, 23, som anført, stå imellem 7, 13 og 7, 16 her) og ligeledes i Arn. Magn. 41 tilföjes de her; Ledreb. 12 har dem således:

(9, 24) vm iarn skal bæræs.

Skal man iarn bæræ, tha scal man thva sinæ hand oc sithæn æncte halnæ[a] *meth* hænne, æi sit har oc æi sin klæthe oc æi annæt, før æn han lyftær vp iarn.

(9, 25) vm man bær skuzs iarn.

Bær man skuzs iarn, tha scal han stighæ ni fyæt langt før æn han skyutær iarn. Skyutær han iarn før, tha ær han fældær. Sighæ summæ mæn at han ær fæld*ær*, oc summe sighiæ at han ær æi fældær, tha witne thæt tua mæn, at han bar til skuzs[b] oc æi til falzs.

(9. 26) vm man bær trugs iarn.

Bær man trughs iarn, tha scal trugh standæ tolf fiæt fran stawæ, oc hin, ær bæræ scal, caste iarn i trugh, fald*ær* iarn vtæn trugh, tha scal hin, ær bær, vp takæ oc atær castæ i trugh. Asuaræ eth scal æi wetæ vtæn things[c] iarn. Thagh*ær* iarn ær beræt, tha scal latæ wantæ ofnæ hand oc sætiæ fore insighle oc læggiæ til dagh[d] at løsæ, æn æi scal han[e] løsæ, før æn hin kumm*ær* til ær sac søkær, oc hanum scal man bithæ til dagh ær vt gangen.[f] Cummær han æi vm thæn timæ, tha sculæ the mæn, ær with*ær* waræ, løsæ hand oc dømæ hanum, huat han ær hæld*ær* skyld fore the sac æll*ær* skær. Warth*ær* han skær ær iarn bær, tha scal han preste sin ræt vppe haldæ. Warth*ær* han vskær, tha scal hinum[g] ær søker hans ræt vppe haldæ.

(a) *Arn. Magn. 41* hanæ *(i Had. Udg.* hannæ.) b) *AM. 41* fulz. c) *AM. 41* vtan fore trugh. d) *I Stedet for* læggiæ til dagh *har AM. 41* ofna løghordagh. e) *AM. 41* hand. f) *AM. 41* ær urthinga. g) *AM. 41* hin. — *I Overensstemmelse hermed på alle disse Steder i Had. Udg.)*

---

†) *(Både Had. Udg. og Arn. Magn. 41 og Ledreb. 12 have på dette Sted og nedenfor* iarn, *med tilhørende, som her.)*

a) sit *findes her ikke i Håndskriftet.*

sum logh æræ, uil han æi æftir faræ ok at mælæ, betæ kunungi þre mark ok hinum þre mark ær han kallæþæ þiuf.

Beþæs man ranzak hemæ at annærs manz ok ær æi bondæn hema utæn kuna hans, þa skal hin, ær ranzaka uil, kalla til tua grannæ ællær þre ællær sua margha sum han uil ok latæ þem uiþær uaræ, hittis þær þæn kost ær þær ranzakæs æftir, þa ma han æi taka kunu bondæns ok bindæ ok æi bort føræ huærghæn løsæ ær bundnæ, utæn takføræ þæn kost ær han kænnær sæ ok grannæ gangæ i tak fore til bondæn kumbær hem, ok (49. Blad) þa uæri han sum logh æræ ællær hin løsæ sum logh æræ.

Stial bonde þræl ællær han dræpær fæ annærs manz sua got sum tiughu mark ællær bætræ, latæ bondæn ut þæt han uil ok a tyltær eþ ok þær til þræls huþ ællær øræs bot, huat han uil hældær ær þræl a. Ryftær bondæn sialfær saghu æftir sinum þrælle, þa a han æi at løsæ þræls huþ ok æi latæ huztrygæ, dyl bondæn at hans þræl giorþæ þæt æi ær han sæktæs fore, þa bæri hans þræl iarn †, ok hin ær han sæktær uete hanum asuæru eþ, brændær þræl [41], þa late bondæn ut þæt han uil ok a tyltær eþ, æi skal þræl bære iarn fore minni æn foræ half mark mun, kænnis hanum minni þiufnæþ, þa dyli husbondæ hans mæþ þriþia mænz eþ, gar han uiþær nokæt, latæ bondæn ut þæt han uil ok a þriþiæ mans (50. Blad) eþ.

Stial bondæ þræl nokæt ok uarþær takin mæþ, þa føræ hin ær takit hafir han til þings ok fa þighat husbondæ hans buþ, uil bondæn, ær þræl a, gen kumma, ok [a] gialde

†) *(Både Had. Udg. og Arn. Magn. 41 og Ledreb. 12 have på dette Sted og nedenfor* iarn *som her.)*

41) *Had. Udg. tilföjer* sic *(Ledreb. 12 tilföjer* at iarne.*)*

a) ok, *som i Håndskriftet findes her foran* gialde, *må vel helst være borte.*

fore þræl sua mykit sum han uil ok a tyltær eþ ok tuigiæ mannæ uitni til þæs, at han uar a lopstighi, ok huþ af þræli, ællær han løsæ mæþ øræ, ær þræl a, uil æi bondæn gen kummæ ok sua løsæ sin þræl, þa hafi hin, ær han hafir takit, tuigia manna uitni til þæs, at þæn þræl ær þiufær hans ok fa dom af þingmannum ok hængi up han.

Uil bryti æi skæræ band af þǽm þiufi æi skal uphængiæ, þa dømæ þingmæn band af hanum, ok bondæn ær han hafir tækit skæræ sialfær band af hanum mæþ þingmannæ dome ok uare siþæn sakløs fore kunungs umbuzmanne.

Ængin fisk ma hetæ urak utæn styriæ al gørlæ [42] ok hual, æn þo (51. Blad) skal han ær først hittir hual taki sæ byrþi, af han gar, ok sighi til i kunungs garþe, riþær [a] þæn ær først hittir, take sæ hæst fat, akær han, takæ sæ las, ær han a skipi siaghsærþo, take skips farm, ok skal huær þæn ær først hittir sighiæ til i kunungs garþe, sighir han æi til, bøtæ þre mark ællær standæ fore mæþ tyltær eþe.

Brytær man skip, þa ma hans kost aldrigh uare urak e mæþæn han gitær sialfær burghit mæþ slikum mannum, sum han ma til fa at hialpæ sæ ok sinum kost, ok ma kunungs umbuzman æi forebiuþa hanum at hialpa sæ [43] mæþ slikum mannum, ær han ma til fa mæþ bøn ællær mæþ legho, siþæn han [b] af sighis ok han gitær æi mer burghit,

42) al gørlæ *findes i Had. Udg. ikkun efter cod. rec. (i Ledreb. 12 er det heller ikke.)*

a) *I Hdskr. er her i Begyndelsen af Ordet Runen for* u *blevet skrevet og efter Ordet er et Bogstav, formodentlig oprindelig fejlskrevet, borttaget.*

43) *Had. Udg. tillægger også her* oc sinum cost (*Ledreb. 12 har hele Stedet lidt anderledes og mindre rigtigt.*)

b) *I Håndskriftet er her kun skrevet* h, *med Forglemmelse, da det står i Enden af en Linie, af de to andre Bogstaver og med Bindestreg til de to følgende uvedkommende.*

þa a kunung ok hans umbuzman at takæ ok æi førræ, utæn þæn ær ufriþæman ær skip hafir brutit.

Kumbær nokær kost urakændæs (32. Blad) at lande ok fyl*g*hir ængin man, þa skal hin ær hittir si*g*hiæ til ok liusæ, um ænnær man kænnær sæ þæn kost, kænnær sæ ænnær man, løsæ sum lo*g*h æræ, kænnir sæ ængin man, þa skal kunungs umbuzman takæ ok gemæ en da*g*h ok iamlanga, kumbær hin æftir sæ kænnir fore þæn timæ ok bor han i kunungs riki, dry*g*hæ til uinningælo*g*h, þæt ær siatæ manz eþ, biþiæ sæ sua guþ hialpa at han ær rætær arftæke ællær rætær æ*g*hændæ at þem kost, ok hafæ þæt ær han kænnær sæ ok gialdæ hinum kostnaþ ær gømt hafir, um han la*g*hþe nokær kostnæþ ofna.

Fore hand ran skal bøtæ þre mark ællær sæliæ tyltær eþ fore, æltær [a] man innam fran ándrum manne utæn garþe hans, bøtæ tua øre ællær sæliæ þriþiæ manz eþ fore, takar man innam ut af annærs manz garþe utæn hans uiliæ, bøtæ (33. Blad) þre mark ællær sæli tyltær eþ fore.

Far man mæþ uiliæ sinu mæþ hiorþo sinni i annærs manz uang mæþ hund ok hirþæ, gialdæ akær spial ok bøtæ þre mark ællær dyli mæþ tyltær eþ, kumbær hiorþ [44] i annærs manz akær ællær i æng, læggi half markæ uæþ ok latæ mælæ [45] akær spial ok gialdæ mæþ þriþia manz eþ akær giald [46].

Tolf hors gøræ stoþ ok tolf not hiorþ ok tolf suin uraþ, takær man grannæ sins øk, en ællær tua, i akrum

---

a) *Her er skrevet* ællær, *som siden er rettet, formodentlig dog ikke fra først af.*

44) *Had. Udg tilføjer her i Klammer og, som oftere, uden nærmere Forklaring* ællær stooth ællær swina wrad *mæth* wada *(hvilket Ledreb. 12 også har.)*

45) *Had. Udg. har* mæte *og nedenfor ligeledes samme Ord (Ledreb. 12 skriver her* miætæ *og har nedenfor* wirthæ.*)*

46) *Had. Udg. har* spial *i Stedet (i Ledreb. 12 findes de to sidste Ord slet ikke.)*

ællær ængium, ællær annæt fæ, um þæt ær minnæ æn hiorþ, latæ mælæ akær spial ok gialdæ korngiald mæþ en eþe sinum, at hans fæ giorþæ æi mær skaþæ at þy innamæ, sighir han at han hafir[47] fangit skaþæ af hans fæ, þa sæli han þriþiæ manz eþ fore, sighir han ær fæ a at þæt uar takit à flot ok æi i akrum ællær ængium, dyli han ær þæt hafir takit mæþ þriþiæ manz eþ, ællær han bøtæ (54. Blad) tua øræ um han gar uiþær.

Førstæ dagh man nimbær in manz fæ, þa uisi han tua mæn til hins ær fæ a ok biþiæ han løsæ ut sit fæ, uil han (æi)[a] at førsto dagh løsæ ut þæt, þa uisi til hans þæn, ær fæt hafir takit, annær dagh tua mæn andra ok biþiæ han løsæ sit fæ ut, uil han æi þa ut løsæ, þa uisi han þriþiæ dagh[48] ok biþiæ han ut løsæ, uil han æi æn þriþiæ dagh þæt ut løsæ, þa hafi han fæ inni e mæþæn han uil, siþæn fare han a þing mæþ allum sinum uitnum ok liusi at han hafir sua hans fæ in takit ok ut buþit, ok han uildi fæ sit æi ut løsæ, huat siþæn uarþær af hins fæ, þa dømæ þingmæn han sakløsæn ær innam hafir, uil hin ær fæ attæ gøræ þæt gilt, þa standæ hin fore, ær intok, mæþ slikum loghum sum uirþning ær ofna þy fæ ær han hafþi intakit, ok suæriæ þæt at han for sua mæþ þy inname sum logh æræ, (55. Blad) bristæ hanum logh, þa gialdæ han atær hins fæ ok ænga bøtær ofna, fore þy at hans þing uitni løsdæ han af þem botum.

Alt sua sum bonde gør uiþær annær bonde um innam, sua skal han gøre uiþær kunungs brytia ællær ærkebiskops[†] ok þera bryti uiþær bondæn ok sua huær þera sit fæ løsæ ut

---

47) *Her tillægger Had. Udg.* før *(Ledreb. 12 ligeledes).*

a) æi *findes ikke i Håndskriftet.*

48) *Her gjentages* twa mæn *i Hàd. Udg. (ligeledes i Ledreb. 12).*

†) *(Arn. Magn. 41 har* ærchibiscops, *men Ledreb. 12* biscops *og begge i Overensstemmelse dermed de to følgende Gange.)*

af andrum. Sitær kunung i garþe sinum sialfær ællær ærkebiskop i sinum, þa ær þokkæ þera mer æn brytiæ sate, um fæ uarþær mæþ uiliæ takæt[49] i sæþ þera ællær kumbær mæþ uaþæ innæn sæþ þera, þa ær æi[50] mer æn þriþiæ manz eþ ofna korngiald, þo at þe æræ sialfa innæn garþe sinum. KæræKæræ kunungs bryti ællær ærkebiskops andrum manni ofna hændær, at han hafir giort afat at hanum mæþ sinu fæ, ok stæfnir hanum til þings ællær til hærræ sinne, bondæn betæ þre mark ællær dyli mæþ tyltær (56. Blad) eþ.

Tiuþrær man i æng ællær i akær annærs manz, betæ spial ok tua øræ ællær mæþ þriþiæ manz eþ.

Dræpær man fæ annærs manz i akrum sinum fore iluiliæ, þa gialde hin, ær fæ atte, først atær korngiald ok a þriþiæ manz eþ, æmuæl þæn man utæn by bor sum hin innæn by bor, ok gialde hin atær fæ ær þæt drap, ok ofna þriþiæ manz eþ at þæt uar æi bætre ok bete ofna tua øræ foræ þokkæ, dyl han at han drap æi hans fæ, ok uar þæt sua got sum tua øræ ær dræpit uar, dyli mæþ þriþia manz eþe, uarþær sua got dræpit sum half mark, dyli mæþ siata manz eþ ok e til sua got ær dræpit sum til siaghs øræ, siþæn skal dyli mæþ tyltær eþ, huat fæ sum dræpit uarþær i bondæns asyn, ær þæt gas ællær gris, þa gialdæ hin þæt atær ær þæt drap ok tua øræ fore þokka, horo litins sum þæt ær (57. Blad) uært ær han drap i bondæns asyn, dræpær man sua litit utæn asyn, þa ær þæt æi þokka, utæn han dræpær sua got fæ sum tua øræ, siþæn skal betæ þokka betær, þokka ær (æi)[a] mera æn tua øræ sua goþe sum fiura ørtogha pænninga, betæ (man)[b] atær þæt fæ sum han

49) *Had. Udg. har* latæt *(i Ledreb. 12 også dette Ord.)*

50) æl *findes her ikke i Had. Udg. (Ledreb. 12 har det.)*

a) *Håndskriftet har her ikke* æl.

b) man, *som savnes her i Håndskriftet, kan vel ej godt være borte (det findes*

drap, þa ma han æi dylia siþæn þokka betær, sighar ær fæ drap at þæt uar æi æmgot sum tua øræ, dyli þokka bot mæþ þriþia manz eþ ok gialde atær þæt fæ han drap ok a þriþia manz eþ.

Gør man gorniþings [a] uærk ofna annærs manz fæ mæþ spiuti ællær andru uapne sua at ut uældær gor, ok dræpær sua annærs manz fæ æm got sum half mark ællær bætre, gialdæ atær fæ sua mæþ loghum, sum hins ær uirþning ær fæt ate [51], ok a þre mark ællær dyli mæþ tyltær eþ at han drap þæt æi.

Huilkæ lund man þiuftæs til at dræpæ annærs mans fæ, ok uil hin ær fæt atæ ueta hanum (58. Blad) asuæru eþ ær drap, skæræ sik mæþ næfnd [52], um fæ uar sua got sum half mark ællær bætre, faldær han, gialdæ atær fæ ok a tuægildi.

Riþær man annærs manz hæste innæn marko utæn hans lof, betæ tua øræ, riþær han ofna andra bymark, betæ [53] half mark, riþær han ofna þriþia bymark, betæ siaghs øræ.

Stoþhorsum allum ok uillum horsum skal ær þæm a uarþæ ok gemæ, sua at þe kumma æi i akre ok æi i ængia andra manna fran pingizaftæn ok til mikialmissu aftne, kummæ þe þæs i mællin i sæþ ællær i ængia mannæ, løsæ hin ær þem a sua mæþ uæþium ok mæþ gialdum ut sum

---

også både i Had. Udg. og i Ledreb. 12 og begge Steder desuden bøtær *for* bøtæ.)

a) *Her er i Hdskr. blevet skrevet uden* g *foran* s.

51) *Had. Udg. har* sum wirdning ær ofnæ fæ (*Ledreb. 12 derimod som her*).

52) *Had. Udg. har* trughs iarne *i Stedet og det tilhørende* brændær *for* faldær (*og Arn. Magn. 41 på samme Måde, mens Ledreb. 12 også igjen har her* næfnd *og* faldær han at næfnd.)

53) *Her og lige efter har Had. Udg* gialdæ (*i Ledreb. 12 findes dette Kapittel oprindelig ikke her.*)

før ær mælt, kumma þe før ællær siþæn i akræ ællær i ængia, þa skal þem skaþaløst af ælta ok æi in take.

Æltæ mar*g*ha mæn stoþhors ællær annæt fæ i kær[a] ællær i dynde sua at annæt dør af, þa ær hins uald, ær atæ, at sæktæ sua mar*g*ha (59. Blad) mæn, sum han uil, fore þæt ok tækæ næfnd[54] af huærium þæm, ær han uil asuæru eþ uetæ, ællær giald ok sua a bøtær sum lo*g*h æra.

Tækær man in fæ annærs af akrum i sæþ sinni ok uil æi ut lata, føre hin til korngiald ær fæ a ok a eþ sin at hans fæ giorþæ æi mer skaþæ at þy inname, uil hin ær fæ hafir intakit æi þa ut latæ, þa kallæ þæn ær fæ a grannæ uiþær ok skærskytæ fore þæm, at han ma æi sit fæ ut fa,[b] ok faræ sua til þings mæþ uitni sinu, at han hæftir sua fæ hans inni, dyl hin ær in tok at han hæfti æi fæ hins, dyli mæþ tyltær eþ, gar han uiþær, bøtæ þre mark[55] fore ran ællær hin dyli mæþ tyltær eþ at han giorþæ æi ran.

Hin ær uæþ sætær fore innam, løsæ sin uæþ þæ*g*hær han uil, ok hin ær korngiald skal tækæ ma æi sæktæ hin ær gialdæ skulu fore þæt, at han førþæ sit korn i laþ før æn han guldi hanum. Læggær man uæþ ok uil æi løsæ, þa (60. Blad) fare hin a þing ær hande mællin hafir ok latæ læggia til la*g*hstæfnu, at hin løsæ uæþ sin, uil han æi løsæ at þe la*g*hstæfnu ær fore lægs, þa liggia uæþ hans foruæþia.

Akær friþ skal sua mykil uæræ, at hua sum stial ena neg bort af akre manz ok uarþær han takin mæþ,[56] føræ

---

a) *Et foran Ordet fejlskrevet Bogstav er borttaget, formodentlig oprindelig.*

54) *Had. Udg. har* iarn (*Arn. Magn. ligeledes, Ledreb. 12* næfnd.)

b) fa *er i Hdskr. også blevet skrevet efter* æi.

55) *Had. Udg. tilföjer her* dør fæ innæ, gyalde atær fæ oc til thre marc (*i Ledreb. 12 er Stedet temmelig afkortet, der findes nemlig som det øvrige af Kapitlet efter* hæfter inne hans fæ *ikkun* Gialde atær fæ oc til thre marc fore ran ællær dyle *mæth* tyltær eth at han giorthe æi ran.

56) *Herefter har Had. Udg.* tha skal binda oc, *med större Skrift, uden at*

han til þings ok faræ sua mæþ sum logh æræ ok þingmæn dømæ, stial han annær kost, þa ma æi bindæ han fore minnæ [57] æn fore half markæ [a] mun, ær minnæ stolæt, þa skal øre afskære ællær late huztryga ællær slikt annæt af gøræ sum þingmæn dømæ til.

Liggia bymarka ællær þorpemarka gen andrum ællær gen andru þorpe sua at annærs manz hæghnæþæ gen annærs fælæþ, gærþæ e hin yfir uang sin ok yfir hæghnæþæ sin ær sæþ a ok hæghnæþ.

Brytær man up annærs manz garþ, þa gialdæ atær skaþæn ok ofna tua øre ællær sælia þriþia manz eþ fore, at han brøt æi han up, (61. Blad) akær man yfir annærs manz sæþ ællær riþær, bøtæ tua øræ ællær dyli mæþ þriþia manz eþ, skær man sæ uægh yfir annærs manz akær ællær slar genum hans æng, gialde atær skaþæn ok ofna tua øræ ællær dyli mæþ þriþia manz eþ.

Brytær man up utgærþæ annærs manz fore hæste sinum ællær uaghne sinum ok uarþær skaþæ gør ofna akrum ællær ængium, bøtæ atær skaþæn ok a tua øræ ællær þriþia manz eþ, brytæ man up toftæ gærþæ annærs manz, bøtæ þre mark ællær dyli mæþ tyltær eþ, tækær man up akær gærþæ sit fore annæra manna sæþe, før æn alli mæn fa burghit korne sinu, ok fa þe skaþæ af, bøte hin, ær gærþæ ate ok up tok, atær skaþæn ofna sæþ allum þem ær

---

noget er ellers angivet derom, (*Ledreb. 12 har* tha ma hanum thær mæth bindæ oc).

57) *Had. Udg. har herefter i Klammer og med större Skrift, men (som oftere för) uden nogen nærmere Forklaring*, æn øres mon oc fore øres mun ma han ægh up hængyæ oc æygh fore minnæ (*Ledreb. 12 har det samme i en ældre og bedre Form* æn fore øres mun oc æi ma hanum vp hængiæ fore minnæ.)

a) *De to foregående Ord ere i Håndskriftet vilkårlig udslettede og i Stedet skrevet (med Runer og ej just plumpt)* øres; *de oprindelige Bogstaver kunne dog rel godt kjendes endnu.*)

fingu ok til buærium þem ær kæræ uil siaghs oræ ællær siatæ manz eþ.

Þaghar grannæ hafa sat sæþ sinna, þa skulu þe læggia laghstæfnu fore alla þe i by bo sammæn at þe laghstæfnu ær fore þem lægs, (62. Blad) þæn ær æi gærþær at þe laghstæfnu, botæ oræ, siþæn læggis annur laghstæfnu, ok þæn ær æi gærþær at annur laghstæfnu, botæ tua ore, siþæn læggias æn þriþia laghstæfnu, þæn ær æi uil þa gærþæ, botæ half mark, uiliæ þe æi botæ ær kuærræ sitia ok æi uiliæ gærþæ, þa fare hini, ær gært hafa, ofna hæræzþing ok fa til dom at [58] þeræ fæ.

Ær þæn uang aldær saþ mæþ rughi æftir biug, gærþæ allæ grannæ æm fullælikæ fore rugh sum fore biug ællær þe gialda sua uiti fore rughgærþe sum mælt ær fore biuggærþæ, ær æi rugh sæþ um allæn uang, ok annær uil sa en akær (ællær) tua [a], brungærþæ yfir ællær gomæ andræ lund sum han uil, æn fæ annæra manna ma han æi þær fore in tækæ fore pingæzdaghæ aftæn.

Dræpær man kofæn [59] rakke, botæ siaghs ore, dræpær man miohund, botæ half mark, dræpær man garþtik, botæ tua oræ, utæn þe uarþæ takni a uærkium þera at þe bitæ man ællær manz fæ sua (63. Blad) at þæt dør þær af, ællær i þera husum ær þe brytæ, bitæ þe hæstæ undir manni ællær annat fæ sua at þæt dør [b] æi af, þa skal æi þem dræpæ, utæn man botæ fore þem *). **)

---

58) *Had. Udg. tilföjer her* takæ (*Ledreb. 12 har* takæ thorræ pænningæ.)

a) ællær *savnes her i Håndskriftet; i den Anledning er* i *i* tua *vilkårlig rettet til* s.

59) *Had. Udg. har* konæn (*Ledreb. 12 har* kouærne *i Stedet for* konæn rakka, — *dog kan det ej egentlig tydelig ses, om der er skrevet med* u.)

b) *Håndskriftet har her* þor.

*) 9, 22-23 *efter de Gemenske Kapittelial findes ikke på dette Sted i Håndskriftet, men imellem* 7, 15 *og* 16; *sammesteds findes også, i Anmærkningen,* 9, 24-26 *som et Tillæg (efter Ledreb. 12.)*

**) *I Randen af Håndskriftet har O. Worm her antegnet, (såvidt det kan læ-*

Hoggær man fleghæ las i hægnæþæ skoghe annærs manz, betæ tua oræ fore huært las ok latæ ut alt þæt han hiog, dyl han, sæli þriþia manz eþ fore, heggær man tolf las i annærs manz hæghnæþe skoghe ællær mera sua at han gøre uiþkast, betæ þre mark ællær dyli mæþ tyltær eþ.

Uarþær man takin um dagh ællær um nat uiþær stufn i annærs manz skoghe sua at ma (æi)[a] netæ, þa betæ han siaghs øre, ok þe betær fæstæ han þær sum han uarþær takin, ok at þe betær mughu æi dylias, þa sætæ han uæþ slik sum han hauir, hauir han æi uæþ sat ok dyl han siþæn ær han kumbær bort, at han fæstæ æi betær, dyli mæþ þriþia manz eþ, beþæs man (uæþ)[b] af hinum ær hittær i skoghe sinum, ok netær hin at han hafir (64. Blad) æi uæþ, þa fare han mæþ hanum til førstæ by ok fa þær fore sik ællær (uæþ)[c] ællær uarþnæþ, uil han huærteghæn fa fore sik, þà skærskyti han at hanum uar bæþe sund, ok siþæn[d] bøte hin þre mark ællær dyli mæþ tyltær eþ, hafir han uæþ ok uil æi sætia, þa ma æi hin ræne hanum, fare til næstæ by ok skærskyti at hanum sundis uæþ, ok siþæn taki af hanum þre mark ællær tyltær eþ.

Brytær man aghsul[e] i hæghnæþe skoghe, hoggæ sæ aghslæ sua marghæ sum han brytær þære, ok af þy træ han fællær til aghsla ma han æi meræ bort føre, utæn han betæ fore tua øræ.

Flar man skogh, betæ sammæ lund sum hoggit uare,

---

ses, da nogle af Bogstaverne ere bortskårne) „*Huc spectant interjecta. Desiderantur de jernbyrd qrædam*“ — *en Antydning altså om det her i yngre Håndskrifter sædvanlige Tillæg.*

a) æi *findes her ikke i Håndskriftet.*

b) c) uæþ *findes ikke her i Hdskr.*

d) *Her er* ok *i Hdskr. bleret skrevet igjen.*

e) *I Håndskriftet er her skrevet uden* s.

þe lund sum mælt ær um skoghhog huat þe ære hældær minni ællær mere.

Hoggær man fore fæ i hæghnæþe skoghe annærs manz, bete sua sum mælt ær um skoghhog ok um skogha flot huat hældær þe æræ minni ællær mere.

Fylghir man bisuærme sinum i hæghnæþæ skoghe annærs manz, sighi (65. Blad) til hanum ær skogh a ok hafi halt huer þera, uil hin ær skogh a æi latæ hoggiæ træ sit; þa latæ hin sitiæ bi kuær ællær han latæ bort take þem hanum skaþæ lost ær skogh a, fællær han træ utæn hins lof ær skogh a, betæ hanum þre mark ællær dyli mæþ tyltær eþ. Tækær hin bi bort ær skogh a ok træ, fare hin æftir ær bi ate ok takfore sin bi ok losæ fore þiufstolæn ællær fore rantakit mæþ siata manz eþ, ællær hin uæri fore hemæ fet mæþ tuiggia manna uitni ok tyltær eþ.

Sekær man bi i annærs manz hæghnæþe skoghe ok hitir, sighi til hinum ær skogh a ok hafe halft huær þera, sighir han ær skogh a at han hitti ferra, uæri fore hinum mæþ þriþia manz eþ, hittær man bi i annærs manz hæghnæþe skoghe [60] ofna iorþo, take bort hanum skaþælost ær skogh a, ok sæli ængin logh fore at han tok þem þæþæn bort ok æi betær.

Flyghæ bi i annærs manz hus ok fylghir man ok sighir hin ær hus a, at þe (66. Blad) ære hans bi, uiti þæt mæþ þriþia manz eþ, kallær han æi sin uara ær hus a, uiti hin ær fylghir ok mæþ þriþia manz eþ ok tækæ sin bi bort hinum skaþalest ær hus a ok æi ællær.

Fallæ bi ofna annærs bi ok brytæ þem til deþæ, þa bæri sammæn þem ær bi agho, um þem þykkir sua raþ uara ok uilia þe sua baþe ær bi ægho, uilia þe æi sammæn

60) *Had. Udg. tilføjer her* ofna quist ællær *(i Ledreb. 12 på samme Måde.)*

bæræ, ok dyl hin ær sak uar gifin at hins annærs bi fingu æi skaþæ af hans bim, sæli hanum sua logh fore sum uirning uar ofna hans bim[61], gar han uiþær summan skaþæ hins ok summan dyl han, gialdæ þæt han gar uiþær ok sæli sua logh fore hint ær han dyl, sum ær æftir hans uirþning ær skaþæ fik.

Hittir man hekæ i annærs manz hæghnæþæ skoghe, hogge æi kraka ok æi krok utæn hins uilia, num takæ bort þem hanum skaþælest ær skogh a ok æi ællær, hittir man hekæ i hæghnæþæ skoghe ællær i almænnings skoghe ok mærkær han træ (67. Blad) ællær bindær hekæ a flakæ, ok tækær annær man þem siþæn bort, gar han uiþær, latæ ut hekæ ok betæ tua oræ, dyl han, hetæ þiuf fore þæt ok suæræ sammæ lund sum fore annar þiufnæþ, hittær man ok bi, þa skal ok sit mærke læggia ofna træ til þæt uarþær heggæt, tækær annær man þæt siþæn bort, þa skal han siþæn æftir fara sua sum æftir andrum þiufnæþe.

Ræuæ ungæ ma ængin man up graua af annærs manz marko ok æi af skoghe utæn han bete siaghs oræ ællær siatæ manz eþ, æn (ma)[a] han sua taka þem at han grafær æi at þæm, þa taki han saklest.

Æltær man ræf i graf mæþ hundum ofna huas marko sum ær ællær hæghnæþe skogh, grafi up ræf ok nytæ uæl ok fulli graf, sua at hun ær skaþæles hinum ær skogh a ællær andræ markæ, fullær han æi graf, uarþæ þæn skaþæ ær þær gers, dør man i þe graf, betæ hin ær grof þre mark, dør bondæ fæ i, gialdæ (68. Blad) atær fæ þæt, ær þær dør innæn, sua sum uirning ær ofna þy fæ, dyl hin ær graf

---

61) *Had. Udg. har Ordene* sæli — hans bim *med större Skrift og i Klammer uden nærmere Oplysning* (*i* Ledreb. *12 på samme Måde som her.*)

a) ma *findes ikke her i Håndskriftet.*

grof ok sak gifs um at han grof, dyl han at han grof[62] æi, sæli sua logh fore, sum hins ær uirþning til ær fæ atæ ok skaþæ fik ofna þy fæ ær þær dor innæn þe graf.

Hagha ma æi man hoggæ i annærs manz hæghnæþæ skoghe utæn hins lof ær skogh a, utæn han botæ atær þæn skaþæ ær hin fik um skoghæn ok þær til siaghs oræ ællær han dyli mæþ siata manz eþ.

Snæru allæ ok gildri þe ær man gor at diurum ællær at fughlum innæn skoghe ællær anær staþ ofna marko skal han uarþa sua sum andrum handlosum uaþa.

Liggia tua hæghnæþæ skoghe samman ok sæms þem æi ær skogha ægho, at suin gangæ samman, ok uarþa suin siþæn intækin, þa ær þæt samma logh um þæt samma innam ær for uar saghat um innam, far man mæþ suinæ uraþ i annærs manz hæghnæþæ skogh, þá ær þæt samma logh sum for ær mælt, um (69. Blad) han fore i annærs manz akra ok sæþæ hans.

Far man genæm hæghnæþæ skogha annærs manz, þa ma han sankæ sua margha nytær sum han bitær þær ok føre bort hat sin fullæn ællær hanzka sina fulla, foræer han bort i barmæ sinum ællær i kiltu sinni, botæ tua oræ ællær þriþia manz eþ, sua ær ok um akarn ok bok, akar man til ællær riþær ok brytær skogh, botæ sum hins ær uirþning til ær skogh a ællær sæli logh fore.

Fællær man træ innæn almænnings skoghe, skyri af[63] baþum ændum, þa a han at hafa træ en dagh ok iamlanga, liggær træ længær, þa ær þæt æi hans længær, takær annær man þæt træ bort fore dagh ok iamlanga, gialdæ atær træt ok botæ tua ore.

---

62) *Had. Udg. har ikke* dyl han at han grof *(og ligeledes ikke Ledreb. 12.)*
63) *Had. Udg. har* skeri af at badum ændum *(Ledreb. 12* skyre af bathæ ændæ.)

Timær annærs manz, huar sum þæt liggær, ma ængin man bort taka num han hete þiuf foræ þæt.

Lighþu træ ma man aldrigh taka i annærs manz hæghnæþæ skoghe utæn hins lof ær skogh a, takar annær bort, betæ sum hins ær uirþning (70. Blad) ær skogh a ællær sæli logh fore.

Uatn huært ær æi ær mæþ damme fæst, þa ær almænnings ofna huas marko sum þæt liggær, ok þær ma huær man at fiskum fara, æn i myllu damme annærs manz ma æi at fiskum fara utæn hins (lof)[a] ær myllu a.

Fiska garþa ma man æi geræ frammær æn til miþstremæ[b] utæn han hafir fangit garþfæstu annær uagh i gen.

Ofna maþum ok ængium þaghar floþ gar up, ma huar man at fiskum fara, ær[64] um þæt ær almænnings uatn ær up gar.

Star[c] annar mylla foræ ængia manna sua at hun ma spillæ þem, þa taki hin up stiborþ[d] sit, ær myllu a, pingizdaghe aftæn ok sæti æi atær niþær før æn ofna mikialsmæssu afne, uil æi hin ær myllu a taka stiborþ sit up ofna pingizaftæn, þa fare hini, ær kæræ, ofna hæræzþing ok sighi til, ok þingmæn læggi laghstæfnu til hin take up stiborþ sit, uil han æi han at þem laghstæfnu daghi sit stiborþ up taka, betæ spial ofna ængium ok þær til siaghs ere (71. Blad) ællær siata manz eþ.

Hittær man annær man i siangu[e] mæþ aþulkunu sinni ok dræpær bondæn horkarl i sangu[f] mæþ hænnæ, þa skal

---

a) lof *findes her ikke i Håndskriftet.*

b) *Her er i Hdskr. blevet skrevet uden* r.

64) *Had. Udg. har herefter* wil *(og ligeledes samme Forandring i Sætningen i Ledreb. 12.)*

c) *Her er i Hdskr. blevet skrevet uden* t.

d) *I Hdskr. er her blevet skrevet uden* r.

e) *Her er i Hdskr. skrevet uden* n.

f) *Her er i Hdskr.* a *blevet skrevet to Gange.*

han til þings feræ bæþe bulstær[a] ok ble mæþ tuiggia manna uitni at han drap þæn man i siangu[b] mæþ hænnæ ok æi annar staþ, at sua geræ liggi han utæn kirkin garþe ofna ugildum akre.

Far horkarl sar innæn siangu[c] mæþ annærs manz kunu ok kumber bort lifande ok skriftær sik ok der siþæn af þy sare, þa grafs han i kirkiu garþe ok uare þo ugildær fore bondanum.

Sæktær bondæn annær man um læghræ foræ kunu sinæ, gangæ hin sækte næfnd[65], uarþær han uskær, þa fly han land ok kummi aldrigh andrum botum uiþær, utæn bondæn uil, uil bondæn betær taka, þa hafir þæt uaræt logh, at han betæ firitiughu mark fore læghræ ok æn þre mark fore þokka, þættæ ær þæt enæ mal ær bondær far þre mark fore þokka.

En man ma ok hæruirki geræ um han tækær kunu ællær me neþogha a marko uti (72. Blad) ællær i husum hema, dyl han ok ær æi[66] uitni til, skæræ sik mæþ þrim tyltum, ær uitni til, skæræ sik mæþ næfnd, faldær[67] han ællær han gar uiþær, betæ saksekiara firitiughu mark ok kunungi firitiughu mark.

Uarþær kunu i lend tækin mæþ uilia sinum, betæ hin ær tok frændom siaghs mark sua goþæ sum tua mark silfs[68], ok kunu fa ængin pænning af, ællær dyli mæþ

---

a) *Her er i Hdskr. blevet skrevet uden* s.

b) c) *På begge disse Steder er i Hdskr. skrevet uden* n.

65) *Had. Udg. har* bære hin sæcti seuz iarn (*Arn. Magn. 41 på samme Måde, men Ledreb. 12* Giue thæn sæcte nefnd fore, *og, i Stedet for det næstfølgende,* faldær han at næfnd, tha)

66) *Had. Udg. har ikke* æi *her (Ledreb. 12 har det.)*

67) *Had. Udg. har* med iarne. Brændær (*Arn. Magn. 41 på samme Måde, Ledreb. 12 derimod på samme Måde som her.)*

68) sua — silfs *findes ikke i Had. Udg.* (*og ligeledes ikke i Ledreb. 12.*)

tuiggia[69] tyltær eþ, kuna þe sua uarþær tækin ma æi gifa sak sina huæm hun uil, utan hin skal sak sekia næst a kynni uiþær hana ok gift hænnæ ualdær, sua ær ok um enlep kuna uarþær barþ ællær andra lund mislækin, þa ma hun æi andrum manne gifa sina uærn æn þem ær næst a byrþ uiþær hana ok gift ualdær.

Liggær man mæþ huskunu annærs manz, betæ tua eræ ællær dyli mæþ þriþia manz eþ[70].

Gifær bondæn kunu sinna hordoms sak, þa skal han hafæ til þæs tuiggia manna uitni, at hun ær san fore þe sak ok siþæn gangæ hun næfnd[71], (73. Blad) uarþær hun skær, uare bæþæ uiþær bonde sin ok uiþær eghn sina, uarþær hun uskær, skilis bæþæ uiþær bonde ok uiþær eghn, æn[a] aldrigh ma han andræ kunu take mæþæn hun lifær, hældær æn hun annær man.

Ær kunu san fore hordoms sak sua at hun ma æi gen mælæ, þa ma bondæn hænnæ, um han uil, hana bort uraka ok sælia hænne ængin pænning af eghn hænnæ ok siþæn ma han aldrigh annær kunu tæke at hænnæ lifande.

Hafir man slekefriþu dotær þe æi ær þingliusd ok tækær hun man innæn lend, þa ma faþær æi æftir faræ ok andra fæþrinis frændær, num þe næstæ niþia ofna meþrinis halfa æræ.

Aflær man sun i lend uiþær andræ kunu, þa ma faþær

---

*) *De Gemenske Kapittelial have både her og i Had. Udg. denne Orden.*

69) *Had. Udg. har* triggia (*Ledreb. 12 mæth* tua tyltær.)

70) *Had. Udg. tilføjer herefter med större Skrift, uden nærmere Forklaring,* ligger man med sætes ambot, bøte siax øræ ællær dyle *mæth* siatta manz ed (*Ledreb. 12 har* Liggær man *mæth* sætes ambut, bøte siax øræ.)

71) *Had. Udg. har* bæri hun scuz iærn (*Arn. Magn. 41 på samme Måde, Ledreb. 12* giue hun næfnd fore sic.)

a) æn *er her i Håndskriftet blevet skrevet to Gange.*

æi betæ syni sinum[72] utæn þæm næsta arua, hafir hun broþær, þa taki han betær, hafir hun bæþe faþur broþær ok moþorbroþær, þa taki faþærbroþær betær, fore þy at han a hænnæ uærn, þe betær skal æi skiftæ utæn han uil nokrum manni af gifæ, fore (74. Blad) þy at þæt ær æi skutabot †.

Elde sinum skal man uarþa, kumbær eld af annærs manz elde i annærs manz hus, sua at hanum brænni sua got (sum)[a] sia*g*hs era, betæ hin ær eldæn atte hinum þre mark, brændær ok flerum mannum sua mar*g*he sum þe æræ, æi betær hin meræ æn þre mark allum þæm ær skaþa fingu af hans elde, þe þre mark skulu þe skifta sin i mællin ær skaþa fingu af hans elde, allum æmmykit þæm ær til sia*g*hs eræ bran ællær mera, þy at andrum til tiu*g*hu mark brænne,

brænnæstuþ skulu þe alli taka um alt hæræþ ær til sia*g*hs eræ brændær ællær meræ. Þæn man ær brænnæstuþ skal taka, skal suæriæ til ofna hæræzþingi mæþ þriþia manz eþe at hantaki ok æi a bok, at hanum bran til sia*g*hs eræ, hin ær eldæn ate skal æmuæl taka brænnæstuþ ok suæriæ til sum hini ær skaþa fingu af hans elde,

fore brænnæstuþ skal reþæ en pænning ællær skeppæ biugs ællær tua skæppæ hafra ok æi annat, utæn hin uil tækæ,

(75. Blad) sitær man kuær um brænnæstuþ ok uil æi reþæ, þa skal man æi tækæ til, num fara til þing ok kæræ, ok þingmæn demæ hanum eræs bot[b] ok ut brænnæ stuþ, ællær man dyli mæþ þriþia manz eþ at han uar æi la*g*h-lekæ krafþær. æi skal man oftare æn eno sinni, æmuæl

---

72) *Had Udg. tilföjer her* mun *(Ledreb. 12 som her.)*
†) *(Ledreb. 12 har her* skiftæ bot *og synes i disse Kapitler noget usikker.)*
a) sum *findes her ikke i Håndskriftet.*
b) *I Runen for* t *er Tverstregen skrevet til den urigtige Side.*

skal man taka brænnæstuþ fore uærkhus [a] bruna ok myllu sum fore annat, þaghær þær brændær til siaghs eræ,

sætær man mæþ uilia sinum eld i annærs manz hus, dyli mæþ næfnd [73] ok uetæ hanum asuæru eþ, faldær han, hafe daghs rum ok natæ at reþæ foræ sik, uarþær han siþæn fangin, þa ma han hængia, um han uil ær skaþæn fik, uarþær han up hæghndær, take bondæn giald fore sin skaþæ sum fang æræ til ok kunung hans hofoþlot, sua skal ok þæn fara ær riþær til mæþ hærskildi ok brændær up annærs manz eghn,

ær man bryti ællær innæsman annærs manz i husum hans ok brænne (hus) [b], dyli mæþ tyltær eþe at han galt æi hans at ok æi hans uanreght [†] at þe brunu.

Fæstir man sik til brytia uiþær annær man ok uil æi til (76. Blad) faræ, betæ siaghs eræ ællær dyli mæþ tyltær [74] eþ, hafir han nokæt til fert i hans hærskap ær han fæste sik uiþær, þo at æi ær mer æn et las, ok uil han (æi) [c] uiþær uaræ, betæ þre mark ællær dyli mæþ tyltær eþ [75].

Fæstær man sik [76] i kunungs bo ællær ærkebiskops [††] ok uil þaghær uiþær skilias, betæ þre mark, huat hældær han kumbær til ællær æi, ællær dyli mæþ tyltær eþ [77].

---

a) *Håndskriftet har her* huærkus.

73) *Had. Udg. har* trughs iarne *og* brændær *før* faldær *(Arn. Magn. 41 på samme Måde, Ledreb. 12 som her.)*

b) c) hus *og* æi *findes her ikke i Håndskriftet.*

†) *(Ledreb. 12 har her* warthnæth).

74) *Had. Udg. har* siatæ mans *(Arn. Magn. 41 som her, Ledreb. 12 har derimod ikke* ællær — eþ *hverken her eller lige nedenfor.)*

75) *Had. Udg. tilföjer her* forthy at therræ thokki wardær ey minni æn til thriggia markæ *(Arn. Magn. 41 og Ledreb. 12 har det heller ikke.)*

76) *Had. Udg. tilföjer* til brytiæ *(Ledreb. 12 har det ikke.)*

††) *(Ledreb. 12 har* biscops *og ligeledes her Arn. Magn. 41.)*

77) *Had. Udg. tilföjer også her* forthy at therræ thokki wardær ey minni æn til thre marc *(og på samme Måde i Ledreb. 12, der dog udelader* ællær — eþ *også her, Arn. Magn. 41 har det derimod ikke.)*

Sæktær bondæn brytia sin, þa skiftæ skal, at han hafir lønt nokæt i þera skifti, sæli brytin bondænum tyltær eþ, at han hauir ækki næta lønt þæt han ær skyldær at skiftæ uiþær han. Hittir bondæn siþæn nokæt ok kænnær sæ, uiti brytæn mæþ tyltær eþ ok tuiggia manna uitni, at han fik þæt til sins lotæ þa þe skiftu, siþæn ma bondæn sæktæ hinæ ær uitni baro, at þe uitnæþo hanum fe fran handæ, ok tæke af huærium þera tyltær eþ fore þæt ællær þriggia marka bot, bristæ brytianum þe logh, þa ma bondæn taka þæt han kænnær sæ ok hafæ þæt fore sit eghit, ok siþæn ma (77. Blad) han gifæ brytianum þiufsak fore þæt ok taka af hanum næfnd [78], um han uil uetæ hanum asuæru eþ,

sighir bondæn ællær brytin, þaghar skiftæ skal, at han hafþe nokæt utæn fælaghe þera, ok annær þera sighir at þe ægho bæþe i fælaghe sammæn, þa ær þæn næst loghum at uita mæþ tyltær eþe ær baþum uil uita til fælæghs, sua ær ok um alzkyns fælæghs fæ baþe um køpskat ok annæt fæ, uare e þæn uiþær logh ær baþum uil uitæ til fælæghs, kænnis ok hinum mere ær handamællin hafær falæghs fæ, at han hafir æi alt ut latæt, uæri e sik mæþ tyltær eþ, þo at han gili hanum sak til firitiughu mark ok fore minni e til half mark, gifær han sak fore minne æn fore half mark, uæri sik mæþ siatæ manz eþ.

Uil bryti skilias fran husbondæ sins, þa skal han sighia hanum til, uil bondæn æi taka han bort, fore þy at han ær goþær bryti, ællær han uil hafa hans fæ, þa fare brytin til tuiggia þinga ok latæ læggia (78. Blad) til laghstæfnu, at hans husbondæ skifti uiþær han, uil bondæn æi æn þa skifta uiþær han, þa fare han a þriþia þing ok sighi til ok ofna þy þingi næfnæs goþi [a] mæn ok rætæ til at

---

78) Had. Udg. Aar larn (ligeledes Arn. Magn. 41, Ledreb. 12 Aar nærnd.)
a) Der er rettet noget ved dette Ord i Håndskriftet.

skifta mællin þæm, tækær bondæn nokæt fran brytianum siþæn skift ær, þa gør han ran.

Skal annær man gialdæ andrum manne ok sighir sua i gen þa han kræfs, at han fore gaf hanum, þa ma hin dylia mæþ tyltær eþ at han fore gaf æi hanum, æn sighir han sua i gen at han galt hanum ællær han stadde andra lund, sua sum han gaf ia uiþær, hafa þær til tuiggia manna uitni ok tyltær eþ at han galt ællær løk aldræ[79] lund sum hin uilde.

Kræuær man giald af andrum manne ok uil han æi gialdæ ok æi logh fore sæliæ, þa stæfnæ hanum til þings sua sum logh æræ ok fa til dom at taka hans fæ, uil hin siþæn æftær mælæ at hans fæ uarþ æi mæþ domæ takit, ok hafær hin ær tok alz þings uitni til ællær utæn þingi tuiggia manna hemblan, þera þa (79. Blad) uaro ofna þingi ok dømdo hanum at taka hans fæ, ok andra tuiggia mannæ til þæs at han tok þæt mæþ þera dome, hafir han sua uitni til, uare sakløs, hafir han æi sua doms uitni til þæs sum nu ær mælt, þa gange han til mæþ siaghs manum ok løsæ hanum dom i hænde, ok (hin)[a] latæ ut þæt han tok ok ofna þriggia marka bot fore ran ær han giorþe ællær tyltær eþ, tue mæn mughu æi hemblæ andrum dom utæn andre tue mæn uitni æftir, at þe uaro þa ofna þingi ær hini dømdo hanum at take hans fæ.

Lær[b] man andrum lan, þa ma þæt aldrigh tapas foræ ændn[c] uæþ, utæn e skal þæt hem kumma ællær sua giald fore sum hins ær uirning, ok logh ofna sua mykil sum

---

79) *Had. Udg. har* andræ lund, æn sum han wilde.

a) hin *findes ikke her i Hdskr.*

b) *Det er ikke tydeligt, om Hdskr. her har* lær *eller* lar.

c) *Der er vilkårlig rettet i den tredie Rune fra* d *til* e, *dog er hin kjendelig, — ligesom der også er forsøgt en Rettelse til* uaþa. *Had. Udg. har* æncti wærd, *(Ledreb. 12 har slet ikke disse Ord imellem* tapas — utæn.*)*

hins uirning ofna lane ær læþæ, æn e skal første sælia fore þæt logh[80] at han ma æi na þy ær læt uar, (hittis *thæt* sidan ær læt war,)[a] þa uare hins uald, ær ate, at hafæ huat han uil hældær sit eghit ok lata ut þæt hin galt ællær hafa þe samma giald.

Legher man nokæt af andrum manni, þa skal han æi uarþa þy utæn (80. Blad) fore sinum eghnum handagærningum, tapæs þæt ok kallær ofna hin ær þæt ate, stande hin fore mæþ slikum loghum sum hins ær uirþning ofna þy tapæt uar, biþi sæ sua guþ hialpa at han galt æi hans uanreght at ok æi hans handagærning.

Læggær annær man nokæt in til annærs manz ok takær hin æi þæt til halzfæ ok tapas þæt siþæn mæþ bondæns kost, þa skal þæt æi atær gialdæ, tapas þæt utæn hans kost, þa skal han þæt atær gialdæ.

Takær annær nokæt til halsfæ[b], þa ma þæt aldrigh tapæs, num skal e þæt atær gialdæ huat[c] sum at kumbær, huat sum þæt ær hældær ær nøt ællær annær[d] kost[81].

Fæstær man bol ok uil æi til faræ, bøtæ tua øræ ællær þriþia manz eþ, far han til ok skils uiþær fore fardagh, haldæ uppi alla innu ok bøtæ siaghs øræ ællær siata manz eþ,

dyl bondæn at han fæste æi lanbo sinum bol, uiti

---

80) *Had. Udg. udelader her* logh *(Ledreb. 12 har det.)*

a) *De her i Klammer satte Ord ere ej bleevne skrevne med i Håndskriftet, Had. Udg. har dem således (og på samme Måde i Arn. Magn. 41 og Ledreb. 12.)*

b) *Der synes at være rettet noget ved den fjerde Rune.*

c) *I Håndskriftet er her oprindelig skrevet uden* t.

d) *Den første Rune i Ordet er den for* l.

81) *Had. Udg. har* hwat sum th*æt* ær hors ællær not, *(Ledreb. 12 derimod* huat thæt ær hæld*ær* hors æll*ær* not æll*ær* ann*ær* kost.)

lanbo til bol[82] sins mæþ tuiggia manna uitni,[83] ok hafæ bol sit, sighir iorþæ drotæn at lanbo hafir fæst ok dyl lanbo, dyli mæþ siata (81. Blad) manz eþ. Far lanbo bort af iorþo, þa kepæ hin hus ær til far, far ængin man til, num fæstis at bara kroke, (kepæ)[a] e þæn ær hus iorþana[84] sar ok yrkir, ællær iorþadrotæn lofa banum bort at føræ hus sin, yrkær ok iorþæghænde sialfær, kepæ ok hus ællær lofæ hanum af at føræ,

† at ferra maria mæssu skulu lanbo reþa landgildi ok fæsta þa bol sit ællær upsighia.

Lanbo ma æi taka annærs manz fæ i fælagh mæþ sæ utæn hins lof ær iorþadrotæn ær,

þaghar lanbo uil fara af fæstu sinni, þa skal han sua mykit sa af rughsæþ sinni sum logh æræ til i þe bygd, ær han bor innæn, ok æi mera, foræ þy at summum staþum takæs undæn tue lotær af rughiorþ, summum staþum æi[b] mer æn husætoft ok summum ækki uæta,

gitær lanbo æi ret langildi at stæfnu dagh, biþi andra stæfnu af hinum ær iorþadrotæn hans[c] (ær)[d], far han æi ret at[e] þem stæfnu daghe ær han læggær þær til, betæ tua eræ.

---

*) *Der er nogen Urede i Måden, hvorpå Kapiteltallene ere angivne i Had. Udg.; de Gemenske ere de ovenfor anførte.*

82) *Had. Udg. har både her og i næste Kapittel* bo *(Ledreb. 12 har* iorth *på disse to Steder og fremdeles her i Stedet for* bol.

83) *Had. Udg. tillægger* oc tyltær ed *(Ledreb. 12 har det ikke.)*

a) køpæ *findes her ikke i Håndskriftet.*

84) *Had. Udg. har* mun fæstis at baræ kroke. Køpæ e thæn hus ær iordena *(Ledreb. 12 har* vtan *for* num, *men ellers i Overensstemmelse med Had. Udg., — det følgende er der, som flere Steder imod Slutningen, noget afkortet.)*

†) *(Ledreb. 12 tilføjer her foran* Thættæ ær oc scanungæ logh.)

b) *I Håndskriftet er her skrevet* ær.

c) *Her er blevet skrevet i Hdskr. uden* n *og med en her i Hdskr. usædvanlig, men fra danske Runestene vel bekjendt, Form for Runen* s.

d) ær *findes ikke her i Hdskr.*

e) *Hdskr. har her* af.

Far lanbo bort af iorþo mæþ langildi (82. Blad) ok boþ for fram, ok dyl bondæn þæt at han boþ æi for fram, hafe lanbo tuiggia manna uitnæ til ok tyltær eþ at han boþ for fram sua sum logh æræ, ok uare sakløs, gar han uiþær at han æi boþ for fram, latæ ut langilde ok til[85] siaghs oræ, far lanbo bort mæþ langildi ok uil æi siþæn reþa ok æi logh fore sæliæ, þa skal bondæn stæfnæ hanum til[86] þing sua sum logh æræ ok fa til dom at takæ hans fæ, uil bondæn æi taka uiþær langildi sinu at stæfnudaghe, num ualkæ lanbo sin þær mæþ, þa takæ lanbo tua mæn mæþ sæ ok late þem horæ at han biuþær[a] fram langildi, uil bondæn æi þa uiþær taka, þa læggi lanbo langildi ofna branzten hans mæþ hinna tuiggia manna uitni ok uare sakløs *).

85) *Had. Udg. har* bute *i Stedet for* til, *(Ledreb. 12* oc thær til.*)*

86) *Had. Udg. har* thry *i Stedet for* til, *(Ledreb. 12 som her.)*

a) *Her står i Håndskriftet efter* b *ligesom en sammenskrevet dobbelt Rune for* u, *fremkommet vistnok derved, at det først er blevet glemt at skrive den Bogstavet* i *betegnende Rune.*

*) *Der er i Håndskriftet på samme Side afstreget til 6 Linier, og Pladsen er noget afskrabt; dog er det meget tvivlsomt, om der oprindelig har været skrevet noget, da der ikke er tydelige Spor af en eneste Rune.*

(83. Blad) **Botlest mal.** *) Riþær man hem a annæn[a] man ok dræpær han heme at sin, takær man manz dotær ællær systur neþughæ, takar man fæstækunæ annars manz, hæfnus a betær betæ, sætær man mæþ uilia eld i hus annars mans. Botløs mal ær þæt at dræpæ man sakløsæn, sua at han uar æy før sakaþær a þingi, ok dræpæ man a þingi[b] ællær dræpæ i kirkiu ællær i kirkiu garþe ællær dræpæ man a iulædagh ællær a kyndælmissu dagh ællær santa lafrensdagh ællær a paskæ dagh ok pingsdagh[c] ællær a hæl ..... missu dagh **)

---

*) *Dette Stykke, som findes i Hdskr. på et Blad for sig mellem Loven og Kirkeloven, er uden Tvivl skrevet med en anden Hånd og noget senere end disse. Vel ere de oprindelige Runer på en noget plump Måde, ligesom for at opfriskes, gjorte tykkere og bredere, men dog ere nogle få slupne derfor og disse vise, at de ikke fra først af have været så smukke og omhyggelige som Runerne i Loven og Kirkeloven; desuden er Runen for* p *ikke den samme, uden på det sidste Sted den står, som för ellers er brugt i Hdskr., (en enkelt Gang dog undtaget, jfr. S. 48, hvor den forekommer som her); og endelig er der i Stykket, hvor lille det end er, et Par forholdsvis nyere Ordformer* (hefnus, æy.)

a) *Det sidste* n *findes her ikke i Håndskriftet, men er formodentlig bortskåret med det yderste af Randen.*

b) *Både her og lige foran står i Håndskriftet* þiggi.

c) *Mulig skal her læses* pingisdagh.

**) a hæl — dagh *læses på Bladets anden Side og kun dette kan nogenlunde ses af hvad der har været skrevet derpå, hvilket i det mindste vistnok har været to hidhørende Linier; denne Side er nemlig aldeles afskrabt. Det manglende kan efter Arn. Magn. 41, der har* botløst mal *på samme Måde som her, — kun er udeladt det om Påske og Pindse, (Ledreb. 12 har det ligeledes, dog med samme Udeladelse, væsentlig sådan, men Had. Udg. har*

det slet ikke i Forbindelse med Loven) udfyldes således „ællær allahælghona missu dagh ællær sithan hwærn sundagh ofna iamlanganum. Sære man annar man ofna torghe ællær ofna stræte ællær innan lanzby swa at fulla høra manbøtær til, tha ær thæt oc botløst mal.“ *Både* *Arn. Magn. 41 og Ledreb. 12 have dette Stykke imellem nogle enkelte Kapitler, som i det hele overensstemmende i begge gives umiddelbart efter Loven uden noget Tegn til, at de ikke høre til denne, og i* *Ledreb. 12 læses følgende særskilte Overskrifter:* vm man dræpær nokær man. vm vrbotæ mal. vm man fangær lyte. *[Mærkeligt nok synes der i begge Håndskrifter i dette Stykke at være et Blad bortskåret, men det er dog ikke Tilfælde.]*

Arn. Magn. 41, der ikke har Overskrifterne, lader det, som følger efter botløst mal, *være i Flugt dermed. I Ledreb. 12 læses efter det tredie Kapittel* Hære ændæs skanungæ logh.

SKÅNSKE KIRKELOV

GIVET AF

ESKIL (OG ABSALON).

(84. Blad)*) Þættæ ær ræt þæn ær sattær uar a malstæfnu i lund[1] af æskil biskop æftir bøn aldra skaninga, fore þy at rætær (uar)[a] af harþær før.†

Kirkiu, um uighþ uarþær, skal æi atær uiia, num løs uarþær altæræ stæn ællær briste af altræ horn, æn þo at kirkia uarþi bøt, num hun uarþi sua miok spiallæþ at æi þole guz ræt at hun mughi u uighþ uara, æn um uiiæ skal, þa skulu bøndær biskop þre nætær føþæ, kapalanum half mark gifa, bursuæn oræ, hælæghdøm latæ biskop til.

Kirkiæ um løs uarþær, bøndær skulu mæþ biskops uilia præst til uæliæ, hittær præst at misgøræ uiþær bonda, bøtæ brut sin, nyti kirkiu sinne, bøndær mughu æi præst uraka ok æi ma han utæn uiliæ uiþær skiliæs.

Uarþær friþ brutin i kirkiu ællær i kirkiu garþe, hin ær brøt bøtæ brut sin mæþ þrim markum ok biskop skære kirkiu garþ ok beþæs æi af bondom mera, æn orkar æi[b] hin, ær brutit hafir, þre mark, fullæ til kirkiu mæn sua at þre[c] mark se,

---

*) *Had. Udg. har latinsk Overskrift:* Hic incipiunt Jura Ecclesiastica Scanensium, (*Arn. Magn. 41* hec *est* series ecclesie scaniensi, *men Ledreb. 12 dansk Overskrift, nemlig — efter* Hære ændæs skanungæ logh, *jfr. S. 74, tilsidst i Anm.* ** — Oc byriæs kirkiælogh.)

1) *Had. Udg. udelader* i lund.

a) uar *findes her ikke i Håndskriftet.*

†) (*I Stedet for* uar a — harþær før *har Ledreb. 12* war mællen lund oc dalby i stenhus a mal stefno af ærkebiscop æskel mæst mæth thorth giælkeræ, for thy at rætten war alt of harth før, *og Arn. Magn. 41* war a malstæfnu i stænhusi af æskile ærchibiscope mællum lund oc dalby *æftær* bøn aldra scanunga, thy at ræt war før af harther.)

b) *Hdskr. har her* æi orkar (*ligeledes Had. Udg., Ledreb. 12* orkar æi, *Arn. Magn. 41* um æi orkar.)

c) *I Hdskr. er her skrevet* þra.

Thættæ æR ræt thæn æthæ ſattar war a malſtefni. i lundi. af æRchibiſcopi æſkili. æftir bøn aldra ſkanungæ mæst mæth thoꝛthæ gælkyræ. thy at rettin waR of harthar føR.

de conſecracione eccleſie*)

KiRkia um wigth warthæR ſkal æi aftær wighiæ. num løs waRthi altaraſten. ællæ bꝛiſti af altaꝛi hoꝛn. æn ei tho at kirkia warthi bøt. num hun warthi ſwa miok ſpiællæth at æi thole guthz ret. at hun mughi v wigth wæræ. Æn vm wighiæ ſkal tha ſculu bøndeR biſcop thre a nættær føthæ. Capalanum halfmaꝛc giua. ok burſvein øre. hælægdom lati biſcop til.

de preſbítero eligendo

Kirkiæ um løs wærthar. bøndeR ſkulu meth biſcops wiliæ preſt til wæliæ. Hittir preſt at miſgøræ with bonda. bøte bRut ſin. nyti kirkiu ſinnæ. BøndeR mughu æi præſt wrækæ. ok æi ma han utan wiliæ with ſkiliæs.

de paciſ fractore

Warthar fRith bꝛutin. i. kirkiu. ællæ i kirkiu garthe. hin æR brøt. bøte bꝛut ſin mæt thrim marcum. ok biſcop ſkære kirkiu ælle kirkiu gath [a]. ok bethis ikki af bondum meræ. Æn vm æi oꝛkar hin æR bꝛutit hauir thre marc. fulli til kirkiu mæn. ſwa at thre marc fe.

---

*) Denne og de følgende 8 Overskrifter ere tilsatte i Randen, vistnok ikke oprindelig, men dog tidlig.

a) Således har Håndskriftet.

æn þæsæ æræ lo*g*h um kirkiu ran, tækær[2] man af kirkiu ællær (85. Blad) utæn kirkiu þæt ær guþi ær til handæ ui*g*hþ ællær af kirkiu nokæt þæt ær annær man hafir þær la*g*hæt, utæn lof hins ær þær la*g*hþe, rætæ ut ok betæ a þre mark, æn um han dyl, uiti mæþ tolf mannum þem ær til uarþa næfnde af kirkiu sokn utæn uuinum sinum,

æn um man ple*g*hær af kirkiu akre ællær[3] æng ok uarþær þæt kært, biuþi til reps um repde*g*ht[a] ær, æn af hanum repæs, þa hafi forgiort arfoþe sinu, æn um han saþe sina sæþ, æn kirkiu ran ma þæt æi hetæ, num han uil æi repæ ok ferær in a forbuþ, æn um han tækær af kirkiu repde*g*ht land alt ællær af kirkiu[4] þokka lande, akær ællær æng, ok kallær sik æ*g*ha, uiti þæt mæþ næfnd kirkiu manne ællær rætæ ut ok betæ þre mark.

Hoggær man i kirkiu sko*g*he uefælas[5] ok netær han, uiti mæþ þrim mannum ællær betæ tua eræ, æn um man hoggær uiþkast, dyli[6] mæþ tolf la*g*hfastum mannum ællær betæ þre mark.

Brytær man hæl*g*h i kirkiu garþe ok dyl han, uiti mæþ tolf la*g*hfastum mannum, æn um man brytær i kirkiu sialfa aftær ællær fram, dyli mæþ tolf (86. Blad) næfndum mannum, æn um han ma þæt æi orka ok uil han hældær iarn[†] bæræ, þa æ*g*ho þæs kost,

---

2) *Had. Udg. har* Æn thæse æræ loghum kirkiu ran sat. Tagbær (*Ledreb. 12 blot* Takær.)

3) *Had. Udg. tilføjer* slar af kirkiu (*Ledreb. 12 som her.*)

a) *I Håndskriftet er her skrevet uden* p.

4) *Had. Udg. udelader* kirkiu *her* (*Ledreb. 12 ligeledes.*)

5) *I Had. Udg. læses* wene las (*Arn. Magn. 41 har* wæue las, *Ledreb. 12 blot* las.)

6) *Had. Udg. har* with stort, (*efter cod. rec.* widkast) witi (*Ledreb. 12 som her.*)

†) (*Ledreb. 12 har i Stedet* næfnd hauæ, *Had. Udg. og Arn. Magn. 41 som her.*)

(her efter Arn. Magn. 37.)

de facrilegio

Æn thæffi æræ logh fat vm kirkiu ran. Takar man af kirkiu. ællær vtan kirkiu thæt fum guthi æʀ til handa wight. ællær af kirkiu nokat thæt fum annæn man hauær thær lagt. utan lof hins ær thær laghthi. rætti ut. ok bøte thre march. Æn vm han dyl. witi mæth tolf mannum them æræ til warthe næfndi. at kirkiu fokn. utan v winum finum. Æn ef man pløgher af kirkiu akar. ællæ flar af kirkiu æng. ok warthar thæt kært. biuthi til rep æf repdrøgh æʀ. æn um af hanum repes hauí foꝛe gioꝛt ærwithi finu. æn æf han fathi fæth finum. Æn kirkiu ran ma the*t*[a] æi heta. num han wil æi repa. oc førir in a foꝛ buth. Æn um man takær af kirkiu repdrøgh land alt. ællær af thockæ landi akar ællæ æng. ok kallar fik æghæ. witi thæt mæth næfnd kirkiu manna. ællæ rætti ut oc bøte thre march.

de filuif.

Høggøʀ man i kirkiu fcoghe weuelas[b]. ok netar han. witi mæth thrim mannum. ællæ bøta twa øʀa. Æn vm han goꝛ ftoꝛt. dyli mæth tolf lagfaftum mannum. ællæ bøte thre marc.

de violencia cimiterii v*e*l eccl*es*ie.

Æn um man bꝛytyʀ hælgh i kirkiu garthe. ok dyl han. witi mæth tolf laghfaftum mannum. Æn um man bꝛytyr i kirkiu fialfi aftaʀ ællæ fram dyli mæth tolf næfdum mannum. Æn han ma thæt æi oꝛcha. ok wil han hældær iarn bæræ. tha æghi thæs coft.

---

a) *Oprindelig er kun skrevet* the *her i Hdskr., senere er det Tegn tilføjet, hvormed* et *ofte ellers skrives forkortet.*

b) u, *som oprindelig er skrevet, er siden vilkaarlig bleret overskrevet i Hdskr. her med et* d.

æn um man liggær a døzdæghi ok gifær guþi eghn sina, þa ma han gifa halfæn hofoþlot sin ok æi i sotum meræ, æn um þæt uil dylia arfæ hans at hanum døþum, ok sighir præstæn at gifæt uar, þa dyli þæt arfin mæþ tolf laghfastum mannum, æn (um) [a] uitni æræ til þe ær a hørþo ok yfir sato, ok uil þo æn arfæn i gen uitni dyliæ, þa uiti þæt mæþ tolf næfndom mannum i kirkiu sokn, æn um hel man uil sik in gifæ, þa fare han in mæþ allum hofoþlot sinum, æn æi æræ (flere) [b] næfndir um kirkiu ran.

Um kynzimi þa ær þættæ ræt, æn man fæstær frænkunu sina ok fræghnær þæt biskop ok læggær a forbuþ, tækær han hana a forbuþ før æn loghum ær delt, þa a han i ban at gangæ, æn um til loghe kumbær, þa skal til næfna siaghs mæn a hans uagh ok siaghs a hænnæ, ok þo a þæn uagh ær kynzimi [c] þera tæls sammæn, ok suæri sundær ællær samman, sua ok um han tækær kunæ þe ær før attæ frændæ hans ællær frænkunæ kunu sinnæ, æn um i løndom ær giort, (87. Blad) þa [7] at kunt se, þa uiti, um han dyl, mæþ laghfastum mannum.

Æn um man ueter mishælde i bardaghe ællær i rane fæþær ællær moþor, broþor ællær systur, syzkinæ børnum ællær næst syzkinæ børnum, þæt skal mæþ næfnd dyliæ, æn um ukunnæræ ær, þa uiti mæþ laghfastum mannum, æn um mislekin uarþær præst, þæt skal mæþ næfnd dyliæ, æn um asynt ær ællær asynæ uitni i gen, þa skal mæþ iarne † dyliæ, sua skal þe næfnd uaræ, at um kirkiu ran

---

a) um *findes her ikke i Hdskr.*

b) flere, *som ellers sædvanlig findes, står her ikke i Hdskr.*)

c) *I Hdskr. er her skrevet uden* n.

7) *Had. Udg. har her* tho (*Ledreb. 12 har* oc ær tha mannum kunnæghct)

†) (*Også Ledreb. 12 har på dette Sted* iarn, *ej blot Had. Udg. og Arn. Magn. 41.*)

(*her efter Arn. Magn. 37.*)

de legatu [a]

Æn vm man liggiʀ a dotha dyghi ok giuiʀ han guthi egn ſina. tha ma han giua haluan houoth lot ſin. ok æi i ſottu*m* meræ. Æn vm thæt wil dylia arui hans. at hanum dothu*m* ok ſighir preſt en [b] at giuit war tha dyli thæt arui mæth tolf laghfastum mannu*m*. Æn vm thæt witna the ær a hoʀthu. oc withir ſatu. ok wil tho æn aruir i gen witna dylia. tha witi mæth tolf næfdum mannum. i kirkiu ſokn. Æn vm hel man wil ſik in giuæ. tha fari in vm han wil mæth allum houoth lot ſinum. æn æi æræ flere næfnder vm kirkiu ʀan.

de *con*ſanguinitate

Æn vm kynzimi tha æʀ thæt ræt. Vm man fæſtir frænkunu ſina. ok frægnir thæt biſcop. oc læggær a foꝛbuth. takar han a foꝛbuth foʀ æn æʀ lagh um delt. tha a han i ban at ganga. Æn æf til laghe cumæʀ. tha ſcal til næfnæ ſiax mæn a hans wægh. ok ſiax a hænnæ. ok tho a the wæghæ ær ſaman tæls kynzimi thærra. ok ſwæriæ ſondur [c] ællæ ſammæn. Swa ok vm han takar [d] kunu the æthæ foʀ atti frændi hans. ællær frænkunu kunu ſinni. Æn vm londum æʀ tho at kunc [e] ſe. tha witi vm han dyl mæth lagh faſtum mannum.

de pugna *c*ognatoꝛ*um*

Æn um weter miſhald. i bardagha ællæ i rani fæthær ællæ mothoꝛ. brothoꝛ ællæ ſyſtyʀ. ſyſzkine boʀnum. ællæ

---

a) *Således har Håndskriftet.*

b) preſt en *har Hdskr. her således adskilt.*

c) *Det andet Bogstav er rettet til o, men mulig dog fra først af.*

d) *Her er først i Hdskr. skrevet* takir, *men* i *er udpunkteret og* a *skrevet ovenover.*

e) *Således har Håndskriftet her.*

ær, þa skal næfnd uare af kirkiu sokn, æn um kynzimi [a] skal af kunu [b] næfna, æn þæsi lund a næfnd at faræ, þe ær næfndi æræ þe skulu annæt tuiggiæ suæriæ mæþ þem ær sæktæþær ær ællær mæþ hin ær sæktir, æn um annær skil sik undæn ok uil æi huækin suæriæ, þa betæ han siaghs eræ fore huær stæfnæ ær han suær æi, utæn hanum fullæs laghæ forfal, ok se þy atær skyldær at suæriæ, æn bondæn þæn ær sæktæþær ær se e ufældær til annat tuiggiæ suærs,

æn þæsi lund ægho skra at fare, uarþær man uæghin ok gar ængin man uiþær, þa a hin, ær sekiæ uil, ni mannum ofna hændær mæþ iarne [†] ok siþæn (88. Blad) latæ han i ban sætiæ, uil han siþæn nokrum [c] manni a hand sekiæ, þa suæri a hanum [8] mæþ tolf laghe mannum ok hin a skra siþæn, sua ok um truldom ællær fordæþær, æn um annat tuiggiæ ær man ællær kunu far rop um sua urþit mal, skæræ sik mæþ iarne [††], um ængin uil a hand suæriæ.

Æn um brut þe ær uarþæ gør i kirkiu ællær i kirkiu garþe, i kirkiu ran ællær i kynzimis brut, i uighþæ mannæ mishælde ællær i manuætum, þæt skal betæ þo at utæn [9] hælgh se giort.

Þæse ær timæ þe ær hælgh skal hetæ ok halda, hest hælgh fran olafs mæssu aftæn ok til en dagh æftir mikials-

---

a) *I Hdskr. er her skrevet uden* n.

b) kunu, *som Hdskr. har, kan nok være af* kun, *og der er derfor ikke Grund til nogen Ændring, skjönt* kunu *kan mistydes.*

†) *(Ledreb. 12 indsætter at* søkia *foran* ni *og har* næfnd *i Stedet for* iarn *her, men Had. Udg. og Arn. Magn. 41 som her.)*

c) *Den femte Rune er* o *og* u *sammenskrevet, — formodentlig er* o *først blevet skrevet, men rettet til* u.

8) *Had. Udg. tilföjer* hand *foran* hanum *(Ledreb 12 har* hanum a hand.*)*

††) *(Ledreb. 12 har* næfnd, *Had. Udg. og Arn. Magn. 41 som her, og ligeledes S. 84 ved Tegnet †.)*

9) *Had. Udg. har* i *i Stedet for* utæn *(Ledreb. 12 på samme Måde som her.)*

næſt ſyſzkine boRnum. tha ſkal mæth næfnd witna. Æn um ukunnaRi ær. tha witi thæt mæth laghfaſtum mannum.

de uiolato Sacerdote

Æn miſlækin wæRthær preſt. thæt ſkal mæth næfnd dylia. Æn æf a ſynt æR. ællær a ſyna witni i gien thy ſkal mæth iarni dylia. Swa ſkal tho næfnd wæræ. Æn um kirkiu ran æR. tha ſkal næfnd wæræ af kirkiu ſokn. Æn vm kyntzimi. ſkal af kyni næfnæ. Æn thæſſi lund a næfnd at fara. the æthæ næfdiR æræ. the ſkulu annat twiggia ſwæriæ mæth them æthæ ſæctæR æR. ællæ mæth thæm æ ſæcti. Æn æf ænnæn ſkil ſik undæn oc wil hwæRti ſwæriæ. tha bøte ſiax øra foꝛe hwæria ſtæfnu æthæ han ſwæR æi. Nvm fullas hanum lagha foꝛfal. ok ſe tho aftar ſkyldyr at ſwæriæ. Æn bonde thæn æth ſæctær ær ſe e v fældær. til annat twiggiæ ſwæreſ [a].

de oculto homicidio

Æn à thæſſi lund aghu ſkra at faræ. WaRthaR man wæghin. ok gangar ængin with. tha a hin æthæ ſøchia wil. ni mæn mæth iaRni at ſøkiæ. ok ſithan lati han i ban ſætiæ. Wil han nokrum manni a hand ſøkiæ. tha ſwæriæ a hand hanum mæth tolf mannum. ok hin gange a ſak ſithan. Swa ok um troldom. ællæ foꝛdæthæR. Æn vm rop faR æntigi man ællæ kunæ vm ſwa vrthit mal. ſkæri ſik mæt iaRni. vm ængin wil a hand ſwæriæ. Æn vm brut the æthæ gøꝛ wæRtha i kirkiu garthe. i kirkiu rani. ællæ i kyntzimis bꝛuti. i wighthæ manna miſhældi. ællæ i manwæt. thæt ſkal bøta tho at utan hælgh ſe gioꝛt.

---

a) *Der er rettet ved det sidste Bogstav og vel ikke så lige oprindelig. — mulig er fra først af endog ej skrevet mere end* twære.

mæssu da*g*h [10], iulæhæl*g*h fran þæn timæ ær hun gar in ok til atanda da*g*h æftir tolfta da*g*h, ok fran ni uku fastu ok til paska uku luks, pingiz uku ok kryzi uku ok allæ buþhæl*g*hæ da*g*hæ fran miþium dæ*g*hi þa halfhælæ*g*ht ær [11] ok annæn da*g*h til kuelz, æn hua sum hæl*g*h brytær a þæn timæ, botæ þre mark ællær dyli mæþ [12] la*g*hfastum mannum,

æn huat sum man brytær mæþ uaþæ ok æi mæþ uiliæ, þa skal han [13] botæ hæl*g*hæ brut fore,

hæl*g*hæ (89. Blad) brut skal æi sokia at yngri manni æn fæmtan uintre gamal,

hor sak ma man æi gifa kunu manz, num før sækti husbonde hænne, æn um han sæktær hana, skæræ sik mæþ iarne [†] bondæ i gen ok biskope.

Þræl ma ækki fore gøræ i hæl*g*hæbrut num huþ sina.

Sak ængin skal af by*g*hd stæfna, num man skilis opinbarlika uiþær kunu sinæ [14] at hionæla*g*h, æn allæ andræ sakær stande usota til biskop kumbær i þe by*g*hd, umbuzman liusi fore sakum fore grannum hins ær sæktæþær ær ok fore hanum sialfum ok latæ þo ualklost standæ ok uare fore tilkomd biskops ok stæfnæ þit allum þem, ær sæktæþa æræ ok suare þær sakum sinum, æn hafir [a] annær sota forfal, þa suærs þæt mæþ tuæm mannum ok stande siþæn til annara til komd biskops, æn um han hafir æn þa sot, þa sændæ fore sik annær þæn man ær fult gør fore han,

---

10) *Had. Udg. har* aftne *i Stedet* (*Ledreb. 12 har* til en aftæn æfter sanctæ mikiæls aftæn.)

11) þa — ær *har Had. Udg. efter* kuelz (*Ledreb. 12 på samme Måde som her.*)

12) *Had. Udg. tillægger her* tolf (*Ledreb. 12 har* tyltær eth.)

13) *Had. Udg. har* ey *foran* botæ (*Ledreb. 12 på samme Måde.*)

†) (*Jfr. S. 82, Anm. ††.*)

14) *Had. Udg. indsætter her* ællær han taki frændkunu sinæ (*Ledreb. 12 skjødesløst på samme Måde.*)

a) *I Hdskr. er her blevet skrevet* hifir.

*) Thæſſi æru timæ the at hælgh ſkal halda. Host hælgh. fran olaf myſſy aftæn ok til en dagh æftir michiæls myſſu dagh. Jula hælgh. fran thæm timæ æʀ hun gangaʀ n. ok til atanda dagh æftir tolfta dagh. ok fra ní vkna faſtu. ok til paſcha vka luks. I pingiz uku. oc i cryci vku. ok alla buthælghæ daghæ. fra mithiu dighi tha halfhælagt æʀ ok annan dagh til quelzs. Æn hwa ſum hælgh bꝛytyʀ a thæmmæ timum. bete thre marc ællæ dyli mæth tolf laghfaſtum mannum. Æn hwat ſum man bꝛytyʀ mæt wathæ. oc æi mæth wiliæ. thæt ſkal æi bøta at guzrætti. Hælgha brut ſkal æi ſøkia at yngʀi manní æn at femtan wintra. Hoꝛ ſak ma man æi huſſræ. num føʀ ſecta hana bonde henna. Æn um han ſæctæʀ. ſkæri ſic mæth iaʀní bonde i gen oc biſcopi. Thræl ma æi ſoꝛe gøra i hælghæ bꝛuti num huth ſina. Sak ængi ſkal af byghd ſtæfnæ. num man ſkiliæs opinbarlicæ with kunu ſinæ. Ællær taki kunkunu at hiona laghi. Æn alla andra ſaki ſtandæ v ſotte til biſcop cumbuʀ i the bygd. Vmbuzman líuſi føʀ ſakum foꝛi grannum hinſ æʀ ſæctær æʀ. ok foꝛi ſialuum hanum. ok lati tho walc løſt ſtandæ. ok wari foꝛe til kømd biſcobs. ok ſtæfni thighat allum them æthæ ſæctæthæ aru. ok ſwaꝛi thær ſakum ſinum num han haui ſotta foꝛfal. tha ſwæris thæt mæth twem mannum. ok ſtandi ſithan til annæri cømd biſcops. Æn han hauir æn tha ſot. ſænde foꝛe ſik annæn man thæn ær fult ſwareʀ foꝛe han. Æn vm ænnær man warthær ſæktathær. ok ſkíutur ſik undan ok wil æi biſcops i bygd bitha. han ſkal tha længræ ættir vm land walkas. Mæn ſkal hwæʀ til loghæ takæ. føʀſt af by ſinum i laghfaſtæ mannæ ethe. Æn vm æi winz thæʀ. taki af kirkíu ſokn. Æn um ſwa marghi mæn wærthæ ſændær ſæctathi

*) *Her er ingen Overskrift, men dog et Tegn anbragt til at betegne en Kapitelafdeling.*

æn um annær man uarþær sæktæþær ok skiutær sik undæn ok uil æi biskops i byghd biþæ, þa skal han længre um land æftir ualkæs,

mæn skal huær til logha takæ første af by sinum i laghfasta manna eþ, æn um æi uinz (90. Blad) þær, tæki af kirkiu sokn, æn uarþæ sua mangi mæn sændær sæktæþæ at æi uinnæs mæn til i kirkiu sokn sær mæþ huærium, þa gangæ til þe sammæ mæn ok suæri fore allæ,

æn þæsi lund skal sak sokia, stæfnæ skal manni a brotial sinni at ahoro grannæ sins, sitær han um tua stæfningæ kuær. botæ huær mæþ siaghs oræ ællær dyli mæþ siaghs mannum, sitær han kuær at þriþia stæfnu, botæ þre mark ællær dyli mæþ tyltær eþ, þa skal stæfnæ fiarþa sinni i kirkiu[15] um hælæghæn dagh at aheru præste ok kirkiu mannæ, sitær han kuær um þe stæfning, þa ær han solær bæþe til botæ stæfnu ok hofoþsak, þa um han uil ei botæ, þa skal hanum þianæstæ forbiuþæ ok samfynd manne ok æi fore iamlanga i ban sætiæ, num han spilli fore mannum þianæste ok samfynd, æn (um[a]) han gør þæt, þa skal han i ban sætiæ ok hua sum hafir samuist mæþ hanum, botæ þre mark ok latæ sæ af banni sla[16], uil hin bansatte sik af banni losa førstæ ar, botæ[b] stæfnu ok sak ok þre mark fore ban, æn um gar ofna annæt ar. botæ stæfnu ok sak ok siaghs mark fore ban, æn gar ofna þriþia ar, þa botæ stæfnu ok sak ok ni mark fore ban, (91. Blad) gar þæt

15) *Had. Udg. udelader* i kirkiu *(Ledreb. 12 har* at kirkiæ.)

a) um, *som ej findes her i Hdskr., kan vel ej godt være borte, (i Had. Udg. er det ogsaa udeladt.)*

16) *Had. Udg. har i Stedet for* af banni sla *blot* bannæ sla *(Ledreb. 12 som her.)*

b) *Her læses i Hdskr.* bætæ.

at æi winnas mæn til i kirkiu ſokn ſær mæth hwærium. gange til the ſammæ mæn. ok ſwæʀi foꝛe alla. Æn a thæſſi lund ſkal ſak ſøkiæ. Stæfna ſkal manni a broſial at a heran grannæ. Sætz han twa ſtæfnu qwær. bøte hwæriæ mæth ſiax øꝛa. ællæ dyli mæth ſiax mannu*m*. Sitir han qwæʀ at thrithia ſtæfnu. bøte thre marc. ællæ ſwæri mæth tyltar ethe. Tha ſkal ſtæfna ſiartha ſtæfnu i kirkiu vm hælghandagh. at a høʀu preſtz ok kirkiu manna. Sitir han qwæʀ vm the ſtæfnu. tha æʀ ſottoꝛ bæthe til bøta ſtæfnu ok houoth ſak. Tha um han wil æi bøta. tha ſkal hanu*m* thianaſtæ foꝛbiuthæ ok ſamfund manna. ok æi foꝛe iamlanga i ban ſætiæ. num han ſpilli foꝛe mannum thianaſtæ ok ſamfund. ok um thæt gøꝛ han. tha ſkal i ban ſætiæ. ok hwa ſum ſithan hauir ſamwiſt mæt hanum. bøte thre marc ok lati ſæ banni ſla. Wil hin banſatti ſic af løſa a føʀſta aʀi. bøtæ ſtæfnu ok ſak ok thre marc fore ban. Æn vm gangar a annat ar. bøte ſtæfnu ok ſak ok ſiax maʀc foꝛe ban. Gangar a thrithia ar bøte ſtefnu ok ſak ok ni marc foꝛe ban. Gangar a ſiartha ar. bøta tha ſtæfnu ok ſak ok ſiritiughu marc foꝛe han. ok aldꝛigh mera.

de ſecreto peccato*)

Thæt ſkulu ok wita alli mæn. at vm man gøʀ lønlicæ ſynd. ok takar foꝛe ſkript føʀ æn han warthar ſæctathaʀ hauir til thæs preſts witni. tha waʀi oꝛſaca.

de decimiſ**).

Thæmma rætti i gien tha haui bøndør iat biſcopi thrithiungs tindæ af allum ſath ſinum. ok enſtath hem føra innan

*) *Alene denne Overskrift af dem alle er tilsat over Linien. Der er ogsaa, som engang ovenfor, anbragt Tegn til Kapittelafdeling.*

**) *Er anbragt endog midt udfor Kapittel, hvis Indhold derved angives.*

a fiarþæ ar, þa betæ han stæfne ok sak ok firitiu*gh*u [a] mark fore ban ok aldri*gh* meræ.

Þæt skulu ok uitæ alli mæn, at (um) [b] man gør lenlikæ synd ok tækær þær fore skrift før æn han uarþær sæktæþær ok (hauir) [c] han þær til præst uitni, þa uare orsaki.

Þæmmæ ræti i gen þa gafu bendær biskope þriþiungs [d] tinde af alli sæþ sinni ok enstaþ hem at føre innæn kirkiu sokn,

æn um sak uarþær gifin bondæ at han hafir alziki ret af tindæ sinum, stande fore mæþ tolf la*gh*fastum mannum,

uarþær hanum sak gifin at han hafir sum ret ok æi alt, uiti mæþ en eþe sinu ællær late ut tindæ ok betæ half mark, æn um nokre sakær æræ glemda, þem skal þo mæþ þæmmæ rætæ sekia. Æn um bendær ok biskop skil um lo*gh*, þa skal þese skrift þera i mællin skiftæ *).

---

a) *Foran det sidste* u *er i Håndskriftet her bleret skrevet* þ, *og ikke* gh.

b) um *findes her ikke i Hdskr., men kan vel ej godt være borte.*

c) hauir *savnes her i Hdskr.*

d) gs *er her i Hdskr. sammenskrevet i en Rune.*

*) *Herefter følge i Hadorphs Udgave nogle Tidsbestemmelser, der hver for sig på forskjellig Måde angive Året, da denne Kirkelov blev vedtaget, dog er — mærkeligt nok da Kilden er så gammel — Årstallet 1171, der kommer ud, ikke det rette for skånske, men derimod for sællandske Kirkelov. — [Ledreb. 12 har de til skånske Kirkelov føjede, på lignende Måde affattede, som sædvanlig urigtige, Tidsangivelser — Arn. Magn. 41 er allerede blevet afbrudt i 23. Kap. med Ordet* enstaþ — *således:* Thænne ræt war sattær a thæn løghiærth dagh ær næst war sanctæ iacobs dagh, a syutændæ wintre waldemars konungs sithæn han war enwældugh konung oc ærkebiscop æskel hafthe waret fæm wintær oc fyritiughu ærchebiscop i skane, fran thæn dagh ær hemen war scapathær oc til thæn dag ær thænne ræt war sattær siax thusænd wintær oc thry hundrath wintær oc fyritiughu wintær fæm manathæ minnæ oc tua vkur oc tua daghæ[a] oc sithæn guth war boren i thænnæ hem oc til thæn dagh ær thæse logh waro sat thusænd wintær oc hundrath wintær oc fyritiughu wintær oc en wintær oc

---

a) *Der er skrevet* daghæ oc vkur *i Hdskr., men med Tegn til at omstilles.*

kiʀkiu ſocn. Æn vm ſak warthar giuin bondæ. at han hauir alz iki ret af tinde ſinum. ſtande foꝛe mæth tolf laghfaſtu*m* mannum. Warthær hanum ſak giuin at han hauir ſumt ret ok æi alt. witi mæt en ethe ſinum. ællæ lati ut tindæ ok bøte half maʀc. Æn vm ſakir æru nocræ glømdæ. them ſkal tho mæt thæmma rætti ſøkiæ. Æn vm ſkil vm logh bendøʀ ok biſcop. tha ſkal thæſſi ſcript therra mællin ſkiliæ.

Thæſſæ ſkra løt Niklæs æʀlundſ ſun giælkyræ af lund ſkiuæ [a] æftir the gamblæ ſkra thær ærchibiſcup æſkil oc biſcup abſalon mæth waldemar kunungs gothwilia gafæ ſkanungum thær i lund liggir ok therra incigle fore ok løt ſændæ i hwært hæræth ſlika ſkra at bendør matte them loghlekæ wæriæ ok taki æi withir v loghum.

---

a) *Således har Håndskriftet.*

Anm. Det lades her ikke ubemærket, at i Stedet for bursvein *S. 77 kan der, efter som der er skrevet i Håndskriftet, læses* bursvenI *med lige Ret, — og at* lagh um *S. 81 mulig, skjönt der ikke i Hdskr. er noget Tegn dertil, er at læse sammen.*

syu manathæ oc tolf daghæ.]

(91. Blad, fortsat) [om konæ iordh. knud. k. u.] *)

Sæl man sinnæ kunu iorþ minne ællær mere, þa skal hun atær gialdæ mæþ uitnisbyrþ, þa skal næfna til goþæ mæn af lanzþing, þre mæn ællær fire, ok uita hore goþ hun ær, ok æftir þera uitnisbyrþ þa skal hun atær gialdæs, hafær han iorþ, þa gia- **).

---

*) *Denne Overskrift er tilsat med en nyere Hånd, hvilket både Sprog- og Skriftform i de få Ord noksom vise, og er derfor givet med mindre Skrift og sat i Klammer. Den er i det höjeste vistnok kun fra 15. Århundrede. Det enkeltstående* k *tilsidst er endog et latinsk* k, *skulde det være et Runebogstav, vilde det mest ligne* R, *men dog således, at denne blev forskjellig fra det foregående* R; *i det andet Ords sidste Bogstav er Tværstregen sat til urigtig Side; det må anses som uvist, om der er at læse* iordh, *eller om* h *er igjen udslettet.*

**) *Det følgende mangler i Håndskriftet; af et bortskåret Blad er der en bestemt Levning tilbage. Ledreb. 12 har også (jfr. S. 74, sidst i Anm.) her efter Kirkeloven nogle mindre Stykker, ialt 9, indtagende i det hele lidt over fire Sider — og først iblandt disse* vm man sæl sinnæ kone iorth. *Det forefindes der væsentlig som ovenfor, kun at der læses* gialdæs *også*

på første Sted og af hæræzsthing ællær af lanzsthing. *Det manglende er derefter følgende:* gialde, hauær han ei torth, gialde holfæ. Wil hun ællær hænnæ aruæ frammer kræfiæ, tha stande bonden fore ællær hans aruæ *møth* tyltær eth otholbondæ.

ANDREÆ SUNONIS,

ARCHIEPISCOPI LUNDENSIS,

LEX SCANIÆ PROUINCIALIS.

(1; I, 1; Sk. Lov I. 1-2. 4.)

(1. Blad.) *) De uentre in possessionem mittendo et que pořcio uxorem superstitem contingat et cuius sit defensio. si questio oriatur de partu an sit procreatus. an baptizatus. an parenti superuixerit.

Capitulum primum. MARITO defuncto sine liberis. si se uxoř ipsius asserat in pregnatam. ob spem future sobolis. in diuise debet hereditati cum suo legitimo defensoře. xx[ti]. septimanarum spacio preuidere. Quo transacto tempoře si ueracium matronařum. intuentium uentrem ipsius testimonio spem future prolis inanem fuisse constiterit. omnia que in hereditate sunt mobilia uel se mouentia vel inmobilia precio[a] matrimonii comparata equis sunt pařtibus diuidenda. Medietate heredes defuncti proximos cum prediis que propřia ipsius fuerant. et uxořem altera cum suis prediis contingente. probatione per duořum testimonium. et duodenum ab aduersařio nominatořum xii[clm b)] de probantis progenie iuramentum affirmanti. non neganti partum post uiri obitum procreatum seu adeptum baptismatis sacramentum. seu parenti superuixisse[c] si supřa aliquo istořum casuum ořiatur questio incubente. non uxoře sed ipsius defensoře iuris iurandi religionem exibente.

(2: I, II; Sk. L. 1, 3.)

Quod non regeneratus baptismatis sacramento hereditatem consequi non possit.

Numquam regeneratus[d] baptismatis sacramento. ac si

---

*) *Antique Leges Scanie*, *som her forefindes som Overskrift*, *er tilsat langt senere. Derimod ere nogle Ord øverst på Bladet*, *der dog ej ret have kunnet læses*, *skrevne her fra først af.*

a) tempore, *som ellers stedse her forefindes*, *er vel blot udeglemt*, *jfr. i* I, IV.

b) clm *er vistnok ikke oprindelig skrevet her i Håndskriftet. Således siden oftere.*

c) *De tre foregående Ord udelades i* Hvitfelds *Udgave.*

d) *Hdskr. har her kun* regenerat. *formodentlig er Forkortelsen for* us *glemt.*

numquam fuerit generatus nullum potest hereditatis commodum optinere.

(3; I, III: Sk. L. I, 5.)

De bonis auitis que porcio contingat nepotes. post obitum filii familias.

Filii familias in sacris cum[a] paternis cum uxore constituti. si sine diffinicioni certe quantitatis bonis patris addiderit bona que ipse habuit cum uxore. quotcumque fuerint filii de communi substantia eciam prediorum. post contractas nuptias comparatorum cum auo. et aliis consortibus post obitum patris. uiriles et equales accipient porciones. per priorem gradum ab aliis prediis excludendi. Si uero in mansionem[b] patris bona que habuit cum uxore fuerunt diffinita. illa sola si uiuente auo pater obierit filii quotcumque[c] fuerint optinebunt.

(4; I. IV: Sk. L. I. 6-7. 22 og 2. 3.)

Que porcio contingat priuignum. uel priuignam post obitum nouerce. et qualiter facienda sit diuicio. et qualiter hereditates compensande.

Patrifamilias non habenti filios. uel habenti si mulier nupserit. et ad eum cum liberis uel sine liberis cum bonis suis transierit si non fuerit determinatum que porcio. quem contingat. quantumcumque dispar fuerit bonorum collatio. pares tamen partes. omnes cum a communione recesserint optinebunt. salua sexu[d] prerogatiui. ut masculus duplo[e]

a) cum *er her overflødigt og formodentlig ved en Fejl skrevet dobbelt.*

b) *Her bör vel snarest læses* mansione.

c) *Oplesning til* quocumque, *som vel snarest er antydet i Hdskr., vilde vistnok være urigtig.*

d) sexus *må her læses og* prerogatiua.

e) magis, *som Hritf. Udg. har (eller et lignende Ord) kan vel ej her undværes*

quam femina consequatur. nisi uxor fuerit uel mater que marito vel filiis adequatur. et tum consorcii masculini gracia prefertur filiabus huic diuitioni eciam immobilia subiacent a tempore nuptiarum precio comparata. Alia predia noua quoque hereditas. que post *contractas nuptias alteri accessit coniugum suos semper dominos comitantur. nisi patrem ad bonorum omnium tam mobilium. quam immobilium uocet[a] consortium. superstes procreata soboles matrinorum matre tamen ad paternorum bonorum participium nullatenus aspirante. sed solo patre propter laboriose prouisionis onera. istud sibi priuilegium uendicante et hereditatem licet uberiorem uel hereditates exceptis immobilibus. primo obiecta hereditas haut[b] tribus marcis exilior ad particionis pertrahat rationem. Eodem modo quotcumque (2. Blad) de nouo sibi delate occurrerint hereditates numero pares licet censu sint in pares conpensantur. Si que[c] tamen super numérum concurrentium hereditatum excreuerit absque diuisionis minutione. nisi quid ex ea eciam ad communes usus consumptum fuerit permanebit.

(5; I, V; Sk. L. 1, 8-13. 15 og 2, 1.)

Quid iuris sit si bona uxoris alienata fuerint[d] a marito.

Nulla prole suscitata uel superstite alienare non debet predium uxoris maritus. si tamen alienauerit. stabit alienatio per uxorem. cui non conuenit de uiro suo conqueri nullatenus infirmanda sed ab eo iure diuino. vel ab eius herede quamuis communi filio si dire mortis imperio soluta fuerit ipsa uel eius heres. terre sue quam constat aliena-

a) *Hdskr. har her* noces.
b) haut, *som ellers her altid findes, er vistnok at læse i Stedet for* habeant, *som Hdskr. har.*
c) *Her har Hdskr.* qui.
d) *Hdskr. har her kun* fuerit.

tam fuisse in terra. uel si terra defu*er*it in reb*us* quib*us*libet iuste estimatis recipiet compensationem marito u*el* eius h*er*ede p*ro*bante q*uan*titatem distracte terre. si sup*er* ea fuerit orta discentio. negatio*n*em *etiam* si negau*er*it alienationem. duodeno sui ♣ bondonum. xii[clm]. qui suo nomine terras possident iurame*n*to. E contr*a* marito cui p*ro* libito suis est uti licitum siq*ui*d in quoscumq*ue* usus distraxerit n*on* recompensabit*ur* ab uxore eius v*el* eius h*er*edi [a]. ab illius h*er*ede. Si quid tam*en* de p*re*cio mariti remanere constit*er*it inconsumptum ip*si* u*el* eius h*er*edi relinquit*ur* indiuisum.

(6; I, VI. [b]) Sk. L. 2, 2.)

Quod aurum uice predii fungit*ur* in diuisu*m*.

Avrum pat*ri*moniale licet sit mobile. pat*ri*monialis tam*en* p*re*dii uice fungit*ur* in diuisio*ne*. s*ed* que predia eciam auro fuerint comp*ar*ata. q*ua*ntu*m* ad diuisionem. conditione*m* mobiliu*m* imitant*ur* [c]. quicq*ui*d tam*en* de auro *con*sum*p*tu*m* fu*er*it. ex parte neutra restaurat*ur*.

(7; I, VII; Sk. L. 1, 14.)

De t*ri*na citatione.

Siquis ad ius citatus *con*te*m*pserit uenire. in duab*us* horis [d] erit adu*er*sario. pro citatione qualibet. et in trib*us* marcis regi tandem p*ro* citatione t*er*cia condempnandus. post h*oc* si se p*re*sentau*er*it. et se uoluisse. s*ed* n*on* potuisse uenire. uel minus legitime u*el* minime citatum fuisse. duodeno docuerit iuramento. omnem euacuare pot*er*it conde*m*pnationem. p*rin*cipalem litem it*erum* subiturus. [e]

a) *Her bör uden Tvivl læses* heredi, *som også ellers findes. Hdskr. har* herede.
b) *Findes også anbragt i et Hdskr., ligesom i Sk. Lov, først i 2. Bog.*
c) *Hdskr. har kun* imitatur.
d) *Ellers* oris, *men dette Håndskrift sætter ofte således* h *foran.*
e) *Herved er i Hdskr. gjort en Rettelse, (og ligeledes foran* uoluisse).

(8; I. VIII a); Sk. L. 2, 4.)

Quoto iuramento fidem facere debeat qui negat totalem hereditatem uel partem.

Siquis delatam alii hereditatem ad se negauerit peruenisse. licet tribus marcis nichil amplius continentem. ut fidem et robur optineat. sua negatio. xxx.vi. bondonum requiritur iuramentum. At siquid se confessus fuerit accepisse ad ipsius solucionem. dum tamen minus non fuerit una hora nummorum cum duodeno bondonum iuramento quod nichil amplius ad eum peruenerit a peticione se poterit liberare.

(9; I. IX; Sk. L. 1, 16.)

De communis consorcii lucro vel dampno.

Uniuersos contingit de communi consortio. quicquid uel culpa amittitur. uel industria conquiritur singulorum [b].

(10; I, X; Sk. L. 1, 17. 18.)

Qualiter emancipatio fieri debeat. vel quid iuris si [c] fiat.

Volens emancipare filium in iure coram omnibus protestetur. quod eum a sua liberet potestate. et quod nolit de factis suis de cetero respondere. nulli de cetero responsurus de suis excessibus preter reatum homicidii. interdum a cognatis eciam emendandum. probaturus eciam emancipationem. si super ea oriatur questio duobus testibus testificantibus quod interfuerint communi iure (3. Blad.) ipsius legitime promulgationi. et econtra si pater emancipationem uoluerit diffiteri. audietur negationem suam duodeno corroborans iuramento. ut semper aduersus filium patri defensio

---

a) *Har i et Hdskr. sin Plads i* II, ii.

b) *Her læses* singulorum *i Hdskr.*

c) *Håndskriftet har* sit, *enten urigtigt for* si, *eller* si *efter* sit *er udeladt. Det forefindes også ellers således.*

defera*tur*. nec cogendus est pat*er* emancipato. aliquid de suis bonis supra sue uoluntatis beneplacitum assignare. Nec de bonis mat*er*nis quicq*ua*m filiu*m* post mortem ma*tris* continge*n*tib*us* contra uoluntatem filii retenturus.

(11; I. XI; Sk. L. 1, 19-21, Jfr. 2, 7.)

Quid iuris sit defuncto. u*e*l filiofamilias. u*e*l emancipato. u*e*l uitrico v*e*l nou*er*ca q*ua*ntum ad successionem.

Patre [a] sup*er*stite defu*n*ctus filius familias nullu*m* habet. ac si numq*ua*m fuisset genitus successorem. Emancipato sine post*er*itate defuncto. solus pat*er* succedit. exclusis f*rat*ʀib*us* tam emancipatis. q*ua*m in potestate patria constitutis. q*ua*m ex matre tantum *con*iunctis. licet ip*s*i ad bona uitrici n*on* debeant aspirare. Partem facit defuncto uitrico. u*e*l nou*er*ce relictus preuignus. uel p*re*uigna in co*m*munione cum filiis et filiab*us* p*er*sone [b] mortue ip*s*is tantu*m*m*odo* relinquendam. Post patris obitum cuicu*m*q*ue* sine post*er*is decedenti filio cu*m* matre succedunt f*rat*res parit*er* et sorores. emancipati tam*en* ad co*m*munia bona cu*m* f*ra*ʀib*us* parciendum. nullatenus admittun*tur* n*isi* reportauerint quecu*m*q*ue* eis prius a patre fuerant assignata [c]. Post uiri obitum uxore relicta. relictisq*ue* filiis quib*us*dam co*m*munib*us*. quib*us*dam p*re*uignis uxoris. n*on* [d] e*st* defuncto portio de bonis co*m*munib*us* facienda. que uxori penitus aufera*tur*. et solis filiis relinqui*tur*. Regi quoq*ue* in trib*us* marcis idem sunt condempnandi. n*isi* statuto die i*n* communi iure quicquid accep*er*ant parati fuerint reportare. facienda fide

a) et matre *tilföjes i Hvitf. Udg.*

b) *Der er i Hdskr. her skrevet* persône *rent.*

c) *Her indskyder Hvitf. Udg. Stykket* Regi—dubitatum. *Stykket* Post—relinquitur *forefindes også ganske udeladt.*

d) *Herved er rettet i Hdskr.*

duodeno sacramento si super quantitate referendorum fuerit dubitatum.

(12; I. XII; Sk. L. 1, 24.)

De iniqua differentia tollenda anteriorum. et (posteriorum)[a] in successione matris.

Iniqua differentia anteriorum. et posteriorum sublata ad defuncte matris hereditatem in omnibus tam mobilibus quam immobilibus diuidendam eque admittuntur filii priores. ex maritis prioribus ut posteriores ex marito nouissimo[b] suscitati.

(13; I. XIII; Sk. L. 1, 26-27.)

Quod illi heredes potiores habeantur in defensione qui commune aliquid dicunt[c] quam qui proprium allegant.

Illis uocatorum ad ea que post mortem alicuius relicta sunt diuidenda. qui terram aliquam allegant precio comparatam. et sic ad omnes consortes pariter uenire cum duodeno deferri debet defensio sacramento non illis qui patrimonialem dicentes eam sibi solis cupiunt uendicare. Idem obseruatur inter heredes tantum ex altero parente coniunctos. ut illis tantum defensio deferatur. qui ad omnes ex quacumque causa contendunt aliquid pertinere. uel utraque pars ex uno tantum parente coniunctorum sibi dissidentium[d] de communi sex uiros nominet parentela ut illi duodecim nominati. sacramento prius prestito. quod a iusticie non uelint tramite deuiare. determinando que terre

---

a) posteriorum *kan her i Orerskr. ej undværes.*
b) *Her er skrevet i Hdskr.* nouissimi.
c) *I Hdskr. er her skrevet* dicuntur.
d) *Således har Hdskr. vistnok her oprindelig. Det forefindes ogsa ellers.*

patris fuerant. *et* que matris. et *que* *precio* *comparate* om*nem* eis amputent. sup*er* diuisione facienda mat*eriam* litigandi pari m*odo* inter f*rat*res. ex utroq*ue* parente *con*iunctos. sup*er* (4. Blad) particione bonorum e*st* o*mn*is *con*trou*er*sia sopienda.

(14; II, 1; Sk. L. 2, 5-6.8.)

Qui quib*us* i*n* successione preferuntuR.

Naturali statutum est equitate. ut exclusis ascendentib*us* et *tran*su*er*salib*us*. Primo h*er*editas solis descendentib*us* deferat*ur*. salua graduu*m* p*re*rogatiua. ut priores in gradu se*m*p*er* post*er*iorib*us* preferant*ur*. Succede*n*tes *ergo* in p*ri*mo gradu filii et filie uiriles accipiunt porciones. seruato tam*en* sexus p*ri*uilegio. ut semp*er* filio duplo maior qua*m* filie pars h*er*editaria relinquat*ur*. deficientib*us* primi gradus liberis admittunt*ur* neptes et nepotes non uiriliter *sed* in stirpes. ut ex illis quique nichil amplius obtineant quam pare*n*tes eor*um* si uiuerent obtinere*n*t. puta. unica neptis ex filio defuncto relicta. duplo maiore*m* recipiet portionem. q*ua*m nepotes. et neptes. quotcumq*ue* fuerunt ex defuncta filia p*ro*creati. int*er* illos tam*en* qui ex uno parente p*ro*deunt sexus differentia custodita. Cessantib*us* duob*us* primis gradib*us* p*ro*nepotes et p*ro*neptes absq*ue* sexus diff*er*entia omnes equalit*er* admittu*n*t*ur*. eodem iure in cunctis gradib*us* ult*er*iorib*us* obseruato. Cessante linia decenti [a]. et deficientib*us* patre et matre in linea ascendenti. et f*rat*Rib*us* et sororib*us* in linea transsubstantiali [b]. auus pat*er*nus et auia pat*er*na. Auus mat*er*nus. et auia materna. patruus et amita. Auunculus et matertera. f*rat*ris

a) descendenti, *som ellers forefindes, er vel egentlig ogsaa her ment.*
b) transuersali *findes her ellers altid.*

et sororis filii et filie omnes equales partes exclusa sexus differentia consequentur.

(15 [a]); II, II; Sk. L 2, 10-12.)

Quid seculo renuntiantium monasterio conferri possit a sano vel egro a transeunte ad religionem uel non transeunte.

Cui licet et libet mundum relinquere licet quoque cum bonis omnibus ipsum contingentibus. si sanus est et incolumis religionis causa monasterium introire. Si uero propter grauis morbi periculum de rebus suis disponere urgeatur. medietatem tantum portionis ipsum contingentis conferendi habet monasteriis siue extraneis quibus uoluerit facultatem medietate reliqua non ad uxorem sed ad filios tantum et filias pertinente. ipsum uero contingens portio nominatur que diuisione facta inter ipsum et filios et filias. et alios siqui fuerunt communium bonorum consortes sibi soli competere comprobatur. Si uero solus sit et absque liberis. cuncta que possidet ipsi contingentia. ut de illis sicut determinatum est ordinandi habeat potestatem. Ad religionem conuersus uelud mundo mortuus. ad nullum habet de cetero successionis commodum [b] aspirare hisi quid ei religionis vel alterius fauoris intuitu conferatur.

(16; II, III; Sk. L. 2, 9.)

Quantum liceat patri nepotibus conferre. uiuentibus filiis et eorumdem nepotum patruis.

Licet cuique post mortem filii. quantum ipsi deberetur [c] si uiueret. eius filio nepoti conferre. cui si super collatis possessionibus imperatur. defertur possidenti [d] defensio

---

a) *Dette Kapittel har i et Hdskr. sin Plads efter det følgende.*

b) *Der er vilkårlig rettet i Hdskr. i dette Ord.*

c) *Her læses* debentur *i Hdskr.*

d) possidenti, *som ellers forefindes her, synes rigtigere end* possidendi *i Hdskr.*

duodeni iuramenti. et duorum assistentium per scotationem ab auo facte legitime dacioni probatione tantum duodeni iuramenti si nepos non possideat. heredi proximo concedenda quod ab auo terre de quibus agitur nullatenus scotate fuissent.

(17; II, IV; Sk. L. 2, 13-16.)

De transeuntibus pro alimonia in alterius potestate.

Siquis propter rerum penuriam. (5. Blad) uel propter corporis debilitatem. ex torpore senii. uel languoris angustia procedente. vel ob alia miserabilia fortune grauamina [a] sibi non sufficiat uite necessaria procurare cum heredibus suis conueniat ut inter eos bona que possidet parciatur. ab eis per uices circueundo [b] singulos uite necessaria recepturus. in communi iure facta coram omnibus protestatione ne sic legitime facta conuentio vel inmutari. uel (in) [c] dubium (possit) [d] reuocari. Si uero singulos ita noluerit circuire. in diuisione bonorum unam sibi retineat portionem. et cum ea ad quem uoluerit heredem accedat illo ad quem accesserit partem illam si tantum tres marcas uel minus habeat obtinente. Siquid uero super tres marcas excreuerit. diuidendum uniuersis heredibus attinebit. Si uero nullus cognatorum ei uoluerit necessaria prouidere. in iure dies prefigatur. in quo si cognati cum eo noluerint conuenire libertatem habeat cum bonis suis ad extraneum quem uoluerit transeundi. Transeuntem pro alimonia in alterius potestatem. quicquid lucri uel dampni pro suorum excessuum

---

a) *Der er vilkårlig rettet i Hdskr. i dette Ord.*

b) *Her er ligeledes vilkårlig rettet, der synes at have stået som anført, hvilket er det, som ellers findes.*

c) d) in *og* possit *findes ikke oprindelig i Hdskr.. men kan ikke undværes; (eller dog et andet Ord af Betydning som* possit.)

satisfactione si sui iuris e*ss*et respiceret. hoc ad suscipientem eu*m* simili*ter* p*er*tinebit. v*nde* suscepto. u*e*l occiso. v*e*l alium occidendo. qui suscepit. u*e*l partem tercia*m* satisfactionis recipiet. v*e*l p*re*stabit. duab*us* terciis remanentib*us* ad suscepti cognatos tam pat*er*nos q*ua*m mat*er*nos. Nouo tamen iure[a] prestabit totam solus suscipiens satisfactionem. In ius alt*er*ius p*ro* alim*en*tis susceptus. Si conquerat*ur* quod exilem tollerare non potest p*ro*curationem. qui p*ro*misit alimoniam[b] duob*us* testib*us* et duodeno fidem faciat iuram*en*to. quod sufficientem prebens alimoniam. nichil minus unde querimonia iure mou*er*i posset exsolu*er*it q*ua*m p*ro*misit. u*e*l in iure probi uiri de p*ro*uincia nominati. mittant*ur* ad inuestiga*n*dum si necessaria ministrent*ur* et iniusta querimonia deprehensa. si non potuerint iratu*m* placare[c]. *sed* a suo recedat contra sanum consilium p*ro*uisore. si bona que secum attulit non deferat. sciat n*on* iniusticie[d]. s*ed* fatuitati sue pocius asscribendum.

(18; III, 1; Sk. L. 3, 1-6.)

Quib*us* p*ro*hibitum sit[e] alienare predia sua usq*ue* ad certum te*m*pus.

Bona maris[f] i*m*pub*er*is. donec quartodecimum[g] an*num* compleu*er*it. et femine qua*m* diu innupta p*er*manserit. alienationi iuris censura p*ro*hibet subiacere. n*isi* forte p*rop*-*ter* famis urgentis necessitatem. que lege*m* n*on* habet. in

a) *jfr.* i V, III, — *om Knud den 6. og Valdemar den 2. Forordninger herom.*

b) *I Hdskr. synes her at være skrevet* x *i Stedet for det sidste* i.

c) *I dette Ord er vilkårlig rettet.*

d) *Både vilkårlig og fra først af er der rettet herved, oprindelig synes at have skullet stå* iusticie; iniusticie *synes at være det antageligste af hvad der ellers forefindes.*

e) *Hdskr. har her kun* si.

f) *Hdskr. har* matris; maris *læses her ellers altid.*

g) *Hdskr. har her kun* quato.

iure. ne fraux *in* occ*u*lto fiat. tunc autem deprehendit*ur* fraux ade*ss*e. q*uando* retentis bonis mobilib*us* immobilia distrahuntur. v*e*l quando p*ro*uisor ipse se asserat comp*ara*sse. iudice*n*tur p*ro*p*ter* alimoniam differenda [a]. u*e*l n*isi* forte p*er* patrem ad utilitatem filie. terra sua in alt*er*am co*m*mutet*ur*. que u*ero* secus qua*m* d*ictum* est lege alienata fuerint p*ro*hibente. refuso precio. et si sup*er* ei*us* q*ua*ntitate moueat*ur* questio. duodeno adito iuram*en*to. q*uo*d nich*il* remaneat de suscepto precio reuocant*ur*. Trib*us* annis p*ost* t*ra*nscursum tempus quo alienatio p*ro*hibet*ur* [b]. si sup*er* alienatis n*u*lla questio oriatur. uel eius qui detinet. possessio nullo modo fuerit int*er*rupta. om*n*is excluditur reuocandi facultas. Orta p*ro*babili dubitatione sup*er* alienatione utrum in pupillari. (6. Blad) v*e*l legitima etate fuerit celebrata. e*st* prestanda defensio etatem legitimam allegant*i*. [c] matrona quelibet seu uidua. circumspecto freta. legitimi p*ro*uisoris consilio de bonis suis alienare que uoluerit n*on* uetat*ur*.

(19; III, II; Sk. L. 3, 7.)

Vtrum licet alicui predium auitum alienare p*ro*ximis inconsultis.

Ob hoc solum no*n* est uenditio dissoluenda. q*uod* cum extraneo fu*er*it celebrata. et tam*en* uenditor in trib*us* marcis satisfac*ere* suo tenet*ur* p*ro*ximo. q*uo*d eum excluserit p*er* emptorem extraneum a predii quod p*ro*genitorum suorum fuerat emptione [d]. v*e*l peticionem satisfactionis elidat excipiendo. q*uo*d oblatum *sibi* ante predium p*ro* iusto precio. idem p*ro*ximus suus recusau*er*it comp*ar*are. exceptione sacram*en*to duodecimo roborata. Quoru*n*dam tam*en* iudicio

a) *Ellers forefindes her stedse* distrahenda.
b) *Hvitf. Udg. har her* perhibetur facta, *mulig uden tilstrækkelig Hjemmel.*
c) *Hdskr. har her* alleganti.
d) *I Hdskr. er her skrevet* epmtione.

sic emptum predium. emptor *non* potest aliter retin*ere*. n*isi* uenditor duodeno fidem fec*er*it iuram*en*to. quod idem suus p*ro*ximus qui emptionem acusat. oblatum sibi predium renuerit. p*ro* iusto precio comp*ar*are. Sed [a] prior sententia roborabilior. et rationabilior a prudentib*us* estimatur. quin autem predium possit p*ro* predio inuitis *con*sang*ui*neis co*m*mutari. dum m*odo* n*on* maius trib*us* marcis num*m*orum precium adiungat*ur*. n*on* oport*et* in dubium reuocari.

(20; III, III; Sk. L. 3, 9-12.21.)

Qual*ite*r diuisio sit inter f*rat*res facienda.

F*rat*Res inter quos facta *est* h*er*editatis diuisio assignatas sibi sortis iudicio porciones. et legitimo possessas te*m*p*or*e manu duodecima defendentes. easdem q*ua*m diu uix*er*int adeq*ua*re. si ab eorum aliquo inequalitatis moueat*ur* querimonia. tenebuntur ratione [b] inequalitatis nullatenus optin*er*e ualente. q*ui* prius suam alienau*er*it portionem. et ad eandem f*rat*r*u*m defunctorum filiis n*on* cogendis. qui quec*um*q*ue* patris eorum. quiete et pacifice mortis temp*or*e possedisse noscunt*ur*. duodeno sacram*en*to tytulo p*ro* h*er*ede *sibi* defend*er*e p*er*m*it*tuntur. Siquis u*ero* f*rat*r*u*m in det*er*ioris partis *com*pensation*em* se dicat additam*en*tum aliquod recepisse. contradicens ei equalitatis funiculum offerendo. falsum e*ss*e q*uo*d aseritur duodeno p*ro*bare p*er*mittit*ur* iuram*en*to. Sortes u*ero* mittende sunt p*ro* num*er*o p*er*sonar*um*. n*on* p*ro* num*er*o portionu*m*. ne si forte sibi [c] plures co*m*p*ar*at portiones. p*ro* pluralitate sorcium. in locis plurib*us* eas possit ad uexationem aliorum earundem portionib*us* inmiscere.

---

a) *Her læses* si *i Hdskr.*
b) rationem *er vistnok her snarest at læse.*
c) unus, *som ellers her forefindes, kan vel ikke godt være borte.*

(21; III, IV; Sk. L. 3, 13.)

De tutelis.

Ad tutelam inpuberis tutorum legitimus inuitatur in coniunctione sanguinis ei quicumque proximus inuenitur. si se ipsum tamen et alium possit defendere. et prouisor esse uelit non dissipans deuastator ut bonus senciat in defensione. quem emolumentum respiceret post mortem inpuberis in successione. Inter plures uero eque coniunctos. et ex una parte tantum in subeunda tutela semper prefertur antiquior iuniori inter eque coniunctos [a]. Sed ex utraque parte agnatus. licet sit iunior cognato preponitur. quamuis eciam seniori. ut auus. Paternus. auo. materno et patruus auunculo. Auus tamen maternus. quia maiorem affectum habere creditur ad nepotem [b] licet agnatum. patruum antecedit. Tutor de bonis inpuberis. pro delictis ipsius tenetur satisfacere (7. Blad) hiis [c] qui uel in rebus ab eo dampnum vel in corpore perpessi sunt lesionem. nequaquam enim eorum multum interest ab infante pocius. quam adulto dampnorum molestiis agrauari. Regi uero uel pontifici pro illius etatis excessibus que causam inuestigare non sufficit castigationis. equitatis ratio non permittit aliquid emendari.

(22; III, V; Sk. L. 3, 14-15.)

De tutela materna.

Jvris permittit equitas. et suadet ratio pietatis. maternum affectum mortis imperio mariti [d] consortio uiduatum [e]

---

a) *De tre foregående Ord ere her til Overflødighed gjentagne; sligt er ikke sjælden Tilfælde i Håndskrifterne, også de meget gode.*

b) *Her er oprindelig i Hdskr. skrevet, som det synes,* nepotum, *men der er rettet derved, skjönt utydelig.*

c) *Således har Håndskriftet, og siden ofte.*

d) *Hdskr. har* maritis *her.*

e) *Er ligeledes urigtigt i Hdskr., da det har* uiduarum; uiduatum *er det som her ellers forefindes.*

iusto solacio filiorum cum bonis eorum om*n*ib*us* mat*er*ne custodie mancipandor*um*. quam diu nouos amplexus aspernata fuerit recreari coniunctoru*m* filiis p*ro*ximorum consilio p*ro*uisionis femine defectum supplente [a]. Matre u*ero* ad se*cun*das nuptias co*n*uolante. bona statim res*er*uanda tutoris fidei co*m*mittunt*ur*. Infa*n*s u*ero* donec septimum annu*m* impleu*er*it p*ro*uisioni relinquitur pietatis mat*er*ne. et q*uo*-*nia*m usq*ue* ad illud tempus a matre p*ro* morte filii. ma*ter* eccl*es*ia requirit satisfactionem penitencie. et ab ea docci*us* [b] infantie tractari crependia [c]. et necessaria solent affectuosius exhib*er*i. A tutore custode [d] bonorum singulis annis ualens dimidiam marca*m* nutricium suscept*ur*a. n*isi* forte p*ro*pt*er* ub*er*iorem rerum copiam [e]. v*e*l g*en*er*is claritatem plus gratis fuerit erogatum.

(23; III, VI.)

Qualiter tutor ualeat dep*re*hendi susp*ec*tus.

Ad inique fraudis. et sinistre suspicationis omnem ma*ter*iam remouendam. v*e*l ad *com*munionem redigenda sunt om*n*ia sapienter consilio p*ro*pinquor*um*. ut habeantur p*ro* indiuiso quecu*m*q*ue* tutoris. et inpub*er*is bona fuerint. in reb*us* mobilib*us* constituta. ut in illis et lucrum et dampnum q*uo*dcumq*ue* contingit. n*on* unius p*ro*p*ri*um. s*ed* p*ro* rata partis cuiusq*ue* co*m*mune sit ut*ri*usq*ue* u*e*l tutor inpub*er*is bona tali conditione recipiat estimata. ut in restitutione bonor*um* nichil diminuere de quantitate ualeat estimationis.

---

a) supplete *har Hdskr. (dog vist uden nogen senere derved anbragt Rettelse) i Stedet for* supplente, *som ellers stedse forefindes.*

b) *Mulig* docius; *Hvitf. Udg. har* delicatius, *der kan være en rigtig Opløsning af en Forkortelse. Der er her nogen Usikkerhed i Håndskrifterne.*

c) *Denne Form af Ordet har Hdskr.*

d) *Hdskr. har* custodem.

e) *Hdskr. har her* inopiam, copiam *forefindes ellers.*

Tutor u*ero* qui de reb*us* pupillarib*us* hanc recusau*er*it p*re*stare cautelam. a tutela uelud suspectus pot*er*it amou*eri*. locum eius s*ecundum* leges p*ro*ximo subeunte.

(24; III, VII; Sk. L. 3, 16-20.)

De filiis concubinarum.[a]

Diu*er*sis temporib*us* a diu*er*sis regib*us* diu*er*sa sunt iura p*ro*dita. sup*er* concubinarum filiis quib*us* ad incerti patris hereditatem conditionib*us* uocarent*ur*. Exegit q*uan*-*do*q*ue*[b] iuris censura. ut talis filius patrem sibi p*er* candentis ferri iudicium declararet. Sed iniqum uisum est p*ro*cessu temporis. ut talis filii pat*er* inuitus quispiam *con*stitueret*ur*. vn*de* constitutum e*st* ut naturalis filii pat*er* n*on* nisi uoluntarius hab*er*et*ur*. qui se patrem q*uoque* in iure coram co*m*muni audientia fat*er*et*ur*. et ibidem scotaret que uellet immobilia. vel non habens inmobilia que conferre uellet de mobilib*us* ap*er*iret. nec p*ro*desset o*mn*is ista sollempnitas. n*isi* rep*er*iret*ur* in morte pat*ri*s aliquid de pat*er*na munificentia possid*ere*. ill*u*d totum et solum de pat*er*na sub*stanti*a retentur*us*. et p*er* illud licet modicum in fut*ur*is successionib*us* fr*at*ris v*e*l sororis. uel alt*er*ius coniuncte p*er*sone cui*us*libet. tamqua*m* legitimus portionem integram habiturus. Sollempnitate pat*er*ne p*ro*fessionis. scotationis uel alt*er*ius donationis per ip*sum* patrem et n*on* per aliq*uam* p*er*sonam subpositam adinplenda[c] hoc ius suis temporib*us* obseruatum nouo iure in multis e*st* (8. Blad) articulis inmutatum. Nouum quippe ius quod nu*n*c obtinet[d]

---

a) m *er her egentlig ikke skrevet, men kun nogle udstrakte Sving efter sidste Bogstav, hvilke forklare at der meget godt kan udbringes en anden Læsemåde, navnlig* concubinariis.

b) *Den her så stærkt anbragte Forkortelse kan vel bedst opløses på denne Måde.*

c) *Hdskr. har* adinplendam.

d) *Herved sigtes formodentlig til en, ellers ubekjendt, Forordning af Vald. d. 2.*

hoc solum exigit ut in iure *tantum* per patrem *pro*fessionis. scotationis. *uel* alt*er*ius donationis sollempnitas celebret*ur*. Et *qua*muis nichil possideat de pat*er*na largitione. mortis temp*or*e in ius succedet nat*ur*al*is* filius. si solus in gradu fuerit uniu*er*sum. Si u*ero* legitimi secum i*n* gradu fuerint. illud solum q*uo*d mortis temp*or*e de pat*er*na collocatione possidet obtinebit. Si u*ero* fili*us* nat*ur*alis diffiteat*ur* se collocationem patriam recepisse. in sac*ri*s patris et familia. usq*ue* ad patris obitum constitutus. ne a maiori h*er*editaria portione p*er* collationem modicam excludat*ur* duob*us* testib*us* p*ro*bans suam negatione*m*. et xii[cim] iuram*en*talib*us* audiat*ur*. At si nichil possideat q*ua*muis p*a*t*er*. q*ua*n*do* legitimorum spem n*on* habu*er*it filiorum ei scotau*er*it uniu*er*sa. s*us*citatis postea legitimis duplo minorem partem q*ua*m legitim*us*. v*el* si talis p*er*sona filia natural*is* fuerit. duplo minus q*ua*m filia legitima obtinebit. post receptionem u*ero* q*ua*muis partis exigue de bonis pat*er*nis. nat*ur*alis in suscessione f*rat*Ris. v*el* sororis uice fungitur h*er*edis legitimi portionem integram consequendo. A matris uel f*rat*ris [a] et sororum. ex matre *con*iunctorum hereditate nullatenus excludendus. q*ua*muis se patrem n*u*l*lus* uoluerit *con*fiteri. patrem u*ero* ut quispiam (se) [b] fateat*ur*. nat*ur*alis p*otest* p*er*suadere ratio pietatis. et spes in bonis filii succedendi nature turbato ordine. si fortassis patrem p*re*ueniat moriendo. ad h*er*editatem ip*si*us nullatenus admittendum. n*isi* legitime se prius patrem fuerit p*ro*testatus. no*n* p*ro*desse hoc potest filio nat*ur*ali. sine memorate sollempnitatis interuentu. quod ip*si*us putatiuus (pater) [c] matre*m* suam

---

a) fratrum, *som Hvitf. Udg. har, og som også ellers her forekommer, er vistnok at foretrække.*

b) se, *som ikke findes her i Hdskr., kan vel ikke godt være borte.*

c) pater, *som ellers stedse her forefindes, må vel for Tydeligheds Skyld helst tilföjes, skjönt Hdskr. ikke har det.*

dux*it* in uxorem. Non[a] idcirco minus p*ost* mortem mariti. bonor*um* omniu*m* tam mobilium q*ua*m immobilium que funguntur uice mobilium. uxori[b] sine lib*er*is d*er*elicte medietas attinebit. quod maritus tandem post cohabitationem habitam cum uxore legitima confessus fuerit se hab*er*e filios naturales. qui tam*en* si duob*us* testib*us* et duodeno bondonum iuram*en*to. p*ro*fessionem patriam p*ro*bare uoluerint. contractas nupcias precessisse. audiendi sunt. ut inter nou*er*cam et ips*o*s h*er*editas p*ro* uirilib*us* portionib*us* diuidat*ur*. Maiorem p*ro* filio naturali[c] et seruo p*ro*prio ex ancilla p*ro*pria p*ro*creato. q*ua*m p*ro* alio s*er*uo quolibet n*on* p*re*stabit pater et dominus satisfactionem.

(25; III, VIII; Sk. L. 3. 22.)

Quid iuris sit. si aliquis pro alio cep*er*it respondere.

Pro absente in iudicio q*uicum*q*ue* cep*er*it respond*ere* non absentiam excusando. s*ed* ne contempnet*ur* absens. iusticiam off*er*endo. si p*ro*missam iusticiam reus no*n* exhibuerit p*ri*ncipalis respo*n*salis. eam debet q*ua*muis in candentis ferri consistat iudicio exhibere. temeritatis sue inputaturus stulticie. quod p*ro* ingrato uoluerit respond*ere*.

(26; IV, I.)

De distribucione p*er* funiculum facienda.

Communis uniu*er*sorum. et p*ri*uata deposcit utilitas sin-

---

a) *Det omhandlede findes, her som oftere, næppe nu i den egentlige skånske Lov, som den er os opbevaret. Men en lignende Artikkel er derimod indført i en Samling af forskjellige Lovbestemmelser, der ere anbragte efter selve Loven i cod. Rantz.; jfr. i Anchers saml. jur. Skr. 1, 81-82. (Når Arn. Magn. 40, 4to også anføres som Kilde for dette Lovstykke, er det at bemærke, at dette Hdskr. vist hidrører fra Cod. Rantz.) Ancher har ladet det pågjældende Stykke trykke ved sin Lovhistorie, 1, 614-15.*

b) uxore *har Hdskr.*

c) *Der er rettet ved dette Ord i Hdskr.*

gulorum ut sint in uilla qualibet. quedam communia uie uidelicet et platee. et quedam propria seruientia pro dominio quarumlibet personarum usibus earundem. in quibus omnem iniustam occupationem debet equitatis funiculus (9. Blad) emendare. cuius dimensione tota uilla in equales redigitur portiones. quas materna lingua uulgariter bool appellant. et nos in latino sermone mansos possumus appellare. earum fundis inter se. prediisque inter se. fundis [a] ipsis [b] adiacentibus adequandis.

(27; IV, II; Sk. L. 4, 1.)

Qualiter uniuersitas [c] quod in loco publico factum poterit demoliri.

Ad demoliendum edificium uel opus aliquod quod iniuste quis in publico loco posuerit uniuersitati duorum testimonium. cum duodeno sufficit iuramento. Si auctor operis. si de fundi [d] sui angustiis conqueratur. et debito minorem alleget. per funiculi beneficium. pro sue partis exigentia optinebit debitam quantitatem. illo [e] in tribus marcis regi condempnando. qui statuto tempore meciendi iusti funiculi contradixerit equitati.

(28; IV, III; Sk. L. 4, 2.)

Qualiter uniuersitas possit inpeditum tramitem ad uiam publicam restaurare.

Ville cuiuslibet incolarum transitus ad stratam publicam impeditus per eosdem est cum duodecim iuramentalibus et duobus testibus statuendus.

---

a) *jfr. i* IV, 10.
b) ipsis *er i Hdskr. skrevet efter* adiacentibus, *men med Omsætningstegn.*
c) *Hdskr. har her* uniuersitatas.
d) *Der er rettet ved dette Ord i Hdskr., der oprindelig er fejlskrevet.*
e) illi *har Hdskr.,* illo *forefindes ellers.*

(29; IV, IV; Sk. L. 4, 3.)

*Qua*liteR transitus constitui debeat p*ro*uincialibus ad ciuitatem uel ad nemora v*e*l ad mare.

Ad constituendum transitum p*ro*uincialib*us* ad ciuitatem. u*e*l ad nemora. v*e*l ad mare coram rege. uel antistite v*e*l in iure sunt duodecim bondones de prudentiorib*us* tocius p*ro*uintie no*min*andi quor*um* in trib*us* marcis sunt regi singuli condempnandi. nisi statuto die cum duob*us* testib*us* uiam publicam sac*ra*m*en*to suo parati fuerint declarare.

(30; IV, V; Sk. L. 4, 4.)

De transitu parochianorum ad ecclesiam.

Ad expediendum iter eccl*es*ie de parochianis xii. cora*m* antistite nominatis si quod iussi sunt statuto die noluerint adimplere. multa t*ri*um marcarum de singulis ad ep*iscop*um p*er*tinebit.

(31; IV, VI; Sk. L. 4, 5.)

De pena[a] publicam uiam inutilem facientis.

Qui ad transeundum inutilem uiam fecit publicam. v*e*l sepe posita. vel fossato facto. v*e*l alio quouis op*er*e fabricato ad trium marcarum regi tenebitur satisfactionem.

(32; IV, VII; Sk. L. 4, 6.)

Qualit*er* cogendi sunt consortes bonorum co*m*munium ad diuisionem faciendam.

Siquid pro indiuiso ab incolis uille cuiuslibet habehat*ur*[b] co*m*mune uolentib*us* ad agricult*ur*am redigere partes suas. si diuisionis ratio denegetur. in iure diuisionis faci*en*de dies cunctis consortib*us* p*re*figatur. quo contumaciter prete*r*misso. qui diuisionis iudicium expetebant. p*ro* parte

---

a) *Der er anbragt i Hdskr. over* n *et Tegn som til Fordobling.*

b) *Således har Håndskriftet, mulig i Sammenhæng med, at det ej sjælden anbringes et* h *foran.*

sua nichilominus bonis co*m*munib*us* quib*us* modis uoluerint excolendis utendi lib*er*a*m* habeant facultatem. n*on* cogendi sunt de cet*er*o ab adu*er*sariis ad particionem aliq*ua*m faciendam. donec ip*s*i partes suas conu*er*terint in culturam.

(33; IV, VIII; Sk. L. 4, 7.)

Qualit*er* sopiri debeat cont*ro*uersia sup*er* limitib*us* duaru*m* uillar*um* v*e*l sup*er* terra que hornomme uulgariter appellatuR.

(10. Blad) Ad sopiendam controu*er*siam. exortam sup*er* limitib*us* duar*um* uillarum q*ua*muis unam ex alia constat originem duxisse. vel sup*er* terra que hornome uulgarit*er* appellatur. q*ua*m q*ua*si precipuam ad diuisionem uenire cum aliis uenire non p*er*mittit priuilegium dignitatis. eligendi sunt iure. xii. de prudentiorib*us* toci*us* p*ro*uincie quos aldonge bender natale nominat idoma. vt ipsi t*er*minos demonstrent. et sup*er* terra que priuilegiata dicit*ur*. an ita sit. seu q*ua*nta sit omne*m* ap*er*iant u*er*itatem p*er* iusiurandi religionem affirmantes quod nec alius odii causa. n*ec* fauoris gra*tia* confingant aliquam sup*er* expediendis negociis falsitatem. et quod credunt esse uerum quod asserunt. et quod idem ex relatu seniorum suor*um* antecessorum. et prudentium didicerint antiquorum. Siq*ui* u*ero* atemptationis [a] uel alt*er*ius adquisitionis se conu*er*terit allegationem. ne bonis careant. que aliorum uille sic ostensum est adiacere. illis qui tali remedio possessionis co*m*modum sunt adepti sacramentum defensionis. p*er* se ip*s*os sing*u*los primo p*er*mittit*ur* inchoare. deinde semel tantum p*er* undecim q*uo*s botholbondor lingua mat*er*na nominat adimplere. Si

---

a) *Dette, skjönt således skrevet i Hdskr., svarer formodentlig til* ad emptionis, *som ellers findes på dette Sted.*

qui *uero* iurare noluerit. ip*sius* partis restitutio. nulli uolenti iurare pr*e*iudicium g*ener*abit. At siquis absens[a] pr*e*standi tempore sacram*en*ti p*er* duos testes ip*sius* absentia app*ro*bata cum reu*er*sus fu*er*it. admittet*ur* it*er*um iuramentum.

(34; IV, IX; Sk. L. 4, 9-10.)

De tempore distributionis p*er* funiculum fiende[b] et de pena funiculum deneg*an*tis.

Si sup*er* inequalitate mansor*um* querimonia moueatur. anteq*ua*m sem*en* solo fuerit co*m*mendatum de sua stulticia conquerat*ur*. si sementem ammittat. qui ante funiculi m*en*surationem. et post factam sibi p*ro*hibitionem p*re*sumpserit seminare. si *uero* postquam seminatum fuerit. querimonia suscitetur. meciendi iudicium donec seges collata fuerit differatur. Ad meciendum *uero* unius ta*n*tu*m*m*odo* mansi p*ar*tes (non)[c] refeRt. q*ua*ndo querimonia moueatur nec e*st* ad comodu*m* seminantis. incaute m*en*surandi ratio p*ro*hibenda. Qui *uero* no*n* admiserit mensurat*io*nem uocat*us* ad ius si se contempserit p*re*sentare tam p*ro* p*ri*ma. q*ua*m p*ro* se*cu*nda citatione in duab*us* horis adu*er*sario. p*ro* t*er*cia *uero* tam regi q*ua*m adu*er*sario. in trib*us* marcis erit se*cundum* iusticiam conde*m*pnandus.

(35; IV, X; Sk. L. 4, 11-13.)

Vtrum quis possit p*er* fundum capud uidelicet predia menbra uidel*icet* reuocare n*on* obstante p*re*sc*ri*ptione. an se tueri in p*re*diis possit quis (per)[d] p*re*scriptionem n*on* *in*sc*ri*pta fundi dignitate.

Ratione fundorum ueluti dignior*um* non adiacentium

---

a) fuerit, *som ellers findes, kan vel ej godt være borte.*
b) *Således har Hdskr., formodentlig er glemt et Forkortelsestegn til, at der er at læse* faciende.
c) non *har Hdskr. her ikke.*
d) per, *som her behøves, findes ikke i Hdskr.*

prediorum. que fundis uelud menbra capitib*us* obsecunt*ur*. pensiones reddu*n*tur. et que debent*ur* p*ro*curationi regie p*er*soluuntur. et i*n* quib*us*dam locis que requirit expeditionis necc*ess*itas [a] assignantur. v*nde* quib*us*da*m* (11. Blad) prudentib*us* et iuris p*er*itis uisum est e*ss*e consentaneum equitati. ut fundi d*omin*us et possessor de prediis adiacentibus. alienatos agros quantocu*mque* temp*or*e dinoscuntur eos alii possedisse. Int*er*uentu duodeni iuram*en*ti ualeat reuocare. si tam*en* cum fundo. anno quolibet. saltem unus ager retentus fu*er*it ad cult*ur*am. alioquin si m*en*bra cuncta pariter alienata fu*er*int. [b] poss*et* cap*u*d ip*su*m silicet fu*n*dus. tamq*ua*m sine menbris i*n*utile reuocari. Ita q*uoque* menbra possunt p*er* capud repeti. si no*n* alia demonstrent*ur* predia q*ue* p*ro* menbris fuerunt co*m*mutata. Indirecta q*uoque* sic astruunt [c] ratiocinatione [d]. ut si trium annorum p*re*sc*ri*ptio u*e*l diut*ur*nior [e] reuocationem [f] ualeat impedire. nil uel parum utilitatis habere uidet*ur* funiculus distributionis. cum possit quilibet. q*ua*ntu*m*q*ue* dep*re*hendit*ur* possidere p*er* p*re*sc*ri*ptionis beneficium retinere. Econt*ra* nitunt*ur* p*ro*bare alii quod semp*er* sit duodeni [g] iuram*en*ti defensio deferenda in [h] q*uecumque* p*re*dia. quoscu*m*q*ue* agros legitime possidenti. Alioquin p*re*dia que auferri sibi p*er* iusticiam posse cognosc*er*et. n*u*ll*u*s de facili co*m*p*ar*ar*et*. et sic [i] reb*us* suis uti libere ad suum co*m*modum ad uitam miseram sustentandam ad necessaria conquirenda p*er* i*n*iq*ue* legis p*ro*hibitionem

---

a) *Således har Håndskriftet.*
b) *Hdskr. har* fuerit.
c) d) e) f) *Der er i Hdskr. rettet ved disse 4 Ord.*
g) *Hdskr. har* duoni.
h) *I Hdskr. er* in *her skrevet sammen med det foregående Ord, så man egentlig kun kan læse det som* deferendam.
i) si *har Hdskr. her.*

tacitam uideretur dominis [a] adempta facultas. nec oportet ut asserunt equitatem funiculi propter prescriptionis commodum exspirare. cum ibi debeat sibi locum funiculus uendicare. ubi quisque supra sextantem uel trientem. uel quadrantem. uel semissem. vel duodrantem. uel aliam partem huiusmodi. quam scitur [b] ab alijs. et fatetur solam habere. existimatur aliquid usurpasse. huic autem posteriori sententie tamquam magis fauorabili communis consensus promeruit confirmationem.

(36; IV, XI.)

De prescriptione [c].

Appellari potest prescriptio secundum has leges diffiniti lege temporis in possessione continuatio. propter quam (per) [d] prestationem duodeni sacramenti deferri debet defensio possidenti.

(37; IV, XII; 4, 15-17.)

Quid sit tempus diffinitum.

Diffinitum tempus trinas agriculturas complectitur. que tribus annis exercentur [e]. vnde solet trium annorum prescriptio nominari licet minus tempus sufficiat cum tres agriculture duobus. uel paulo maiori spacio concludantur. In agricultura debet quoque fructuum. segetisque collectio comprehendi. sicut ex uulgari nostro quod thrænne halma dicimus euidenter apparet. Alioquin cum agricultura semel exerceatur in hyeme. bis in uere. unus annus uel paulo prolixius tempus sufficeret ad prescriptionis huiusmodi consummationem. nec prodesse poterit ista prescriptio. nisi

a) *Oprindelig er i Hdskr. skrevet* dominus, *som er blevet rettet.*
b) *Her er i Hdskr. fra først af kun skrevet* citur, s *er senere tilsat.*
c) pre *er i Hdskr. blevet skrevet to Gange.*
d) per, *som Hdskr. ikke har, kan ikke undværes.*
e) *Hdskr. har kun* exercent.

in pace continuata fuerit et quiete. non turbata q*ue*rimoniis. n*on* quouis alio m*odo* ciuili u*e*l nat*ur*ali ex parte illius qui terras illas que possidentur uendicare nitit*ur* int*er*rupta. nam qui n*on* metuit. uiolenter et iniuste. rem qua*m*libet occupare uerisimile e*st* ut in defensione non magis metuat peierare. Cum p*re*scr*i*ptione semp*er* requirit*ur* sacram*en*tum. nam cum nullus tractus temp*or*is. nullus annorum numerus possit que*m*q*ua*m sine facto u*e*l dicto.[a] u*e*l consensu p*ro*p*ri*o. reru*m* (12. Blad) suarum dominio spoliare. et incertum sit utrum auctor[b] sit (dominus)[c] u*e*l possessor. Hoc in se co*m*modu*m* habet presc*ri*ptio. ut ipsius intuitu n*on* auctori s*ed* possessori p*er*mittat*ur* suo et undecim bondonu*m* sacram*en*to. se d*omi*n*u*m declarare. cui standum est sacram*en*to. cu*m* credendum non sit. quod salutis sue sic debea*n*t e*ss*e inmemores ut preferre uelint ei rem q*ua*mlibet temp*or*alem. Non sine ratione p*re*scr*i*ptionis tanta breuitas est inducta. q*uia* dominia reru*m* e*ss*e diu in inc*er*to[d] n*on* expedit et consultum uidet*ur* tempestiue radicem malorum. antequa*m* ex eo contingat pululare noxia resecare. Quandocumq*ue* affirmat auctor eum qui ad defensionem p*re*scr*i*ptionis conuolat[e] n*u*llo m*odo* u*e*l minus legitime possedisse. eligendi su*n*t de uicinis xii. prudentes bondones de quib*us* presumi possit. ut non uelint eciam i*n* causa p*ro*pria peierare. ut exortam sup*er* possessione questione*m* suo dirimant

a) *Her forefindes ellers stedse* delicto.

b) Actor *findes ellers her stedse, hvilket også er at erindre to Steder nedenfor; på det første af dem er mulig oprindelig skrevet uden* i *og på det andet er rettet til* actor.

c) dominus, *som ellers stedse findes her, kan ej undværes.*

d) *Der er oprindelig skrevet noget andet end disse tre foregående Ord, der nu kun læses på Grund af Rettelse.*

e) *Det ser næsten ud som man har villet antyde noget andet end* con *her i Hdskr.*

sacramento. illi defensione cui possessionem adiurau*er*int concedenda. Propt*er* pat*er*nam tam*en* possessionem. q*ua*ntum libet breuem pacificam. et quietam. et ad patris obitum continuatam filio iure conceditur. duodeni defensio iuram*en*ti in hac forma exhibendi. q*uo*d pat*er* rem de qua agit*ur*. iuste possederit. et ad filium sic iure h*er*editario. sit deuoluta. ut sibi cu*m* p*ro*priætate possessio debeatur nec cogendus est adquisitionis pat*er*ne titulum indicare qui sibi nititur p*ro* herede rem q*ua*mlibet uendicare n*isi* q*ue*rimoniam in uita pat*ri*s sup*er* ea re fuisse constiterit [a] suscitata*m*. Dubitari solet utrum in tali iuram*en*to debeat q*uoque* scotacio que ad t*ra*nslationem d*omi*nii p*re*t*er*quam in hereditaria susceptione [b] ubiq*ue* requirit*ur* co*m*p*re*hendi. S*ed* cum ex hereditaria susceptione. nulli alicui*us* rei dominium adquirat*ur*. n*isi* et ille cui q*ui*s succedit parit*er* d*omi*nium habuisset u*e*l h*er*editario iure. u*e*l scotationis b*e*n*e*ficio p*re*d*ic*t*i* uidet*ur* forma suffic*er*e iuram*en*ti. licet nullam sup*er* scotatio*ne*. u*e*l h*er*editaria successione faciat mentionem cum eorum [c] neutra int*er*ce*de*nte [d] p*er*iurium i*n*curat*ur*. q*ua*muis ear*um* neutra nominet*ur*. Vbi u*ero* pat*er* negat*ur* in obitu possedisse. no*min*andorum bondonum duodecim sicut iam d*ict*um e*st* sup*er* hoc exigit*ur* sacram*en*tum. Rep*er*itur et ali*us* casus. in quo sufficit q*ua*ntumlibet breuis possessio ad deffensionem [e] hui*us*modi optinendam. qua munit*ur* emptor contra p*ropri*um uenditorem. quib*us*dam p*ro* iure uolentib*us* obseruare. q*uo*d statim dimisso pallio post factam scotationem. non possit uenditor con-

---

a) *Er først ved en anbragt Rettelse blevet til det, der nu læses.*
b) *Her, og ligeledes nedenfor, forekommer ellers stedse* successione.
c) *Skal vel være* earum, *som lige efter.*
d) *Eftersom Ordet i Hdskr. er skrevet, kan det nok opløses på denne Måde.*
e) *I Hdskr. er* m *skrevet adskilt fra Ordet, så der snarest læses* in.

uictus duob*us* legitimis testib*us* qui presentes fuerunt. q*uo*d factum fuerat diffiteri. *sed* cogat*ur* pocius adimpl*ere*. Ex adu*er*so aliis asserentib*us* q*uo*d hab*er*e locum semp*er* possit negatio uenditoris. donec exceptione p*re*scr*i*ptionis legitime repelli ualeat ab emptore. e*st* co*m*muni consensu pluriu*m* quoda*m*m*odo* mediam [a] uiam eligentium app*ro*batum. ut munitus duobus testib*us* qui scotationis solle*m*pnitatib*us* affuerunt p*ro*pt*er* breuem quantu*m*libet possessionem iustam tamen pacifica*m* et quietam se tueri possit emptor contra p*ro*prium uenditorem. licet prefinito p*re*scr*i*ptionis (13. Blad) temp*ore*. semp*er* indigeat co*ntra* q*ue*muis [b] extraneum petitorem. nam an*te* p*re*scr*i*ptum p*re*scr*i*ptionis t*er*minum. nulla facultas emptori p*er*mittit*ur* se tuendi. s*ed* incumbit ut eam defendat necc*ess*itas uenditori. Alioquin si res euicta fu*er*it. refundet precium uel t*er*ram restituet. si co*m*mutatio celebrata fuerit. satisfactio*n*e trium marcar*um* insup*er* adiu*n*genda. Completa u*ero* p*re*scr*i*ptione legitima n*on* habet emptor necesse. ad auctoris [c] sui pat*ro*cinium conuolare. ne si p*er* malam uoluntatem uenditoris defensio denegetur. emptor re sibi uendita defraudet*ur* s*ed* adhibitis sibi duobus scotationis testib*us* duodeno bondonum doceat iuram*en*to. q*uod* a iusto d*omi*no co*mpa*rau*er*it t*er*ram illam. et q*uo*d eam temp*ore* legitimo ad prescr*i*bendum posse*d*erit. et idcirco eam solus ip*s*e et n*on* alius teneat*ur* iusto d*omi*n*io* [d] retinere. Si t*amen* de sua causa diffidat petat auxilium uenditoris ut ad ip*su*m regressum hab*er*e ualeat. si forte cecid*er*it a defensione ab eo cum em*en*datione trium

---

a) medium *er oprindelig skrevet.*
b) *Skulde mulig efter Forkortelsestegnet snarest opløses* quamuis.
c) actoris *læses her ellers.*
d) *Efter Forkortelsestegnene skulde mulig snarest læses* domino.

marcarum uel p*re*cium si confessus fu*er*it. *v*el bo*n*denum [a] iuram*en*tum si neg*a*u*er*it uendicionem recepturus q*uando* u*ero* cadit a defensione qui possidet petitori ad uendica*n*-dum sibi duodenum bondonum sufficiat iuram*en*tum.

(38; IV, XIII.)

Quid sit scotatio.

I*n* uenditione terrarum ad t*ra*nslationem d*omin*ii [b] est necesse. ut int*er*ueniat quedam sollempnitas in qua terre modicum [c] emptoris pallio extento. manib*us* assistentium qui si factum reuocet*ur* in dubiu*m*. p*er*hib*er*e possint testimoniu*m* u*er*itati. apponit uenditor q*ui* designatam t*er*ram quam dist*ra*hit in emptorem ip*si*u*s* se t*ra*nsf*er*re d*omi*nium p*ro*fitet*ur* hæc [d] aute*m* sollempnitas ex uulgari n*ost*ro p*ro*-ducto uocabulo competenter satis potest scotatio nominari.

(39; IV, XIV; Sk. L. 4, 14. 18.)

Quid iuris sit siquis p*ro*missionem sup*er* uen-ditione t*er*re nolu*er*it adimpl*er*e. *uel* siquis uolu*er*it a uenditio*n*e resilire.

Qui p*ro*missionem sup*er* uenditione alicui*us* t*er*re noluerit adimpl*er*e duas horas s*ecundum* quosdam si nudam et simplicem p*ro*missionem fecerit et .vi. horas co*m*muni iudicio. si contactu manuum roborata fu*er*it. Aut tres marcas si scotationis int*er*uenie*n*te [e] sollempnitate aliena t*er*ra uendita. q*uod* p*ro*misit effectui ma*n*cipare n*on* potuerit. em*en*dabit. Sin autem p*ropri*a terra uendita q*ua*m prestare

---

a) duodenum, *som ellers her forekommer, har vel egentlig været påtænkt her.*
b) *Også her måtte Forkortelsen snarest opløses til* domini.
c) *Der er rettet ved dette Ord i Hdskr., for at det kunde blive* modicum.
d) *Hdskr. har* hoc.
e) *Der er rettet i Hdskr. ved det oprindelig skrevne, for at få det til at blive dette Ord, — og mulig ligeledes nedenfor i* uoluerit *og* uolens.

poterit. resilire uoluerit. nullatenus audiendus est. uolens factum proprium irritare et propriam inconstantiam allegare. licet trium marcarum offerat satisfactionem.

(40; IV, XV; Sk. L. 4, 19.)

Quid iuris sit. si duorum uterque eandem terram ab eodem domino comparauerit.

Si duorum uterque ab eodem se contendant idem predium comparasse. ille debet omni modo[a] obtinere. cui coram rege. uel antistite. vel in iure irreuocabilis suffragatur confessio uenditoris. Verum in alio quouis loco. licet in conuentu incolarum. vel parrochianorum facta professio non preiudicat. quin possit denuo si uelit uenditor uenditionem factam. alii protestari priorem confessionem. duodeno negaturus si super ea conuentus[b] fuerit sacramento.

(41; IV, XVI; Sk. L. 4, 20.)

Qualiter (14. Blad) quis possit vel debeat terram suam possessam[c] ab alio reuocare.

Qui supra possessione terre impetitur aliene si nolit adquiescere petitori. uocetur in ius. et ibi dies prefigatur in quo vel suo nomine rem defendat. uel auctori[d] deferat ius defensionis. Quociens autem citatus uenire contempserit in duabus horis aduersario[e] regi tandem in tribus marcis in citatione tercia condempnetur. deinde diem iuridici prefigant auctori in quo cum duodecim terram suo nomine possidentibus. ad terram de qua agitur accedens una cum eis duodeno declaret sacramento. et mutuis intricatarum contactibus manuum sibi dominium attinere. Deinde

---

a) *Her er i Hdskr. vilkårlig slettet ud i dette Ords Slutning.*
b) c) *Her er i Hdskr. rettet til* conuentus *og ligeledes til* possessam.
d) *Her læses ellers stedse* actori *og på samme Måde lige nedenfor.*
e) o *er vistnok senere tilsat i Hdskr.*

quarta uice hoc fecisse se testet*ur* in iure. et tunc illius terre defensor legitimus iudicetur. Vbi si adhuc reus co*m*paruerit. et duob*us* testibus et duodeno docuerit iuram*en*to. s'c minime u*e*l minus legitime citatum fuisse. p*ro*pt*er* iustam absentiam p*er*egrinationis. u*e*l inuestigationis suor*um* animalium amissor*um*. v*e*l egritudinis inpedim*en*tu*m*. a cunctis in eum prius latis sentenciis absoluat*ur*. et sic de nouo. u*e*l t*er*ram defendat. ut dictum est. u*e*l defend*er*e p*er*mittat actorem [a].

(42; IV, XVII; Sk. L. 4, 21.)

Quod illi potius sit defensio deferenda qui scotationem dicit iure p*er*petuo factam [b] q*ua*m ei qui ypotece [c] no*min*e factam asserit [d] temporalem.

Qui scotacionis sollempnia confitet*ur*. non auditur si se tantum ypotece [e] no*min*e scotasse asserat donec debitum solueretur. si possessor legitimis [f] duob*us* testib*us*. et duodeno bondonum docuerit iuram*en*to. scotationis alienationem. iure p*er*petuo celebratam fuisse. [g]

---

a) *Det er kun ved en Rettelse, mulig oprindelig, at her læses således i Hdskr.*

b) *Her fremkommet ved at det oprindelige er blevet overskrevet, formodentlig har det første været ej ganske rigtigt.*

c) e) *På begge disse Steder er der rettet ved dette Ord.*

d) *Hdskr. har* asseris.

f) *Oprindelig er her i Hdskr. vistnok skrevet* legitimitt, *men det er fra først af rettet, i det det sidste* i *er udslettet og* t *er forlænget. Her står således egentlig* legitimif, *hvorved vel* legitimis *er ment, skjønt der kunde mulig også være tænkt på* legitimus, *som ellers stedse her forefindes.*

g) *Hvitf. Udg. tilföjer her følgende (der også ellers forefindes på samme Måde) „Si vero impetitor nec perpetuam nec temporalem fateatur scotationem: semper possidenti, vt supra, cum duobus testibus, et duodecim bondonum iuramento, est defensio facienda.“*

(43; V, 1.)

De homicidio et homicidii emendatione et em*en*dationis diuisione. co*m*positione. distributione. et temporib*us* facie*n*de satisfactionis.

Instigante [a] humani generis inimico. q*uia* proni se*m*p*er* fuerunt homines. i*n* n*ost*ris partib*us* ad homicidium p*er*petrandum. pacem ang*e*lic*am* deserentes. et seditionem diabolicam amplexantes. diu*er*sis temp*or*ib*us*. diu*er*sa su*n*t iura p*ro*dita sup*er* tanti reat*us* p*er* multam pecuniariam castigationem quatinus et tantus excessus aliquatin*us* refrenari. et ammissionis dampnum quoq*uo* [b] (modo) posset satisfactionis pecuniarie tristi solatio compensari. H*ec* a*ut*em multa non excedit summa*m* q*ui*ndecim marcarum [c] argenti. S*ed* occurru*n*t multa consideranda sup*er* ipsi*us* pecunie. diuisione. co*m*positio*n*e distributione. in quib*us* te*m*p*or*ib*us* et a quo. cui debeat assignari.

(44; V, II.)

De diuisioNE.[d]

Satis liquet om*n*ib*us* diuisione*m* in tres partes equales. uidelic*et* in tres tercias faciendam. q*ua*r*um* quelibet ob frequentem usum speciali nomine in uulgari n*ost*ro. sal [e] meruit appellari.

---

a) *I Hdskr. er her oprindelig skrevet et Par Bogstaver efter* N, *som ere ud slettede.*

b) *Da der må opløses til* quoquo, *må* modo, *som også her ellers forefindes, eller et andet sådant Ord tilföjes.*

c) *Hdskr. har* marcam.

d) *De to sidste Bogstaver ere skrevne på en egen Måde til et Slags Prydelse som udstrakte Unsialer, hvilket her er antydet ved at gjengive dem med* NE.

e) *Det er at lægge Mærke til med Hensyn til Kilden for Hvitf. Udg., at dette danske Ord der skrives* Saall, *altså i en forholdsvis meget ny Form.*

(45; V, III; Sk. L. 5, 1. 9.)

De compositioNE.[a]

Ante tempus nouissime constitutionis occisori u*e*l eius *her*edi semp*er* incubuit. p*ri*mam *tantu*m de p*ro*priis bonis compon*ere* portionem. dein*de* licuit ei s*ecun*dam exigere ab agnatis. et tande*m* terciam partem et ultima*m* a cognatis. Verum q*uia* pler*umque* (15. Blad) a pleris*que* agnatis. v*e*l cognatis. plus debito petebatur et ab inuitis p*er* uiolentiam diripiebat*ur* ne maleficium[b] e*ss*et cuiq*ua*m questus occasio congregandi. et hominem que*m*quam ad malefaciendum ulteri*us*. lucrandi cupiditas p*ro*uocaret. sapienter occurrit tante malicie felicis memorie rex kanutus instituens[c]. quod p*ro* tali furto. v*e*l rapina tamq*ua*m uerus fur v*e*l[d] latro posset quispiam conueniri pariter et puniri. et in trib*us* marcis iuri[e] regio condempnari. Obligatum aut*em* coniunctione sanguinis et satisfacere renuente*m* ad satisfaciendum. ab agnatis et cognatis p*er* exauctorem[f]. u*e*l ius regium i*n*duci debere occisori. collecta pecunia non tradenda[g] ante diem u*e*l horam in qua cora*m* agnatis u*e*l cognatis eam emendationis causa p*er*solu*er*e ten*er*et*ur*. He*c* autem institutione regia comp*re*hensa. licet aliq*uan*tulum fraudib*us* malignantium obuiarent. Ad extirpa*n*dam tam*en* omne*m* fraudem et p*ro*nitatem occidendi. minuendam presertim cum exigua portio tocius uidelicet eme*n*dationis. tercia t*antu*m incumb*er*et occisori minus sufficientia sunt in-

a) *Jfr. S. 125, Anm.* d.
b) *Hdskr. har* maleficum.
c) *Herved paaberaabes* Kong Knud den 6. Forordning *udstædt i Lund V. Kal. Jan.* (28/12) *1200, der er optaget i Skaanske Lovs* 5, 1-6.
d) *Der er rettet ved dette Ord i Hdskr., men at det er* vel *er utvivlsomt.*
e) *Hdskr. har* iuris.
f) exactorem *findes her ellers altid.*
g) *Hdskr. har* trahenda.

uenta et idcirco actoritate[a] regis waldemari fRatris predicti regis kanuti. prudentiores scanie tali lege nouissime decreuerunt.[b] tantam maliciam reprimendam. ut solus homicida[c] de bonis propriis teneretur ad totam pecuniam pro reatu homicidii persoluendam nichil ab inuitis agnatis. exigens uel cognatis ne pro facto nocentis innocens grauaretur. et ut solus delinquens. penam suo delicto debitam sustineret. et solus auctor pro suis excessibus puniretur. Statuerunt preterea reum homicidii ad beneficium emendationis nullatenus admittendum. nisi prius tribus diebus continuis. post perpetratum homicidium quibus ad[d] audiendas querimonias in generali iure per totam diocesim homines congregantur. instanter offerret pro excessu suo per se uel per alium si uenire non possit in persona propria ad[e] satisfactionem. Hoc autem si facere recusaret. sic indignus pace. et patria. et conuersatione hominum censetur[f]. ut quicumque (ei)[g] contra iusticiam communicare presumpserit regi trium marcarum debitor rederetur. et haberet quilibet infligendi sibi necem absque metu emendationis cuiuspiam potestatem. non patente sibi euadendi tantarum calamitatum pericula facultate nisi se prius a notis. et patria per exilium elongaret. numquam de cetero redditurum[h]. nisi a consanguineis interfecti. et rege pariter

---

a) *Således har Håndskriftet.*

b) *Herved sigtes til en* Forordning af Kong Valdemar den 2. *(af uvist År, som ej findes optaget i Loven.) Jfr. i Anchers Lovkist., 1, 610-11, og her S. 74.*

c) *Hdskr. har* homicidia.

d) *Hdskr. har* ab.

e) ad *må vel helst udelades, hvilket her også ellers er Tilfælde.*

f) censeretur *findes her ellers stedse;* censentur *har Hdskr., ligesom nedenfor* presumpserint.

g) ei, *eller et sådant Ord, som ellers her stedse forefindes, kan ej undværes.*

h) *Ellers forekommer her stedse* rediturum; *mulig er også her dette ment, (ovenfor i* reddéretur *var kun et* d *skrevet.)*

promereri posset licentiam redeundi. Quicumque principali[a] reo iusticiam offerente uel contra iusticiam infra diocesim remanente. de quouis consanguineorum ipsius sumeret ultionem pene consimili subiaceret ipso autem in exilium migrante propter ipsius absentiam una satisfactionis tercia deperibit duabus residuis portionibus tunc primo incumbentibus agnatis et cognatis. Hoc ordine ad soluendum. (16. Blad) ut effugere possint periculum ultionis post recessum occisoris primis tribus diebus continuis. ut ante diximus. ad audiendas querimonias deputatis ipsius proximus de agnatis et cognatis vel eorum curatores. vel procuratores si fuerint inpuberes. uel minores tanti negocii non capaces. offerunt emendationis singuli portionem. lege diffinito tempore persoluendam. quo facto quicumque de ipsis uindictam sumpserit penam senciet supradictam. Sin autem hoc exequi supersederint. et de ipsis fuerit uindicatum de sua negligentia conquerantur quia sic iudicantes admittuntur ad commodum emendationis harum duarum hoc modo fieri debet compositio portionum. tam agnati quam cognati suis gradibus computatis talis estimationis moderamine inponent semper duplo maiorem partem priori gradui quam posteriori. ut utraque tercia per suos gradus ualeat consumari. Cum autem ad decem denariorum summam perueniunt. ultra ipsa computatio non descendat. frater autem occisoris ex utroque parente coniunctus tam cum agnatis quam cum cognatis. ad istam uocabitur rationem. tantum autem ex altero parente coniunctus sue partis honera subleuabit eodem iudicio[b] in gradibus ulterioribus obseruato. Interdum etiam occisori coniunctus isti (non)[c]

---

a) principari *har Hdskr.*
b) *Hdskr. har* indicio.
c) non *kan her ikke være borte. Der er på dette Sted i Hdskr. rettet oprindelig.*

subiacet emendationi puta. *Quando* coniunct*ior*[a] est occiso. Verum equalit*er* ut*rum*q*ue* consanguinitatis linea contingentes. nullatenus excusant*ur*. n*isi* forte sec*un*d*um* antiq*ua*s leges dandi recipiendiq*ue* m*en*sura eadem in eisdem locum habere p*er*suadeat compensationem. Post homicidium p*er*petratum. quicumq*ue* natus fu*er*it. inuitus minime satisfactionis grauamini subiacebit.

(46; V, IV; Sk. L. 5, 1. 29.)

De sacram*en*to iuratorie cautionis et iuram*en*to equalitatis.[b]

Statim post exhibitam emendationis t*er*ciam. exhiberi debet pariter et t*er*cia iuratorie cautionis quam lingua patria thrugd[c] appellat. in qua t*antum* quatuor no*min*ati de consanguineis int*er*fecti iurant de hiis qui satisfecerunt uindictam de cet*er*o cessat*ur*am. nam plenam et integram cautionem. xii. constituunt no*min*ati. habituram tunc demum locum cum postremam em*en*dationis terciam reus exhibuerit p*rin*cipalis q*ua*m cautionem semp*er* debet preced*er*e sacram*en*tum[d] iafnæth eth[e] *in* lingua patria nominat*ur*. uirorum duodecim no*min*atorum de consanguineis occisoris qui non sacris reliquiis. *sed* sacro coram posito tacto libro iurant i*n* suas animas. et sic sibi d*eu*m futurum p*ro*picium deprecant*ur*. quod consimili delicto. *con*similem[f] ad int*er*uentum consanguineorum et amicorum ab adu*er*sariis suis sum*m*erent satisfactionem. q*uando* u*ero* t*antu*m. iiii[or]. ad-

---

a) *Når det var muligt, skulde her efter Forkortelsestegnet snarest opløses til* coniuncterior.

b) *Med s i Slutningen er det her som S. 125, Anm.* d.

c) *Hvitf. Udg. har* Trygeed, *jfr. S. 125, Anm.* e.

d) quod, *som ellers her findes, kan vel ikke godt være borte.*

e) *Hvitf. Udg. har* Jeffnit eedt, *jfr. ligeledes S. 125, Anm.* e.

f) consimile *har Hdskr.*

mittuntur ad iuratoriam [a] cautionem. ad equalitatis quoque iuramentum. tantum sunt. iiii^or^. admittendi. Equalitatis [b] autem tanto diligentius semper (17. Blad) exigitur iuramentum. quod per ipsum lesis ledentibus adequatis auferri uideatur contemptus. qui perpessis iniuriam ex [c] oppressione solet inferentium suscitari. pluris enim semper prudentes faciunt integritatem fame. et honoris debiti restitutionem. quam pecuniariam satisfactionem.

(47; V, v; Sk. L. 5, 5.)

De distRibutioNE. [d]

Secundum antiqua iura sic est persolute pecunie distribucio facienda. ut una quaque tercia principali. in tres tercias particiales [e] diuisa per uices singulas. una semper parcialium cedat in comodum heredis occisi. et agnatis secunda. cognatisque tercia debeatur. sic [f] per agnatos omnes. et cognatos distributione pecunie facienda. ut semper prior gradus duplo maiorem partem quam posterior consequatur. Si tota cederet heredis dominio. satisfactionis pars tercia principalis. heres ipse minus intenderet duabus aliis adquirendis. et sic contingeret agnatos et cognatos sibi debitis portionibus defraudari. frequenter enim negligentius aliena negotia quam propria procurantur. nec libenter ibi quispiam fatigatur. ubi uel modicum uel nullum commodum expectatur.

---

a) *Her er i Hdskr. blevet skrevet uden Stavelsen* ra.
b) Equalitas *har Hdskr.*
c) et *har Hdskr.*
d) *Jfr. S. 125 Anm.* d.
e) *Her læses ellers enten* principales, *som Hvitf. Udg. har, eller* parciales *eller* partiales, — particiales *er vistnok det rette.*
f) si *har Hdskr.*

(48; V, vi; Sk. L. 5, 15. 26. 37. 27.)

De temporib*us* faciende[a] satisfactionis.

Nunc uidendum quib*us* temporib*us* sit emendatio facienda. Igit*ur* ab illo *tempore* quo successor occisi ad consentiendum oblate inducitur satisfactioni. debet an*n*us in equales tres diuidi portiones. ut in trium partium anni t*er*minis tribus satisfactionis tocius partib*us* p*er*solutis. simul totus annus et tota satisfactio consum*mentur*. Nec pret*er*eundum quod adhibiti consensus tempore teneat*ur* occisor sum*m*op*er*e precau*er*e. ne se suorum sic ingerat adu*er*sarior*um* conspectui. ut p*ropter* sua*m* presentiam offendantur. s*ed* a domo et eccl*es*ia. et a uia in quib*us* adu*er*sarios suos esse dep*re*hend*er*it n*on* sup*er*sedeat. cu*m* suis p*ro*ximis declinare. donec tota fuerit satisfactio cum sollempnitatib*us* adimpleta. est enim consentaneu*m* rationi. ut curatis p*er* cont*ra*ria contrariis p*er* humilitate*m* quisq*ue* studeat emendare. q*uo*d presumpsit (per)[b] sup*er*biam irrogare. Postremo sciendum q*uo*d occisor ip*s*e cu*m* suis *con*sanguineis. v*e*l si defunctus[c] fuerit. heres ip*sius* p*ro*xim*us* u*e*l tutor aut curator eius. si fuerit inpubes aut minor expetita prius licentia p*er* consa*n*guineos. et amicos. u*e*l uie socios. ut se possit in iure hominum quorum uniu*er*sitatem i*n* subtractione partis offendit conspectui p*re*sentare et satisfactionem teneat*ur* offerre. et suis temporib*us* ut diximus exhib*ere*. ipsius occisi p*ro*ximo successori. consanguineor*um* suor*um* consortio co*m*munito ne fraux int*er*ueniat in pannor*um* et animalium estimatione frequent*er* in partib*us* no*st*ris supplentium argenti defectum et ut plures sint hinc inde testes ad p*er*hibendum testimonium ueritatis. Si forte

---

a) *Hdskr. har* faciendi.

b) per, *som her ikke findes i Hdskr., kan ej undværes.*

c) defunctis *har Hdskr.*

fuerit factum in dubium reuocatum. et ne illi quos tangit negocium. si exclusi [a] fuerint indignentur. et sopitum malum. nec ad (18. Blad) plenum extinctum. suscitare per conceptam in corde suo maliciam moliantur efficatiores multociens ad nocendum homines quam iuuandum presertim in malo iam accenso. quod ex leui flatu edacis inuidie magnum frequenter suscipit incrementum. heres occisi quando ad consentiendum oblationi prestande satisfactionis inducitur vel ad diem prefigendum in quo iuxta [b] consilium consanguineorum suorum super hoc debeat respondere. debet aduersariis suis interim pacem promittere. et eandem in signum indissolubilis firmitatis contingendo. manu sua manum alterius alicuius roborare. et (hoc) [c] facto ad maiorem securitatem. aliquis de prudentioribus debet pacis illius deum custodem et factorem cum sanctis omnibus. cum apostolico cum rege. cum pontifice cum iustis [d] omnibus inuocare. execrari uero quemlibet. et anathematizare. qui promisse paci presumpserit obuiare. Non est eciam transeundum quod quotcumque uulnera inflixerit. aut quotcumque fustium ictus intulerit qui occisus fuerat. occisori tantum unam marcam argenti. tantum unius uulneris ratione. fide prius facta duodeno iuramento. quod inflictum fuerit ei uulnus ab occiso. vel tantum duas marcas argenti. propter unum ictum fustium. inde fide prius facta per xx^ti. iiii. hominum iuramenta in exhibitione tandem partis ultime satisfactionis occisor sibi poterit retinere. hec autem locum habent de uno uulnere. uel uno ictu illato tempore interfec-

---

a) *I Hdskr. står her* ille *og* exculsi.
b) *Her står i Hdskr.* iusta.
c) hoc, *som ej findes her i Hdskr., kan vel ej godt være borte.*
d) *I Hdskr. står her* iusticis.

tionis. Si[a] super uulnere uel ictu alio illato tempore uel super pluribus uulneribus. Aut uulnerum. aut uerberum deformitatibus accusare uoluerit interfectum. heres[b] si noluerit ut satisfaciat confiteatur[c] secundum impositi sibi mensuram criminis cum iuramentalibus se defendet. vel ante postreme tercie solutionem ut inter eos omnes simul querimonie sopiantur. vel post omnem prestitam satisfactionem. Heres quoque occisi. si de satisfactione conqueratur aliquid remanere. occisor se totum asserens exsoluisse semper quamlibet trium marcarum peticionem duodeno elidet uirorum negantium iuramento. donec duodenarius iuramentorum fuerit triplicatus. deinde non augebitur iuramentorum numerus. quantumcumque super excreuerit nouem marcarum peticio deditarum[d]. quidam tamen uolunt in odium homicide. ut de cuiuslibet tercie totalis satisfactionis solutione. cum duobus testibus et iuramentorum duodeno triplicato. fidem facere teneatur. ut si heres occisi conqueratur de satisfactione nichil penitus exsolutum. et occisor econtra se totum asserat exsoluisse. occisor ad faciendam fidem assercioni sue. primo die ad hoc a iuridicis constituto. producat duos testes. et iuramentum duodenarium triplicatum pro prime tercie solutione.[e] et tam secundo quam tercio die tam testes totidem quam iuramentales. tam pro secunde. quam tercie partis solutione producere non omittat. vt uno autem et eodem die. sex testes producat. et nouies duodenum exhibeat iuramentum. (19. Blad) lex non precipit. ne pocius propter inpossibile. uel nimis difficile legis preceptum.

---

a) *I Hdskr. læses* s *med Forkortelsestegn til* sed; si *forefindes ellers og er mulig også her ment.*

b) *Hdskr. har her ved en Fejl* hereses.

c) confiteri *læses her ellers stedse.*

d) *I Hvitf. Udg. læses her* debitarum *som en Rettelse.*

e) *Hdskr. har* solutionem.

quam propter iniustam causam succumbere compellatur. At in aliis casibus sufficit duodenarius triplicatus. licet summa. c. marcarum uel plurium requiratur. Propter solum homicidium pro facto nocentis. innocentes consanguinei satisfacere compelluntur. Si corpus occisi uestimentis suis uel armis quod crimen walruf in lingua patria nominatur. accusetur aliquis spoliasse si diffiteatur factum accusatus. confirmet negationem suam manus duodecime iuramento. Si uero fateatur res ablatas restituat et tres marcas insuper emendet heredi.

(49; V, vii; Sk. L. 5, 35-36.)

De homicida qui certam non habet mansionem.

Homicida certam non habens mansionem aliquam. et presertim incognitus. sic dabit operam emendationi. ut et amicorum optineat intuitum [a]. ad offerendum satisfactionem [b] licentiam apparendi (et) [c] eorumdem fidei iussione: de satisfactionis exhibitione mereatur ut sua peticio sortiatur effectum. Vno uero confesso legitime et in iure super homicidii perpetrationem. non debet alius super eodem homicidio conueniri. Accusatus super homicidio siquod imponitur sibi. confiteatur suum mancipium perpetrasse. tribus iuramentalium duodenis post se studeat excusare. deinde pro delicto serui condignam exhibeat satisfactionem. Si tamen in presentia [d] patrisfamilias. uel filii familias ad hoc cooperantis. vel facto uel precepto. seruus homicidium perpetrauerit. et hoc consentierit. [e] per ipsius patrisfamilias con-

a) *Ellers læses her også* interuentum.
b) *Hdskr. har* satisfactionis, *som dog også ellers her findes.*
c) et *har Hdskr. ikke, men det læses ellers her stedse.*
d) *Hdskr. har kun* presenti *her, ligesom ovenfor blot* homidio.
e) constiterit *forefindes ellers her stedse.*

fessionem. uel alio modo legitimo ipse paterfamilias non pro seruo sed pro suo. uel pro filii nomine ad plenam homicidii tenebitur emendationem. ipse quidem qui cooperatur seruo. et auctoritatem ad hoc prestat. ut plenarie pro se satisfaciat sibi fecisse uidetur.

(50; V, viii; Sk. L. 6, 3. 4.)

De homicidio quod facit servvs.

Pro serui homicidio semper cum sex marcis nummorum. ad arbitrium. et electionem domini. uel noxe [a] dandus est seruus ipse. uel tribus marcis nummorum noxe dedicio redimenda. Secundum quorumdam sententiam ubicumque liber homo ex facto proprio. ad XL. marcarum constringitur emendationem. ibi ad satisfactionem nouem marcarum uel sex marcarum cum noxe deditione serui. ex facto serui dominus obligatur. Sed rex waldemarus noluit consentire ut ultra trium marcarum satisfactionem. nisi quando perimitur liber homo. pro serui facto in liberum suus dominus obligetur.

(51; V, ix; Sk. L. 6, 1 og 5, 31.)

De satisfactione pro mancipio interfecto suscipienda.

Tribus marcis nummorum pro mancipio interfecto. secundum antiqua iura domino persoluendis. secundum noua iura [b] tantum debet occisor apponere ut secure duodeno possit astruere iuramento. interfectum mancipium nichil ultra satisfactionis precium ualuisse. post exhibitam tamen

---

a) *Hdskr. har* noxii, *Hritf. Udg. har* noxæ, *hvilket Ord også ellers her forefindes.*

b) *Hdskr. har* nouara, *med Størelsen* iu *udeglemt, - og* duodene.

huiusmodi satisfactionem. nullum cautionis. uel equitatis [a] requiritur iuramentum.

(52; V, x; Sk. L. 6, 5-6.)

Quod duplo minor satisfactio prestatur pro libero quam pro ingenuo.

Duplo minor pro homicidio liberti. ab eo uel (in) [b] eo commisso (20. Blad) prestatur satisfactio. quam (pro) [c] homicidio ingenui [d] ex uentræ libero procreati ab eo recipienda uel prestanda. qui eum [e] cum in iure libertate donaretur suo genere sociauit. et se pro factis ipsius annuit responsurum satisfactionis tamen illius tantum tercia vel bonis ipsius adicienda. uel de bonis prestanda ipsi liberto reliquis duabus terciis. uel ad retinendum attinentibus uel prestandum. a quo si non potest alias satisfacere tribus annis continuis uniuersa que possidet usque ad cingulum auferuntur. Aut si talem tollerare recusauerit satisfactionem uite sue consulere. per fuge presidium non omittat. et hec emendatio in uulgari nostro lindabot appellatur. Ad [f] idem quoque tenebitur sibi soli toto satisfactionis onere incumbente puta (cum) [g] nec liberum quemquam habet consanguineum nec ab aliquo sicut ante diximus in consanguineum est susceptus. Ubi uero quisquam super hoc conuentus fuerit. quod libertum in cognatum susceperit negationi sue duodeno fidem faciat iuramento. At ubi aliis inficiantibus. hoc de se quispiam confessus fuerit aut quod sibi attineat ex con-

---

a) equalitatis *læses ellers her. — Nedenfor i* liberti *er* t *mulig senere tilsat.*
b) c) in *og* pro, *som her savnes i Hdskr., kunne ikke undværes.*
d) *Hdskr. har* ingenij, *hvis ikke* u *og* j *ere sammenskrevne. —* uentræ *er i Hdskr. utydeligt.*
e) *Hdskr. har* enim, eum *forefindes her ellers stedse.*
f) at *har Hdskr. her i Betydning af* ad.
g) cum, *som Hvitf. Udg. her har, eller et andet sådant Ord, kan vel ej undværes.*

iunctione sanguinis satisfactio. pro liberto assertioni sue debet duobus testibus et duodeno fidem facere iuramento.

(53; V, xi; Sk. L. 5, 17.)

Si arbor succisa quempiam occiderit.

ARbor cesa si quempiam ad mortem oppresserit. incisores heredi proximo tribus marcis nummorum. huiusmodi euentus infortunium emendabunt.[a] At si casu[b] fortuitu lignum lapsum de manu cuiuspiam quemquam ad mortem percusserit. qui tenebat ad integram homicidii tenebitur satisfactionem.

(54; V, xii; Sk. L. 5, 17.)

Quid iuris sit. siquis in puteum specialem[c] alicuius. uel in communem omnibus lapsus fuerit.

Siquis in puteum lapsus uitam finierit trium marcarum solutio ad dominum ipsius putei pertinebit. Si uero puteus uniuersorum ciuium communis fuerit. nichil erit hoc nomine persoluendum.

(55; V, xiii; Sk. L. 5, 19-21.)

Que sit iuris distantia[d] utrum ferocis[e] an mitis nature[f] animalia agrestia tamen sed domita alicui uulnus siue (mortem)[g] intulerint.

PRo illata[h] morte ab animalibus quadrupedibus. uel uolatilibus que cum essent indomita et naturaliter uitarent hominum conuersationem (aṣsumta sunt tamen ad doman-

---

a) b) *Hdskr. har* emendabit *og* casus.

c) *I Hdskr. står kun* speciam.

d) *Hdskr. har* distanti, distantia *forefindes ellers her stedse.*

e) f) *Der er rettet noget ved disse to Ord i Hdskr., så det oprindelige er ikke ganske tydeligt.*

g) mortem *findes ikke her i Hdskr., men hører efter det følgende hid.*

h) *Hdskr. har kun* illa.

dum. tantum)[a] assumens secundum antiquas leges tenetur persoluere quantum si facinus[b] in persona propria commisisset. pro morte autem cuiquam illorum illata si soluta incederent nichil esse penitus exsoluendum. At si huiusmodi animali detento in uinculis. mors a quolibet[c] inferretur animalis domino tantum ab occisore contemptus precium deberetur. Secundum nouam uero regis waldemari constitutionem[d]. pro illata morte ab illis animalibus que atrocis sunt nature. ut ursus. lupus. aper. et aquila. et huiusmodi. tantum nouem marce nummorum. ab eorum domino sunt prestande. et tres marce pro uulnere. si ab eorum aliquo illud constiterit inflictum fuisse. ceterum pro morte illata. uel inflicto uulnere ab illis que mitiorem habent naturam. ut ceruus. et accipiter. tantum tres marcas dominus eorum persoluet.

(56; V, xiv; Sk. L. 5, 21. 18.)

Si bos vel equus. uel canis. hominem occiderit.

(21. Blad.) Pro morte cuiquam illata. vel a boue. vel equo. uel cane. uel couis[e] alio quod mansuetam naturam. et cum hominibus conuersationem habeat animali[f] tres tantum marce denariorum (a)[g] domino prestabuntur. Quicumque uero tale aliquod factum negare uoluerit negationem suam probet manus duodecime iuramento. confessus uero eo nomine. regi. uel antistiti nil persoluat.

---

a) *Disse 6 her udeglemte Ord findes ellers stedse.*
b) *Hdskr. har* facimus.
c) *Hdskr. har* qualibet.
d) *Jfr. Sk. L. 5, 19-21, hvor det gamle og ny står jævnsides.*
e) *Således har Hdskr.*
f) *I Hdskr. står* animalis.
g) a, *som ikke her forefindes, synes ikke dog at kunne undværes.*

(57; V, xv; Sk. L. 5, 38.)

De occ*u*lto homicidio.[a]

Nullo uolente reatum homicidii confit*er*i occisi p*ro*ximus trib*us* dieb*us* iuridicis in com*m*uni audientia coram om*n*ib*us* i*n* iure de c*ri*minis inquirat auctore et eum *sibi* deposcat instancius indicari. qui si non fuerit indicatus. excom*m*unicationis gladio p*er*cellatur. hiis peractis duob*us* diebus. Iterum in iure coram om*n*ib*us* illum q*ue*m suspectum habuerit reum deferat homicidii p*er*pet*ra*ti. deinde in ius faciat eundem citari. Sibi tercio die iuridico sup*er* homicidio responsuru*m*. ibiq*ue* ad minus sex testibus fulciat*ur*. duob*us* qui sup*er* legitime facta citatione possint testimonium p*er*hibere. duob*us* qui testificentur die*m* illum esse t*er*cium illorum q*ui*b*us* in iure fuerat accusatio celebrata. duob*us* qui suo affirment testimonio accusatu*m*. uere *sibi* c*ri*men impositum com*m*isisse. Ubi si reus factum inficiando comparuerit. negationem suam p*ro*bare t*ant*um ferri candentis iudicio permittat*ur*. q*uo*d in lingua patria scuzs iarn inde meruit appellari. q*uo*d ip*su*m postquam uestigiis[b] nouem p*ro*cesserit iactare portitor teneatur. Si u*ero* citatus noluerit co*m*parere accusator optineat ut pacis com*odo*[c] suus adu*er*sarius com*m*uni iudicio denudetur nec ut iudicium istud ferri subeat accusatus. Accusatoris oportet p*re*ced*er*e iuram*en*tu*m*. sup*er* impositi homicidii ueritate quod asswæru eth in lingua patria nominatur. Post h*ec* si p*re*sentiam sua*m* adhuc. iiii^{to}. die iuris exhibeat accusatus. accusatore non habente testes ad p*ro*bandum celebrate in priorib*us* dieb*us* ordinem accusationis. duodeno fidem faciens iuram*en*to. se uenire nullaten*us* potuisse. u*el* minus

---

a) *Hdskr. har her* judicio.
b) gl *er i Hdskr. i dette Ord blevet udeglemt.*
c) *Hdskr. har* quom*odo*.

legitime citatum fuisse. pacem obtineat *qua*m amisit. Si u*ero* testes acusator (habeat)[a] amissam pacem restitui[b] *sibi* reus nullatenus sine predicti candentis ferri iudicio mereatur. et si p*er* ferrum candens pacem obtineat pro causa nichilominus principali subire. iterato ferri p*re*dicti iudicium compellatur. *qua*muis n*on* debeat accusatoris ut pred*ictum* e*st* preced*er*e iuram*en*tum. Sin aut*em* p*ri*oris ferri candentis iudicio conuincat*ur* exustus in p*ri*ncipali causa succubuisse pariter censeat*ur*. At si reus obtinuerit utrobiq*ue*. p*er*mittat*ur* heres adhuc octo uiros eodem ordi*ne*. singulos singulis uicibus accusare. postremo si nullus eo*rum* conuictus fuerit decimum eodem ordine accusatum.[c] h*oc* modo ad calcandum uomeres ardentes compellet ut iuret cum uiris. xii. quod nec lucri nec odii causa sibi homicidii reatum imponant. (sed)[d] quia u*er*e sciunt eum illud homicidium p*er*petrasse. illorum duodecim ad minus quilibet sex m*ar*cas (22. Blad) in suis facultatib*us* habere tenet*ur*. ut si calcatis uomeribus i*n*culpabilis et innocens apparuerit qui calcauit. ad soluendu*m* tres marcas illi. et tres marcas antistiti eorum quilibet compellat*ur*.

(58; V. xvi; Sk. L. 5, 2.)

Quod n*on* solum homicida. s*ed* etiam qui comites extiterint pecunia multentur.

Nec solum homicidii principales auctores. uerum *quoque* comites rex kanutus sua dignum duxit p*er*sequi constitu-

---

a) habeat, *som Hdskr. ikke her har, kan vel ikke godt være borte.*

b) *De tre foregående Ord ere i Hdskr. skrevne således, at* m *er skilt fra* pace *og ser ud som* in; pace *har igjen ført til, at der står* amissa *og i* restitui *er også noget oprindelig urigtigt.*

c) *Hdskr. har* accusatur

d) sed, *som Hdskr. ikke har, men ellers stedse forefindes, kan vel ej undværes.*

tione.*) sic animaduertens et[a] quemuis homicide comitem. ut pro comitatu solo in tribus marcis regi et in tribus marcis heredi occisi. comes quilibet quamuis consanguineus occisoris satisfacere tenęatur. quicumque uero deneget comitatum. negationem suam corroboret iuramento.[b] Siquis uero comitum accusetur quod uulnus inflixerit interfecto. si duos super hoc testes habeat accusator. accusatus tantum ferri candentis iudicio se defendat. si uero testes deficiant falsum esse quod inponitur sibi probet tribus iuramentalium duodenis. Si uero inflictionem[c] fateatur uulneris tantum tres marcas emendet regi. sed heredi pro uulnere nouem marcas.

(59; V, xvii; Sk. L. 5, 3.)

Siquis occiderit aliquem in domo propria vel in agro. vel in aliquo loco in campo. ubi sibi quietis hospicium elegerit.**)

Siquis agrediatur aliquem uiolenter et occidat eum. uel in eius domo. uel in agricultura. uel in campo ubi uel fixa lancea. uel cella[d] posita. uel erecto clippeo sibi hospicium helegerit quietis. preter iustam homicidii satisfactionem. quadraginta marcas regi. et XL. marcas de bonis propriis persoluet consanguineis interfecti. At quisque comitum tres marcas regi. et tres marcas consanguineis emendabit.

---

*) *Herred sigtes igjen til Forordn.* 28/12 *1200 (jfr. S. 126), fra hvilken de to følgende Kapitler i Hovedsagen også hidrøre.*
a) *Hvitf. Udg. har, formodentlig rettende,* in.
b) *Til* iuramento *föjes ellers her stedse* duodeno.
c) *Hdskr. har* inflictione.
**) *jfr. S. 126 Anm.* c.
d) *Hermed menes formodentlig* sella, *som ellers her forefindes.*

(60; V, xviii; Sk. L. 5, 4.)

Quid iuris sit siquis domum cuiuspiam uiolenter confregerit. *)

Siquis cum comitibus quinque. et, armis. v^que^. que folc wapn in lingua patria nominantur. alicuius domum uiolenter confringat et inde quamlibet rem asportet si super hoc cum testibus duobus fuerit accusatus tantum candentis ferri iudicio se defendet. Si uero testes defuerint. factum cum tribus iuramentorum inficiabitur duodenis. Si uero defensio iusta defecerit. uel reatum reus sponte confessus fuerit. tam regi quam aduersario in XL. marcis obligabitur persoluendis. [a]

(61; V, xix; Sk. L. 1, 5, 6-8.)

Qui sunt excessus quorum auctores perpetua pace priuantuR.

Quorumdam excessuum. magnitudo deposcit. ut eorum auctores pacis perpetuo quiete priuentur. puta. si post homicidium quis offerre rennuit satisfactionem. Si post pristinam [b] emendationem summatur uindicta. Si per homicidium cimiterium uioletur. **) Si turbata pace coram omnibus in iure mors cuiquam inferatur. Si sponsa [c] cuiquam per uiolentiam auferatur. Si coniunx cuiuspiam uel mater. uel soror uel filia ob stupri turpitudinem [d] rapiatur. Si hospes a domino. uel ab hospite in domo propria dominus domus occidatur. Siquis uoluntarie ignem inponat domo aliene. ut ad iniuriam et dampnum domini domus incendio

---

*) Jfr. ligeledes S. 126 Anm. c.

a) Hdskr. har persoluendus.

b) prestitam læses ellers her stedse.

**) Jfr. Botløst mal, ovenfor S. 73.

c) Hdskr. har sponta.

d) Hdskr. har turpitudine.

consumatur. (23. Blad) Si presente rege. et in diocesi *com*morante. quis presumat homicidium p*er*petrare s*ecun*d*u*m nouam a rege waldemaro editam constitutionem.*) Verum p*ro* uulne*re* tunc inflicto quadraginta marce regi. et XL. marce prestande sunt uulnerato.

(62; V, XX: Sk. L. 5, 6.)

Q*uo*d o*mn*ia mobilia delinq*ue*ntis p*ri*uati pace ad regem p*er*tineant u*e*l etia*m* i*n*mobilia si lese crimen inponituR maiestatis.

Vbicumq*ue* p*ro*pt*er* reatum suu*m* a iuridicis in iure pacis com*odo* [a] priuat*ur* delinquens. ad regem p*er*tinet quicquid de mobilib*us* delinquentem contingit. In quodam tame*n* casu **) eciam inmobilia bona cum mobilib*us* adiudicanda sunt regie maiestati. puta. q*uando* quis ad inpugnandum regem. regnum eius hostilit*er* intrare presumit.

(63; V, XXI; Sk. L. 5, 28.)

Que iniqua consilia. quib*us* modis emendari debeant.

IN tribus tantum casibus potest quis p*ro* iniquo consilio conueniri. puta. si reus deferat*ur*. ut ille de cui*us* morte agitur. ip*s*i*us* consilio fuerit int*er*fectus. aut q*uo*d funiculo ignominiose consilio ip*s*ius quis ligatus. aut quod ad inuadendum possessiones alicuius iniuste et diripiendum bona ipsius. diues et p*re*potens inductus fuerit. cui n*on* es*s*et [b] tutum resistere. aut p*ro*pt*er* generis claritatem. aut

---

*) *Om denne Forordning af Vald. 2. vides intet nærmere.*

a) *Hdskr. har* quomodo.

**) *Om at føre Våben imod Riget („avg skiold") findes dog intet i Skånske Lov, som vi have den, men kun i en anden af Provindslovene nemlig i Eriks sæll. Lov 2, 27 (og i den gamle slesvigske Stadsret, cap. 21.)*

b) *Hdskr. har* esse.

officii dignitatem. qualem hetwarthe man *in* lingua patria nominamus. In *primo* casu nouem marcis reatum consilii em*en*dabit aut acusationi tres iuram*en*torum[a] obiciet duodenas. In utroq*ue* post*er*iori casu. aut tres marcas p*er*soluet. aut duod*e*no se negabit dedisse consilium iuram*en*to.

(64; V, xxii.)

De u*er*b*er*atione et uulneratione. et iniuriis aliis molestiis q*ue* infligunt*ur* lib*er*o ho*mi*ni cum[b] seruo. v*e*l bruto alicui animali.

PRopt*er* (uarietatem)[c] uulnerantium et uarietate*m* uuln*er*ator*um*. et uarietate*m* uulnerum. et modos uarios infligendi. et uarietatem instrum*en*torum ledendi uariari necesse p*ro* uulnerum inflictione satisfactionem parit*er* et defensionem.

(65; V, xxiii; Sk. L. 5, - 5. 14. 32. 5. 34. 14. 10. 12. 33. 13. 11. 16.)

Quid iuris sit si liber homo ledat lib*er*u*m* hominem.[d] et aliq*ua*m *in*iuria*m* inf*er*at.

Igit*ur* liber homo. uuln*er*at liberum hominem. uuln*e*rat seruum. uuln*er*at et brutum a*ni*mal. Eodem m*odo* s*er*uus uuln*er*at lib*er*um homine*m*. uulnerat seruum. uuln*er*at et brutum a*ni*mal. Q*ua*ndo *ergo* homo liber uuln*er*at lib*er*u*m* homine*m* int*er*du*m* uulnus infligit*ur* sine menbri cuiuslibet[e] amputatione. Int*er*dum m*en*brum *etiam* amputat*ur* ubi uulnus infligit*ur* sine menbri det*ru*ncatione aut descendit *in* *con*cauu*m*. et ad int*er*iora penetrat. aut no*n*. Si n*on* descendat. q*uo*d uuln*us* *in* lingua patria wathwa sar ap-

a) *Hdskr. har* iuramentori.
b) *Her læses ellers enten* a *eller* vel.
c) uarietatem, *som Hdskr. på dette Sted ikke har, bekøres også her på Grund af det følgende.*
d) *Hdskr. har* homini.
e) *Hdskr. har* cuilibet.

pellatur. trium marcarum exigit satisfactionem. et si uulnus negetur confirmabitur per duodenum negatio iuramentum. Si uero descendat ad interiora. puta. in capite usque ad cerebrum. in pectore usque ad iecur. uel pulmonem. in uentre usque ad uiscera. quod uulnus **holsar** dicitur in uulgari. duplo maiorem. et satisfactionem exigit. et defensionem. Idem obseruandum est ubicumque telum ita pertransit partem aliquam. quod in carne duas faciat aperturas. (24. Blad) hoc autem locum habet [a] si [b] caret testibus accusator. At ubi duos testes habet inflicti uulneris. secundum nouam regis kanuti. felicis memorie. constitutionem. *) accusatus tantum ad candentis ferri iudicium admittitur. Sciendum preterea quod pro quolibet osse quod fuerit extractum de uulnere. donec. v.que ossa extracta fuerint [c]. preter uulneris emendationem sunt xxx.ta denarii emendandi. hoc quoque sciendum est. quod uulnerum huiusmodi accusatio solutis. v.que marcis argenti. vel xv.cim marcis nummorum. quotcumque fuerint inflicta uulnera finiatur [d]. Quia sepe moneta uariatur. et modo uilior. et modo carior reputatur [e] statutum est ut semper pro tribus marcis nummorum que nominantur in satisfactione sit una marca argenti. vel ipsius estimatio in solutione. In superiori uel inferiori [f] summa semper eadem proportione inter argentum et denarios obseruata. hoc autem ad episcopale ius. uel regium non procedit. ubi ad summam num-

---

a) *Hdskr. har* habent.

b) *I Hdskr. står* n *med Forkortelsestegn oven over til* nisi, *og en anden Læsemåde findes ellers ikke til dette Sted, men* si *behøves efter Meningen, og kunde ogsa let i Skrivningen blive ombyttet med det forkortede* nisi.

*) *Herved sigtes igjen til den oftere påberåbte Forordn. af* $^{28}/_{12}$ *1200.*

c) d) *Hdskr. har her* fuerit *og* finiantur.

e) reputatum *har Hdskr. her, i det mindste efter den sædvanlige Forkortelsesmåde.*

f) in *er gjentaget foran Ordet.*

morum debitam minuenda*m*. supplicationib*us* pocius quam allegationib*us* est utendum. In menbrorum abscitione refert. q*uo*d menbrum fu*er*it amputatum. quor*um* eciam amputatio maiorem gen*er*at defórmitatem. ampliorem req*ui*rit eciam em*en*dationem. *vnde* cum amputatio nasi pl*ur*imum hominem dedeceat. et deformet [a] statutum e*st* ut homicidio in emendatione debeat adequari. De lingue [b] quoq*ue* qua careRe. pl*ur*imum est da*m*pnosum. idem e*st* iudicium amputatione. Item eadem que pro homicidio. satisfactio *est* prestanda. si ambo oculi eruant*ur*. Si ambe manus abscindant*ur*. Si ambo pedes cuiquam amputent*ur*. `Si uirilia resecent*ur*' duplo autem minus. pro unius tantum qua*m* duor*um* pr*e*stabit*ur* amputatione. e*st* tam*en* unum *) de uirilib*us* cui*us* abscisio debet homicidio comp*ar*ari. Multi enim magis mortem elegerent qua*m* post ammissione*m* me*n*brorum. uitam ducerent ignominiosam. Vni*us* item manus abscisio [c] i*n* em*en*datio*n*e homicidii duplo minor e*st*. amputatione pollicis duplo maior (Item pollicis satisfactio duplo maior) [d] indicis satisfactione. Sed [e] ult*er*ius ista sub duplicio n*on* p*ro*cedit, ne pro uulnere minor q*ua*m trium marcar*um* num*m*orum satisfactio. u*e*l unius marce argenti debeat*ur*. Licet a*utem* uno ictu plures digiti. u*e*l plures partes corporis uulnerentur. uniuscuiusq*ue* tam*en* digiti uuln*us* q*ua*ntumcumq*ue* modicu*m* triu*m* marcar*um* exigit em*en*dationem. Ubicumq*ue* aute*m* ip*s*o uuln*er*e maior *secundum*

---

a) deformat *har Hdskr.*

b) *Hdskr. har* lingua.

*) *(Dette Udtryk svarer aldeles til det, som findes i Sk. L. 5, 10 i denne Udgave, efter Runehåndskriftet, der vistnok alene har dette Sted på denne nöjagtige Måde.)*

c) *Hdskr. har* abscisa.

d) *Disse fem Ord, som findes i* Hvitf. *Udg. og ellers, ere i Hdskr. udeglemte.*

e) *Hdskr. har* si, sed *forekommer her ellers.*

prudentium uirorum emendationem a die uulneris post annum et diem factam deformitas indicatur. ibi solius deformitatis estimatio est prestanda. Ex eo autem articulorum et aurium minor debet deformitas indicari quod operti pannis et crinibus. oculorum aspectibus subtrahuntur. Duplo minus pro manu. uel pede. uel quolibet menbro tali prestabitur. licet prorsus inutili. ex inflicto uulnere si qualicumque[a] corpori dependens adhereat. quam si penitus a a corpore separetur. Item a libero. si liber homo fuste aliquo uerberetur. ictu quamuis unico feRiatur. locum habebit emendatio sex marcarum. (25. Blad) at negatio duplicato iuramentorum. duodenario confirmata. maior enim uerberatum ex uerbére: quam uulneratum ex uulnere. solet infamia comitari. quapropter merito corporali lesione grauior iudicari. et idcirco uerberato satisfactionem maiorem deposcit[b] ratio debere prestari.

(66; V. xxiv; Sk. L. 5, 14. 16. 30, 23.)

De appellatione fustis.

Fustis autem appellatio. uirgam et baculum. hastam. securis. malleum. clauam. et uaginatum gladium comprehendit. Item a libero. si liber pugno uel osse. uel lapide feriatur. uel irato animo ad terram trahatur. uel tractis crinibus affligatur. trium marcarum prestabitur emendatio. uel accusationem elidet duodeni negatio iuramenti. Est sciendum preterea. quod emendans solus in istis casibus solum equalitatis iuramentum debeat exhibere. et in illa[c] forma in qua dictum est illud pro homicidio. cum uiris duodecim

---

a) qualitercunque *har Hvitf. Udg., hvilket også ellers her forekommer.*
b) *Hdskr. har* deposcit.
c) *Hdskr. har her* illi.

exhibendum. Item siquis ad nocendum alii arma sua *con*cesserit. aut in trib*us* marcis satisfaciet uuln*er*ato. u*e*l eius heredi. forte letali suscepto uuln*er*e. aut concession*em* negabit man*us* duodecim iuram*en*to. Item siq*ui*s tent*us* fuisset cum in alium insultum facere conaret*ur*. aut *pro* reatu suo. tres marcas p*er*soluet ei cui nocere uoluit. aut reatu*m* totis animis [a] duodeno inficiabit*ur* iuramento.

(67; V, xxv; Sk. L. 5, 25.)

Si casu q*ui*s aliu*m* uuln*er*au*er*it.

Siquis n*on* uoluntarie. s*ed* casualit*er* cuiq*ua*m uulnus inflixerit. n*on* idcirco minus integram uuln*er*at*us* recipiet em*en*dationem. cui*us* dolorem linire n*on* nouit casus potius. quam p*ro*positum infligendi nec ipsius multum interest. ex casu pocius. q*ua*m ex p*ro*posito lesum e*ss*e. ex casu tamen hoc beneficiu*m* prestatur auctori. ut nichil eo no*m*i*n*e regi u*e*l antistiti debeatur quoru*m* n*on* e*st* casum inopinum q*ue*m null*us* potest hominum preuid*er*e in aliquo castigare. s*ed* iniq*ua*m punire poci*us* uoluntatem. quatinus metu pene illicita. et iniqua de cet*er*o caueant*ur*. Si tamen uulnus q*uo*d auctor asserit casuale exauctor [b] regis. uel pontificis uoluntareum co*n*stant*er* affirmet. assercioni sue auctor uuln*er*is. p*ri*mo suo fidem faciat iuram*en*to. deinde uulneratus ip*s*e idem suo co*m*p*ro*bet iuram*en*to. p*ost* quos tandem decem uiri quales inueniri poterunt. ad co*m*plendum iuram*en*tum duodenarium admittunt*ur* et hic est [c] casus in quo *pro* iure regio unius no*m*i*n*ati uiri. puta. ip*si*us uuln*er*ati [d] req*ui*ritur iuram*en*tum.

---

a) *Ellers læses her stedse* conaminis *i Stedet for* totis animis.

b) *Hdskr. har* et auctor; exauctor *findes ellers* (auctor *og* actor *skrives stundum i Hdskr. som i Flæng.)*

c) unicus *tilföjes her ellers stedse.*

d) *Hdskr. har her kun* uulnera.

(68; V, xxvi.)

Si plura penalia simul concurrerint.

Quando plura penalia conc*ur*rerint op*er*a eodem tem-p*or*e p*er*petrata. actor adu*er*sus q*ue*m p*er*petrata sunt debet elig*er*e p*ro* quo uno ex om*n*ib*us* penalem exigat satisfactionem n*isi* forte occisi cadauer armis et uestib*us* spolietur. in quo casu hères occisi simul. et p*ro* homicidio et pro spoliatione iustam recipiet em*en*dationem. u*el* n*isi* sim*u*l pl*ur*a uuln*er*a infligant*ur*. quor*um* penales emendationes n*u*llatenus se consumunt. donec quinq*ue* marce argenti fuerint p*er*solute. quib*us* solutis nichil erit p*ro* pl*ur*ib*us* ultra uuln*er*ib*us* p*er*soluendum. (26. Blad) Exclud*u*nt*ur* eciam interdum p*rop*t*er* unius tantu*m* uulneris emendationem. cete-ror*um* uulnerum satisfactiones. puta q*uando* p*rop*t*er* deformitatem abscisio*n*is unius menbri. ut manus. v*el* pedis. quinq*ue* marcas argenti excedit emendatio p*er*soluta. nichil enim sup*er* aliis uuln*er*ib*us* deformitate carentib*us* p*er*soluetur. Si u*er*o in menbris pl*ur*ibus plures deformitates fueru*n*t. sicut contingit manib*us* ambab*us* abscisis. v*el* ambobus pedib*us* amputatis. plures prestabuntur emendatio*n*es. ita tamen ut satisfactionem homicidii n*on* excedant. Siquis *ergo* simul et ab eodem fu*er*it u*er*beratus. et uuln*er*atus. et spoliat*us* reb*us* suis. u*el* uia publica uel q*ua*muis aliam passus iniuriam. equo u*el* boue. u*el* tali quouis animali u*er*-berato. v*el* eciam int*er*fecto in eius aspectu. si primo cep*er*it p*ro* u*er*beratione requirere satisfactio*n*em. nichil p*ro* uuln*er*atione. postea u*el* spoliatione. u*el* quouis alio penali op*er*e obtinebit. res tamen quib*us* spoliatus fuit pot*er*it uendicare. et ad restitutionem estimatio*n*is agere dampni dati eodem modo p*er* electionem alterius actionis penalis. om-*ne*s alie p*er*imunt*ur*.

(69; VI, 1; Sk. L. 6, 1-2.)

Si liber homo *seruum* leserit que satisfactio sit prestanda.

Nunc uidendum que satisfactio sit prestanda. si seruum menbris mutilau*er*it. u*e*l uuln*er*au*er*it aut u*er*b*er*auerit liber homo seruum. Igit*ur* sicut se habet occisio ad menbri amputatione*m*. ita se debet habere occisionis satisfactio ad amputationis satisfactionem. v*er*bi gr*ati*a. sicut trib*us* marcis em*en*dandis p*ro* serui cuiuslibet interfectione. t*antu*m debet apponere int*er*fector. ut possit cum manu duodecima secure iurare q*uo*d occisi mancipii ualor*em* omnem illa satisfactio comprehendat. ita marce et dimidie p*ro* abscisa manu. v*e*l amputato [a] pede. v*e*l oc*u*lo t*antu*m eruto. em*en*dandis *tantu*m auctor debet add*ere*. ut secure super hoc duodenum exhibeat iuramentum. q*uo*d om*n*e dampnum amputationis i*n* illa satisfactione domino compensetur. p*ro* duor*um* *autem* illorum m*en*bror*um* amissione. eode*m*q*ue* m*odo* et ordine q*ua*muis duplo maior emendatio e*st* p*re*sta*n*da. Uerum p*ro* serui uuln*ere* uuln*er*ator duas horas domino emendabit. p*re*ciu*m*q*ue* insup*er* p*re*stabit medici. et op*eru*m quib*us* in*ter*im fraudabat*ur* dominus estimationem. et nichil amplius n*isi* forte ex uulneratione. u*e*l u*er*b*er*atione. fu*er*it exorta deformitas. Sec*und*u*m* prude*n*tium uirorum estimationem. que tamen tres marcas n*on* excesserit emendanda. [b] Si *tamen* mancipium uulneratum. u*e*l uerberatum fuerit in aspectu domini maior contemptus p*re*sentie iuxta quoru*m*dam sententiam maiorem uidelicet trium marcarum exigit satisfactionem.

---

a) *Hdskr. har* amputatio.

a) *Hdskr. har* emendando.

(70; VI, 11; Sk. L. 9, 10.)

Quid iuris sit si liber homo brutum animal leserit.

Liber homo si brutum animal mansuete nature. equm. puta. uel bouem uel pecus. uel quodcumque tale animal. uel uerberando. uel percutiendo leserit. omne dampnum inde proueniens (27. Blad) domino restituet animalis iuxta dampni estimationem cum iuramentalibus suis de dampni fidem faciens quantitate. si super ea fuerit dubitatum. duas horas nummorum insuper contemptus precium emendabit. vel contemptum cum iuramento. manus tercie denegabit. si lesi dominus animalis conqueratur dampnum datum ex iniuriandi animo. et contemptu eodem iure circa lesionem. et interfectionem huiusmodi animalis. quantum ad omnis dampni restitutionem. et duarum horarum emendationem per omnia conseruato. nec miretur aliquis si quod prestandum est pro huiusmodi animalis lesione. uel interfectione iuxta dampni estimationem. interdum excedat homicidii[a] satisfactionem continentem eandem semper in omnibus quantitatem cum ab ea multo minus continendo frequentius excedatur. Locum autem contemptus emendatio non habet. nisi duas horas nummorum ad minus ualens in absentia. vel quantumcumque uile in presentia. et aspectu domini. uel interficiatur uel ledatur. Siquis preterea equum equitauerit alienum contra domini uoluntatem duas horas nummorum. si non pertransierit eiusdem domini uille terminos. atque dimidiam marcam. si per secunde uille loca processerit. et sex horas si adhuc ultra progressus fuerit emendabit.

---

a) *Hdskr. har* homicidum.

(71; VI, iii; Sk. L. 6, 3)

Si seruus liberum hominem leserit que satisfactio sit prestanda.

Quocumque modo uulnerando. uel percutiendo seruus in ingenuum manum miserit uiolentam. tres marcas dominus emendabit aut negationem suam iuramentorum duodenario confirmabit. Et si seruus unius. seruum alterius. uel quodcumque animal mansuete nature. uel uulnerauerit. uel uerberauerit [a] uel quouis alio modo leserit ledentis dominus. lesi domino dampnum omne tenebitur resarcire. fidemque facere super dampni quantitate. cum sufficienti iuramentorum numero. iuxta dampni quod datum dicitur estimationem. vel dando seruum noxe. se ab omni tam dampni quam iuramenti prestatione penitus liberare.

(72; VI, iv; Sk. L. 5, 22.)

Quid iuris sit si brutum animal ledat liberum. uel seruum uel brutum animal.

Nunc uidendum quid iuris sit. si cuiquam dampnum detur a quadrupede mansuete nature. et reuera siue liber homo. siue seruus ledatur. a quadrupede. boue. uel equo. uel cane. vel apro. uel tali quolibet mansuete nature. precium pro curatione lesi medico dabit. ledentis dominus insuperque precium operum [b] que domino deperibant propter mancipii lesionem. et si qua deformitas exorta fuerit. uel in ingenuo. uel in seruo iuxta prudentium uirorum emendabitur estimationem. ita tamen ut pro dampno dato. ab huiusmodi animali satisfactio facienda tres marcas nummorum uel unam marcam argenti computatis omnibus non excedat. at omne dampnum. quod infra summam istam con-

---

a) *Det mellemste er er udeglemt i Hdskr.*
b) *I Hdskr. er uden Tvivl her oprindelig skrevet* operi.

ligerit est prestandum. nec quicquam amplius licet equus ualens xx.[u] marcas. vel amplius. uel a cane. uel quouis alio quadrupede deperimatur [a]. uel inutilis omnino reddatur. (28. Blad) Illius autem qui debet satisfacere. est cum suis iuramentalibus secundum estimationem dampni. super dampni dati fidem facere quantitate. si super ea discensio generetur.

(78; VI, v; Sk. L. 6, 5-6 og 3, 19.)

Qualiter libertas debeat seruo dari.

Quando mancipio libertas a domino. uel confertur. uel uenditur. uel relinquitur causa mortis. ut libertas irreuocabilem habere ualeat firmitatem [b]. debet in iure dominus libertatem. uel collatam uel uenditam protestari. et renuntiare priori coram omnibus seruituti. At illius qui relinquid causa mortis suo mancipio libertatem debet heres per se uel per alium coram cunctis qui ad tumulandum defunctum conueniunt relicte libertatis beneficium propalare. frequenter [c] eciam sacerdos. coram conuentu parochianorum in ecclesia sic datam pronunciat libertatem. Statim autem post factam protestationem libertatis. et renuntiationem pristire seruitutis. habet auctoritas consuetudinis approbate. ut ingenuorum aliquis sic [d] adeptum libertatem suo coniungat generi eum in suum consanguineum eligendo. et pro factis eius se spondeat responsurum. et hoc facto pro parte tercia prestande satisfactionis honus sentiet. uel pro parte tercia recipiende satisfactionis lucrum percipiet. cum liberto duplo minore semper liberto. quam ingenuo satisfactione pro homicidio attinente. Matris conditionem sequitur semper par-

---

a) *Hdskr. har* deperimantur.
b) *Hdskr. har* infirmitatem *med* in *udpunkteret (dog mulig ej oprindelig).*
c) *Hdskr. har* frequente; *der er rettet ved det foregående* libertatis.
d) *Hdskr. har* si *kun,* sic *forekommer ellers.*

t*us* ut sit lib*er* partus ex uentre lib*ero* p*ro*creatus. licet pater seruilis conditionis honere p*re*meret*ur*. u*e*l sit seruus ex ue*n*tre seruili p*ro*genitus q*ua*ntu*mcum*q*ue* pat*er* int*er* ingenuos nobilitatis gen*er*e prefulgeret.

(74; VI, vi; Sk. L 6, 7.)

Duplo minor p*ro* liberti occisione. q*ua*m ingenui prestanda e*st* satisfactio licet patrem ingenuum habuisset *).

Si redemptus ab ingenuo (patre)[a] a miserabili seruitute in fauorabilem[b] lib*er*tatem. ancilla matre p*ro*genitus p*er*imat*ur*. t*antu*m dimidiam satisfactio*n*is homicidii portionem p*re*stabit occisor. parenti lib*er*o et ex eo coniunctis consang*ui*neis attinentem.

(75; VI, vii; Sk. L. 6, 8.)

Casus in quo pro occisione serui integ*ra* (satisfactio)[c] est prestanda.

Si redemptus ab hostibus. utroq*ue* parente libero p*ro*creatus. licet ab emptore detentus in miseria seruitutis. occidat*ur* ab aliquo agnatis et cognatis integra summa prestabitur satisfactionis. a quib*us* t*amen* a totali satisfactione redemptori redemptionis p*re*cium e*st* p*re*standum.

(76; VI, viii; Sk. L 6, 9)

Qualit*er* lib*er* ho*m*o possit fieri s*er*uus.

Liber homo in enormi maleficio dep*re*hensus: sicut in ius adductus ad suspendium. u*e*l ad menbrorum detrunca-

*) *Dette Kapittel forekommer også uudskilt, i* **Flugt** *med det foregående.*
a) *Dette Ord, som ellers her forefindes, kan vel ikke godt være borte.*
b) *Hdskr. har kun* fauoralem *og i Overskriften står ligeledes kun* ingui.
c) satisfactio *forefindes her ellers stedse.*

tionem. uel aliam *qua*muis corp*or*is lesione*m* pot*er*it condempnari. sic q*uoque* pot*er*it ad iudicari miserie seruitutis. ut t*ame*n honera seruitutis t*antu*m in regis p*er*ferat ma*n*sionem. in nulli*us* alt*er*ius u*nqua*m d*omi*nium transiturus. verum ibi u*e*l uitam miseram finiturus. u*e*l ad statum i*n*genuitatis pristine rediturus. h*ic* si seruus existens fuerit int*er*fectus n*on* ad agnatos uel cognatos. s*ed* ad regem. u*e*l (29. Blad) ip*sius* exauctorem qualis pro seruo satisfactio p*er*tinebit.

(77; VI. ix; Sk. L. 6, 10.)

Qualit*er* quis possit seruo *con*sanguineo lib*er*tate*m* obtin*ere*.

Sec*un*d*u*m ius antiqum licuit unicuiq*ue* filium suum u*e*l consanguineum existente*m* seruum. ex ancilla matre p*ro*ditum. fide prius facta duob*us* testib*us* et duodeno iuramento sup*er* coniunctione sanguinis. trib*us* marcis q*ua*muis inuito domino ab hon*er*e seruitutis in honore*m* redim*ere* lib*er*tatis q*uo*d nulli p*er*mittitur nouo iure. *sed* oportet ut ad hoc d*omi*ni sufficienti precio i*n*clinet*ur* uoluntas.

(78; VI, x; Sk. L. 6, 11.)

Qui petit aliquem in libertatem. q*ua*lit*er* lib*erum* p*ro*bare debeat.

Siquis existentem in possessione seruitutis alleg*et* liberum et iniuste mansipatum indebite seruituti. duob*us* testib*us* hoc idem asserentib*us*. et duodecim iuram*en*talib*us* suam corroboret allegationem et sic de quo agitur lib*er*tate debita p*er*fruatur. eciam si mulier est. cum matre (proles) [a] eciam lib*er*tatis beneficium consequatur.

a) proles, *som her savnes i Hdskr., findes ellers altid.*

(79; VI, xi; Sk. L. 6, 12.)

Q*uo*d d*omi*no liceat ubiq*ue* comprehendere seruu*m* suum.

Ubicumq*ue* d*omi*n*us* seruu*m* suu*m* inuen*er*it fugitiuum. q*ua*m(quam)[a] in p*re*sentia regis. u*e*l pontificis eum iuste licet uiolentis manib*us* co*m*prehendere. Requirendi quoq*ue* seruum suum i*n* quacu*m*q*ue* domo. u*e*l loco uoluerit. non debet ei licentia denegari.

(80; VI, xii.)

Qui fugit a possessione seruitutis redire debet ad dominum u*t* ibi cognoscat*ur* de causa sua.

*) Siquis a possessione seruitutis fugienti. affirmet coram d*omi*no competere lib*er*tatem requisita prius fidei cautione. ne u*e*l ei p*ropter* fugam a d*omi*no noceat*ur*. u*e*l iudicio subt*ra*hatur p*er*mittat eum ad d*omi*ni potestatem redire. et tunc duob*us* testib*us* et duodeno iuram*en*to ei si potest obtineat libertatem.

(81; VI, xiii.)

Quid iuris sit si petatur quis a possessione. lib*er*tatis in seruitutem.

Siquis in possessione libertatis conu*er*satus ad s*er*uitutem ab aliquo req*ui*rat*ur*. aut fides inmobilib*us*[b] que possessa nullo m*odo* relinqueret[c] habeat*ur*. aut p*ro* se sufficienter fideiubentem p*ro*ducat ut legitimum cause finem debeat expectare. et v*e*l sibi die statuto duob*us* testib*us* et duodecim iuram*en*talib*us* lib*er*tatem defendat. uel petentis d*omi*nium recognoscat.

---

a) *Hdskr. har kun* quam.

*) *jfr. t* VI, 14.

b) *Her kan i Hdskr. som oftere læses både* inmobilibus *og* in mobilibus, *begge Dele forekomme også ellers.*

c) *Hdskr. har* relinquere, *der også er den almindeligste Læsemåde.*

(82; VI, xiv; Sk. L. 6, 12.)

Quantum precium consequi debeat qui seruum[a] fugitiuum reddit domino suo.

Siquis detineat seruum a domino fugientem. ut suo domino reddat eum. si non egressum terre terminum sue duas horas. aut dimidiam marcam nummorum si iam egressum terram suam detineat. a domino cum eum sibi restituerit retentionis precium consequatur.

(83; VI, xv; Sk. L. 6, 13.)

Semper eundem habent dominum mancipium. et bona mancipii.

Nichil sic potest esse mancipii alicuius. quod non sit illius domini cuius et mancipium ut de ipso pro suo libito sibi liceat ordinare.

(84; VI, xvi.)

De iure postliminii.

Reuerso ab hostibus iure postliminii debent restitui quecumque tempore quo captus fuit constiterit ipsius fuisse et quecumque iniuste (30. Blad) sibi subtracta tunc iuste potuit reuocare et tempore reuersionis poterit nulla prescriptione sibi preiudicium (generante)[b].

(85; VII, 1; Sk. L. 7, 1. 2. 4.)

De furto.

Quicumque statim a furti tempore perpetrati rerum suarum furem persequitur: comprehensum (cum)[c] rebus suis. et manibus post tergum ligatis in ius deducat. ibi fide prius facta duobus testibus quod in furto. fuerit

---

a) *Hdskr. har kun* suum *med Forkortelsestegnet for* er *udeglemt.*
b) *Dette Ord, som sarnes i Hdskr., forekommer her ellers altid.*
c) cum *forefindes her ellers stedse; i sidste Linie er efter* furto *skrevet* quod

deprehensus *pro modo* criminis conde*m*pnandum. Verum q*ua*ndo amissum a p*ri*ori tempore. bouem u*e*l equm. u*e*l q*ua*mcu*m*q*ue* rem aliam in possessione alt*er*ius recognoscat n*on* statim manus i*n*iciat possessori. s*ed* qui p*ro* eo sufficient*er* caueat. ut uel in iure p*ro*uinciali compareat. v*e*l in domo sua iusticiam[a] exibendo: fideiussorem s*ibi* postulet assignari. pro quo habe*n*do eum ad uillam p*ro*ximam et de prima simil*ite*r ad sec*un*dam et deinde ad t*er*ciam p*ro*sequat*ur* et si nec sic hab*er*i ualeat fideiussor. tunc que*m* cepit cu*m* reb*us* suis. ad domum suam deferat. v*e*l inuitum. ibiq*ue* co*m*pedes tradat quos suis pedib*us* sup*er*ponat aut nolentem h*oc* sibi fac*er*e. comp*re*hensum eisdem uinciat comp*re*hensor. in iuris executione nullam iniuriam com*m*itte*n*do. at sic[b] capti nec (licet)[c] ei trunco pedes infigere. nec manus uinculis colligare. Hiis p*er*actis sic captum n*on* ligatum manus[d] funib*us* s*ed* pedes co*m*pedib*us* ad ius p*ro*uinciale conuenientib*us* representet. Ubi si n*u*ll*us* offerat p*ro* eo iusticiam. compeditus ip*s*e. v*e*l domum sue nominet habitationis. u*e*l auctorem. a quo rem p*ro* qua captus e*st* co*m*p*ar*auit. quo u*e*l p*ro*ficiscatur auctor ip*s*e causa iusticie optinende. u*e*l p*er* nuntium exp*e*riatur. utrum quis de ipsius curare uoluerit lib*er*atione. et si nec sic possit iusticiam obtin*ere*. deducat eum in ius generale ad quod uniu*er*si de t*er*ra conueniunt: audito rerum gestarum ordine. pro uoluntate conuenientium iudicandum.

(86; VII, ii; Sk. L. 7, 5. 18.)

Si scrutinium negatum fuerit.

Si uolenti rem sibi furto sublatam in domo req*ui*rere

---

a) *Hdskr. har her kun* iusticia.
b) *Hdskr. har kun* si, *og lige foran* uillam *i Stedet for* nullam.
c) licet, *som Hdskr. ikke har, men ellers forefindes, kan ej her undværes.*
d) *I Hdskr. står* manui, *men der er rettet ved Ordet.*

aliena. scrutinium a domino dom*us* deneget*ur*. adducantur duo u*el* tres testes. qui possint sup*er* iusticia denegata testimonium p*er*hibere. deinde sup*er* hoc in iure. ab actore munito duob*us* testib*us* accusetur. et uel neget factum accusatus. duodeno negationem suam corroborans iuram*en*to. vel confitetur. et tres marcas (regi et tres marcas)[a] pariter em*en*det auctori. et tunc furti quanti uoluerit auctor eum reum deferat p*er*petrati. et si sup*er* summa petita dissensio generet*ur* in detestationem furti *qua*ntitatem p*ro*bare conuenientib*us* iuram*en*talib*us* non reo conueniet. s*ed* actori. Absente u*ero* domino domus siquid per scrutinium inuentum fu*er*it. n*on* liceat inuentori d*omi*ne manus inicere uiolentas. s*ed* a conuocatis ciuib*us* fideiussionis[b] recipiet caucionem sup*er* non alienandis rebus inue*n*tis quousq*ue* domus dominus reu*er*tat*ur*. et uel *sibi* res illas defendat. uel assignet auctori cu*m* sufficientib*us* iuram*en*talibus uendicanti[c].

(87; VII, 51; Sk. L. 7, 6.)

Quid iuris sit si scrutinio facto res inue*n*ta (31. Blad) fuerit.

Siquis ut au*er*tat a scrutinio requirentem in domo sua rem furtiuam asserat non haberi si facto postea scrutinio. ibidem res fuerit inue*n*ta. inuentor de iure pot*er*it pro fure cap*er*e domus illius d*omi*num et ligare. et cum re p*ro*pria qua*m* inuenit. duplum eius sumet. n*on* de sola pat*ri*sfamilias porcione. s*ed* de bonis com*m*unib*us*. quotcumq*ue* fuerint cu*m* pat*re*familias in com*m*unione. Nam cum om*ne*s lucrum respicerent in retentione. n*on* e*st* mirum si damp-

a) *Disse 4 Ord, som ellers her findes, ere i Hdskr. udeglemte.*
b) *Hdskr. har* fedeiussionis.
c) *Hdskr. har kun* uendicati.

num in eiusdem rei contingat omnibus restitutione. deinde sola et tota ipsius patrisfamilias capitalis porcio. ad ius regium pertinebit. non uxoris. non filiorum. aut filiarum. nisi forte quid de furto possit sub secunda sera. uel tercia in uxoris custodia possit inueniri. in quo casu sicut maritus. sic et uxor furti nomine capietur. sic et illi filii quos etas tenera non excusat. et qui eiusdem furti rei et concii possunt certissime deprehendi. Videtur tamen quibusdam iniquum ob hoc solum pro fure quempiam comprehendi: quod in domo propria esse negauerit rem furtiuam: ibidem per scrutinium post repertam. cum hoc de fiducia bone conciencie potuisset negari. Verum licet ei. quamuis ante negauerit cum. xii[cim]. iuramentalibus quales habere poterit se tueri: si dimidia marca nummorum minus ualeat res furtiua. At si dimidiam marcam ad minus ualeat. nominatos tantum habebit duodecim de sua parochia. et si non sufficit ipsa sola de proxima purgatores quorum si uel unus defecerit. hoc solum ei super est auxilium. ut candentis ferri iudicio se committat. In hoc casu tamen aduersarii sacramento quod in lingua patria asswærueth nominatur minime precedente. et si manus exustione reus inpositi sibi criminis conuincatur. non tamen subito capietur. licet statim ipsius bona sicut dictum est capi possint. sed ut sibi per fugam consulat. vel quouis alio modo prouideat unius diei tantum inducias obtinebit. alioquin pauci candentis ferri iudicio consentirent. post hoc in iure coram communi audientia. enarrato prius rerum gestarum ordine suus obtineat aduersarius. ut expers pacis. et dignus patibulo iudicetur. et (si) [a] repertus fuerit ab illo tempore pro sui reatus exigentia erit puniendus.

---

a) si *forefindes her eller*.

(88; VII, iv; Sk. L. 7, 7. 10.)

Quomodo recuperabit homo animal sibi ablatum iniuste.

Quando ab aliquo. sus. vel bos. uel quodcumque tale animal in domo et possessione alterius reperitur. possessor prestet caucionem fideiussoriam petitori. ut iudicio ad ius conuenientium. primo die iuridico se presentet. quo cum peruentum fuerit. quintus dies prefigatur a iuridicis possessori. in quo aduersus petitorem sic in domo propria se defendat. ut uel ipse uel auctor suus a quo rem que petitur comparauit. fidem faciat duobus testibus et duodecim iuramentalibus quod animal habens calumpniam. in suo dominio et possessione procreatum. aut si possessor hoc (32. Blad) nequeat adimplere. petitor ibidem. tantum sex uirorum exhibeat iuramenta. quod idem animal. uel uiolenter sibi sublatum fuerit. uel furtiue. et sic obtineat suum animal quod inuenit. Sed sciendum quod terminus interdum breuior. interdum prolixior quam diximus prefigi poterit possessori. propter enim alienigenam petitorem [a]. et a remotis partibus uenientem. ne mora diutina crucietur. secundum quosdam tantum trium dierum est spacium prefigendum. At ubi possessor primum suum nominat uenditorem die iuridico quem constat in remotis partibus habitare. non tamen a nobis per influentis maris spacium separatis: puta. in swethia. siue alienigena. siue indigena sit petitor. possessor. xv^cim^. dierum inducias obtineat. At si maris intercapedo illum a nobis separet. quem sibi nominat uenditorem. prestabitur unus mensis. verum si terram et regnum egressum constet eum ut uisitet sanctorum limina. vnius anni et unius diei spacium prefigatuR.

---

a) *Hdskr. hur* petitore.

(89; VII, v; Sk. L. 7, 8. 14.)

Si res (non)[a] uiua nec dum usui *pre*parata in domo alt*erius* rep*eritur*. utpote securis sine manubrio.

Quando (res)[b] non uiua *sed* alia rep*er*itur. si no*n* dum e*st* usui necessario p*re*parata. puta. securis non dum suo manubrio maritata. u*e*l gladi*us* uaginatus. cui non dum balteus est infixus. v*e*l uestis non dum ad usum necessarium informata. possessor t*antu*m duodecim iuram*en*talib*us* fidem faciat se rem illam expositam. ad emendum i*us*to p*re*cio comp*ar*asse[c]. At si securis habet manubrium. u*e*l muc*ro* cinctorium alligatum. uel uestis sit formata. oportet ut possessor suum nominet ue*n*ditorem. v*e*l fideiussorem. ad defendendum ne res euincatur. vel si res euicta fu*er*it. ad soluendum p*re*cium obligatum. ut eorum alt*er*uter. ei statuto die si pot*er*it. rem defendat. cum prefixus dies aduenerit. si predictum fideiussore*m* actor neget ante nominatu*m*. possessor p*ro*bet duodecim iuramentalib*us* eunde*m* e*ss*e que*m* antea nominauit. At si n*ec* uenditor nec fideiussor statuto die comp*ar*uerit. possessor p*ro*ducat si pot*er*it duos testes. qui testificent*ur* eum i*us*te rem de qua agit*ur* comp*ar*asse. quo facto. nichil pret*er* rem suam auctor ualeat obtinere. Sed[d] si nec testes co*mpar*uerint. licebit auctori cu*m* re sua duplum accip*er*e et p*ro* fure comp*re*hend*er*e possessorem. Qua*n*do rem q*ua*mcu*m*q*ue* uenditam. ta*n*qua*m* a fure condicit uenditor ab emptore. emptor fide facta duob*us* testib*us* et iuram*en*talib*us* rei conuenientib*us*

a) non, *som her savnes, forefindes ellers stedse, og*
b) res *ligeledes.*
c) *Hdskr. har* comparasset.
d) *Hdskr. har* si.

estimationi. *quod* iusto precio rem ha*n*c comparauerit [a] ab eodem aduersus suum se tuebit*ur* uenditorem.

(90; VII, vi; Sk. L. 7, 9.)

Si suspectum quis habet alium *pro* re *sibi* furtiue sublata.

Quando quis suspectum habet alium quod furtiue sibi subripuerit rem amissam. in ius prouinciale p*ro*grediens. no*min*ando eum deferat furti reum. ibiq*ue* statuat*ur*. ut ab auctore citetur. ad p*ro*ximum diem iuridicum responsurus. et si non uen*er*it sicut prius iteru*m* ei p*ro*ximus dies iuridicus prefigatur. et si nec tunc aduenerit: (33. Blad) regi eum in trib*us* marcis. actoriq*ue* in restitutione amisse rei. u*e*l eius estimatione iuridici condempnabu*n*t et ut nullus ei com*m*unicet p*er* totam p*ro*uinciam. iudicab*un*t sub pena t*ri*um marcar*um* iuri regio soluendar*um* q*uod* iudiciu*m* matban lingua patria nominare *con*sueuit. quo si contentus noluerit actor *esse*. v*e*l adiudicatu*m* *sibi* n*on* potuerit obtinere in ius generale [b] p*ro*cedat. et rerum gestarum ordine uniu*er*sis sub bonorum uirorum testimonio recitato. reo n*on*dum comp*ar*ente. obtineat ut a iuridicis talis sententia p*ro*feratur. ut et a reo (rex) [c]. tres marcas accipiet. et actor n*on* solum estimationem. *sed* duplum parit*er* estimatio*n*is. ut et ip*s*e reus com*m*unis pacis exp*er*s ab om*n*ib*us* habeat*ur*. q*ue*m lingua patria fridhløs appellat. et tam u*er*bis q*ua*m collisione armorum. et contactu euidenter exp*ri*mit*ur* ut eum cuilibet [d] cum armis inuad*er*e sit p*er*missum. verum si tunc reus tande*m* q*ua*rta uice comp*a*-

a) *Hdskr. har* comparuerit.
b) *Stavelsen* ne *er i Hdskr. her udeglemt; ovenfor har Hdskr.* estimationi.
c) rex, *som ellers her findes, kan ej være borte. - Ovenfor har Hdskr.* comparante.
d) *Hdskr. har* quilibet.

ruerit. vel citatus. vel ad suam innocenciam comprobandum. licet nullum precedere actoris debeat iuramentum quod assswærueth dicitur. tantum ad candentis ferri iudicium atmittetur quod scuzsiarn. in lingua patria nominatur et si manus exustione conuictus fuerit. per omnia iuridicorum proximo supradicte sententie sub iacebit. Si uero per illesam manum (innocenciam suam)[a] poterit declarare. a cunctis in eum latis sentenciis absoluetur. sed actori de nouo licebit aduersus eum furti iudicium instaurare.

(91; VII, vii; Sk. L. V, 11. 10.)

Quod citatus in ius duos mittere debet qui testentur eum legitima causa prepeditum.

Citatus in ius licet iustam causam habeat residendi. debet tamen pro se duos transmittere. qui non tacto sacro libro. sed contactu manuum utroque. scilicet manu sua manum alterius contingente. testificentur eum. ne ueniret causa legitima prepeditum. Verum multum refert. qua causa eum docuerint prepeditum. nam propter infirmitatem ei quindecim dierum inducias impetrabunt. quibus finitis. si non conualuerit supplebit aliquis proximorum ipsius absentiam et defectum. ipsum licet per candentis ferri iudicium defendendo. ita tamen (ut)[b] ex illesa manu gestantis ferrum. non gestantis innocentia comprobetur. et si manus exusta fuerit gestatoris. solus non gestans furti reus impositi conuincatur. si tamen reus prius quam ferrum gestatum fuerit moriatur. eius heres si uoluerit negare. poterit defunctum. vel aliquem pro eo ferri iudicio consensisse. negationem suam manu duodecima iuramentalium confirmando. et si actor in accusatione defuncti perseuerauerit. heres hoc infi-

a) *Disse to Ord, som ellers forefindes, har Hdskr. ikke. - Nedenfor har Hdskr.* actor.

b) ut, *som ellers her findes, har Hdskr. ikke.*

cians [a]. *tamen* cum xii. iuram*en*talib*us* se defendat. Q*uando* u*ero* qui citatus non uenit p*ro*pt*er* absentiam excusat*ur* multum refert. in quib*us* com*m*orari partib*us* doceatur. q*ui*ppe si fu*er*it in uicino trib*us* dieb*us* iuridicis sibi continuis. sicut prius d*ictum* est *con*uincet*ur*. si u*ero* transierit ad loca partiu*m* remotarum dabunt*ur* inducie [b] aut dieru*m* q*ui*ndecim. aut uni*us* (34. Blad) mensis. aut uni*us* anni et unius diei. s*ecundum* iam dictam diu*er*sitatem distancie spaciorum deferri.

(92; VII, viii; Sk. L. 7, 11. 13.)

Si de furto accusatus. p*ri*mo v*el* s*ecun*do die iuridico non apparuerit.

Accusatus de furto si compareat [c] p*ri*mo die iuridico. u*el* s*ecun*do. et pro se offerat p*er* iurisiurandi religionem. defensionem uiroru*m*. xii^{cim}. quos auctor uoluerit de tota p*ro*uintia nominare. oportebit auctorem iure [d] acquiescere nominationis. et cu*m*. xii. uiri fuerint nominati. licebit reo *tantum* tres uiros inimicicie *causa* sibi suspectos [e]. recusare de. xii. nominatis in eorum locum auctor statim alios tres nominabit. quo facto. u*el* eode*m* die si om*nes* presentes fueri*nt*. et in hoc om*nes* consenserint. u*el* p*ro*ximo die iuridico no*minati* [f] ab iniuncto negocio se absoluent. et si om*nes* iurau*er*int et accusati consequent*er* in*n*ocentia comparebit. sin aute*m* u*el* unus iurare noluerit. reus habebitur p*ro* conuincto [g]. n*isi* candentis ferri iudicio se com*m*ittit. in

a) *Hdskr. har* inficiens.
b) debuntur iudicio *har Hdskr.*
c) *Hdskr. har* comparere at.
d) iuri *har Hdskr.*
e) *Hdskr. har* susceptos.
f) duodecim *tilföjes her ellers altid.*
g) convicto *forekommer her ellers.*

quo casu tam*en* n*on* debet auctoris exigi iuramentum. sicut exigeret*ur*. si statim ab exordio ferri iudicio consensisset. Q*uando* uero ad sequentem diem iuridicum nominator*um* defensio p*ro*rogat*ur*. si statuto die *tantum* t*res* uiros no*mi*-*na*torum num*ero* dee*ss*e contingat. uniuscui*usque* trium. duorum testimo*n*io de num*er*o no*min*atorum reus absentiam excusabit. et tu*n*c auctor alios in locum absentium nominabit. licet autem reus prius consenserit. si trib*us* dieb*us* u*e*l duob*us* ante p*re*fixum diem nominationi renuntiet audiet*ur*. ut auctoris p*re*cedente iuram*en*to. p*er* igniti ferri iudicium se defendat. q*uo*d trux iaRn in lingua pat*ri*a no*min*at*ur*. h*æc* e*st* forma iuram*en*ti q*uod* candentis ferri iudicium an*te*cedit. ut affirmet sub iurisiurandi religione. q*uod* n*on* odii causa. nec lucri gr*ati*a. reo imposuerit furti c*ri*men [a]. s*ed* q*uia* scit eum u*er*acit*er*. rem ad minus ualentem dimidia*m* marcam num*mor*u*m* sibi furti uicio subtraxisse.

(93; VII, ix; Sk. L. 7, 12.)

Si sponte quis confessus fu*er*it. se re*m* inuenire que furtiue s*u*btracta creditur.

Siquis prius q*ua*m de furto fuerit accusatus sponte confessus fu*er*it c*ri*men suum. u*e*l iam accusat*us* si fidem fec*er*it ad s*ecun*dam u*e*l t*er*ciam citationem in iudicio duob*us* testib*us* et duodecim iuram*en*talib*us* q*uo*d rem illam que ab eo req*ui*rit*ur*. coram ciuib*us* et parochianis et omni cetu populi cui eum contingit int*er*e*ss*e. se p*ro*nuntiau*er*it inuenisse. ut ad notitia*m* [b] ueri d*omi*ni. eius inuentio p*er*ueniret. a furti c*ri*mine se mundabit. et ab actoris se peticione parit*er* lib*er*abit. cum rem restituerit. et duodenum exhibuerit iuram*en*tu*m*. q*uod* nichil amplius habuerit. u*e*l

a) *Hdskr. har* imposuerint *og* crimine.
b) *I Hdskr. er det ene ti her udeglemt.*

cu*m* ea restituere teneat*ur*. si sup*er* inuente rei fuerit orta dissensio q*ua*ntitate.

(94; VII, x; Sk. L. 7, 17.)

Si coram multis fuRti c*ri*m*en* inponitur quod nequid probari.

Siquis in iure coram communi audientia furti que*m*quam accusau*er*it. n*isi* furti ca*usa*m fu*er*it p*ro*secutus. et (ad) [a] tres marcas regi. et tres marcas p*er*soluendas (35. Blad) obligatur accusato.

(95; VII, xi; Sk. L. 7, 15. 21.)

De *con*dempnatione fuRis.

Furis condempnatio iuridicorum n*on* exactoris subiacet potestate. p*ro* minore aute*m* quam p*ro* dimidia marca nu*m*moru*m*. furto ad ammissione*m* uite. n*on* debet aliquis condempnari. s*ed* aut detruncationem menbrorum. aut imp*re*ssi faciei stigmatis. ad notationem in signum et memoriam deprehensionis. aut seruitutem in regis curia tollerandam. aut p*er* u*er*b*er*a castigatione*m* condempnationis sententia comprehendet. lic*et* a*utem* furtum co*m*mittat [b]. qui ecia*m* unu*m* denarium d*omi*no *con*trectat inuito. p*ro* minori tam*en* q*ua*m p*ro*. v.*que* num*m*or*um* furto. n*on* e*st* q*ui*spia*m* ui*n*ciendus [c]. Int*er*dum *etiam* manitudo scel*er*is. n*on* solum i*n* a*m*missionem [d] uite. s*ed* in exq*ui*situm genus dire mortis. acerbam sententiam iuste dirigit *con*dempnationis. ut u*e*l eccl*e*siar*um* effractor. qui manus sac*ri*legas in res sacras extend*er*e non ueret*ur*. in furto sacrilegium exercendo. u*e*l sicarius qui ut possit predam et spolia p*er* lat*ro*cinia obti-

a) ad, *som Hdskr. ikke har, forefindes her ellers altid.*
b) *Hdskr. har* committet.
c) *Den første Stavelse er skrevet utydelig.*
d) *Hdskr. har ved en Rettelse kun* ammissione.

nere. uite non parcit[a] bestiarum. more tamquam humane societatis inmemor aliene. uel incendiarius qui consueuit turpis lucri gratia domos incendere alienas in rota distento corpore suspendatur. uel lapidibus obruatur. vel incendio concrematur. Sciendum preterea quod furem quem iuridici morti noluerunt. vel suspendio condempnare. si[b] noluerit regis exactor soluere. de iuridicorum sententia iuste qui cepit eum rumpet. vel scindet uincula colligati. ut non possit super hoc ab actore regio conueniri.

(96; VII, xii; Sk. L. 7, 15.)

Quantum uxori iure alienare permittitur.

Ivs permittit uxorem alienare rem ualentem. v. denarios et nichil amplius ignorante marito. verum quia frequens alienatio quamuis exigue rei tandem in mensam poterit afferre iacturam et habundantiam in penuriam commutare. licet marito suspectam habenti uxorem suam. super alienatione frequenti in ius procedere et uxori sue omnem alienationem efficaciter prohibere. ut si postea uxor aliquid de facto presumpserit alienare. maritus possit idem tamquam alienatum non fuerit reuocare. licet precium quod uxor accepit refundere[c] non cogatur. Eodem modo licet patrifamilias. quod filius familias uel filia familias de bonis suis alienauerit non refuso precio reuocare. licet autem qui cum talibus personis lege contrahunt prohibente que[d] mercantur restituere compellantur. furti tamen infamiam[e] non incurrunt. Sed si rem quamlibet ab ignorantis domini pre-

a) parcis *har Hdskr.*
b) *Hdskr. har* sed.
c) *Hdskr. har kun* refudere.
d) qui *har Hdskr.*
e) infamia *har Hdskr.*

sum*unt* mancipio u*el* mercenario co*m*p*ar*are n*on* t*antu*m restituere sunt cogendi. s*ed* eo no*min*e de furto poterunt accusari.

(97; VII, xiii; Sk. L. 7, 19.)

Siquis sup*er* furto serui sui conuentus fu*er*it.

Quando quis sup*er* furto. s*er*ui sui conuenit*ur* si confiteat*ur*: quantu*m* uoluerit p*er*soluendu*m* p*ro*ponat. et q*uo*d maior n*on* fu*er*it illi*us* furti q*ua*ntitas. duodeno fidem faciat iuram*en*to. insup*er*q*ue* pro suo libito. u*el* cædendo [a] seru*m* suum uirgis actoris subiciat potestati. v*el*. xxx.[ta] denariis ipsius redimat u*er*b*er*ationem nequaq*ua*m ad alt*er*utrum obligatus si comp*er*tum serui sui furtum (36. Blad) prius indicare curau*er*it. q*ua*m *con*ueniretur. At (si) [b] diffiteat*ur* d*omin*us furtum serui. manum eius subiciat ferri candentis iudicio. n*u*llo tam*en* precedente [c] adu*er*sarii iuram*en*to. et si manus co*n*uictum fu*er*it ustione. q*ua*ntu*m* uoluerit p*er*soluat d*ominus*. et q*uo*d nich*il* amplius p*er*solu*er*e teneat*ur*. duodenum exhibeat iuram*en*tum. At si minus dimidia marca num*m*orum fuRti no*min*e req*ui*ratur. ferri iudicium si uoluerit euitando. pot*er*it q*uo*d impositum est seruo suo cu*m* suis iuram*en*talib*us* denegare ad minus cum duodecim s*ecun*d*u*m quosdam p*ro*pt*er* furti detestationem. q*ua*ntu*m*cumq*ue* modicu*m* req*ui*rat*ur*. s*ecundum* alios cum iuram*en*talib*us* conuenientib*us* estimationi. ut duas horas u*el* minus. t*ri*plici neget iuram*en*to. atq*ue* seno si transcendat in aliquo actoris peticio duas horas. ne sic p*ro* facto alieno serui sui. sicut p*ro* p*ro*p*ri*o grauaretur.

---

a) *Hdskr. har* cedendo; *ellers forefindes her altid* ad cædendum.

b) si, *som ellers her stedse findes, har Hdskr. ikke.*

c) precidente *har Hdskr.*

(98; VII, xiv; Sk. L. 7, 20.)

Quid facere debeat *qui* alienum seruum in furto deprehend*er*it.

Siquis in furto seruum deprehend*er*it alienum in ius deducat ligatum. dominoq*ue* denunciet. ut occurrat[a] et oblato quod debet*ur*. fideq*ue* facta duodeno iuram*en*to[b]. q*uo*d in fuga constitutus com*m*iserit furtum ill*u*d recipiat seruum suum sic tam*en* ut u*e*l ab actore sicut dictum est u*er*beret*ur*. vel t*ri*ginta num*m*is u*er*b*er*atio redimatur. Si u*ero* d*omi*n*us* uocatus noluerit aduenire. p*ro*bato furto duob*us* testib*us*. seruum illum iuridici iuxta furti magnitudinem condempnabunt.

(99; VII, xv; Sk. L. 9, 24-26; 7, 16.)

De iudicio candentis ferri.

Gestaturus ferrum. lota manu nichil debet contingere priusquam ferrum leuet. nec caput. nec crines. nec aliquod uestim*en*tum. ne p*er* tactum alicui*us* succi. u*e*l unguenti. p*er* fraudem pocius q*ua*m p*er* ignorantiam[c] ferri candentis effugiet lesionem. Triplex autem ferri iudicium. quod usus recipit inuenitur. Unum quod in duodecim ignitis uomerib*us* calcandis *con*sistit. quib*us* p*er*sonis *con*ueniat. q*ua*lit*er*q*ue* debeat exerceri sufficient*er* credimus declaratum. Est item aliud ferri iudicium illi soli conueniens. qui p*ro* furti c*ri*mine *con*uenitur. q*uo*d trux iarn li*n*gua patria nominatur. ab alueolo qui p*er* xii[cim]. pedum uestigia debet a baculis quib*us* ferrum sup*er*ponit*ur* elongari. q*uo*d accensum prius p*re*stito ab adu*er*sario iuram*en*to. quod asswæra eth appellatur. su*m*ptum a baculis in ip*sum* alueolu*m* nuda manu

---

a) occurret *har Hdskr.*
b) *Herefter læses ellers altid, uden i Hdskr., følgende Ord:* quod pro furto illo nihil amplius debeatur probationeque facta duobus testibus.
c) innocentiam *læses her ellers stedse.*

debet *in*mitt*er*e reus ip*s*e et inmissum. si forte resilierit. uel cecid*er*it. resumet it*er*um et p*ro*iciet donec ip*sum* ibi *con*tig*er*it contin*eri*. Est item t*er*cium ferri iudicium illis gesta*turi*s ferru*m* attinens quib*us* p*redict*a iudicia n*on* incumbunt. quod ignitum sumptum a baculis reus ip*s*e. donec p*ro*cesserit nouem uestigiis deferre tenet*ur*. et tunc p*ri*mo a se iactare. a quo iactu ip*sum* lingua patria s c u z s i a r n appellat et si dicat*ur* ab adu*er*sario insufficienter. u*e*l minus legitime detulisse. p*ro*bet duob*us* testib*us* se deferendi modum legitimum obseruasse. hoc est autem. circa q*uo*dlibet ferri iudicium obseruandum. ut nullum eorum debeat in septimana que diem festum habeat exerceri. duob*us* quidem p*ri*mis (37. Blad) dieb*us*. in s*ecun*da uidelicet et t*er*cia feria reus in pane. et aqua. et uestim*en*tis laneis ieiunabit. et i*n* q*ua*rta subibit [a] iudicium hoc co*m*pleto. in continenti. u*e*l pedes si uomeres calcati fuerint. u*e*l manus si ferrum gestatum fuerit. panno aliquo inuoluentur. cui diligenter astricto. sigillum eciam apponet*ur*. nequid adueniat fraudulent*er*. q*uo*d u*e*l possit extinguere ustionem. u*e*l auferre saltem apparentiam ustionis hoc uelamen in pedib*us* v*e*l manib*us* usq*ue* ad sabbatum p*er*manebit. eodem die coram actore adu*er*sario usq*ue* ad solis descensum. post meridiem expectando. et si nec tunc aduen*er*it coram astantib*us* auferendum. qui statim cum nudam manum. v*e*l pedes *con*spexerint. u*e*l innocentem reum. v*e*l culpabilem iudicabunt. et si fu*er*it in*n*ocens iudicatus. p*er*soluet laboris sui precium sacerdoti. si uero culpabilis ad actorem illius mercedis solutio. iuxta eccl*es*ie u*e*l prouincie consuetudine*m* p*er*tinebit. Hiis de causis statutum e*st*. ut septimana candentis ferri. nullum hab*er*e debeat diem festum. ne diei

---

a) *Hdskr. har* subicit, subibit *forekommer ellers.*

festo aliqua uideatur iniuria. per ieiunium uel huiusmodi operibus irrogari. preter hoc eciam est sciendum quod in detestationem furti. solum medium ferri iudicium exerceri ualeat. non extrema duo in illis temporibus in quibus debet pax ecclesiastica conseruari. A uigilia uidelicet sancti olaui martiris. usque ad festum sancti michaelis. et ad proximum diem sequentem. Ab aduentu domini. usque ad octauam epiphanie. A septuagesima usque post festum pasce. et diebus rogationum. et septimana pentecostes. in quibus quoque temporibus licet super aliis causis cuncta silere debeant iuramenta. licet cuilibet ut possit. res suas iniuste sublatas repetere. uel a fure. aut latrone condicere iuramenta prestare. ne mora diuturnior[a] detrimentum aliquod uel iacturam inferat expectanti[b].

(100; VIII, 1; Sk. L. 8, 1.)

Quod omnes pices[c] qui reperiuntur in littore usui conceduntur inuenientium. preter sturgionem et totum cetum.

Omnes pices siue sint mortui siue uiui. sic casu[d] uersus terram apulsi ut manus hominum non possint effugere. occupantibus conceduntur. preter sturgionem. qui iuri regio a quocumque repertus fuerit totus cedit. preter quoque cetum. de quo quicumque primo aduenerit. si pedes uenerit fascem[e] suis sufficientem humeris. Si eques. onus equi. Si auriga. quantum currus suus trahere poterit. Si nauta cum naui uenerit. quantum nauis sex remorum deferre poterit deportabit. euentumque rei exactori regio nuntiabit. Alio-

a) *Hdskr. har* diuturniorum.
b) expectancti *har Hdskr.*
c) *Således skrives i Hdskr. her og oftere.*
d) sic casu *er i Hdskr. bleret skrevet to Gange.*
e) fassen *har Hdskr. og nedenfor* euentuque.

quin tres ei marcas nummorum persoluet. vel duodeno suam obmissionem inficiabitur iuramento.

(101; VIII, 11; Sk. L. 8, 2-3.)

De rebus per mare ad terram propulsis.

Licet cuique rebus suis quibuslibet per mare uentorum rabie. uel quouis infortunio propulsis ad terram pro earumdem collectione. vel quauis alia dispositione adiutores quoscumque[a] uoluerit. uel habere potuerit prece. uel precio aduocare. nullatenus obligato[b] ad auxilium exactoris regii declinare. ne afflicto superaddatur maior afflictio in coacta grauis auxilii comparatione. quando uero tales res suas dominus (38. Blad) derelinquit[c]. desperans aliquod sibi super eis auxilium profuturum. per legem ad earum dominium rex uocatur. ut eas subito exactori suo liceat uendicare. Quando uero rebus ad terram proiectis earum dominus non comparet. inuentor earum debet euentum hominibus nuntiare. ut super rebus cercioratus dominus sex iuramentalibus prius de dominio fide facta rebus suis potiri libere permittatur. Si uero dominus nusquam compareat. per annum et diem res recte in regii exactoris custodia seruabuntur ut si uel dominus. uel ipsius heres infra tempus adueniat res amissas secundum predictum modum probato prius dominio. et in eis factis utiliter restitutis sumptibus consequatur.

(102; IX, 1; Sk. L. 9, 19.)

De agraria defensione. et circa agros sepibus faciendis.

Tam communis uniuersorum quam priuata deposcit utilitas singulorum. agros tante securitatis munimine robo-

---

a) *Hdskr. har* quocumque *og foran* quamuis.

b) *Der er rettet ved dette Ord i Hdskr.*

c) dominijs derelinquunt *har Hdskr.*

rari. ut que dei solius munere producunt beneficia. ad utilitatem suorum peruenire ualeant dominorum. quapropter prouida constitutum dinoscitur ratione. ut post sementem sola uice [a] commendatam. diem sibi prefigant uniuscuiusque uille incole uniuersi. in quo quicumque pro parte sua agros sepire noluerit seminatos. unam horam denariorum pro sua negligentia puniendus emendet. Itemque alius prefigatur. in quo (si) [b] sepire noluerit. duabus horis satisfacere teneatur. Tercioque. dies tercius statuatur. si nec tunc paruerit; ad persoluere marcam dimidiam obligetur. deinde si parere nolens in sua perstiterit obstinatione. in ius cum sua querimonia procedentes. ceteri talem a iuridicis deportent sententiam. ut eis inpune liceat per subtractionem bonorum. aduersariorum suorum contumaciam utilitati communi contrariam castigare.

(103; IX, ii; Sk. L. 9, 16.)

Quod ad agrorum uel pratorum dominos bona propria tueri pertinebit.

Agris et pratis unius uille coniunctis alterius uille pascuis solis animalibus deputatis. onus faciendarum sepium. non ad pascuorum [c] animalium ratione. ne dampnum inferant. sed (ad) [d] agrorum et pratorum dominos ut bona tueantur propria pertinebit.

(104; IX, iii; Sk. L. 9, 20.)

De satione et custodia syliginis.

Si seratur syligine totum illud terre spacium quod ante fuit ordeo seminatum. sicut ante sepes sunt ab omni-

---

a) *Her læses ellers også* soli uisceribus.
b) si *findes ikke i Hdskr.*
c) *Hdskr. har* pascuarum.
d) ad *findes ikke i Hdskr.*

b*us* eiusdem terre possessorib*us* faciende. verum t*amen* parte aliqua totalis spacii sementem syliginis admittente. tantum partis illius d*omi*ni eam includentib*us* studebu*nt* sepib*us* faciendis.

(105; IX, iv; Sk. L. 9, 17. 18.)

Quod n*u*lli licet sepem p*r*o*pri*am u*e*l alienam a custodia agrorum. u*e*l pratorum remou*er*e donec segetes et fenum collecta sunt.

Sepes fiunt agrorum. uel p*ra*torum ad arcendum a*ni*-*m*alia et fenum. u*e*l segetes *con*seruandum. uerum n*on* licet cuiquam donec fenum u*e*l segetes collecta fuerit. et ab agris om*ne*s manipuli deportati. aliena*m* sepe*m* u*e*l p*ro*priam. ab agroru*m* u*e*l p*ra*tor*um* custodia remou*ere*. Siquis autem ante ut in curru u*e*l i*n* eq*uo* p*er* agrum u*e*l pratum incedat. u*e*l alia q*ua*quis [a] *causa* aliena*m* sepe*m* demoliRi p*re*-sumps*er*it. aut auf*e*rre. pret*er* om*n*is dampni restitutionem. duas horas nu*m*mor*um* parit*er* em*en*dabit. aut hoc fecisse trino inficiabit*ur* iuram*en*to. S*un*t et sepes quar*um* demolicio u*e*l ablatio [b]. (39. Blad) trium marcarum exig*it* satisfactionem. puta. quib*us* fundus [c] includit*ur* et munitur edificiis deputat*us*.

(106; IX, v; Sk. L 9, 15.)

Quod pro furto unius manipuli fur possit ligari [d].

Ex quo p*r*opt*er* annone p*e*ric*ulu*m uiolatores multantur. sepium ratione suadente [e]. multo sunt atrocius puni-

---

a) *Hdskr. har* quamuis.
b) ablata *har Hdskr.*
c) *I Hdskr. er kun skrevet* fudus.
d) *Hdskr. har* ligare.
e) suadende *har Hdskr.*

endi. *non* uerentes rapinam *uel* furtum in ip*s*a anona custodienda sepib*us* exerc*ere*. Quap*ropter* qui de agro. *uel* unum furat*ur* manipulum. licet forte n*on* ualet unum denarium. de iure co*mpre*hendi pot*er*it. et uinciri. et uinctus in ius adduci p*ro* reatu tali a iuridicis *con*dempnandus. licet p*ro* furto com*m*isso p*ro* reb*us* aliis q*uo*d q*u*in*que* denarios n*on* ualeat. n*u*ll*us* sit p*er* legis licentiam uinciendus.

(107; IX, vi; Sk. L. 9, 1.)

Qual*ite*r puniant*ur* q*ui* a*ni*m*a*lia sua toll*un*t. hiis qui ea in agro suo u*e*l prato comp*re*henderunt.

Ad arcendum a*nim*alia pastu*m* affectancia[a] licet sepiu*m* p*ro*sit custodia. non tamen sufficit usqueq*uaque* n*isi* custodie ip*s*or*um* animalium. cura diligentior inpendat*ur*. et idcirco ut studeat unusquisq*ue* a*nim*alia sua diligentius custodire. ne dampnum inferant in annona sustentationi hominum reseruanda. utilitate com*m*uni p*er*suadente lege constat indissolubili *con*stitutum. ut unicuiq*ue* liceat animalia comp*re*hend*ere* q*ue* in messe sua rep*er*it aliena. et inpune donec dampni p*er* ea fiat restitutio retinere. in uiolatores h*uius* constitutionis. p*ro* uarietate p*re*su*m*ptio*n*is. pena quoq*ue* uaria *con*stituta. ut siquis a*nim*alia co*mpre*hensa manu ducenti rapuerit. t*re*s marcas num*m*or*um*. aut si (a)[b] p*ro*pellente ip*s*a coram se abigendo fugau*er*it duas horas. aut si a domo comp*re*hensoris. u*e*l curia iam inclusa extraxer*it*. tres marcas ecia*m* num*m*orum em*en*det. aut duar*um* horar*um* reatum cum trino. et trium marcarum cum duodeno deneg*et* iuramento.

---

a) *Hdskr. har* afflectancia.

b) a *findes her ikke i Hdskr.*

(108; IX, vii; Sk. L. 9, 2. 3.)

Qual*iter* a*nim*alia sua redim*ere* debeat. et q*uan*t*um* p*re*ter restitutionem da*m*pni dati tenet*ur* satisfac*ere* et q*uan*t*um*.

Multum refert q*uod* [a] a*nim*alia utrum d*omi*ni uoluntate. an domino nesciente i*n* agrum. u*e*l pratum ueni*ant* alienum. Siquidem estimationi dampni dati. tres m*ar*cas num*m*orum adiunget do*minus*. Si gregem suum aut eq*ui*cium suu*m* ad minus duodeci*m* capitib*us* constitutum in agrum u*e*l pratum cum pastore. et cane dirigat alienu*m*. v*e*l consensu suo dampnum datum duodeno inficiabit*ur* iuram*en*to. Si u*ero* casu p*reter* domini uoluntatem. *con*stet a tot a*nim*alib*us* dampnum datum. dato prius pignore. q*uod* dimidiam marcam num*morum* ualet super estimatio*n*e dampni dati p*re*standa. facta a duob*us* u*e*l trib*us* et p*ro*bata trium hominu*m* iuram*en*tis. a dampnum passo. d*ominus* a*nim*alia que dampnum intulerant consequat*ur*. Si u*ero* numerus [b] a*nim*aliu*m* minor fu*er*it solius domini. si conciuis fuerit dampnu*m* passi. sup*er* estimatione dampni sufficiet iuram*en*tum [c]. Si u*ero* cu*m* a*nim*alib*us* dampnum inferentibus uille alt*er*ius inhabitator fu*er*it duob*us* sociis indigebit. ut sup*er* estimationis dampni q*ua*ntitate. fidem t*ri*no faciet iuram*en*to. (40. Blad) Eodem quoq*ue* sociorum et iuram*en*toru*m* num*ero* se defendet. Si dampnum in p*re*sentiarum passus. se dampnu*m* sepius ab ei*us* a*nim*alib*us* conqueret*ur* p*er*pessum. Si u*ero* d*ominus* contendat animalia sua non in agris. u*e*l pratis q*ui*b*us*libet s*ed* innoxia co*m*prehensa dampnum passus q*uod* ea iu*s*te cep*er*it trium homi-

---

a) *Ellers læses her* quot *altid, mulig er det også ment i Hdskr., hvis ikke* q*uo*ad.

b) *Hdskr. har* do*m*i*nus*; numerus *forekommer her ellers.*

c) iuram*en*ti *har Hdskr.*

num p*ro*bet iuram*en*tis. aut a*nim*alia cu*m* duarum horarum num*mo*r*um* reddat emendatione. Excepto p*ri*mo casu. nichil addendum estimationi. nisi accusetur d*omin*us a*nim*alium. ea furtiue in agrum u*e*l pratum alt*er*ius induxisse in quo casu. u*e*l duas horas num*m*orum d*omin*us addet estimationi. u*e*l trium hominu*m* iuram*en*tis a furti uicio se p*ur*gab*it*.

(109; IX, viii; Sk. L. 9, 5.)

Int*er* regem u*e*l ep*iscopu*m et alios. int*er* regis et ep*iscopi* uillic*um* et alios que sit[a] differentia. et[b] que conuenientia in iure comp*re*hendendi. v*e*l redim*en*di in q*ua*ntitate satisfactionis. u*e*l estimationis prestande u*e*l sumende.

In iure comp*re*hendendi aliena et p*ro*p*ri*a redim*en*di a*nim*alia. et in q*ua*ntitate satisfactionis. v*e*l estimationis prestande. uel sum*en*de. int*er* exactorem. u*e*l uillicum regis u*e*l ep*iscop*i. et quemuis alium nichil differt. At in mansione sua. u*e*l rege. uel ep*iscop*o existente si sibi dampnum in suis agris inferat*ur* ab a*nim*alib*us* scientis domini. et uolentis. estimationi dampni dati. p*ro*pter contemptum presentis regis. u*e*l presulis honorifice*n*tiam in trib*us* marcis nummor*um* contemptus preciu*m* adiunget*ur*. Si u*ero* casu d*omi*no ignorante fu*er*it dampnu*m* datum nichil pret*er* estimationem dampni dati t*ri*no p*ro*bandam[c] iuram*en*to. licet p*re*sens rex u*e*l ep*iscopus* obtinebit. In hoc aute*m* solo exactor[d]. u*e*l uillicus regis u*e*l antistitis differt ab

---

a) *Hdskr. har* sua.
b) et *står her i Hdskr. to Gange.*
c) *Hdskr. har* probandum.
d) *Hdskr. har kun* exacto.

aliis. *quod* si taliter sibi dampni dati. ad multorum audientiam in ius deferat accusationem suam. aut trium marcarum satisfactionem ab aduersario preter estimationem si confessus fuerit. aut duodenum iuramentum si negauerit consequetur.

(110: IX, ix; Sk. L. 9, 7-9.)

Quid iuris sit si dampnum passus perimat animalia dampnum inferentia.

Licet licite possint animalia in alienis agris dampnum inferentia comprehendi. non tamen perimi. *sed* seruari. donec estimatione prestita liberentur. verum si *quod* propter talis dampni iacturam animal occidatur. post omnis dampni prestitam satisfactionem. probatam manus tercie iuramento. licet conciuis (fuerit)[a] occisoris. dominus animalis. occisor animalis prestabit precium animalis occisi probatum iustum et sufficiens tribus trium hominum iuramentis. deinde contemptus precium duas horas nummorum uidelicet emendabit. Si duas horas nummorum ad minus ualens in absentia. uel quantumque parum ualens in domini presentia et aspectu fuerit interfectum. nec confesso interfectionem licebit in hoc casu contemptus precium diffiteri. nisi iuret occisor cum duobus sociis occisum animal absente domino. duas horas nummorum minime ualuisse. in quo casu nichil prestabitur ratione contemptus. (41. Blad) *sed* tantum precium animalis occisi. fide facta trino iuramento. super sufficienti precii quantitate. Si uero super[b] occisione accusatus. se deneget occidisse. per iuris iurandi religionem. aut cum duobus sociis. aut cum quinque. aut

---

a) fuerit, *som Hdskr. ikke har, men altid ellers forefindes, kan vel ikke godt være borte. - Ordet foran er skrevet* concius.

b) *Hdskr. har* semper.

duodecim[a] se defendet. puta. uel *tri*no u*e*l seno. u*e*l duodeno hominum iuram*en*to. iuxta q*ua*ntitate*m* precii a*ni*malis. q*uo*d dicit*ur* int*er*emptum *tri*no. si[b] duarum horar*um* num*mor**um*. v*e*l minus. Seno. si sex horaru*m* u*e*l minus q*ua*ntu*m*libet usq*ue* ad duas horas. duodeno. si sex horis maius precium opponat*ur*. Est et casus in quo specialitas int*er*fectionis que gornithings werk. ling*ua* patria nominat*ur*. puta. q*uando* sic lancea. u*e*l quouis alio instrum*en*to nocendi. ad minus dimidiam marcam ualens a*ni*m*a*l p*er*forat*ur*. ut horrende[c] p*er* uulnus uiscera emanare cernant*ur*. triu*m* marcar*um* num*mor**um* exigit satisfactionem. p*reter* occisi preciu*m* a*ni*m*al**is* de cui*us* iusta fidem facient q*ua*ntitate estimationi animalis *con*uenientia iuram*en*ta. Si u*ero* hui*us*m*od*i denegetu*r* int*er*fectio. negatio*n*i duodenum fidem faciat iuram*en*tum. Siquis dicat alium furtiue suum a*ni*m*a*l occidisse. dimidiam m*ar*cam ualens. iuram*en*tu*m* exhibeat q*uo*d asswæru eth pat*ri*a lingua dictum est appellari. et sic reum ferri candentis iudicio subire compellat et si reus manus *con*uict*us* apparuerit ustione. p*ro* reatu suo iusto a*ni*m*al**is* precio duplum addat.

(111; IX, x; Sk. L. 9, 13.)

Quod a*ni*m*a*lia co*m*p*re*hensa non debeant p*ost* oblatam i*us*ticiam retineri.

Non licet *eciam* dampnu*m* passo. a*ni*m*a*lia comprehensa p*os*t oblatam s*ibi* iusticiam retin*er*e. postq*ua*m enim do*minus* in co*m*pensationem dampni dati annonam obtul*er*it exhibendo. et de sufficienti co*m*pensatio*n*e suum p*re*stit*er*it iuram*en*tum. Si noluerit eum da*m*pnum passus in restitu-

---

a) undecim *har Hvitf. Udg., det forekommer her ogsâ ellers.*
b) *Hdskr. har* sed.
c) horrendo *har Hdskr.*

tione a*nim*alium exaudire. eiusde*m* uille aliquot inhabitatori*bus* *con*uocatis. do*minus* pro*testatur* cora*m* eis et dampnu*m* passo s*ibi* iusticia*m* denegari. deinde cu*m* testimonio conuocatorum ciuiu*m*. in ius deferat querimonia*m* suam ad iuridicor*um* audientiam. ibiq*ue* in accusatu*m* feratur sententia. ut adu*er*sario suo p*ro* negata iusticia. u*e*l trium marcar*um* offerat satisfactionem [a]. v*e*l q*uo*d illud n*on* eg*er*it. duodenum exhibeat iuram*entum*. Item si post i*us*ticiam denegatam a*nim*alia moriant*ur*. pret*er* eorum p*re*cium i*n*iustus detentor. u*e*l tres marcas num*m*orum em*en*det. u*e*l iniuste detentionis accusationi duodenum obiciat iuram*en*tum.

(112; IX, xi; Sk. L. 9, 4.)

Q*uo*d do*minus* teneat*ur* redim*er*e a*nim*alia sua.

Nec licet quoq*ue* d*om*ino nolle a*nim*alia sua redim*er*e comp*re*hensa nam eo nolente. comprehendens eu*m* ut redimat p*ri*mo die missis duob*us* ho*mini*b*us* dep*re*cet*ur*. Idemq*ue* tam s*ecun*do die. missis aliis duob*us* ho*mini*b*us* q*ua*m die t*er*cio. missis quoque [b] tercio nouis duob*us* hominib*us* op*er*etur. eo p*er*seuerant*er* redim*er*e recusa*n*te deinde p*ro*cedens in ius cu*m* suis testib*us* uniu*er*sis. uniu*er*su*m* rerum gestarum ordinem coram om*n*ib*us* protestetur [c]. tale*mque* contra suum adu*er*sarium latam a iuridicis reportet sentenciam (42. Blad) ut in n*u*llo teneatur ei de cet*er*o de illis a*nim*alib*us* quicq*ui*d de ips*is* contig*er*it respond*ere*. Si u*ero* sup*er* iniusta conp*re*hensione. uel detentione. detentorem dominus instant*er* accuset: iuram*en*torum numero conuenienti a*nim*alium estimationi detentor p*ro*bet q*uo*d do*mi*nus a*nim*alia sua iuste capta redimere sup*er*sed*er*it. post

a) *Hdskr. har* satisfactioni.
b) *Hdskr. har* quod.
c) *Hdskr. har* detestetur, protestetur *forekommer her ellers.*

predictam *tri*nam am*m*onicionem legitimam. Si u*ero* deficiat in p*ro*batione *tantum* a*nim*alia si possit. u*el* si n*on* possit. p*re*cium eorum restituat. post da*m*ni dati p*re*stitam estimatione*m* ab om*n*i alia satisfactione p*ropter* assertionem suorum testiu*m* excusatus.

(113; IX, xii; Sk. L. 9, 11-12.)

De tempore a*nim*alium custodie deputato [a].

Non est totus annus a*nim*aliu*m* custodie deputatus. veru*m* ill*u*d tempus totu*m* et solum q*uo*d a uigilia pentecostes i*n*coatur. et in uigilia s*anct*i michaelis archang*e*li termina*tur*. v*nde* alio quocu*m*q*ue* tempore si rep*er*iantur in agris et pratis. n*on* possunt animalia comp*re*he*n*di. s*ed* absq*ue* aliqua lesione depelli. quippe si p*er* inuia et lutosa loca p*ro*pulsa uitam finierint p*ro*pellentes simul om*ne*s om*n*e dampnum restituent. et sue p*re*sumptionis iniuriam expiando. tres m*ar*cas p*re*stabunt insup*er* satisfactionis. At si factum maluerint diffit*er*i. que*m*cu*m*q*ue* super hoc dampnu*m* passus detul*er*it furti reum p*re*misso iuram*en*to quod lingua patria assueru eth nominat*ur*. candentis ferri iudicium subire co*m*pellet. et a conuicto p*er* manus ustionem preter om*n*is dampni restitutionem. tres marcas satisfactionis [b] no*m*i*n*e reportabit.

(114; X, i; Sk. L. 10, 1. 2. 4. 5.)

De nemorum defensione.

Ne siluis suis d*omi*ni cotidianis usib*us* ualde necessariis defraudentur. iuris censura p*ro*hibet alienum nemus succidi contra d*omi*ni uoluntate*m* in [c] succidente*m* q*ua*ntitati

---

a) *I Hdskr. står her* deputat*ur*.
b) *Der synes i Hdskr. her at være rettet oprindelig fra* satisfactionis *til* satisfactione*m*. - *Ovenfor har Hdskr.* prop*ter*.
c) ut *har Hdskr.*

suscisionis penam constituens competentem. ut si ligna succisa u*e*l uno curru. uel duob*us*. u*e*l trib*us* uel pl*uri*b*us* donec occurrat duodenari*us* numer*us* deferant*ur*. p*re*ter restitutionem lignor*um*. duas horas num*m*orum d*omi*no succidens p*er*soluat. u*e*l succisionem t*ri*no deneget iuram*en*to. Si u*ero* xii[clm]. currus u*e*l plures lignorum fu*eri*n*t* succisoru*m*. et ligna [a] restituet [b] et tres marcas p*re*stet no*m*i*n*e satisfactionis u*e*l accusationi duodenum [c] obiciat iuram*en*tum. At si reum in ip*s*a succisione d*omi*n*u*s dep*re*hendat de sex horarum em*en*datione p*re*standa. pignus ab eo suscipiat ne conuentus ex p*ost* *fact*o se diffit*er*i ualeat debitorem. Non dato pignore. si [d] oblatam satisfactionem exactus uoluerit diffit*er*i. trinum ei sufficiet iuram*en*tum. Si nichil secu*m* ad inpignerandum [e] habeat deprehensus ad uillam p*ro*xima*m* p*ro*fectus. cum domino succisi [f] nemoris p*ro*curet ei u*e*l pignus u*e*l fideiussorem. ut oblate fidem habeat satisfactioni. Eo u*ero* neutrum p*ro*curante. ibidem domin*us* p*ro*testetur. omnem s*ibi* iusticiam denegari. et cum uoluerit istam iniuriam in sollempnis deducat q*ue*rimoniam. accercionis ut trium marcar*um* obtineat satisfactionem n*isi* sue saluti rem p*re*ferens (43. Blad) temporalem. et affectans in anima puniri. pocius q*ua*m i*n* pecunia: illam adu*er*sari*us* accusationem duodeno p*re*sumat elid*er*e iuram*en*to. Eodem do*mi*n*us* utat*ur* remedio p*ro*testationis ad uillam p*re*cedens p*ro*ximam. si cu*m* possit nolit succisor lignoru*m* ei rem suam pignori obligare. ne re*m* ei p*er* uiolentiam auferendo

---

a) *Hdskr. har her* linna, *og i første Linie* lingua.
b) *Der er her i Hdskr., mulig oprindelig, rettet til* restituat.
c) nu *er i Hdskr. blevet skrevet dobbelt.*
d) sed *har Hdskr.*
e) inpinguerandum *har Hdskr.*
f) occisi *har Hdskr. og i 3. Lin. fra neden* protectationis.

et ius *sibi* dicendo. n*on* ad minus adu*er*sario q*ua*m *sibi* suus adu*er*sari*us* ob illatam iniuriam obliget*ur*. Cum *) extractis corticib*us* necesse sit ueluti succise fuisse*n*t arescentes arbores dep*er*ire de subtractione corticis. et succisione arboris. idem erit iuris iudicium obseruandu*m*. ut iacture q*ua*ntitati iuxta capacitatem curruum estimate. p*re*d*ict*o m*odo* respond*er*e pena debeat em*en*dationis. Ide*m* quoq*ue* obseruabitur si ad pastu*m* a*ni*m*a*lium alieni nemoris contra d*omi*ni uoluntatem arbores succidant*ur*. licet nullis currib*us* deferantur.

(115; X, ii; Sk. L. 10, 3; 11, 11.)

De hiis que[a] summi licite possunt ex nemore alieno.

Humane societatis liberalitas quedam concedit ex nemore alieno licet d*omi*ni conuenientia no*n* accedat. ut quotquot auxes franguntur in currib*us* p*er* nemus transeuntium alienum. tot ex ip*s*o possi*n*t nemore restaurari. Siquid tam*en* p*re*t*er* ip*s*os auxes ex lignis succisis fu*er*it deportatu*m*. duaru*m* horaru*m* exigit em*en*dationem. u*e*l succisum e*ss*e de nemore alieno. t*er*cio negabit*ur* iuram*en*to. Licet q*uoque* de fructu nemoris. puta de nucib*us* auellanis. u*e*l aliis (dum)[b] transit edere transeunti. licet q*uoque* deferre. s*ed* q*ua*ntum pugnus. u*e*l sue capiunt cirotece[c]. p*ro* hiis autem que sinu suo v*e*l hora uestis sue deportau*er*it. duas horas tenebitur em*en*dare. u*e*l f*act*u*m* p*er* iurisiurandi religionem cum manu t*er*cia diffit*er*i. At si curru u*e*l equo

---

*) *De følgende Ord ind til* idem *forekomme også som Kapitlets Overskrift i Stedet for den ovenfor anførte almindelige.*

a) *Hdskr. har* qui.

b) dum *forefindes her ellers, dog læses Stedet også således, at* dum transit *udelades.*

c) *Hdskr. har* cirotere.

detul*er*it estimationem dampni *pre*stabit. uel *factum* inficiabitur iuramentis *con*uenientibus estimationi.

(XI, 2 *); Sk. L. 11, 5.)

Falcones et accipitres. et quelibet aues *in*domite licenter accipiunt*ur* i*n* nemore alieno ita tam*en* ut nemus succisione aliqua n*on* ledat*ur*. Nidum accipitrum [a] et falconu*m*. siq*ui*s p*ri*mo rep*er*erit q*ua*muis i*n* nemore alieno. si pulloru*m* pedes i*n*nexos laqueis sic affixerit. ut n*on* possint [b] cu*m* creuerint auolare. Siquis postea sup*er*ueniens eos amouerit. duas horas si palam *factu*m indicau*er*it em*en*dabit. Si uero celau*er*it accusari pot*er*it furti reus.

(XI, 1; Sk. L. 11, 1-4.) *)

Apes suas auolantes. siquis ad nemus p*er*secutus fuerit alienum. aut ibidem apes inuenit. nullius dominio mancipatas. licent*er* eas auferat. s*ed* absq*ue* nemoris lesio*ne*. Si u*ero* arborem ab eis occupata*m* succid*er*it. consensu d*omi*ni non obtento. tres marcas num*m*or*um* *pre*stabit no*mine* satisfactionis. aut factum suu*m* duodeno [c] diffitebit*ur* iuram*en*to equitatis aut*em* p*er*suadet ratio. ut obtineatur uoluntas [d]. *sed* suo d*omi*no [e] apum medietas assignet*ur*. Veru*m* ad consentiendum a*nimo* suo n*u*llatenus inclinato [f]. si [g] postq*ua*m dominus u*e*l inuentor recess*er*it consignata prius arbore. ab apib*us* occupata. ip*se* silue do*minus* eas sustul*er*it: n*isi* se d*omi*n*u*m cont*ra* (44. Blad) salutem suam duo-

---

*) *11te Bogs 1-2 findes dels afdelt som i Hdskr., dels således at 1. og 2. ombyttes i Pladsen, hvilket navnlig Hvitf. Udg. har (med Ordene indtil* ita *og til* aut *som Overskrifter.)*

a) *I Hdskr. er skrevet uden* p *i oprindelig.*

b) *Hdskr. har* afflixërit *og* possit.

c) *Hdskr. har* duodenum.

d) *Her findes ellers også tilföjet* domini.

e) *Hvitf. Udg. har, i Stedet for de 5 foregående Ord, her* obtineat medietatem et domino nemoris.

f) inclnato *har Hdskr.*

g) *Som oftere er her i Hdskr.* sed.

b*us* testib*us* et duodeno doc*er*e p*re*sumps*er*it iuram*en*to. Verus dominus cum eas cep*er*it uendicare. postq*ua*m *sibi* sublatas. u*e*l furtiue. u*e*l uiolenter seno tantu*mmodo* iurame*nt*o docu*er*it obtinebit. Si silue d*ominu*s apum obiciat inuentori. q*uo*d easdem prius inuen*er*it. n*on* debet audiri nisi suam assercionem trino corroboret iuram*en*to. Domum alicuius apib*us* ingressis alt*er*ius: eas donec illam domum eligerent insequentis. Si dom*us* domin*us* se contendat earu*m* d*omi*n*u*m. t*ri*no se p*ro*bet d*omi*n*u*m iuram*en*to. aut eas insecutus eodem num*er*o iuram*en*talium de suo fac*er*e fidem d*omi*nio p*er*mittat*ur*. Inde t*ame*n sic eas extrahat. ne domui u*e*l par*ieti* officiat aliene. Vnius apib*us* sup*er* alt*er*ius apes descendentib*us* atq*ue* ad sp*iritus*[a] eas confringe*n*tib*us* exalationem inferentes dampnu*m*. ad alias apportent*ur* easq*ue* domini sim*u*l possidea*n*t i*n* com*m*uni. at si nequiu*er*int sup*er* co*m*muni d*omi*nio conuenire. accusat*us* sup*ra* dampno a suis apib*us* irrogato. si negare uolu*er*it dampnu*m* datum se iuram*en*talib*us* tueat*ur* dampni conuenientib*us* estimationi. at confessus restituat (quantum uoluerit)[b] atq*ue* residuum iux*ta* q*ua*ntitatem eius neget sufficientib*us* iuram*en*tis.

(116; XI, III; Sk. L. 11, 14.8.)

De hiis que n*on* possunt licite sumi. u*e*l fieri in nemore alieno.

Ventor*u*m rabie siue alio[c] quouis modo p*ro*stratam arborem. siquis a nemore alieno p*re*sumpserit deportare contra d*omi*ni uoluntate*m* estimationem dampni p*re*stabit d*o*-

a) *Det sidste skrevne Bogstav i Hdskr. er ej ganske tydeligt; - ligeledes ovenfor det næstsidste i* corroboret.

b) *Disse to Ord, som Hdskr. ikke har, læses her ellers altid.*

c) *Hdskr. har* alie *og i Overskriften* qui.

*mi*no conuentus[a] aut negabit factum iura*men*talib*us* sufficientib*us* estimationi. Ratione indaginis *fac*t*e* de nemore alieno. estimatione dampni sex horar*um* tenebitur satisfactionem p*re*stare. aut p*er* senum defensio iura*men*tum.

(117; XI, iv; Sk. L. 11, 6. 7.)

Quid iuris sit siquis in alieno solo fossam fecerit.

Extrahendi fetus uulpini gra*tia*. siq*ui*s effod*er*it fossam. in nemore u*e*l solo quolibet alieno ad sex horarum tenebit*ur* satisfactionem u*e*l defensionem ta*n*te pecunie competentem. n*u*llo *tamen* p*ro*hibito fetu*m* uulpinum in nulli*us*[b] d*omi*nio p*er*manentem. *ubi* res aliena non ledit*ur* occupare. Insequenti uulpem suis exagitata*m* canib*us* donec in nemore. uel loco quolibet alieno. latibulum ingrediat*ur* fouee. licet q*ua*ntum ad comp*re*hensionem uulpis opus fu*er*it. eande*m* foueam ampliare. S*ed* n*isi* fouea*m* illam repleu*er*it. si quisq*uam* i*n* ea*m* lapsus uita*m* finierit. tres marcas ob dampni occasionem p*re*stitam em*en*dabit. et om*ne* aliud dampnum p*re*stabit. usq*ue* ad t*ri*um marcarum su*m*mam. de q*uo*cu*m*q*ue* ibi contig*er*it a*ni*m*ali. aut se fodisse negabit. iura*men*talib*us* dampni conuenientib*us* estimationi.

(118; XI, v; Sk. L. 11, 10.)

Alieni porci inuito d*omi*no. de nemore n*on* pascantur alieno.

Persuadet eq*ui*tas nat*ur*alis nullius inuiti bona. deseruire usib*us* alienis. v*nde* nec alieni porci admitti debent ad pastum nemoris alieni. circa nemus alienu*m*. et agrum alienum ob eandem ratione*m*. iuris eadem *etiam* p*er*manente

---

a) *Her findes ellers også* conuenientem.
b) *I Hvitf. Udg., og også ellers, findes her* cuiuscunque.

censura. q*ua*ntum ad comp*re*hensione*m* et redemptionem. (45. Blad) q*ua*ntum ad numeru*m* a*nim*alium et porcorum. quantu*m* ad scientiam. et ignorantia*m* d*om*inor*um*.

(119; XI, vi; Sk. L. 11, 12. 13.)

De co*m*muni nemore.

Vniu*er*sis co*m*muni nemore unicuiq*ue* pro libito suo licet uti. Verum ibi succisam arborem n*isi* secum deportet succisor continuo. u*e*l consignet licebit uolenti cuilibet deportare. At abscisione ut*riu*sq*ue* [a] t*er*mini consignata. p*er* annum et diem expectabit p*ro*prium succisorem [b]. Infra q*uo*d tempus. siquis eam abstul*er*it. estimationem cum eam hab*er*e n*on* possit p*ri*mo restituet. succisori duasq*ue* horas nu*m*moru*m* p*re*stabit no*m*i*n*e satisfactionis.

Siquis in asseres u*e*l colu*m*pnas. u*e*l aliam formam *com*munis nemoris ligna dolau*er*it ea dominio suo subtrahet [c] sine temporis prefinitione. ut n*ec* post annum et diem alii p*reter* consensum d*omi*ni ea liceat sine furti uicio contractare.

(120; XII. 1; Sk. L. 12, 1.)

De aqua co*m*muni. v*e*l p*ro*pria.

Omnis aqua nullo manu facto aggere s*ed* nat*ur*alib*us* tantum contenta littoribus equitate iuris om*n*ibus est co*m*munis. ut in ea piscari nemo de iure ualeat p*ro*hiberi. At in aq*ua* [d] q*ua*m ad molendini u*e*l piscatoris usum. iure q*ui*s *f*ac*t*o aggere congregauit. p*reter* eius consensum. no*n* licet alii piscationis off*iciu*m exerc*er*e.

---

a) *Den første Forkortelse i Ordet er i Hdskr. utydelig.*
b) *Hdskr. har* succisorum.
c) *I Hvitf. Udg., og ogsaa ellers, findes her* subiiciet.
d) *Hdskr. har* aquam.

(121; XII, ii; Sk. L. 12, 2.)

De *com*mu*n*is aque piscatio*n*e.

In aqua co*m*muni cuilibet piscari liceat. nulli in amnem co*m*mune*m* piscatoriam sepem inmittere. n*isi* t*er*ram possideat adiacentem. cui sepem suam infigendo profundius supponat [a]. V*nde* si ex una tantum parte amnis solum habeat. sepem ultra amnis [b] medium n*on* extendet. Si u*ero* terras habeat. utrinq*ue* [c] fluuio accedentes. ex utraq*ue* parte fluuii sepes infixa p*er* amnis medium extendetur.

(122; XII. iii; Sk. L. 12, 3.)

Q*uo*d nullus a piscatione co*m*munis aque debeat p*ro*hibeRi.

INcremento redundans co*m*munis aqua si terras occupet atiacentes in ea nullus eciam in occupatis terrarum spaciis. a piscatione de iure pot*er*it cohib*er*i.

(123; XII, iv; Sk. L. 12, 4.)

Quod n*u*lli licet a uigilia pentecostes usq*ue* ad festu*m* s*anct*i michaelis. aquas ad usum molendini collig*er*e. alienis officiente*m* pratis.

Nulli licet a uigilia pentecostes. donec s*anct*i occurrat sollempnitas michaelis. aquas sic ad usum colligere molendini. ut sup*er* terras alienas p*ro*pt*er* retentionis uiolentiam effundant*ur*. feno et cet*er*is que p*ro*uenirent co*m*modis. suos dominos defraudantes. Si u*ero* d*ominu*s molendini iuris parere sup*er*sed*er*it equitati. i*n* ius querimonia deportata. dies a iuridicis auferendi. u*e*l ap*er*iendi portam aquarum (con-

---

a) *Ellers findes her* superponat.
b) *Hdskr. har kun* annis *på begge Steder.*
c) utru*m*q*ue har Hdskr.*

stituatur)[a]. ne quouis obstaculo. ad cui*us*q*ua*m iniuriam ear*um* transitus retardet*ur*. cui n*isi* d*omi*n*us* molendini obtemp*er*au*er*it iussioni. preter estimatione*m* dampni sex horas nu*m*mor*um* p*re*stabit. no*m*i*n*e satisfactionis. aut seno factum inficiabit*ur* iuram*en*to.

(124; XIII, i; Sk. L. 13, 1-2.)

De adulterio.

Mechum a iure quilibet habet licentiam occidendi. que*m* in uno lecto cu*m* sua coniuge dep*re*hendit. et i*n* iure *fact*a fide. p*er* duor*um* testimonium. (46. Blad) et sanguinolentoru*m* culcedre. et lintheaminis exhibitionem sup*er* i*n*t*er*f*e*c*ti*onis h*uius*modi qualitate. ob iuste sumptam. de tanto facinore ulcionem. et ab om*n*i p*er*iculo summende uindicte. et om*n*i p*re*sta*n*de satisfactionis onere. iuridicoru*m* absoluet sententia p*er*emptorem. et p*er*empti corp*us* ortodoxorum priuabit*ur* sep*u*ltura. n*isi* forte de reatu suo uulnerat*us* penitentiam agat. ante sp*iritus* exalationem.

(125; XIII, ii; Sk. L. 13, 3.)

Q*uo*d adulterii reus candentis ferri iudicium subeat.

A marito adultere reus adult*er*ii delatus adulter. solum habet[b] refugium ad candentis ferri iudicium quod lingua patria scuzst iarn nominat conuolandi. quo si nequierit exorta*m* infamiam abolere. *con*de*m*pnatus in exilium. redeundi nullam habeat de cet*ero* facultatem. n*isi* forte passus iniuriam i*n* tori consorte. prestande forte consenserit satisfactio*n*i. quam[c] quadraginta marcas num*m*or*um*. se-

---

a) constituatur, *som Hvitf. Udg. har, kan her ikke undværes.*
b) *Hdskr. har* hunc.
c) *Hdskr. har* nam; quam, *som behøves, læses her ellers.*

cundum tamen estimationis *precium* continentem. debet *quoque* ob criminis enormitatem licet preter solitum in priuatis *con*prehendens tres marcas. vel unam marcam argenti contemptus precium comitari.

(XIII, iii; Sk. L. 13, 9. 10.)*)

Vxori quippe crimen adulterii maritus inponens: si suam muniat duobus testibus accusationem. vxorem candentis ferri iudicium subire compellet. Quo si queat suam innocentiam demonstrare. et integritate fame gaudebit. et mariti consortium retinebit. Sin autem. et infamie respersa macula. et bonis omnibus denudata. iure legis humane tam a domo [a]. *quam* a thoro coniugis excludetur. vtrique tamen coniugum [b] *quam* diu reliqus superstes fuerit noua *con*nubia contrahendi licentia denegata. Verum in parte constat huic humane legi uelud famule obsequenti. uelud pedisseque sequenti domine sue uestigia. per [c] diuine legis preminentiam derogari. que matrimonia iubet non fori *sed* poli. non curie secularis. *sed* ecclesie spiritualis examini atque regimini subiacere. nec permittit eciam separationem thori per igniti ferri iudicium celebrari.

(126; XIII, iv; Sk. L. 13, 4.)

De uiolenta oppressione uirginis. uel solute.

Vbicumque quispiam licet solus uiolenter. uel uirginem humiliauerit. uel corruptam oppresserit duplicata quadraginta marcarum obligabitur satisfactione. una regi pro uiolatione iusticie. alteraque pro irrogatione iniurie. procu-

---

*) *I Hvitf. Udg., og også ellers, er her Overskriften* Maritus imponens vxo'i adulterij crimen, duobus testibus muniat.

a) *Hdskr. har* domino.

b) *Hdskr. har* coniugium.

c) pro *har Hdskr.*

ratori persone passe iniuriam. ad opus ipsius nichillominus exhibenda *). Verum si crimen inficiatus fuerit aduersus simplicem accusationem. triplicato iuramentorum duodenario se defendet. At aduersus accusationem duobus testibus innitentem. igniti tantum defensioni iudicii deferetur.

(127; XIII, v; Sk. L. 13, 5-7.)

Quid iuris sit si uirgo uel soluta consenserit oppressori.

Oppressori suo innupta femina consensum prestante non ad ipsam uerbere dignam non munere [a]: ne lucrum capiat ex delicto sed ad solum eius presertim in copula maritali (47. Blad) secundum legem proximum prouisorem. et in eius persona iniuriam perpessum pudoris. sex marcarum nummorum. uel duarum argenti satisfactio pertinebit. nisi uiginti quatuor iuramentalibus illatam sibi reus reppulerit accusationem. Licet autem sit proximus quem in ipsa mater [b] concepit oppressione filius ipsi satisfactio tamen nullatenus attinebit. cum nec pater eo nomine grauaretur. et mater filii mediante persona ex reatu suo sortiri commodum uideretur. Ob humiliationem tamen filie naturalis quam non est legitime pater suam esse filiam protestatus. neque pater. neque agnatus quilibet. Verum habet tantum cognatus proximus accionem.

(128; XIII, vi; Sk. L. 13, 8.)

De oppressione ancille.

Siquis ancillam oppresserit alienam. duas horas num-

---

*) *En sådan Bestemmelse findes ikke i Sk. Lov, men ellers i Provindslovene (Vald. sæll. Lov 2, 37; Eriks 2, 20.)*

a) *Hdskr. har* munire.

b) *Hdskr. har* matre, mater *forekommer ellers.*

morum d*omi*no p*re*stabit. no*min*e satisfactionis. aut reatum trino diffitebit*ur* iuram*en*to. Ad sex horarum satisfactionem. v*e*l seni iuram*en*ti defe*n*sionem int*er*dum illicitus attingit concubitus cum ancilla. puta. que seruilib*us* exempta op*er*ib*us* societatis et honoris. et obsequii dignioris intuitu assidendi d*omi*ne sue off*ici*um e*st* adepta. v*nde* quoq*ue* sætis ambut ling*ua* pat*ri*a nominatur.

(129; XIV, 1; Sk. L. 14, 1-5 og 15. 1.)

De igne.

Sicut ignis ob multiplice*m* co*m*moditatem e*st* necessarius. sic [a] ob frequens et graue p*er*iculum metuendus. v*nde* sicut usum eius co*m*moditatis necessitas cotidiana depossit. sic et p*er*iculi metuenda calamitas. ipsius custodiam diligente*m* requirit. Igit*ur* ut uitet*ur* p*er*iculu*m* igne diligentius custodito. circumspecte rationabili lege dinoscit*ur* cautum e*ss*e. ut in tribus marcis dampnum passo satisfacere teneat*ur* ex cui*us* dom*us* igne adortum incendium consumendo domu*m* aliena*m*. Haut minus sex oris [a] nummorum ingerit det*ri*m*en*tum. et si dom*us* plurium [b] concrem*en*tur. n*on* maiorem plures q*ua*m unus. consequent*ur* incendii satisfactionem int*er* se portionib*us* equalib*us* diuidendam. q*ua*ntu*m*cu*m*q*ue* dispar da*m*pnum eis p*er* incendium irroget*ur*. Preter hec quilibet bonis suis p*er* ignis uiolentiam spoliatus. eciam ille de cuius domus igne p*ri*mo tota combustionis iactura subsequens pullulauit. in iure p*ro*uinciali cum duob*us* sociis n*on* ab eis tacto sacro libro [c]. s*ed* utroq*ue* manu*m* suam in manum alt*er*ius innecte*n*te fidem iura-

a) *Hdskr. har* si.
b) *Her og ligeledes nedenfor, er i Hdskr. det første Bogstav i Ordet,* h, *borttaget, - vistnok vilkårlig.*
c) *Hdskr. har* plurimum.
d) libro *er i Hdskr. skrevet to Gange her.*

toriam exhibeat se consumpta domo sua: da*m*pnum ad sex oras nu*m*morum p*er* incendium incurrisse. et h*oc* fac*to* p*ro* eo feret*ur* sentencia. ut p*er* totam p*ro*uinciam unusquisq*ue* p*er*soluat *sibi* unum denariu*m*. uel unam mensuram hordii[a]. vel duas auene i*n* dampni quod accidit compensationem. Quandocu*m*q*ue* indete*r*minate agitur de mensura. illa debet i*n*telligi. q*ue* rotunditatem equalem amplectens. et ortogonaliter more cateti: p*er* senam pollicis latitudinem. a fundo consurgens. duplo maiore*m* habet instar ypotenuse: altitudinem t*ra*nsumpsalem[b]. ap*ro*batam p*er* uirgam que h*abe*ns pollicis duodenam latitudinem in longitudine. ubi*cumq*ue (48. Blad) sup*er*ponit*ur* extremitate fundi. q*ua* parte coniungit*ur* cu*m* corona per mensure medium transeundo. sum*m*itate sua contingit directe oppositam sum*m*itate*m* corone. ob q*ua*m altitudinem hanc m*en*suram tolf mynnig ydeoma appellauit. Ad hanc collectam gratis *con*ferre quidpiam[c] respuenti. non e*st* p*ri*ma uice res aliqua subtrahenda. *sed* in ius querimonia deferenda. v*bi* condemnabit*ur* qui unius denari solutioni contumaciter contradixit. ut ad certum diem p*re*fixum in iure cum pred*ict*o denario. xxx^ta^. p*er*soluat. n*isi* trib*us* p*ro*bet iuram*en*talib*us* se prius exactum legitime n*on* fuisse. In eiusdemq*ue* iuridicorum conuentu licentia petitori p*re*stabit*ur*. adiudicationis auctoritate subtrahendi rebelli bona sua. si preeleg*er*it in contradictionis sue contumacia p*er*durare. ne petitor cogat*ur* sepius ob hanc causa*m* inaniter fatigari. Ratione dampni p*er* incendium conti*n*gentis dispensator u*e*l uillicus. uel quicu*m*q*ue* domu*m* inhabitat alienam. n*on* te-

a) hodij *har Hdskr. Det påfølgende* in *er utydeligt.*

b) t *er i Hdskr. blevet udeglemt i Ordet;* transversalem *læses her ellers altid. I det følgende* latitudinem *er* a *og* i ubicumque *er* cum *skrevet oven over Linien.*

c) *Hdskr. har* quisplam, *som også ellers forefindes her.*

netur ad aliquam emendationem. dum modo manu iuramentalium duodena dampnum illud absque culpa sua doceat euenisse. Accusatus quispiam quod uoluntarie domum incenderit alienam. si firmata delatio illa non fuerit iuramento. tribus se tuebitur iuramentalium duodenis. Si uero fuerit iuramenti munimine roborata. tantum ad candentis ferri iudicium. quod probiciendum est in alueolum admittetur. et si conuictus fuerit ex ipsius bonis. quantum facultas permittit debet omne dampnum incendii reparari capitali portione sua. tantum ad ius regium pertinente. conuictus autem gaudebit uno die tantum. induciis libertatis post quem licite si repertus [a] fuerit suspendetur.

(130; XV, i; Sk. L. 15, 2-3.)

De uillicationis officio.

Siquis conuenerit cum aliquo. de prestando sibi officio uillicationis. si prorsus exsequi supersederit quod promisit. pena multabitur sex orarum uel conuentionem factam seno diffitebitur iuramento. Verum ad assignatam sibi pertransiens mansionem. si res suas [b]. uel in unico curru adduxerit. et si resilierit ab inceptu. uel tres marcas prestabit. uel duodeno se tuebitur iuramento. In utroque tamen casu. si cum rege. uel pontifice talis conuentio celebretur. uel trium marcarum prestabitur satisfactio. uel offeretur duodeni defensio iuramenti.

(131; XV, ii; Sk. L. 15, 6.)

De deposito [c] uillicationis.

Uolens onus deponere uillicationis. si consensum [d] ad

a) *Hdskr. har* receptus, repertus *forefindes her stedse.*
b) *Hdskr. har kun* sua, *og nedenfor* ad *i Stedet for* ab.
c) depositione *læses her ellers.*
d) *Hdskr. har* consensu. - *Foran* onus *er* h *bortskrabt.*

hoc d*omi*ni sui n*on* ualeat inclinare. optinere debet i*n* ius cum sua querimonia p*ro*ficissens. ut dies d*omi*no suo diuidendi. secum bona com*m*unia prefigat*ur*. que*m* d*ominus* si nolu*er*it obseruare. idem *secun*do uillicus debet a iuridicis impetrare. et si nec t*un*c iusticiam consequat*ur*. ad ius p*ro*cedat t*er*cio. et tunc no*min*abuntur uiri prudentes quot necessarii uidebunt*ur*. ut auctoritate publica certo die diuisioni debeant intere*ss*e. attendentes ne uillicus a d*omi*no suo contra iusticiam opprimat*ur*. puniendo multa (19. Blad) trium marcarum ad ius regium p*er*tinente si p*er*stiterit in contumatia contradictionis post diuisionem f*act*am. ex hiis que [a] cesserunt uillico in diuisione siquid d*ominus* auferre p*re*sumat. n*on* solum ill*u*d restituere. *sed* et rapine debita*m* multam p*er*soluere expellet*ur* [b]. ad uniu*er*sorum quidem euident*er* dinoscit*ur* p*er*tinere com*m*odum si defendat*ur* iusticia. et p*ro*pulsent*ur* iniurie sing*u*lorum.

(132; XV, iii; Sk. L. 15, 4. 5.)

Q*uo*d uillico sufficit p*ro* se duodenu*m* iuram*en*tu*m* si dominus ei*us* eum p*ro* furto accusau*er*it.

Adu*er*sus dominum accusante*m* suu*m* uillicum in diuisione sup*er* furtiua subtractione. v*el* occultatione rerum. sufficit ip*s*i uillico duodeni defensio iuram*en*ti. At diuisione facta. uolens rem aliq*ua*m auferre. d*ominus* ei que*m* uillicu*m* prius h*ab*uit si rem aliq*ua*m occultatam asserat. ne diuid*er*et*ur* ille q*ui* uillicus erat si fidem faciat duob*us* testib*us* et duodecim iuram*en*talib*us* q*uo*d res illa s*ibi* cesserit i*n* diuisione. ab accusationis calu*m*pnia innocentiam

---

a) *Hdskr. har* qui.
b) compelletur *findes her ellers altid.*

lib*er*abit. Se*d* licebit accusatori testes inpetere sup*er* p*er*hibiti testimonii falsitate. et ut*er*q*ue* u*e*l (se)[a] duodeno tuebitur iuram*en*to. u*e*l pena*m* falsi testimonii tres marcas persoluit. Si u*ero* deficiat accusato[b] testium. et iuram*en*talium p*re*dicta defensio. accusator eum candentis ferri iudicium subire co*m*pellet. Si crimen quod inposuit iuram*en*to confirm*et*. *) Si duor*um* habentium res communes. unus rem aliq*ua*m ad suum sing*u*larit*er* contendat d*omi*n*iu*m p*er*tinere. alt*er* e *contra*rio com*m*unem affirmat. debet audiri pocius com*m*unem affirma*n*s si cum duodecim iuram*en*talib*us* sue fidem faciet affirmatio*ni*. Hanc quoq*ue* specialitatem[c] om*n*is habet com*m*unio. q*uo*d quicu*m*q*ue* rem com*m*unem accuset*ur* sic uel subtraxisse. *u*el occultasse. u*e*l uiolenter contractasse. q*uo*d eam u*e*l eius precium restituere teneat*ur*. quanticu*m*q*ue* q*uo*d tamen dimidiam marcam excedat precii iudicet*ur*. si negare uelit q*uod* inponitur s*ibi* sufficiat duodenarius iuram*en*talium accusato. solus u*ero* senarius si dimidia marca minus ip*si*u*s* p*re*cium estimet*ur*.

(133; XVI, 1; Sk. L. 16, 1.)

De exceptio*n*e remissi debiti u*e*l soluti.

Exceptione debiti remissi gr*ati*a lib*er*alitatis. opposita creditori inpedit*ur* peticio creditoris. donec exceptionem oppositam s*ibi* falsam duodeno p*ro*bau*er*it iuram*en*to. Verum exceptio soluti debiti. uel per transactionem sublati. cum eam debitor duob*us* testib*us* et duodeno confirmau*er*it iuram*en*to petitionem om*n*ino p*er*imet creditoris. Obligante creditore p*ro* solutione debiti obligatam s*ibi* terram alii cre-

a) se, *som Hdskr. ikke har, men ellers findes, kan vel ej godt være borte.*

b) *Hdskr. har* deficiet accusatio; *det givne findes her ellers.*

*) *I Hvitf. Udg., og ellers, sættes her som Overskrift* De rerum communium specialitate *(inde i selve Kapitlet)*

c) *Hdskr. har* hac specialitate *og* re commune.

ditori. si refuso precio [a] petat a *primo* creditore dominus. et prior debitor ypotecam: ad*uer*sus suum debitore*m* precium offerentem no*n* suffragabit*ur*. u*el* presc*ri*ptionis exceptio u*el* cessionis facte. cum uero d*omi*no creditori se*cun*do. *sed* oportet ut ad p*ri*mum t*err*a p*er* medium reuertatur.

(134; XVI, II; Sk. L. 16, 2.)

Qualit*er* a debitore creditor suum debitum *con*sequat*ur*.

Debitore respuente satisfacere creditori. si post legitime in ius querimoniam deportatam ex *con*cessa licentia et adiuratione [b] iuridicorum in sui debiti solutionem. creditor bona q*ue*uis (50. Blad) subripuerit debitori et coram eodem conuentu iuridicorum debitor sup*er* rapine uicio reu*m* detul*er*it creditorem. Si conue*n*tus totus affirmau*er*it ex adiudicationis sue auctoritate. creditorem bona de quib*us* agitur subtraxisse. ab inpugnatione debitoris creditor absoluetur. Verum in aliquo [c] q*uoque* loco sup*er* h*oc* creditor accusatus. si duos exhibeat. qui se fecisse illam asserant [d] adiudicatione*m*. et duos alios p*ri*orum [e] duoru*m* assertione*m* suo testimonio roborantes. a uexatione liberabitur debitoris. At istorum si utru*m*q*ue* defu*er*it creditori. adiudicationem illam legitime facta*m* a iuridicis seno negabit debitor iuram*en*to: ut sic et bona sua recipiat. et trium marcarum insup*er* satisfactionem rapine uicio *con*gruentem. n*isi* se creditor a rapina duodeno excusau*er*it iuramento.

---

a) *Hdskr. har* refusi precij *og nedenfor* certionis. *Det givne findes her ellers.*
b) adiudicatione *læses her ellers.*
c) alio *læses her ellers. - Ovenfor har Hdskr.* dedditoris.
d) *Hdskr. har* asserat *og* duo.
e) *Hdskr. har* priori.

(135; XVI, iii; Sk. L. 16, 3.)

De precario.

Restitutionem precarii uel iusti precii nullus casus de iure poterit inpedire. Nec auditur precium uolens restituere. nisi prius probet. et se facultatem ipsum restituend precarium non habere. et iustam esse precii quod offertur pro precario quantitatem. iuramentalibus sufficientibus estimationi. compellendus nichilominus si umquam in suam redierit potestatem. ad debitam restitutionem. priore domino ipsum refuso precio postulante.

(136; XVI, iv; Sk. L. 16, 4.)

De re qualibet mobili conducta uel locata.

Deteriorationem. uel amissionem conducte rei. prestare non tenetur. probans eam iuramentalibus sufficientibus estimationi. sine [a] facto suo et negligentia contigisse.

(137; XVI, v.)

Quod rei se defendentis est probare quid est precarium uel conductum.

Licet auctor dicat precarium. reus debet audiri si sufficienti numero iuramentorum probet precio rem conductam eodem modo. si contendat actor rem conductam audiendus est reus si probet eam liberaliter et precario concessam fuisse. ut utrobique defendenti se probatio deferatur.

(138; XVI, vi; Sk. L 16, 5.)

De deposito [b].

Per hoc solum se liberat depositarius a restituendi

---

a) *Hdskr. har* Cum, sine *forefindes her ellers.* - facto *er utydelig skrevet.*
b) *Hdskr. har kun* posito.

obligatione. si eodem infortunio se ostendat[a] res suas et depositum amississe.

(139; XVI, vii; Sk. L. 17, 1.)

Si condicionaliter seruanda recipiuntur.

Quicumque recipit ea conditione quelibet conseruanda. ut in eodem quicquid eis contigerit. ualore reddantur. que deposita balzs fæ lingua patria nominantur[b]. facta conditio irrefragabiliter est tenenda ut nullatenus in restitutione quecumque restituantur in conuentione prima facta depositorum bonorum estimatio minuatur. at si depositarius predictam[c] neget conditionem audiendus est si negationem suam duodeno corroborauerit iuramento.

(140; XVII, 1; Sk. L. 17, 4.)

Locati et conducti.

Cum quibusdam locare sit necessarium terras suas quibusdam conducere alienas. ne uel conductor opprimatur per potentiam locatoris. uel locator circumueniatur uersutia conductoris. per certam legum diffinitionem. expedit utrumque ab alterius iniuria refrenare. Contractus igitur conductionis et locationis. solo consensu contrahentium celebratur. sed inpune rescinditur[d] (31. Blad) donec iuxta consuetudinem aprobatam percussione manus unius in manum alterius roboretur. contractus conductionis tantum annuus[e] esse solet. ut sicut singulis annis noua prestatur pensio. et annis singulis noua conductio celebretur. dies assumptionis beate uirginis prefixus est celebrationi pariter

a) *Hdskr. har* infortuno *og* ostenda.
b) nominatur *har Hdskr.*
c) *Hdskr. har kun* preditam.
d) recinditur *har Hdskr.*
e) annuis *har Hdskr.*

et solutioni. ut suum [a] com*m*odum in piscationis nundinis [b] ex soluta pecunia. locator ualeat p*ro*curare. Idem dies deputatus eciam e*st* renunciationi. Si colonus conductionis sue continuare recusauerit p*er* sequentis anni spacium habitationem.

(141; XVII, ii; Sk. L. 17, 2-3.)

No*n* licet colono separare. *)

Non licet colono conductionis relinquere mansionem. donec anno finito. quinto die post septimana*m* (paschæ) [c] tempus aduen*er*it recedendi. sex horas si prius recesserit em*en*dabit. et nich*il*ominus. ut om*nes* debite prestent*ur* opere. usq*ue* (ad) [d] p*re*fixum t*er*minum p*ro*curabit u*el* si penam uitare uoluerit. sex horar*um*. se co*ntra* locatoris sui licentiam recessisse seno diffitebit*ur* iuram*en*to. Conductionis adueniente t*er*mino colonus secu*m* non deferet domus suas. a conductionis [e] successore. iuxt*a* prudentium uiroru*m* estimationem precium p*ro* suis domib*us* recepturus. h*oc* ordine p*er*soluendum. ut circa medium quadragesimæ successori medietatem precii p*er*soluenti. p*ro* parte dimidia domus pariter assignentur. et post paschalem ebdomadam die q*ui*nto. et residuam medietatem precii p*er*soluat accedens. et residuam medietatem domorum lib*er*am dimittat recedens. At si nullus ei successerit i*n* conductione. quicu*m*q*ue* conductionis t*er*ram coluerit ad eum precii domorum solutio p*er*tinebit. licet sit d*omi*n*us* qui locauit. aut dabit colono

a) *Her er i Hdskr. skrevet* usum.
b) *Hdskr. har her* lundinis.
*) *Denne og de tre følgende Kapittelorerskrifter findes ikke altid angivet.*
c) paschæ, *som Hdskr. ikke har, findes her ellers stedse.*
d) ad *har Hdskr. ikke.*
e) *Hdskr. har kun* ductionis *og nedenfor* estimationum *og* residua *(på det andet Sted).*

domos suas. licentiam deferendi. Inhumanum esset. *enim.*[a] et iniqum eum et[b] suis domibus. et domorum precio defraudari. Si colonus duos testes habeat super conductionis contractu. percussione manuum[c] confirmato. non licebit a conuentione recedere locatori. Et quia tantum annua debet esse conductio. non potest eciam ultra unum annum huiusmodi una conductionis probatio prorogari. Si se duo contendant ab eodem pariter conduxisse. in conductionis mansione residenti. semper est probatio deferenda. at si neuter ingressus fuerit mansionem cui testimonium locator perhibuerit audietur. Qui conduxit si prius uoluerit resilire quam conductionis fuerit ingressus mansionem duas horas[d] tenebitur emendare. aut contractum trino diffitebitur iuramento. Si colonum a conductionis mansione[e] uolentem recedere. locator asserat conduxisse seno colonus liberabitur iuramento.

(142; XVII, iii; Sk. L. 17, 6.)

De semine coloni.[f]

Naturalis exposcit equitas. ut colonus licet conductioni renunciauerit possit siliginem seminare cum serendi causa constet eum terram precipue conduxisse. in serendi tamen quantitate debet prouincie consuetudinem obseruare. (52. Blad) ut tantum seminet terre feracis siliginis. quantum permittit prouincie consuetudo. In quibusdam. *enim.* partibus nichil excipitur. In quibusdam excipiuntur uel due partes. uel medietas. In quibusdam excipitur solus fundus.

---

a) *Hdskr. har her kun et Tegn, som vel bedst opløses på denne Måde. Jfr. i 3. Linie fra neden.*

b) a *har Hdskr.,* et *forefindes ellers.*

c) *Her er i Hdskr. vel egentlig kun forkortet i Meningen af* manum.

d) horas *er her skrevet dobbelt i Hdskr.*

e) *Hdskr. har* mansionem.

f) colonis *har Hdskr.*

(143; XVII. iv: Sk. L 17, 5. 7. 8.)

De Colono.

Non licet colono *in* com*m*unionem sua bona cu*m* bonis alt*er*ius redigendo. in conductionis mansione se uillicu*m* p*ro*uisorem constituere. sine licentia locatoris.

Item. *) Si colonus non potuerit p*re*fixo die soluere pensionem rursus petat et impetrat. ut sibi solutionis dies alius p*re*figat*ur*. in quo si n*on* solu*er*it. duas horas tenebit*ur* em*en*dare. Ite*m*. Si locator recusau*er*it statuto tempore oblatam s*ibi* recipere pensionem. et ob h*oc* colonus adueniente conductionis t*er*mino non soluta recesserit pensione. colonus postea q*uo*d non solu*er*it accusatus: duob*us* testib*us* et duodecim iuram*en*talib*us* oblationem legittime factam p*ro*bet. et nichil amplius exsoluet debita pensione. Si u*ero* deficiat in p*ro*batione solutioni pensionis: sex horas adiunget no*m*i*n*e satisfactionis.

(144; XVII, v; Sk. L. 17, 8.)

Quomo*do* colonus reddet pensionem.

Recusante prorsus colono p*er*solu*er*e pensionem t*ri*na querimonia sup*er* h*oc* in ius legitime deportata *con*sulendi s*ibi* p*er* subtractionem[a] bonorum coloni adiudicando iuridici dabunt licentiam locatori.

(145; XVII, vi; Sk. L. 17. 8.)

Si d*o*m*i*n*us* noluerit habere.**)

Si locator a*ni*m*o* uexandi colonum. p*re*fixo die a iuridicis nolit oblatam recip*er*e pensionem. adducat colonus. ex sententia iuridicorum. duos uiros uel plures qui possint

---

*) *Denne, og følgende, mindre Afdeling med* Item *findes her ellers ikke nogensinde.*

a) *Hdskr. har* subtractactionem.

**) *I Hvitf. Udg., og ellers, er Overskriften her* Si locator pensionem suscipere negauerit.

p*er*hibere testimonium ueritati in quorum conspectu [a] pensionem offerat locatori. et si nolit recipere sup*er* larem eius. u*e*l limen cora*m* ipsius oculis eandem (deponat) [b]. et sic ab om*ni* se liberet obligat*ione* [c].

Explicit liber legis scanie que*m* dominus and*re*as lundensis eccl*es*ie archiepiscopus suethie pRimas. ap*ost*olice sedis legatus composuit ad utilitatem totius terre. *)

---

a) *Her er i Hdskr. næppe skrevet således fra først af.*

b) deponat, *som her ellers findes, har Hdskr. ikke.*

c) *Hdskr. har* obligationi.

*) *Denne Efterskrift findes i Hvitf. Udg., og også ellers, ikke, - hvorimod den igjen findes i følgende Form:* Explicit liber legis Scaniensis, posite per dominum Andream, archiepiscopum Lundensem, Suetie primatem et Apostolice sedis legatum, qui etiam conversor extitit totius Livonie ad fidem Christi et ideo apostolus apud illos nominatus est, qui sepultus in muro in capella Marthe Lunden et beatus in pluribus estimatur.

SKÅNSKE ARVEBOG

OG

ORBODEMÅL.

18

(I) **F**athir mothir. dotha. ær son oc dottir nest at ærwa son til fullan lot. oc dotir til halwan lot. En af giftis son. ellir dottir ællis bathe. lewande fadhir oc mothir. fare aff son m*eth* fullan lot. oc dottir m*eth* halwan lot. allum em fullum som th*e*rre fathir haw*ir*. *oc* far vdan fathirnis iorth. oc them arwum th*e*r han ærfde sithin han fik th*e*rres mothir. ellir th*e*rres mothir sith*i*n hun fik th*e*rres fathir.
(II) **T**het callum wi men alt fæthirnis iorth th*e*r fadh*ir* atte for en han fik th*e*rres modhir. ellir mothir atte for en huun fik th*e*rre fadhir (III) **E**ngen vt arwa erwir nokit barn innan flet fathirs. (IV) **D**or nokut hans vdan. far vdan affkomd. tha ærwir fathir oc mothir oc brothir fullan lot. oc systir halwan. em wel the innan sidie flet fadhirs som the th*e*r vdan æræ. (V) Allum skilnathum th*e*r mellum born kan kom*m*a oc fathirs. tha ær fathur nermir allum genmælu*m* (VI) **E**n vm nokut th*et* barn th*e*r aff ær. skift fran fathir. oc far th*et* barn. ok dor th*et* th*e*rra barn haw*ir* fangit for en fathir dor. oc callar fadhir fathir a barnabarn. ellir fathir brothir. ellir fadhir sostir. at th*et* haw*ir* fangit (mera) ær th*et* atte. tha wæri th*et* fori m*eth* tyltir eth oc twigge manna witne. ellir thes wæriende vm th*et* ær enti mo ellir ey ful aldra. at th*et* haw*ir* ey mera fangit en th*et* ati. th*e*n skal tha wara weriende th*e*r ful aldra ær oc nest ar th*e*n wagh at byrth with barnit æra ey a dele with th*et*. fore thy sighir man th*et*. at hæriendi ma aldrey wara weriende (VII) **E**n callar barnit til fathir fathir ellir til fadhir brothir. ellir til fathir systir at thes fathir ellis thes moth*i*r fingu ey alt th*et* the atte. tha

wæri oc the fore m*eth* them samma loghu*m* th*er* for war melt ellir rette vt (VIII) En kan swa wartha at barn far innan flets fathirs barn. oc dør th*et* barn. th*er* barn haw*ir* fangit. før en fathir dør tha fare barnabarn vt af bo m*eth* thom samma løt th*e*r thes fathir ellis thes mothir skulde hawa takit vm the hawthe lewat. (IX) En vm swa willias fathir fathir ellir fathir mothir withir barnabørn th*e*rre at. the willia gewa thøm. tha mugha the ey mera thøm gewa en th*e*rres eyen barn wrthi til løda (X) En alt th*et* the fa siex vghna hefth a i fathirfadhirs ok i fathirmothirs lifdaghum. tha aghu the wara with witu gen fathir brothir oc gen fathir systir at thes ære the hawa i hefdhum at th*et* gaff thøm rettelika th*e*rre fathirfadh*ir* ellir therres fadhir mothir. th*et* skula the wide m*eth* tyltir eth. oc twigge manna witne. (XI) The samma logh æræ oc vm mothir fathir ellir vm mothirmothir. with barnabørn. therræ th*er* før er vm fathirfath*ir* oc fathir mothir melt (XII) En vm børnabørn fa ey the gift i therre hefth siex vghur i fathir fathirs lifdaghum. tha wari fathir brothir ellir fathir systir børnana withir witu gen børnabørnum m*eth* tyltir ethe at thøm war ey gewit. en vm the thing witne se til. witi se fare guthe hwat the sweriæ (XIII) Eræ ey børn til tha æræ børna børn nest at taka arf oc tha swa som the æræ fød af syskin til. brothir fullan løt oc systir halwan the skifta oc swa th*e*rre i mellum brothir fullan løt oc systir halwan (XIIII) En ær ey børn til oc ey børna børn vdan æn therra børn. tha take the arf. fare thy at arf a e fram at ganga mæthin afkymmandi ær til. Æn skulu skifta at mantali emmikit kuna som manne fore thy at th*et* ær gange arf (XV) Far ma*n* athulkuna. oc haw*ir* annat therre til hundrathe marc ellir en mera. oc annat therre ey mera en ena marc.

tha ær th*et* tho til halff fæligh mellum th*e*rre far vdan iorthu (XVI) **B**onde th*en* th*er* kuna sina mystir oc haw*ir* han børn m*eth* sik i fæligh eftir oc haw*ir* nokra the arwa erfd. som ey æræ før m*eth* andrum arf rettelike bitna tha takir han thøm ensammin. (XVII) **E**n the oc th*e*rre mothir hawir nokra the arwa erft th*er* hwerkin æræ m*eth* aruum bitna ellir m*eth* børnum mynda før en hun døer tha eyghu the børn th*en* arf forlødis (XVIII) **E**n vm swa can cumma at th*en* bonde th*er* the børn haw*ir* with the kuna th*er* døth ær hawir nokra the arwa erft. th*en* han a ey at skifta with sin børn. ellir hans børn hawa nokra the arf th*en* th*er* han a ey m*eth* rettum løt i. oc takir han se sithin nokra athulkana til handa. oc vm han gør ey entim twigge at han leggir siin børn i fæligh ellir han meli fore sithin han hawir the kuna fongit innan siex vkun rum. tha ware th*et* alt therre i mellum til rette howith løde for vdan iorthu Swa ær oc eftir igen vm kuna hawir nokir børn i fæligh m*eth* sik sithin henne bonde do oc haw*ir* hon sithen enti fathir ellir mothir. ellir nokra andra arwa. the th*er* henne børn aghu ey. ellir henne børn ærwa the arwa th*er* henne høra ey til handa oc far huun sithin man i bo til thøm. oc gøra ey ænti twigge th*e*rre frendir. th*er* th*e*rre wæriande the th*e*rre rette æræ at the leghia them ellir i fælagh ellir at the mæla fori i siex wghum m*eth* thy at the aræ innan rikis. ellir vm th*e*rre wæriande æræ vdan rikis. tha stande dagh oc iemlinge. **Æ**n worthir swa i th*en* timan at henne børna fæligh warthir ey lawt with henne bonda tha gange th*et* thøm allum samman til fæligh swa som vppæ er før vmmelt (XIX) **E**n vm swa kan cumma at th*en* man haw*ir* annar børn with andra athulkona. oc skiftis the som fran honu*m* aff fæligh. tha a han with thøm skifte th*e*rre møthirne oc alla køpt

iorthufæ oc al annar fang. fathir oc søn fullan løt. oc dottir halwan (XX) En vm nokut *thet* barn *ther* aff ær skift fæligh fran fathir dør barn løst tha takir fathir oc brothir fullan løt oc systir halwan en wel the vdan fæligh æræ som the i sidia *meth* fathir (XXI) En vm nokut *thet* dør *ther* i fæligh *meth* fathir. tha ærwir *thet* ingen vt arwa. for thy at alle the *ther* dø innan flet fathirs. tha æræ the som the ey ware (XXII) En thy at fadhir haw*ir* *meth* sik i fæligh ellir fem børn ellir siex oc dø the alla vppa et. tha a han at skifta with søn syn alla the køpe iorth *ther* the agha i fæligh samman oc thes barns møthirni til halfs æn vm dottir se taki fathir twa løda oc dottir thredhiw*ng* with han. (XXIII) En dø al the børn *ther* i fæligh æræ *meth* honu*m* aff them former cul tha leggis th*er*re møthirnis iorth oc al the fanga iorth *ther* han fik. fra *thet* han fik the formeer kuna oc til *thet* han fik the eftirmeer. til hans fæthirne oc gange the iorth som annat hans feth*i*rni. Æn vm han haw*ir* flere culla. tha ær *thet* thy hwerien the samma logh vm th*er*re for ær melt (XXIV) En vm swa ær at kunan haw*ir* nokir siin børn i fæligh til bondans oc hawa the nok*i*r syskine til vt arwa oc dør nokut *thet* barn *ther* i fæligh ær *meth*. hænne oc bonda-nu*m*. *thet* *ther* kunana ær barn. tha takir vt arf iorth oc i fæ oc i allum minnum æm ful løt som ænti mothir *ther* *thet* syskyn *ther* i fæligh ær *meth* mothir En vm æræ flere cullæ tha agho the thot hwærin alla at ærwa th*en* dø-tha som nw ær melt. (XXV) En *thet* williw*m* wi at i witæ vm the hawa børn th*en* bonde oc the kuna samman før en th*en* vt arwe dør *ther* wi hawa før vm melt. tha ærwa the som the ann*er* børn *ther* wi hawa før vm melt. (XXVI) En vm swa kan cumma at th*er*re beggiæ børn ærwa iorth i fæligh til thøm tha standir the iorth allum

them bernum til skiftis ther aff them bathum fedhis. hwat the æræ heldir wfed ellir fed æ mæthin the æræ i fæligh længst samman. (XXVII) **E**n worthir swa at bondan sithin han hawir kuna fongit. ællir kunan sithin hun hawir bondan fangit ærwa the nokra arwa i bo tha skula the thessi lund fara. ærwir bonden en arw ær hundrathe marc werth oc henne ey bethre æn til twige marca. the samme logh ær oc vm meth thy at henne arf combir før i bo en hans **E**n ærwir hun flere arwa. oc arwir han en oppa the arwa tha bidir hans ena arff alla henne til howith ledir **E**n vm han arwir oc flere arwa tha bidir the samma lund henne ena arff alla hans til fælighs (XXVIII) **E**n vm swa combir at han far flere arwa. tha stande the honum alla til handa. æn for hun oc flere sithin arwa til then ena ther huun hawir bet alla hans meth. tha stande the oc alla henne til handa for vdan at swa warthir vm han far sithin barn with henne tha myndir han meth thy barne alla the arwa ther hon før takit se oc sinum bernum. henne oc henne bernum meth thy at han liwir ywir hana **E**n alla the arwa ther huun ærwir. the ther hans arwa ey hawa bedit ellir the huun ærwir sithin han hawir barn withir henne fongit. der henne bonde tha standir henne then arf til handa oc ey henne bernum før en hun der (XXIX) **E**n vm swa ær oc at vm hon der før en bondan. tha far bondan ekke af then arf. for thy at han hawir han ey meth barni mynt oc ey meth arwe bidet tha here then arf allum henne bernum til handa æm wel them ther hon hawir haft with then man ænsze them hon hawir haft with andra men **E**n vm swa ær at fathirsins born the aru meth rettu. fæligh aru i meth honum. oc meth henne. oc ey laght i fæligh oc ær ey melt fore. oc ærwa the nokir arf ellir oc han ærwir nokir arf. oc hawir hon

sithin nokir arf ellir henne born. the ther hans æræ styfborn ofna then. tha bidir henne arf ellir henne borna arf. hans arff oc alla hans borna arff. them allum samman til fuls fælighs. swa gor oc efftir vm hun ellir henne born hawa nokra arwa erft Æn ærwir oc han ellir hans born nokra arwa sithin ofna the. tha bite the arwa henne arwa oc alla henne borna arwa them allum til rette howith lodæ. Swa skal oc vm the alla ærwa (fadhir) swa som nw ær for vm melt. far vdan vm henne born ther hans æræ stifborn at the ærwa nokra arwa. oc far han nokit barn with therræ mothir. tha myndir han ekke meth thy barne i sina stifborna arwum (XXX) En vm swo ær at nokir fathir takir sinum son kuna til handa ellir sinæ dottir man til handa a flet til sin. tha a the cuna allir then man oc therre born fullan howith lot. With alla the ther for ær i fæligh for vdan iorth enu En al the iorth ther sithin war aflath ther hun kom i fæligh til bondans tha a huun oc henne born ther aff iorthu oc aff allu thy fæ. hwart therre fullan lot withir therre fadhir oc therre fadhir fathir oc withir alla the ther i fæligh æræ meth them. Thet skal man wida at the born swa sediæ i fæligh meth fadhir fathir oc fathir mothir. at the fa ekke af them arwum ther fathirfathir oc fathir mothir ærwa ellir therre born ærwa. for vdan swa mikit som til therres fathirs lot herir meth thy at han liwir En vm swa ær at the kuna ellir henne born ærwa nokra arwa i fæligh til them tha far oc ther aff hwærkin fathirfadhir oc ey fathirmothir oc ey therra born aff them arf (XXXI) En vm swa ær at bornabornum ellir therra modhir skil vm withir fathirfadhir vm the arwa ther borna born hawa erft ellir therre mothir. tha ær fathirfadhir nermeer allum genmalum. with them ther i stufn sidiâ meth honum. oc tho swa dyl han

allan arwf. tha dyli *meth* threm tyltum. æn gar han withir summan. tha lade han vt th*et* han gar withir oc a tyltir eth oc twigge manna vitne at han fik ey meræ (XXXII) En vm swa kumbir at fathir for sina børna saka wil leggæ them i fæligh with sic oc sina kuna. ællir tho at møthirne børna weriande wil læggæ the børn i fæligh *meth* stiffadhir oc *meth* mothirni oc warthir fæligh laght tha ær rettast at swa se fæligh skift som laght ær tha th*er* skifte skal En skil them vm tha ær æ th*en* nermir th*er* til retta howith løda wil wida. æn hin annar ther gen mælir. æn th*et* skal han wide *meth* tyltir eth oc twigge manna witne at th*et* a alt i howith løt at ganga En vm swa ær at thessu fæligh wil th*en* annar mælæ at hin annar a ey mera æn atende løti ellis tha en minne. ellir hin annar wil sigha at laght war til fierdhung ellir til thredhiwng. tha ær th*en*ni nermir. th*er* nermir iefnathe wil wita. æn tho *meth* thøm samma loghum th*er* før ær melt. th*et* ær tyltir eth oc twigge manna witne (XXXIII) En vm th*er* wil anner mælæ th*er* i fæligh ær *meth* hinum andra. at honum war giwit enti en løt ellir twa iwe th*et* th*er* lakt war. oc ær th*et* sat. tha ær th*et* bæst at th*et* haldz th*er* melt war. Æn dyl hin th*er* sagh ær vm gewin. tha dyli han giftene *meth* tyltir ethe oc skifte sithin som til kombir (XXXIV) En vm swa kan co*m*ma at af allum gangs withir at fæligh ær laght. oc hawir han børn. the hænis æræ sthifbørn. ellir haw*ir* hon børn the hans æræ stifbørn. oc æræ the børn laght fæligh *meth* th*en* bonde oc *meth* the høsfrw. oc ærwa the børn nokra arwa bægge waghna antini annan waghin i fæligh til thøm. Æn th*et* swa kombir at th*en* bonde oc the kuna skillies at tha take hwar sin arf swo som ærfd ær til. oc skifta sithin fæligh som laght ær. fori thy swa at thøm allum stifbørnum ar fæligh ara laght i mellum.

tha bidir ens therre arf annars arf til fælighs. Æn bondanum ok kunune thy hwarum at fæligh ær laght tha standa the arwa bytning oc myndning swa som vppe ær vmmælt them i mellum (XXXV) En vm swa kan komma at bonde skils with kuna sina lewande meth guths ret. tha take hwert therre halft bo som melt ær Æn vm the hawa bern samman tha taki mothir oc fathir oc sen fullan let. oc dottir halwan leth Æn the bern ther therre bieggie æræ. tha ær fathir nest at hawa them i fæligh meth sik vm han wil swa. Æn der nokut thet barn ther a flet ær fathirssins. tha ærwir ey thet mothir oc ingen annan vt arwa ther vdan flet ær fathirssins (XXXVI) En vm swa kan comma at fadhir wil at nokir the bern felgha mothir oc der thet barn sithin ær i fæligh ær meth mothirn. tha ærwir thet fathirin oc motherin oc al thes syskini hwat the æræ i fæligh therre meth them ellir vdan. (XXXVII) En skillies the ey for at en ænti therre der. tha skal thet thesse leth fara. kuna vm hun der far en bondan oc hawa the ey bern samman. tha taki kunane arwa halft bo withir bondan. thet samma aghu oc bondans arwa at taka meth thy at han der for en hun (XXXVIII) En der bondans kuna oc hawa the bern samman oc ær ingin vt arwa til. tha rys ekki thes detha howith let. tha skal skifta fathir withir bern sin. tha takir bondan fullan let oc sen hans fullan let oc dottir hwar halwan let i kepi. oc i husum oc i allum fangum fore vdan fæthirnis iorthu. oc i methirnis iorthu. ællis nokrum them iorthum. ther han hawir ærft tha herir the iorth hans bernum til handa. oc ey henne for thy at hun myndir meth ingu barne sæ let i bondans æghnu. (XXXIX) En swa kan comma at fathir wil hel oc vsiwkir i clostir fara. tha ma han meth allum sinum howith let fullom. Æn hans bern aghu tha aff hans fæthir-

nis oc methirnis oc aff allum hans ærfdom oc af allum hans æghnu*m*. sen fullan let with han oc dottir halwan oc th*e*n let ma han aldrey sinum bernum allan afhendæ for vdan han far sielw*ir* i clostir oc takir with clæthum (XL) En worthir swa at han worthir siwkir. oc wil han sithin i clostir fara. ellis han wil til kyrke gewe ellir nokrum andrum manni. tha ma han ekki af hende fran sinum aruwm mere æn halwan sin howith let. (XLI) Then bonda callum wi siwkan wara th*e*r ey ma til things rithe oc sinum malum igen mælæ En vm han wil gewe eftir sik dethan. tha ma han hwerkin heel ellir siwkir. hwerkin kyrke ellis clostræ. ell*i*r p*re*sti ellir andru*m* manni mera æn halwan sin howith let vt gewa En vm biscop ællir clostir ellir kyrke callar til. oc dyl thes detha arwa. Oc hawa the twigge manna witne til laghfasta manna. at gewit see. Tha wæri arwin fore m*eth* nefnenga eth. oc geri ænti at han dyli ellis han retti vt. Æn vm the calla til oc hawa the ey witne til tha wære han fore m*eth* tyltir eth laghfaste manne. Swa oc vm nokir annar man can a calla æn a guths huus oc sigh*ir* sæ wara giwit. en thy at han haw*ir* witne til. oc dyl arwin. tha a han thy hwærrin ey mera fore at sællie en tyltir eth (XLII) Th*et* ær alt bondans howit let th*e*r han haw*ir*. Sinum bernum fullan let af skift. the samma logh ær vm husfruna howit let som vm bondans. far vdan at the hesfrw callum wi siwka wara th*e*r ey ma ganga m*eth* sinum niklum oc retha i synum heskepo. (XLIII) En vm fathir skiftir sin sen ellir sina dottir af fæligh fran sik. oc sæl han them allan therra fullan howith let. oc awlar han sithin ænti withur ellir andra munæ. tha fa ekke the th*e*r af. th*e*r vdan hans fæligh æræ for vdan swa mikit som til hans howith loda heræр oc the take efte han dethan Thet skal ma*n* wida at inkte barn.

ther hethit dør æy ærwær. Æn vm skælnath worth*ir* innan i. tha æræ the nermir m*eth* tyltir eth oc twigge manna witne at th*et* fik cristindom sin. Se fori guthi hwat the sweria (XLIV) Thet skal man eftir wida at ingin vfødir tha ærwir nokir arff fore vdan efte sin fathir ellir efte fathir fathir. ellir eftir fathirmothir ellir efte sin·moth*ir* fathir ellir efte siin mothir moth*ir*. *oc* far vdan at swa se at ingen ær annar lewande til thes døtha arwa th*er* kynt a withir. (XLV) Dør bondan oc liw*ir* kunan oc hawir han børn wit henne oc æræ ey vt arwa sithan til them th*er* thes døtha løt reyser tha taki hans børn th*et* oc hans kuna for ekki th*er* af Sædies sithin henne børn i fæligh m*eth* henne. oc warthir hwerkin laght i fæligh th*e*rre oc ey melt. fori. Oc dør nokut th*et* barn th*er* hun oc henne børn ærwa i fæligh m*eth* thøm. hwat th*et* ær heldir i fæligh m*eth* henne ellir vdan tha bidir th*en* arf th*er* hun ærfde efti sit barn alle the arwa henne børn hawa ærft for the i fæligh sidie m*eth* henne hwat th*et* ær heldir th*e*rre fæthirnis arf ellir andra. Swa ær th*et* oc vm han haw*ir* nokra arwa erft. oc ærwa henne børn nokra arwa sithin vppa the. th*er* i fæligh sidie m*eth* henne. tha bidir th*en* arf alla henne arwa til howith løda thøm allu*m* th*er* i fæligh sedie m*eth* henne En vm willia the skillies at tha takir mothir oc søn fullan løt oc dottir halwan. En ær ey søn til oc ær mothir oc dottir samman. oc ær ingen vt arwa til. th*en* th*er* resir fæthirnis løt tha takir dottir æmikit som mothir. for thy at the æræ tha nokka kunar callathe (XLVI) En vm swa ær at nokir ær th*en* th*er* resir fæthirnis lot. oc ærwa the dottir nokir arf i fæligh til motherin. oc ærwir motherin eftir nokur arf ofna th*en* arf. tha bidir th*en* arf alla therre arwa thøm allum til howith løda. oc the skifta som vppe ær vm melt dottir emfullan løt som modhir Swa gar th*et* oc

therra waghum vm the ærwa nokir arf vppa henne arf m*eth* thy at mothir byr oc henne dottir m*eth* hænne i fæligh. oc hawa the nokir brothir vdan fæligh fran them æn tho at se henne stifson. oc dør tha nokir the dottir. th*er* i fæligh sidir m*eth* henne. tha taki the eftir the døtha. brothir fullan løt oc høsfrwn fullan. oc dottir henne hwar halwan løt. for thy at the æra cy nokkakunar. thaghir han ær i fæligh m*eth* thøm. **E**n dør nokur henne søn oc ær ekke nokir annan arwe til en hun oc henne dottir tha takir dottir em fullan løt som mothir i the ærfd. **E**n vm swa ær at modhir sidir oc haw*ir* ena dottir a flæti m*eth* sik ellir twa oc haw*ir* gifta dottir vdan fæligh fran sik oc dør nokur henne dottir the th*er* i fæligh. ær m*eth* henne ellir the vdan fæligh ær. th*er* cy haw*ir* barn. tha ærwir oc æmmikit dott*ir* som mothir i th*en* arf. bathe the dottir th*er* i fæligh æra m*eth* henne. oc the th*er* vdan æræ **E**n vm swa ær at mothir sidir m*eth* dottru*m* sinum oc takir nokir henne dottir man i fæligh til sina mothir. oc dør nokut th*et* th*er* the aghu at ærwa. motherin oc dotterin tha ærwir motherin fullan løt oc dotterin halwan løt fore thy at tha æræ the cy nokkakunar. thaghir the hawa fullan weriande innan flets m*eth* thøm. (XLVII) **T**hæt williom wi ati wida at motherin ma aldrey ganga a nokkakuno ræt wit sina dottir vm hun haw*ir* sine dottir i fæligh m*eth* sæ. the th*er* haw*ir* lagha wærie*n*de **E**n vm bondans søn far af fæligh fran honum oc ilwillies the th*e*rra i mellum swa at kallar cy hawa fongit th*et* th*er* han atte. tha ær fathir nest m*eth* allum genmalum. swa som wppi ær vm melt

En vm bondans søn far aff fæligh fran honum. far ænti stypson ellir stypdottir oc calla the til therra løda. oc ganga the withir at the hawa sumpt fangit oc calla the sumpt eftir. Standa tha ær thet bondans wita m*eth* witni oc m*eth*

tyltir eth. at the finge ortugh oc ora oc hwar pæ*n*ning the*r* the attu **E**n vm swa ær at han gangir withir. tha rette han the*t* for them. thær han agi en m*eth* thy at willia eigh the*r* at oruas tha rette han vt fore them oc sædie a tyltir eeth oc twigge man*n*a witne at the hawa fangit ortugh oc ora oc hwar pænning the*r* the atu m*eth* rettu (XLVIII) **E**n vm swa ær at stypborn ellir stypdottir dyllia at the hawa ingin pænning fangit. oc gangir tha hwærin bondin withir. at the hawa warit i fæligh m*eth* honum oc ær ey swa san witnesbiwrt til at the hawa anti iorth ellir huus fangit af hans fæligh the*t* the*r* a syn æær ældra manna. Tha ære the nermeer m*eth* tyltir eth at the finge ingen penning fran honum. tha hawe han ey sithin annat wold til æn at rættæ fori them the*r*re arfd. **E**n vm swa kan co*m*ma at nokir the*n* man the*r* vdan ær. callar sik i fæligh til annars. oc dyl han the*t*. at han com aldrey i fæligh m*eth* honu*m*. tha dyli han the*t* m*eth* threm tyltum (XLIX) **E**n vm swa ær at nokur the*n* man the*r* vdan. the*r* callir sik agha nokir arf i annars mans bo oc dyl hin the*r* fore ær. tha gori han ænti at han wæri sic m*eth* threm tyltum æll*ir* han rette vt. Swa ær oc vm alla the ærfdi mal. the*r* ænti kumma mellum syskine. ellir mellum stypfathir oc stypborna. ellir mellum stypborna oc stypmothir swa som vppi ær vm melt (L) **E**n vm ænkiæ sidir swa at hun haw*ir* ey son femtan wintir gamal. oc gangir henne swa thrang a hendir at hun skal afhende sæ sina iorth. tha ma hun aldrey afhende sæ fore vdan at henne brothir ær with m*eth* thy at han ær fulaldra. En haw*ir* hun ey brothir the*n* the*r* wæriande ma wara m*eth* rettu. tha take hun sin frende the*r* henne ær nest kommin oc henne wæriæ*n*de ma wara m*eth* rettu. han skode oc hun stande hoos oc halde a oc gewe ia til. far thy mælum wi swa oc thot hun sketi

tha bøde hun ey fore vm skøtning halz ey En th*et* wiliom wi ati wida at vm hun haw*ir* siin børn i fæligh m*eth* sik tha ma hwerkin hun ellir henne weriande henne børna eyn afhænde m*eth* rettu (LI) En vm swa warthir at børn sædies i bo oc ær ey fathir til tha ma ingin man therre afhenda m*eth* rettu. En vm brothir th*e*n th*e*r fulaldra ær. th*e*r syskin haw*ir* i fæligh m*eth* sik brothir ellir systir ellir bathe. tha ma han ekke therre iorth aff henda. brothirss*in*s før æn han ær fulaldra. en systir sine iorth aldrey far en huun haw*ir* man fongit. swa oc ingen annar. tha ma henne iorth afhenda. En i fæ oc i allum andrum fangum tha ær han weldughir at byda oc at gewa oc at gielda sit oc sine syskine mæthin thes at the æræ i fæligh samman for thy swa. at alt th*et* honum worthir bøt thot th*et* se iorth ellir nokut annat fæ ellis gewit ellir guldit. tha ær hans oc hans syskine th*e*r i fæligh æræ m*eth* honum. broth*ir* sinum fullan løt som sieluan sæ oc systir sini halwan løt. I th*et*te samma mal æræ slik samma logh mellum styffathir oc styfbrøthra som nw ær vppe vmmelt. (LII) En vm swa warthir at nokir søn far i clostir vdan fathirs williæ. tha a th*ot* hweriom fathir at retta fori clostirno i køpe iorth oc alla fæ th*e*r tha ær til th*e*r han for i clostir. Æn th*et* th*e*r fatherin awlar sithin ellir han ærwir. th*e*r a hin i clostir ær ingin pænning aff. Oc efftir fathir. ellir moth*ir*. ellir syskini ellir nokir annar man th*e*r dø sithin han for i clostir eftir thøm ærwir han ingin pænning (LIII) En vm swa ær at bondin haw*ir* stypbørn oc skil thøm vm at han kallar th*et* wara sina kunas eighn oc th*e*rres mothirs. Th*e*r hans stypbørn calla th*e*rre fæthirn wara. Tha ware at siex th*e*rres fæthirnis frendir the th*e*r thøm æræ nest comne oc sannaste men æræ i th*e*rre cul Swa ware oc aff henne arwm. th*e*r th*e*rre ar mothir. siex men. oc

swæriæ thet til bernane fæthirne. ther the thora oc thet til hennis eghna ther the thora En vm swa kan wortha at the tolff men willia vita alt til bernana fæthirne. Tha hawir ey stiffatherin thes wald at mæla the igen ther the swæriæ. Swa hawe oc ey bern ewne til at mæla gen therre mothir meth thy at the tolff swæria henne til handa oc ey them. Swa ær thet vm alla the skælnathe the ther comma syskin i mellum. hwat thet ær heldir en cul ellir twa. ellir thre. ællir at bern skil withir mothir therre vm muta iorth. tha wærie æ therris samfrendir ther a skilliæ. therre delu them i mellum swa som nw ær vppi vm melt
(LIV) En vm swa ær at fathir oc sen ther bern hawir. fara af lande. oc de the bathe oc hawir fatherin flere bern hemma sidiende. oc de the bathe ther af lande æræ farne fatherin oc sennen. oc worthir them skælnath i mellum. At fathirsins senir kallar therra brothir wara for dethan æn therre fathir. æn therris brethir bern dyllia oc sigha at therres fathirfathir do for æn therris fathir. tha wæri bernabern fore meth witni oc meth tyltir eth. at wida at therres fathirfathir do for æn therre fathir. tha taki sithin fullan let with them Swa ær thet oc vm fathir oc sen fara til offræst samman oc de the bathe samman Æll*ir* at the ganga a ys oc drukna bathe samman ena stund. Ællir at the ganga wpp a skips bong oc drukna bathe ena stund. ellir at the brænna bathe i eno huze. ellir hwat deth the fa bathe samma. thaghir man wit ey til staths hwilkin fer der. tha ware barnabarnin nermir at vita sik til meth witne oc meth tyltir eth. at han vet ey annat sannare at therris fathir fathir do fer æn therris fathir. swa at the aghu meth rette thet arf at standa. Swa ær oc vm fathir oc vm dottir. Swa ær oc vm mothir oc vm sen oc vm mothir. dottir oc vm brothir. (LV) Syskini agho æ mellum them at

iefna. mæthin the lewa thot hweriom a hwart sin løt at wida. oc tho til iefnathe hwart with annat. Æn worthir th*et* swa at annar afhendir aff iorthu the th*er* th*et* fik i sit løt skifte. tha gidir th*et* ey hint annat til commit at iefna with sik. Nwm thes at enu at th*et* far the iorth eftir th*et* th*er* haw*ir* affhænt **E**n vm swa ær at nokir th*en* ær ekki haw*ir* af sinum løt afhænt callar til af hins th*er* af sinon løt haw*ir* afhænt tha a han withir han iefna swa at th*et* th*er* han afhende. th*et* a i hans løt, at standa m*eth* rettu*m* wirthningum oc th*et* andra th*er* han haw*ir* eftir th*et* fulli han honum swa som aghi m*eth* rettu. oc thøm hørir til iefnathe mellum (LVI) **E**n vm nokut syskini the th*er* vda*n* æræ fæligh th*er* skil vm fæ. Swa at nokir callir sik ey folløt af fæ hawa fangit. Tha gangi th*en* først th*er* til callar m*eth* witne oc m*eth* tyltir eth. oc lade vt alt th*et* fæ han tok i thøm løt th*er* han callir sic wara wanhaldin i m*eth* samma loghum. tha lade al hans annar syskin vt swa som nw ær vppi vm melt oc skifte thøm sithin i mellum til iefnathe (LVII) **E**n vm swa worthir at nokur man faar af riki th*er* ey haw*ir* annar arwa æn sin halfbrothir hema. haw*ir* th*en* brothir annar halfbrothir hema. oc dør th*en* th*er* hema ær. tha rithe hans frendir th*er* vdan rikis ær. oc th*en* brothir th*er* i sidir oc sædie th*et* vndir iefnathe hendir til dagh oc iemlinga. Æn cumbir han ey tha hem th*er* vdan rikis ær. ellir swa san iertekn at man wet at han liw*ir*. tha take th*en* th*er* nest ær thes døtha arff. **E**n kan swa cu*m*ma at thes døthe brothir liw*ir*. th*er* vdan rikis ær. sithan dagh oc iemlinga ær gangin oc liwir oc thes døthe broth*ir* innan rikis ær th*er* ekki a kunni with*ir* th*en* th*er* vdan rikis ær. tha skifte han with thes frendir th*er* vdan ær oc sæli thøm hans løt i hendir. (LVIII) **E**n vm swa kan com*m*a at syskini aghu nokra arwa thøm

i mellum at skifta oc ær nokir therre vdan rikis. tha agho the at bitha eftir honum dagh oc iemlinge. sithin aghu the meth therris frendir witnesbiwrth therræ eyghn at skifta swa at hans lot a i at bæres ther vdan rikis ær. oc thet a meth allom retti swa at standa som han ware sielwir withir oc hawa withir gewit them i mellum En vm swa kan comma at nokra gora meth folsku at the skifta them i mellum oc legga ey hins lot af som vdan rikis ær. Combir han eftir i gen sithin hem tha wit ekke thet skifte ær hawa for mellum them skift. En swa combir at man dor ellir cona ær ey hawir rettan afkommande tha a fathir. oc mothir. brothir oc systir them at ærwa. swa at fathir oc mothir oc brothir taki fullan lot oc systir halwan lot. Æn of the æræ ey til. tha a them at ærwa fathir fathir oc fathir mothir oc brothir son oc brothir dottir. oc systir son oc systir dottir. tha i them arwm takir kuna emmikit som men Swa ær thet i allum them ærfdum at frammeer ganga frendum i mellum. tha takir æ kona æmighil lot som mannin far thy at thet ær gangu arf callathir En vm swa ær at ingen ær then til swa nær ær commin. tha take e the ær æræ nest at biwrthum til siwnde man se

(LIX) En vm swa lanct gangir fran. oc worthir them sithin skielnath i mellum at then callir sic til ær ey a. ellir at. the willia nokir then fran skiwda. ær aghu meth rettæ at ærwa. tha wæri therre tolff samfrendir at the æræ ey aghu i ærfdum meth them oc wide them til at taka i ærfdini ær the willia. se the fore guthi hwat the swæriæ

vm horkarlla

(LX) En vm swa ille worthir. at bonde takir annar man meth athulkuna sina i siengo then ær hos henne liggir. oc dræpir bonden horkarlin. ællir tho æn of han dræpir horkunana meth honum. tha a han ble oc bulster til

landsthings at føra oc æræ the blodugh. tha a æn bonde twigge man*n*a vitne til at lada mælæ at han tok them samman a them onda werkom oc tha a horkarlin vtan kyrkiw garthe oc leggis oc horkunan vm huun worthir m*eth* honum dræpin. oc bondin a hwerkin at bøda fare konungs ret ellir biscops oc ingum th*e*rre frende nok*i*r penning fore thy at the ær swa wartha samman takin the æræ alz til rættæ for lagh **E**n vm swa worthir at horkarlin warthir ena dræpin oc witnes th*et* a thingi m*eth* bulstir oc m*eth* ble oc m*eth* twigge manna witne swa som før ær melt tha ma bondin horkunana aff bo eltæ fran sik oc sæli henne ingen pæn*n*i*n*g i hand. Num han wil henne gewa. **E**n haw*ir* nokir man giort the skam withir nokir bonde at han haw*ir* lighat m*eth* hans athulkuna. oc biwth*ir* th*e*n bødir fare ær giort haw*ir*. tha a bondan sielf dom vm at standa at taki th*e*r fore at bodum ær han wil sielff hawa melt. **E**n er nokir th*e*n vsal man ær hans kuna ær m*eth* hordom vndi han takin oc wil hawa logh fori ellir bødir oc haw*ir* han twigge manna witne til. tha taki hin ær sak worthir vm gewin ænti iern fori ellir bøde fore føretiwgho marc. æn ær ey witne til tha dyli m*eth* threm tyltum. for thy ær th*et* vm melt at horkarlin ware ellir v frelssir with th*e*n man ær ey haw*ir* fult m*eth* hin til hæfnde

---

(Orbodemål.)

(I) Hwilkin man sum rithir ellir gar til annars mans m*eth* them willia at han wil han dræpæ oc dræpir han i hans eyghnu husi ællir i leygha garthe. ellir i læ garthe. ellir i fæ garthi ellir i ladha garthi ellir i kyrku garthi tha ær th*et* orbodamal. Swa ar oc vm man dræpir annar a thingi th*et* ær orbodamal Swa ok vm man dræpir man vppa bødir bøttæ tha ær oc th*et* orbodamal. far vdan thes ena at han wil ey til fulz bøda oc hans frith worthir th*er* fare a landsthingi takin tha skal ma*n* th*et* wida at thesse thry æræ orboda mal som nw ær melt. oc thær a konu*n*c at taka th*e*rres howith løt fra allum thøm mannum ær thessi mal hawa giort oc th*er* aræ høwithsmen at i allum them munum ær the aghu for vdan iorthu ene. Æn frithkøp ma ey konung af thøm taka oc ey thøm th*e*rre frith m*eth* rettu at gewe num thes at ena at han far th*er*ris willie til ær nest æræ th*e*n dræpne at biwrthum oc fulaldra æræ oc m*eth* rettu aghu vith boda festning at taka. Alli the i følghæ ellir i faar æræ m*eth* thøm ær dræpa annar man at sin eghin. ællir a bødir bøtte tha bøde the swa fare i fæær ær oki fylghe æræ m*eth* thøm som vm annat mandraps fylghe war vm melt. Æn vm thing ær annat. vm nokir dræpir annar a thingi tha a th*et* at wara sum vppe ær vm melt orboda mal oc forgøra at th*et* han awir Æn of nokir brydir frith a thingi ellir m*eth* saar ellir m*eth* hug ellir m*eth* tuttan. ellir m*eth* tughan tha bøde th*er* fare ær til hørir oc th*er* til føretiwgho marc.

fari al thingfrith brut a thinge ellir a thing wey til things oc fra thing. tha a hwer hwæriom at bøda føretiwgho marc fore. oc koningi føretiwgho marc fore (II) **E**n dræp*ær* nokir annar man a gruth gewin ellir a bødir feste tha a konung fare th*e*n at skyfla ær th*et* haw*ir* giort. vm han wil. th*e*r fare a han æn konungi at bøda fori th*et* nithins wærk føretiwgho mark oc hins dræpne frendum føretiwgho mark æn for vdan manbotunum **E**n of nokir man enti ofna bødir bøtte. ellir a bødir festæ. ellir a gruth gewin wil hefna oc gør ænti at han flar hin ær huggir fore the sak oc far ey døtha aff. tha a han at bøda sar bødir ellir hugs bødir som til kumbir oc føretiwgho marc honu*m* ok føretiwgho mark koningenu*m*. (III) **E**n th*et* skal man wida at ey mughu ferre men gøra herwirke æn fæm. tho skal thot hweriom hwar therra hawa thry folk wapn Æn swa skal th*et* wara at ænti m*eth* thy at the fem ellir flere ritha ellir ganga i bondans garth oc gøra enti at the bæria bondan ellir særæ ellir tutta ellir tugha ellir nokit hans hion. frelst ellir annodhukt. ellis vm the sla hans dør vp ellis hans tømbir søndir ellis hans ambuth ellir at the bryda hans huus syndir. ellir at the taka m*eth* wold nokit aff hans costu*m* burt m*eth* them. tha aghu the for hwart th*e*rre bøda honum som til combir at føllanum allir th*e*n skatha. ær the hawa with honum giort. oc bøde sithin th*e*n ær høwithsman ær i. føretiwgho mark bondanum. oc føretiwgho marc konungi. Æn dyl han. oc haw*ir* bondan twigge manna witne til. tha taki iern igen Æn haw*ir* ey bondan witne til. tha dyli m*eth* threm tyltum. oc hwar th*e*n ær i fylghe ellir i far er m*eth* swa marghe som the æræ i thy herwirke. tha a hwar th*e*rre at bøda bondanum fore thre m*a*rc oc konungi thre marc ellir sæli tyltir eth fore (IV) **E**n rithir man ellis gar i annars

mans eghn oc sadir brand m*eth* willie i annars mans eghn ænti i hans lægarth ellir i hans fæ garth. ellir i hans mellu ellir i nokut hans fæ huus ær han haw*ir* a marco. tha gielde atir bondanum hans skatha ær han haw*ir* fongit oc bødanum føretiwgho marc. oc konungi føretiwgho marc Æn dyl han. oc haw*ir* bondan witne til tha taki han iern igen æn ær ey witne til. tha dyli m*eth* threm tyltum. En æræ flere samman i fylghe at them gierningu*m* tha bøde hwar th*e*rre ær eld sædir i. bondanum føretiwgho marc. ellir the dyli m*eth* thy samma ær før ær vm melt. Æn alle the ær them skatha weta. fylgha til oc ey sædie eld i tha bøde bondanu*m* hwær therre thre mark. oc konungi thre marc. ellir dyli hwær therre m*eth* tyltir eth fore bondanu*m*. oc m*eth* tyltir eth fore konungs ræt En vm swa warthir at nokir man rithir ellir gaar til oc sædir eld i bonda hagha ellis i olgærthi. ellir i bondans swinesty. bondanum til hat oc til harm. tha bøde bondanum ni marc ellir dyli m*eth* threm tyltum. oc bøde konungi thre mark ellir dyli m*eth* tyltir eth. ok hwar æri fari ok i fylghe m*eth* ær. bøde bondanu*m* thre m*a*rc ok konungi thre marc ellir dyli m*eth* tyltir eth (V) En vm nokir man. huggir bondans olgarth vp ellir hans hagha. ellir hans swine sty. the som a hans marco star bondanum til hat oc til harm. tha bøde hwar th*e*rre som ær at the gierning. bondanum thre mark oc konungi thre mark. Num thys at ene at the wortha m*eth* loghum vp dømd. ellir dyli hwær meth tyltir eth (VI) En worthir swa at hærætz men døma garth vp ellir hagha. tha ma man m*eth* thøm døm. haghan vp hugga ellir gierthe hwat som ær heldir. hema ellir olli. Æn døma hærethz men nokut bonda huus vp at hugga. oc takir han thøm ey sielw*ir* vp. tha bøde han th*e*r fore konungi thre mark. oc ingin annar man hawi th*e*r til wold

at hugga bondans huus vp. Num thys at enu at han far lagha doma til a landsthingi. oc tha skal han them thot hwarum hugga vp oc ey brenna. Æn hware som brand kumbir i. m*eth* willie. hwat som worthir heldir m*eth* dome ellir ey. tha bøde e th*et* samma fori. ær før ær vm melt ellir dyli m*eth* them sama loghum ær før ær vm melt (VII) En rithir man til ellir gar og taghir man frelsan man ok sædir a han band. tha a han at bøda bondanum fore føretiwgho mark ok konungi føretiwgho mark. Æn dyl han tha a hin at hawa til things ær bundin war øl oc band. oc twigge manna witne til at han war bundin. oc th*er* i gen a hin iern at taka. Æn haw*ir* han ey th*er* witne til ær nw ær melt. tha døli han th*et* m*eth* threm tyltum. oc hwar ær i far oki fylghe war m*eth* th*e*n oc honu*m* wedir hielp til. tha a han at bøda honum fori ær bundin war thre mark oc konungi thre marc. ellir hwær th*e*rre sæli tylt*ir* eth fore. (VIII) En takir man annar man oc førir han geen rette m*eth* væflæ aff sit eghit wald ænti hem til sin. ellir til annars mans. ellir til skoghs haftum ellir nokir annar stath geen hans sømdum. tha a han at bøda honum føretiwgho mark ok konungi føretiwgho oc hwar ær honum wedir fylghe. til. thre marc. Æn dyl han ær høwithsman ær at. oc bidir han witne. tha taki han iern i gen. En bidir honum ey witne a hendir. tha dyli th*et* m*eth* threm tyltu*m*. æn hwær ær i far oc i fylghe war m*eth*. ær dyli wil. tha dyli th*et* m*eth* tyltir eth En gør man th*et* at ene aræthe. bathe at han bindir en man. oc førir tho aff hans eyghit wold. tha a han tho ekke fore th*et* hwarum mere en føretiwgho m*a*rk fare at bøda bondanum oc konungi føretiwgho mark (IX) Takir nokir man annar man. oc førir han til skiæla til bys at han wil hawa tak fore han æn tho æftir æm han mughi eigh fa tak forin.

at han leggir sielff lagha haft a sik. æn tho aftir at han wil ey leggæ haft a sik. oc førir han honum til konungs. brødie oc leggir *meth* hans witne lagha haft a han til rette logha. oc førir han han sithin til things oc fare *meth* som thingmen sighe at ret ær. vm han haw*ir* swa *meth* hanum farit. tha a han hwerkin konungin ellir manninum th*er* fare at bøda (X) **E**n takir nok*ir* man frelsa kuna nødhugha tha a han at bøda føretiwgho marc fori hinu*m* ær nest ær henne wæriande oc konungi føretiwgho mark. oc hwær ær i far ok i fylghe ær *meth* honum ok tyr til th*en* ondskap. tha a hwær th*erre* at bøda henne wæriende thre mark oc konungi thre mark. Th*en* ær kunana nest wæriende *meth* th*et* at huun haw*ir* ey bonde ær henne ær nest at biwrthum oc fulaldra ær. Æn han skal thaghir han haw*ir* with bodum takit henne bødir i hand salliæ oc huun skal honum swa mikit aff gewa som henne eighin willie ar til. (XI) **E**n takir kuna man i lønd. tha a th*en* man kunana haw*ir* takit i lønd siex m*a*rc at bøda fore oc thøm skal henne lagha wæriende taka oc henne ingen pæ*n*ning aff gewa. far thy at huun haw*ir* th*er* *meth* sielff henne ret forgiort (XII) **D**ræpir man a torghe nokur man ellir hærghar ellir særir. tha a man swa fore drap. ellir fore bordagha ellir fare sar at bøda som til kombir oc føretiwgho mark far torgh frith bondanum at bødæ oc føretiwgho mark koningi. æn dyl han tha a han th*et* at dylliæ *meth* ierni. En æræ the flere at. tha a hwer th*erre* ær the gierning gør føretiwgho mark bondanum at bøda oc konungi føretiwgho mark. Æn dyllie the. tha aghu the iern gen at taka *meth* thy at thøm bitir witne a hendir
(XIII) **F**ara nokra men til. oc weta andrum manni hemsokn til skips oc gøra with han bunkabrut tha skal th*er* *meth* fara swa som før ær melt vppi vm hærwirke. æn

æræ ferre at æn fem. tha gielde the bondanum allan hans skatha. ær the hawa with han giort oc bede som for ær sawt. oc vm the hawa nokut vppa han sielwan giort. elle a hans fylghe. swasom til combir. oc hwar therre ther til thre marc (XIV) Ger nokir man with annan handran i hwi som thet ær helst oc ladir honum meth vitne wida. tha a han ther ænti thre mark fori at beda ellir iern igen at taka. Æn ger nokir man with hin annan. at han rænir han at hans eghnu. i hans eighnum garthi. oc hans eighnu a syn hwure mikit som thet ær. oc hawir bondin witne til. tha a han ænti meth ierni at dyliæ ellir thre mark fore at bedæ Æn rænir nokur man annan vdan hans iathurs. tha ma han ekki fori minne taka iern æn half marka mun æn thy at bondin seer sielff aa En thet skal man wita at for hwart thet raan ær man wil iern biwrth see. tha a han fer at lada mæla ranswitni. æn hin festir logh fore En vm kan swa komma at nokir man takir sin eghin cost fran nokrum manne oc ey af hans hende. tha bede ellir thre marc. ellir sæli tyltir eth fore. En for thy meltum wi vm handran. tho at han rænir sit eighit aff annars mans hendi tha dyli thet ænti meth ierni. ellir bedi fori Thet skal man wita at nar sum man ladir mæla rans witni a thingi. tha skal e hin with ierni taka. ellir bedir festæ. ellir thredie at hans manhelgi skal taka. Æn worthir inkte therre giort. tha a hin konungi at beda thre mark fori ær hinum hawir sak vm giwit En thet skal man wida at hwerkin fore iortha ran ellir skowghx ran æn thot withstort worthir i giort tha hawir thet aldrigh warit minni til at ther hawir warit iern geen takit (XV) En thet ær with stort ær man huggir i annars mans skoghe oc resir withir stufn tolf las i wethacast. oc ther a man at beda bondanum fore thre marc. ellir dyli meth tyltir

eth. Æn fore withstort ellir fare annar skoghx hug tha a man ey bøda konungs ret fore. Num thys at enu at bondin kumbir sielff withir. oc han førir thet burt gen bondans forbuth. tha ma thet swa wortha ful retløza. Æn huggir man i annars skoghe. tha a man thet vt at lada. ær han hawir i huggit. ellir æm got vm thet ær ey til. oc bøde fare hwart las twa øra swa mang som the æræ ellir dyli meth thredie mans eth.

(XVI) .sara logh. Warthir man sattir nithir a iorth ellir laghthir. oc hans haar aff honum takit alt ellir sumpt. tha bøde hin ær thet giorthe. honum ni mark fore. gar han ey with. tha dyli han thet meth threm tyltum. (XVII) Warthir mannin vt slaghit ellir hoggit. ellir stungit eet øya. hwat som heldir ær stenin vtu meth allu allir i swa at man ma ekki se meth. hwat som thet warthir heldir meth watha ellir meth williæ. tha bødir man halwa man bødir fore. En vm swa warthir vm bathe oyen. tha a at bødas fulla manbødir fare En af et øra mans warthir ænti huggit ellir skarit. ellir slaghit alt af. tha bøde then ær thet giorthe. halwa manbødir fare. en vm swa kan komma at nokit sidir adir aff øra. tha bodis thet fore thrediwng manboda. for thy at thet ma hylia meth hari. Æn worthir aff huggit ellir halfft øra ellir sumpt. tha liggu thet a rette bonda wirthning. hwat ther a at bøda fore. with thet ær. ther ær lyde a En wortha bathe ørin af hoggin swa at inkte sidir adir. tha a at bøda fulla manbødir fori. Æn worthir man swa slaghin i howith. ellir hoggin swa at han tapar al siin hørsl. at han ma ekke wætæ høra. tha a oc thær at bøda fore fulla man bødir. (XVIII) Warthir mans næsa aff huggin ellir af skarin ellir slaghin tha a ther at bøda fore fulla manbødir En vm swa kan comma at annar takir nokir frelsan man oc riistir han a

andre noos. tha bede han fare fierthung manbota. En vm han riistir man at bathum nosum. tha bede han fore halwa manbedir. for thy at th*et* ær threls merke oc ey frels mans (XVIIII) En vm ewre læbhe warthir aff huggin tha bede fore halwa manbedir (XX) En vm swa kan komma at alla tendir se slaghne aff andrum heze. tha bede oc halwa manbedir fori. far thy at th*et* thekkis swa at han se retlike halw*ir* vnyttir Can man sla man ellir særa swa at han mistir tendir. tha bede han fore slagh ellir fare saar th*et* ær til herir oc fare hwar kyn tan half marc En fore hwar fram tan mark alt til siex cumma En vm man slar alla siex fram tændir af andrum hozi tha bede fore thrediwng manbedir. oc hwerkin saar bedir. ellir hugsbedir th*er* til. thy at swa synis at hwa som the tendir mystir at han ær rettelike lytir til thrediwnga manbedir. Oc fore tunga fulla manbedir (XXI) En worthir man ænti swa slaghin ellir huggin at han tapar alt sit maal at han worth*ir* dumba m*eth* allu. tha herir oc th*er* til fulla manbedir. (XXII) En vm nokut annat lyde cumbir vppa anlide. tha wirthe bendir th*et* lyde with th*en* lim th*er* ær aldra nest swa som them thekkis ær til wortha nefndi. Warthir swa at th*er*re frendir ellir wini gida thom satte giort vm lydis wirthning th*et* ær wel. ær ey th*et*. tha fare the til hærethsthing. tha take hærethsmen fire rette bendir oc lada a se. Æn wortha the ey th*er* satte. tha fare the til landsthing oc lada nefna til fira men ær bæst kunna sken. oc swa som the fa vm melt lyde. tha bedis th*et*. oc mælir th*er* nokir man i geen. tha bedir th*er* konungs ret fore. oc konungs vmbuths man thrængin æn til at taka tho with the samma wirthning (XXIII) En vm hand worthir af huggen i albugha ellir ew*ir* meer ellir tho nethir meer. thaghir al ær af huggin tha a th*er* at beda fore halwa man

bødir (XXIV) En vm thumilfingir warthir af huggin aldir tha bøde fore fierthung manbødir. swa bøti oc *meth* thy at hin annar løt warthir huggin aff hendi for vdan thumulfingir. æn vm han huggir een af them firum fingrum aff. tha bøde han twa mark sylfs. Æn wortha the alli fire aff huggne. hwær særlødis. tho at the se alli *meth* eno hugge. aff huggne. tha bøde far hwar twa mark sølfs En vm swa can comma at hand warth*ir* swa huggen at ma inkte aff nyda. oc sidir tha a tha bøde fore fierthunga manbødir. Æn swa can komma at hand worthir saar swa at ey combir til fierdhung manbødir. tha taki bondin aff. hwat som han wil heldir lydis bødir ellir saars bødir. Wil han hawa lydis bødir tha stande til dagh oc iemlinge vm flæst al mal. for thy at man wit ey før huru lyde wil gewas. (XXV) En vm bathe hendir wortha aff hugna. tha høra fulla manbødir til (XXVI) Warthir mans ambuth af huggit alt ellir skarit ellir slaghit aff. bøde fore fulla mans bot. (XXVII) Warthir annar stenin af skarin bøde halwa manbot fori. Wartha bathe. bøde fulla manbødir. (XXVIII) Slikt samma vm fotz afhug oc lyde som vm hand. En vm thumul ta worth*ir* al af huggin bøde fore fierdhung manbødir. En fore ær nest sidir bøde fore halwa minne. fore the andra thre. bøde fulla sarbødir fori hweria th*e*rre. Æn vm swa kumbir at alla fire wartha af hugne *meth* enu sare. bøde æmmikit fore alla fira ænzse for ena thumul taa

(XXIX) En vm swa can cumma i enu aræthe at en man huggir flere æn twa limme aff. tha a han ekke mera at enu aræthe fore lewande man heldir en fore døthin num fulla manbødir at bøda. Æn wortha the flere æn twe. tha bøde hwar for sine gierning swa som til kumbir. far han i flerum aræthum nokir afhug. tha bøde hwar som til kumbir. En th*et* williæ wi ati wida. vm een man. hittir at gøra

with annan man i flerum aræthum. tha bede han i hwerie aræthe. the gierninge ær han giorthe with han. far vdan swa mikit at innan engu enu aræthe. hwat som han withir han ger tha skal han ekke mera fori beda en fulla manbedir. vdan th*et* kan com*m*a m*eth* hærwirke. Æn m*eth* guths miskund hawum wi vppi giort a rættu huru m*eth* hærwirke skal fara (XXX) Særir nokir man annar man i howit. tha bede fori thre marc. Æn vm man huggir swa at gar geman hiernpa*n*na til hinna. tha bede han fari siex mark En vm swa kan komma at han gar with*ir* sar. oc dyl han. at han ey hieg geman hiernpanno. dyli m*eth* tyltir eth. oc bedi far sar thre mark. En vm han ger honum saar i ewra hul ellir i nethra swa at in gar i hul. tha bedis fari siex mark. Warthir ma*n* oc ænti sarthir i ewra armlæg ellir framra ellir tho i laarben ellir i legben. swa at margh gaar vt. tha æræ the fire ben. th*e*r man a siex mark fore at beda. Æn dyl han ænti far hulsar at ey com i hul. ell*ir* fore the ben ær fer æræ melt at ey com margh vt. oc gar han with sarit. tha sæli fore tyltir eth at ey com i hul ellir margh vt aff ben oc bede fore thre mark (XXXI) En wedir nokir man annar man twæ munnat saar bede fore siex mark. dyl han ær giort haw*ir*. tha dyli th*et* m*eth* tyltir eth. oc bede tho fare thre mark. En th*et* skal man wede at hwore som man wedir saar m*eth* vd ellir m*eth* æg thaghir geman gar huth oc bloth gar vt. tha bede man fore thre mark En hittir en man at særæ fæm sar en annan man. tha a han at beda femtan mark Warthir nokit sar aff them fæm. lyde sar. tha taki hin ær fangit haw*ir* hwat som han wil heldir. lydis bot ellir sara bot En warthir at en man vetir andrum manni fæmtan saar at enu aræthe. m*eth* th*et* at ekke ær lyde a. tha a han ekki at beda fare meer en femtan m*a*rk Thet skal man weda

at al the affhug ær æræ melt. oc al the lyde oc al the sar ær æræ melt. tha a man at taka fore hwart th*e*rre iern. oc thot hwaru*m* swa thy at en man wedir them andra flere æn et ænti afhug ellir lydi ellir sar i enu aræthe. tha a han ekki mere fari at bæræ en et iern. Æn fore the sak taki th*et* i fori th*e*n ær saksøkir ær. han wil oc honum thøkkir mest wartha oc wet at san ær. oc th*e*r fore the sak ænti at han bødi ellir han taki iern fori. War honum fore flere saar ellir fare flere aff hug sac vm giwin. tha sæli th*e*r fore. ellir logh fori hwert affhug ellir halwa manbødir. ellir han skal fori thre tyltir oc for hwært th*et* lydi ær worthir wurt fare halffemtande mark. ellir fore ni marc tho at tolff see. ellir tho at femtan se. tha sæli fore thredie tyltir eth. Æn worthir lydit minne æn til halffemtande marc e th*e*r til at th*e*t worthir eftir halffemta mark tha sæli fore twigge tyltir eth. Æn worth*ir* lydit minne en halffæmte mark. tha sæli fore tyltir eth. Æn far man th*et* saar th*e*r siex marc a at bøda fore. tha sæli th*e*r fore twigge tyltir eth. Æn fore the sar ær man bødir fore thre marc. tha skal man sælliæ fore tyltir eth. Hwilkit saar som man far th*et* th*e*r bær sielff witne til. tha a man th*e*r gen iern at taka. Swa at han ledh*ir* ekke annat witne fram æn arrit. Æn haw*ir* han nokir th*e*n stath fangit sar. th*e*r han wil ey m*eth* arr lada see. tha skal han twigge manna witne til letha at han wide honu*m* fult sar oc alt oc taki han th*e*r æm wel iern igen. Æn for skal han lada witne mælæ. ellir aar te før æn hin festir iern. Æn worth*ir* ey før ænti witne honu*m* a hendir borit ellir aar teet. før æn hin festir logh fari. tha far han ekke annat th*e*r fore en ethe lot Æn vm man warthir swa særth*ir* ellir barthir. at been taks vt. tha a man for hwart th*et* been ær man ma ey m*eth* thwæræn thumulfingir hylliæ siex øra bot fori.

far al the han gangir withir. oc far al the han dyl. tha sæli for hwart th*er*re siette mans eth. oc for hwært th*et* been ær wel ma hyllia m*eth* thwæræn thumulfing*ir* tha bøde halfmark fore hwært th*e*rre Æn swa mang som han dyl. tha dyl han thøm all m*eth* een siette mans eth. Æn fore hwart th*et* ben ær af worthir takit. th*er* a muldugh skaldrar ow*ir* fingir. tha a man at bøda fori hwert th*e*rre twa øra. oc fori hwart ær han dyl. tha sæl han thredie mans eth fori. Oc far hwart th*et* ben ær se ma oc kenne ma at been ær, tha bøde fore hwart ær withir gans half thredie ørtugh. oc swa mang som han dyl. tha dyli m*eth* een thredie mans eth. (XXXII) **E**n wedir man stanga hug andrum manni. hwat som th*et* worthir heldir et ellir flere. swa at ey ær lyde a. tha bøde man fore siex mark. en dyl hin ær sak worthir vm gewin. oc witner honu*m* ænti arr a hend*ir* ellir twigge manna witne bidir han. tha a han taka iern i gen **T**het skal man widæ at hwilkin man som sak worthir giwin vm bordagha at han ma aldrey lada iwe ganga fori ingin forfall. at han skal ey a thredie thing ellir hans neste nidie. oc festi th*e*r iern fore ellir bødir of withirgans. Æn th*et* skal tho wida at thut annar festir tha skal th*e*n wartha ær iernbyrth festir. oc hin skal tho iern bæræ ær til sak haw*ir* giort. Æn mødir ey ænti a thredie thing. bøde festning ellir iern festning. tha a th*e*r at dømas hans manshelghi. fori vdan alt annat stut. for thy ær th*et* skiwdast til søkna før vdan thiwfnath. at th*et* ær bondanum mest scam at wara belborthir (XXXIII) **B**iwthir man sinum frelssum swenum at bærgha nokir man. tha bøde hwar th*e*rre swa som til combir oc melt ær Æn dyl annan th*e*rre. tha dryghi oc th*et* samma fori er før ær melt. oc hin som them haw*ir* til wiist. han bødi enti fore siex mark ellir dyli m*eth* twigge tyltir eet at han wisde them

ey til (XXXIV) Æn biwthir man sin thræl at bæriæ man oc warthir han barthir. tha bedi fori sit buth siex mark. ellir dyli *meth* twigge tyltir eth. at han beth *thet* ey. ok lade thot hweriæn thrælin i thes wold ær barthir war ellir bede for honum thre mark Ok dyl han bathe far sit buth oc fori sin threl sæli for hwart *therre* logh swa som fer ær vppi vm melt. Wartha flere thræla at bæria man æn en. tha bede for hwær *therræ*. bathe far buth ær han beth. swa ok fore gierninge. ær hwar *therre* giorthe. ellir sæli logh fori hwær *therre*. ær fer æræ til skyld. Æn biwthir man nokrum manni ænti frelssum ær annedhughum at bæria frelsan man. oc warthir han ey barthir. tha bedir han ekke fare buthit. heldir æn fore bordaghan (XXXV) Æn castir nokir at andru*m* sten ellir ben. oc hittir a han *meth*. tha a han *ther* fore at beda thre marc *meth* thy at ey ær lyde a ellir dyli *meth* tyltir eth (XXXVI) Slar man annar *meth* hendi. tha bede *ther* fore thre mark. ellir dyli *meth* tyltir eth. Ællir tuttar man oc annar man. ellir tughar. tha bede oc *ther* fore thre mark ellir dyli *meth* tyltir eth. (XXXVII) Æn draghir man annar man i hari. tha a han *ther* fore at beda thre m*a*rc ellir dyli *meth* tyltir eth. Wedir man andru*m* manne iortha hug. far vdan stang. ellir staff. tha a han honu*m* at beda fori thre mark ellir dyli *meth* tyltir eth. Æn wartha al thessi af enum manni wit en man i enu aræthe giort. tha bedir han thothwæriom ekke mera for en thre marc. ellir dyli *meth* tyltir eth *meth* thi at ey ær lydi a. Æn worthir lydi ofna fore nokrum them gierningu*m* *ther* nw æræ vm melt oc wil han heldir hawa lydis bot æn thre marc. tha bede han lyde swa som til worthir skilt ellir dyli *meth* ierne *meth* thy at lydit bær sielft witne a hendir oc ey ell*i*r

(XXXVIII) Æn far man stanga hug i them samma bor-

dagha. er for war vm melt. tha a th*et* hug helst at bedas. oc hint annat a alt nithir at legges ær i enu aræthe worthir giort (XXXIX) En takir man annar man. oc takir se steen i hand ellir ben ellir bast ellir rep ellir slika andra nokra mun oc bæriær hin andre m*eth*. tha fari vm th*en* bordaghin swa som vm stangshugs bordagha. bathe til boda oc til logha (XL) En taki ænti thre men ellir fire ellir flere en man oc leftan vp ok ladan falla nithir. oc leftan adir vp ok ladan falla nithir. oc bærian th*er* fori swa at the williæ hans bedir th*er* m*eth* minskæ Tha bede thot hwæriom. hwær therra siex mark fori. ellir dyli m*eth* twigge tyltir eth m*eth* thy at ey ær lyde a. Æn ær lyti a tha ware the lyde bathe til boda oc til logha som hiin annar lyde ar fer ær vppi vm melt.

Anm. H å n d s k r i f t e t e r s å v i d t m u l i g t g j e n g i v e t n ö j a g t i g, også i Særegenheder der mulig ikke ere Fejl (f. E. ar, kana, vkun for ær, kona, vkum); d o g er det ikke anset nødvendigt ved dette forholdsvis unge Håndskrift at gjøre Rede for de åbenbareste Skrivfejl, små Rettelser og Tilföjelser sædvanlig med den oprindelige Hånd og til Bedste for Texten, eller ubetydelige Gjentagelser eller Udeladelse af et Begyndelsesbogstav eller et almindeligt Forkortelsestegn, osv. Det hyppige i (ɔ: i forlænget blot) er ofte sammenskrevet med et lille Ord, f. Ex. ati, oki, i hvilke Tilfælde dog i er her udskilt lidt. Foran f, og sammen dermed, forekommer oftere et Tegn, der ser ligest ud til at være Forkortelsen for ok, og således er det gjengivet her på første Sted, det forekom i Arveb. I., men siden blot ved f alene, da ok, skjönt i det hele på disse Steder uskadeligt, dels ikke overalt passede, og Tegnet også stundum forandredes lidt, så det mulig skulde antyde Ff. Punktum er ofte udeladt også i Udgange.

I Arveb. 53 er muta og i Orb. 6 olli beholdt, skjönt der vistnok er noget urigtigt derved, da der mulig dog, som så ofte ved Vanskelighedernes Forsvinden i nyere Håndskrifter, kunde være noget andet skjult i olli end „eller ey" i Had. Udg. og „eller och ey" i Udg. 1505, - og noget andet i muta (i 1505 „mwthen") end „vthen" i Had. Udg. Derimod er i Arveb. 6 mera tilföjet, i 10. Modermoder rettet til Fadermoder, i 29. fadhir tilsat, i 32. nermir på sidste Sted rettet for nembir, i 38. søn rettet for søns, i 47. oruas rettet for ornas, i 53. ewne rettet for arwa, i 57. kunni for kumin, - og i Orb. 16 haar rettet for haw*ir*. Imellem Arveb. og Orb. er intet Ophold i Hdskr., men Fortsættelsen er uafbrudt. I Had. Udg. og 1505 har Orb. 42 Artikler, nemlig den 41. om Jordfund og Strandvrag og den 42. indeholder Begyndelsen af „Botløst mal" som det findes S. 73, nemlig „Riþær man - annars mans".

Hadorphs Udgave af disse Stykker er ikke efter hans Codex af skånske Lov, men kun efter et meget ungt Håndskrift, der tillige er höjst skjødesløst trykt eller skrevet (i Orb. 2 står således f. E. „hinom dræbeyd speruæ" for „hins dræpne frendum".) Desårsag skal her kun anføres de forekommende virkelige Real-Forskjelligheder; i Arveb. 24. monom for minnum i Udg., i 27. thriggiæ for twige, i 28. ath the lefuer for at han liw*ir*, i 34. ingen for ens, i 43. iordhæ for withur, i 50. efter hun skøti tilföjes tha er Sælantz fare logh; i Orb. 4. tilföjes, hvor der begyndes med „En æræ flere", og Kongen 40 Mark, i 17. foran hylia m*eth* hari står fierding i Stedet for thrediwng i Udg., i 18. halv Mandebod for fierthung og fuld Mandebod for halwa manbødir, i 31. to Gange half attende for halffæmtande.

Valdemars sællandske Lov står med Hensyn til Stil, Ordstilling og Bestemthed i Udtrykket i det hele langt over Arvebogen og Orbodemål i den skånske Omklædning, som den nu i det mindste kan kjendes.

KNUD DEN 6.'s OG VALDEMAR DEN 2.'s

FORORDNINGER,

forsåvidt de haves eller ere bekjendte,

VEDKOMMENDE SKÅNSKE LOV.

1.

Kanutus Dei gracia Danorum Sclavorumque rex, Omnibus iustis hominibus Scaniam inhabitantibus salutem et dileccionem. Ministerium nobis diuina gracia traditum attendentes vniversis vobis iusticiam diligentibus, Nos cognoscimus debitores profectum singulariter et omnium generaliter affectantes, super vtilitate vero et pace vestra soliciti vt tenemur querimoniis meliorum terre vestre et wlgari pariter testimonio didicimus euidenter terram vestram pre ceteris regni nostri homicidii scelere aggravatam. Quippe cum nemini deberet sua malicia sufragari, in homicidium corruentes efficiuntur, vnde depauperari debuerant, locupletes, quos sibi consanguineos annumerant licet extraneos, rapinis et depredacionibus violentis ad satisfaciendum secum quantum exigunt compellentes, super huiusmodi vestro grauamine vobis intime visceribus condolentes, quam plurimos nouimus impunitate delinquendi et tam detestabili questu ad tantum et tam graue facinus incitari, huic morbo providere curauimus medicinam. Quia itaque iustis lex non est posita sed iniustis, cupientes quantum aspirante Domino possumus homicidia prohibere, in huiusmodi crimine legem hanc auctoritate regia decernimus promulgare. Si quis in homicidium inciderit, de cognatis Ethebot non accipiat, antequam terciam partem satisfactionis, videlicet vnum sal de proprio emendauerit, postea congregatis cognatis paternis cum ipsis computet, quantum vnusquisque cum suo satis facere teneatur, dumque omnia fuerint congregata, non tradent inde aliquid homicide, priusquam eodem die et mo-

21

mento quo debet satisfacere, hiisque satisfaccionem recipientibus traditis, de cognatis maternis idem fiat, quod ideo sic ordinatur, ne homicida satisfactionem a cognatis acceptam sibi retinere, vel minus provide dissipante, cognati cum ipso compellantur iterum emendare. Si cognatus aliquis cum cognato suo satisfacere noluerit, alii cognati ipsum vt emendat amoneant et inducant, sed homicida nichil iuris habeat, vt vel per vim vel alio quocunque modo ipsum ad hoc compellat, sed a cognatis ad hoc compellatur, nostro ipsis si defecerint auxilio suffragante. Si homicida contra hoc facere presumens, et res cognati sui per vim accipiens manifeste subterfugere potuerit cum acceptis, tres marcas regi satisfaciat pro rapina, et tres cui iniuriam irrogavit. Si furtiue accipere volens fuerit comprehensus, ductus ad placitum sicut pro furto suspendio condempnetur. Si aufugere potuerit, super hoc accusatus expurget vt pro furto. In quamcunque autem causam vel delictum homo inciderit, nisi in homicidium, cum eo cognati satis facere non tenentur. Si quis conuenitur, quod fuerit in comitatu homicidium perpetrantis, si sit cognatus siue extraneus, innocenciam suam probet XII. hominum testimonio, scilicet cum Tulfftereth. Si conuictus fuerit vel confessus emendet regi III. marcas, III. cognatis. Si quis accusatus fuerit de societate et vel adiutorio, et quod hominem wlnerauerit, vbi idem homo occisus fuerit, testimonio duorum hominum conuictus candenti ferro se expurget. Si testimonium ad hoc non fuerit, ter duodeno hominum testimonio, siue cum trennæ tylther eed se expurget. Si reus fuerit, III. marchas regi, nouem marchas satisfaciat actori. Si quis alium in domo sua manu impetierit violenta, vel arantem, vel vbi fixa lancea vel posito clipeo se in hospicium constituerit, quare hec tria ad paria iudicantur.

Si homo interfectus fuerit, plena satisfaccio persoluatur, et pro Herwyrckæ homicida de proprio suo cognatis XL marcas satisfaciat XL, et XL regi, et quilibet qui in comitatu fuerit, cognatis III. marcas et regi III. marchas satisfaciat. Si quis quinque socios et quinque folcwapn secum habens, a domo alterni aliquid fracto hostio abstulerit violenter, si testimonio duorum hominum conuincatur, expurget se ferro ignito. Si conuictus fuerit vel confessus, soluat XL marcas regi, et XL marcas actori emendet, et quilibet sociorum suorum III. marcas regi, et tres marcas actori emendat. Si quis probare poterit duorum hominum testimonio se ab alio wlneratum, ille ferro candenti, si negauerit, se expurget, vel secundum wlneris qualitatem, si fuerit vaathe saar, quod ubique fit in carne, pro quo reus manu duodena se expurget. Si fuerit hwlsaar, quod fit in capite, tangens cerebrum, vel in ventre, siue in pectore, quod wlgo dicitur offræ vel næthræ hwll, bis duodena manu se expurget. Si reus fuerit, actori III. vel sex marcas emendet secundum wlneris qualitatem, et III. marcas regi. Si quis hominem interfecerit, suscepta satisfaccione, fredlos erit, et omnia ipsius mobilia sunt iure regio confiscanda. Reus eciam non est pacem in perpetuum recepturus. Quamuis autem regie sit potestatis leges condere vel mutare, legem hanc ex nouo non condimus, sed ab antiquis temporibus constitutam, et annorum multitudine, que obliuionis mater est, ignorancie nebulis obfuscatam, ad humanam, a qua lapsus est, memoriam reuocamus. Ceteros vero nostre legis articulos parati sumus, vbi necessitas postulauerit, emendare. Si quis autem temeritatis sue presumpcione animatus huic nostre constitucioni se exhibuerit expugnantem, animaduersione debita puniendus, regiam se offendisse non ambigat maiestatem. Actum in ciuitate Lundensi Anno incarnati verbi MCCI. Anno coronacionis Ka-

nuti regis XXXI, Monarchie eius XIX, quinto Kalendas Januarii, assidente Dno. Absolone Lundensi Archiepiscopo et Petro eiusdem ciuitatis Prefecto cum multis nobilibus eiusdem terre*).

---

*) *I den her benyttede Afskrift, ligesom i den fra B. 79, findes som Overskrift „Statutum Kanuti regis de homicidio et illi contingentibus" etc. — I Originalen, der ikke kan være synderlig gammel, er Ærkebiskoppens Navn vistnok kun udtrykt ved* A, *og i Ordet* folcwapn *er* folc *vist utydeligt eller urigtigt; det er nogle Gange i Afskriften antydet, at der mulig er at læse anderledes, hvilke Steder dog ere af den Beskaffenhed, at Meningen ikke forandres. Hvor her S. 242 ned på Siden læses* vim, *der står hos Bring* Nemdam *og hos Liljegren* Nam; *hos begge findes den 4. Linie S. 242 spm her.*

2.

VALDEMAR DEN 2.'S FORORDNING OM DRAB.*)

Dræpar man annar man. bøte alt af sinu eghnǫ. vtan annar frænde wil mæth gothwilia sinu*m*. hanu*m* giua nocot til. Ofna førstæ lanzthingi æft*ær* drap. oc andru. oc thrithiu. biuth*ær* han æi bøt*ær* ofna thæm thræm thingu*m*. tha ware han frithløs. oc fly kunu*n*gs riki [a]. Æn e mæthæn han ær i lande. tha scal æi at andru*m* manne hæfnæ. æf-

---

*) *Overskriften, der henfører Forordningen bestemt til Vald. 2, findes vistnok kun i meget unge Håndskrifter; Ledreb. 12 har som Overskrift kun* vm man dræpær nokær man. *jfr. Side 74.*

a) *Ledreb. 12 udelader* oc—riki.

ær thæt han flyr. tha ware næsta nathnithi[b] ofna fæthrini. oc annar ofna møthrini. ofna næstæ threm lanzthingum[c]. æft*ær* thæt han flyr. oc biuthe bøt*ær*. æra the æi mælande. tha gøra the man. ær thera wærn hauæ[d]. oc bøtæ tva løt*ær*. oc taka tua løt*ær* af thrygd[e]. oc hin fly mæth thrithing. oc cummi aldrigh at*ær* innan lanz førr æn han far bathe kunungs oc frænda gotwilia Biutha næsta frænder bøt*ær* sum nu ær mælt. oc hæfner annar[f] ofna bøt*ær* buthna. tha fare han frithløs. æn biuttha the æi bøt*ær*. oc warth*ær* annar dræpin. tha bøtes han sum ær mælt. oc kunni sic sialua yuir. at the buthu æi bøt*ær*[g]. tho at hin ær dræp*ær* scal alt af sinu æghno bøta. æi scal fore thy aruen en samman alla bøt*ær* taka oc haua Aruen scal taka en sal først. oc sciftæ i thre løt*ær*. en sæ[h]. oc annar fæthrinis frændom. oc thrithia møthrinis frændom. Swa scal han oc taka annar sal. oc thrithia sal. oc skifta sin i mællin. oc cundra manna.

---

b) *Ledreb. 12 har* frændær *blot.*
c) — — *har blot* a næstæ thry thing.
d) — — *udelader* æra the æi—wærn hauæ.
e) — — *har* take trygd af the tua løtær.
f) — — *har* dræpæ the nokær man *i Stedet for* hæfner annar *og tilföjer* ær drap *efter* frithløs.
g) *Ledreb. 12 udelader* oc warthær—æi bøtær.
h) — — *har* them.

3.

VALDEMAR DEN 2.'s FORORDNING OM JÆRNBYRDS AFSKAFFELSE.

Waldemar aff guths natha dana ok windæ konung. sændir allum them ij skane bo quethie oc sina natha

Pawin hawir allum cristnu*m* mannum forbuthit iern-biwrth. oc far thy at swa ær. Tha williom wi ey oc ey mughu*m* wi skiwda ws fran thesse almennings buthi. Oc far thy tha hawa wi m*eth* the beste manna rathe. lengi oc mikit at leet. hwilken logh th*er* wi mattu*m* sædiæ mannum fore iern biwrth. the th*er* man matte bæthir thola. æn m*eth* gothra manna etlan oc ware radhe hawum wi thesse logh swa sat. at hwilken som warthir sektir fore thiwfnath. weri sik m*eth* nefnd a hærethsthingi thesse lund. forst skal th*en* som skyldathir ær fore sak sæktas a hæræthsthingi. ofna andra hærethsthingi skal saksekir nefna hini femtan men af hærathe oc af them femtan mannum take th*en* sektadhe thre vndan. oc m*eth* them tolff th*er* eftir æræ. eftir femtan dagha fran annat thing skal han sik skæra a thingi thesse lund at the tolf bithia them swa guth hielpæ at the wide ey sannara af hins sektathe sagh æn th*et* ær th*er* the sweria Thesse tolff skula th*en* sectathe m*eth* therres eth forwinna. ellir skæræ. tha ey for minnæ en half marc mun ellir for mera. Æn wil hin th*er* sak sekir mera hinum a hendir sweriæ en han tok. tha skula the tolff sweria th*et* at han stal ey swa mikit. oc swa miste han gyri sine. the costir th*er* fran honum ware stolne. Æn worthir hin rettelike til thiwfs sworin. gielde adir thiwfnath ok sliku tu til oc æn th*er* til war ret. Æn vm the

tolf sweria summe eet oc summe annat. tha skal thet standa ther flere sweria. En sweria siex eet oc siex annat tha skal nefna siex andra. oc thet som flere sweria thet stande. Æn vm the siex swæriæ thre eet oc thre annat. tha skula en thre nefnas til at sweria oc swa thet flere sweria thet skal want wara. Hwilkin ther worthir thrøswar rettelike til thiwfs sworin tha ma han til galgha døma oc vp hengia. Alla tima ma man thiwue sæktæ vdan fran palma søndagh oc til attande dagh efftir pascha. oc vdan alla pingis vgho oc vdan fran iwla dagh oc til tolfta dagh iwla

vm sara maal

Fare sara sak tha skal man annan sektæ a hæraths thingi the samma lund ther melt ær vm thiwfnath. vdan thette at hær skal twigge manna witne at wara oc the ther sweria skula them skal at kyrke soghn nefna. Fore mandraps mal. williom at swa skal efftir fara. forst skal han a landsthingi sektas oc a andra landsthingi skal saksoghare i hærathe newna hanum femtan men af thes sektathe hærærathe. oc aff thøm fæmtan mannum thre vndan at taka. the tolf ther eftir æræ a fæmtande daghi fran andri thingi. skula swa sweriæ at han ær skyldir at mista sin frith far thy han drap honum sakløsan. ellir at han skal bøda adir honum. for thy at han drap hin a rette hefnd. Ællir at thredie at the meth therre eth gøra then sæktadhe orsaka oc sakløsan. Warthir then ther sektathir ær i første sakløs giorth. ok wil hin annar man for thet samma drap sektæ. tha skal han sik wæriæ meth tolf nefndum mannum af kyni sinu The samma lund skal then thredie sik wæria vm sæktathir worthir. Æn ey skal flere men sæktæs far et drap en thre men Oc tha thre æræ sektadhe tha skal sithin ban liwsa a then ther thet drap giorthe Far hærwirke ther gørs a quindi skipum wi thesse lund at then

ther sæktathir warthir ther fore Skære sik meth tolf nefndum mannum a syne kyni. Æn for thet herwirke ther gers i andrum costum skal man sik weriæ meth nefnd a kyrke soghn. Æn combir thet at men threttas vm sakir ther a thinge wartha deldæ. tha skal war vmbuths man at thy samma thingi nefna tolf men at loza the thretta therre i mellum. Æn ær thet wor vmbuths mans sak ther threttis. tha skal een af them bæsta bondum ther ær nefna tolff. af thy thingi at losa the thrætte [a]. Thetta hawum wi swa skipat for manna therft saka *).

---

a) *Det sidste Bogstav er utydeligt.*

*) *Som Forordningen (efter en yngre Kilde) findes i Hadorphs Udg., indeholder den endnu noget mere, hvilket dog vistnok ikke hører hid.*

Enkelte Stykker

af Skånske Lov (1, 1-7) og Kirkelov, m. m.

efter flere Håndskrifter.

I. Af Håndskriftet B 76,

i det kgl. Bibl. i Stokholm. (Hadorphs Codex.)

Quid iuris sit si mater infantem post mortem patris dixerit---

Far man kunu oc dør han før en hun far barn. oc sigher hun oc hænnæ frændær. at hun ær m*æth* barnæ. tha skal hun sitiæ i eghen bægiæ thera uskifti tiuku uku oc til se mæth sinæ wæriande. ær hun ei mæth barne. oc ær thær gothæ quinnæ witni til. tha skiftæs eghn theræ. hus oc bolfæ oc køpæ iorth. halft hænnæ. oc halft bondæns arwm. annær iorth gangæ til rættæ aruæ.

Annan man ma ey ærwæ vtan thæn ær cristindom far

Sighær moth*ær* oc hænnæ frændær at barn war føt æftær fathur. oc netæ fæthrinis frændær. tha skal moth*ær* wæriændæ witæ m*æth* twigiæ mannæ witni. oc tolf næfndom mannum i kyni sinu at barn war føt. bithiæ sik swa guth hialpæ. at þæt banr war føt m*æth* naghl oc næsæ oc m*æth* huth oc har oc fic sin cristindom oc scal th*ær* foræ arf sta*n*dæ.

vm barn warþær hema døpt.

Barn vm føt warþær. þa scal þ*æt* hauæ guthfath*ær* oc guthmoþær at kirkiu oc fa sin cristindom af preste æn warþ*ær* þæt swa siuct at þ*æt* ma æy til kirkiu komma.

oc far þo sin cristindom af andrum manni ællær af kuni. tha standær þæt arf sum þæt ware cristnat at kirkiu. æn far þæt æy cristindom. þa star þæt æy arf. for thy at heghæ man ma æy æruæ.

vm barn liuar æftær moþær.

Der kunu oc lewær barn æftir. oc warþær skialnaþ hwilkit theræ længær lifthi. barn ællær moþær ællær um them skil um at barn fic cristindom. þa ær þæn nærmær at wita at þæt fic cristindom æn hin ær gen mælær. at þæt yuær lifþi sinæ moþær. ællær faþur. oc fic sin cristindom. þæn scal næfnæ ær sac seker.*)

vm bondæ sun ferær kono sina i bo m*æth* faþ*ær* sinum

Far bondæ son konu oc ferær hanæ i bo m*æth* faþur sinum oc aflær barn wiþ*ær* hana. oc læghs æy fælagh theræ i mællin vm tha der bondans son. tha taki all hans bern fullan lot æftir theræ faþ*ær* æm wæl i kepæ iorth sum i bolfæ. æn af hans fæthrinis iortho fa the æy wattæ mer æn han wil giuæ them. læghs fælagh. tha fa the æy mer æn han atte i bo.

Vm thæn man far kunu thær barn hauir oc ferær i garþ m*æth* sic.

Far thæn man kunu þ*ær* bern hauir. oc ferer hana i garth m*æth* sæ. oc m*æth* bernum sinum. oc læghs hænnæ fæ æy i fælagh oc der bondæn sithan. tha far konan ey mer æn en houoth lot withær hans bern. tho at hun ferthæ til hundræthæ marc. oc bondæn oc hans bern atto ey mer æn thre mark. ællær mi*n*næ for utan iortho sinne. Swa ær oc vm bonden foræ i garth m*æth* the kunu ær bern hafthi.

Cvmmæ tu hion sammæn m*æth* rætum loghum. oc hauir annat thera enæ mark oc annat hundræthæ marc. oc skilias the siþæn ællær døth ællær quik. skiftis e bo þeræ i mællin æll*ær* þeræ aruæ vm þe æræ døth til halfnathæ. køpæiorth oc bol fæ. annur iorth gangæ til rættæ aruæ. Takæ the arf oc æræ the ey barnmynd æll*ær* arfbet tha gangæ han til rættæ æruæ.

*) *De Ord, der i 1, 4. her fattes, jfr. S. 2, Anm. 2, ere i Had. Udg. tilsatte efter det i hans Codex med nyere Hånd tilskrevne, ikke efter hans egentlige „manuscr. rec."*

---

2. Af Arn. Magn. 41. 4to.

De uent*re* in possessione*m* mittendo *et* que porcio vxorem s*up*erstite*m* *con*tingat. *et* cui*us* sit defensio si questio oriat*ur* de partu. an sit p*ro*c*re*at*us*. an baptizat*us*. an p*ar*enti sup*er*uix*er*it.

Capit*u*l*u*m p*ri*mum.

Far man kunu. oc dør han før æn hun far barn. oc sighir hun oc hænnæ frændr at hun ær mæth barne. tha scal hun sitia i egn bæggia therra uschifta. tivghu uku. oc til se mæth sinum wæriandæ. Ær hun æi mæth barnæ. oc ær th*ær* gotha quinne witnæ til. tha sciftis egn therra. hus oc bolfæ. oc køpæ iorth. half hænnæ. oc half bondens aruu*m*. iorth gangæ til rættæ aruæ.

vm barn warth*ær* føth æftir fath*ær*.

II. cap*itu*l*u*m.

Sighir mother. oc hænnæ frænder. at barn war føt æftir fathur. oc neta fæthrinis frænder Tha scal moth*ær* wæriande witta mæth tuiggia manna witni oc tolf næfndu*m* mannu*m* i kyni sinu. at barn føt war. Bithia sæ sva guth hialpæ. at thæt barn war føt. mæth nagl oc næsæ. mæth

huth oc har. oc fic sin cristindo*m*. oc scal th*æ*r fore arf standa.

At barn scal hauæ guthfath*æ*r. III.

Barn vm føt wardr. tha scal thæt hauæ guth fath*æ*r. oc guth moth*æ*r. at kirkiu oc fa sin cristindo*m* af præste. Æn warthr thæt sva siuct at thæt ma æi til kirkiu cumma. oc far tho sin cristindom hema af manne. ællær kunu. tha standr thæt arf. æn warthr æi swa. tha star thæt æi arf. fore thy at hethen man ma æi ærua.

vm moth*æ*rløs barn. IIII. capit*u*l*u*m.

Warth*æ*r kunu døth oc liuir barn æftir. oc warth*æ*r scialnath hwilchit therra længar lifthi. barn ællær moth*æ*r. æll*æ*r vm barn fic cristindom. tha ær thæn nærmær at thæt fic cristendom. æn hun gen mælær oc at thæt yfir lifhi sina moth*æ*r. æll*æ*r fath*æ*r. witi mæth tuiggia manna witni. oc tylt*æ*r eth af kyni sinu næfnda manna. at barn yfir lifthi fath*æ*r æll*æ*r moth*æ*r. oc fic sin cristindom. thæn scal næfnæ ær sac søkær.

vm bondans sun q*u**æ**n*nas. V.

Far bonda sun sæ kunu oc førær hana i bo mæth fath*æ*r sinu*m*. oc aflar børn with*æ*r hana oc lægs æi fælægh thæra i mællin. vm tha dør bondans sun tha taki all hans børn. hwært fullen lot æftir thera fath*æ*r. Æm wæl i køpæ iorth. sum i bolfæ. æn af ha*n*s fæthrinis iorth. tha fa the ikki. vtan han wil giua thæm nokat. lægs fælagh. tha fa the æi mæra æn the ato i bo.

the børn th*æ*r fath*æ*r haua oc æi moth*æ*r. VI.

Far thæn man kunu ær børn hauir. oc førær hana i garth mæth sæ oc meth børnu*m* sinum. oc lægs æi fælagh

sin i mællin. dør tha bonden. tha far kunun æi mær æn en hofoth lot with*ær* hans børn. tho at hun førthe til hundræth marc. oc bonden oc hans børn. hafthu æi mera æn thre marc. utan iorth sina. swa ær oc um bonden føræer i garth mæth the kunu ær børn hafthe.

vm hion saman cumma. VII. capit*u*l*u*m.

Cvmme tu hion saman mæth rætum loghu*m*. oc hauir annat thera ena m*ar*c. oc annat thera hundræth marc. skilies the sithan døth æll*ær* quic. skiftæs e bo thera i mællin æll*ær* thera arfa. um the æræ døthæ til halfnathæ. køpæ iorth oc bolfæ. annur iorth ganga til ræta arfua. take the arf oc warthæ æi barnmynd æll*ær* arfbet. tha ganga han til ræta arfua.

At bonden ma æi sæliæ sinna kunu iorth. VIII.

Bonden ma æi mæth loghu*m* sælia sinnæ kunu iorth. før æn the æræ barnmynd. sciliæs the quic fore guzs ræt. tha scal hun calla a bonden til gialde. oc æi ofna iorthena. th*ær* hun liggær. for thy at han war tha hænnæ wæriandæ tha han salde. hauir han iorth tha gialde. hauir han æi iorth. tha gialde bolfæ oc a tylt*ær* eth otholbonda.

---

3. Af Ledreb. 12. 4to.

vm man far kono oc dør han før æn hun far barn.

Far man kunu oc dør han før æn hun far barn. oc sighir hun oc hænnæ frændær. at hun ær mæth barne tha skal hun sitiæ i eghn bæggiæ therræ vskifti. tyughu ukur.

oc til se mæth sinæ wæriændæ. Ær hun æi mæth barne. oc ær thær gothæ quinnæ witni til. tha skiftis therræ egn. hus oc bolfæ oc kepe iorth. halft hænne oc halft bondans aruum. annæn iorth gange til ræltæ aruæ.

vm mother oc hænnæ frændær sighiæ at barn war føt æftær fath*ær*.

Sighir mother oc hænnæ frændær. at barn war føt æfter fathor. oc netæ fæthrinis frændær. tha skal mothor wæriændæ witæ *mæth* twiggiæ mannæ witni oc tolf næfndu*m* mannum af kyni sinu. at barn war føt. bithiæ them sua guth hiælpæ. at thæt barn war føt mæth naghl oc næso mæth huth oc har. oc fik sin cristendom. oc scal fore arf standæ.

vm barns cristendom.

Barn vm føt warthær. tha scal thæt hauæ guthfathor oc guthmothor at kirkiæ. oc fa sin cristendom af preste. æn warthær thæt syuct at thæt ma æi til kirkiæ kummæ. oc far tho sin cristendom af andrum manne. ællær af kunu. tha standær thæt arf sum thæt ware kristnæt at kirkiæ. æn far thæt æi sin cristendom tha star thæt æi arf. forthy at høgha man ma æi æruæ.

vm konæ dør oc barn liuer æfter.

Warthær kunæ døth oc liuer barn æfter. oc warthær skilnæth huilkit theræ længær lifthe barn ællær mother. ællær vm them skil at barn fik cristendom. tha ær thæt nærmer at witæ at thæt fik cristendom. æn hin ær gen mæler oc at thæt iuer lifthe sinæ moth*ær*. Slict sammæ ær vm fathor sum vm mothor. witi mæth twiggiæ mannæ witne oc tyltær eth. af sinu kyni. næfndæ mannæ. at barn

iuer lifthe sin fathær ællær moth*ær*. oc fik sin cristendom. oc thæn scal næfnæ ær sak søker.

vm bondans sun far sic kono.

Far bondans sun sic kono. oc fører hana i garth mæth sin fathær. oc aflær børn wither hænne oc lægs æi fælægh them i mællin. Vm tha døraondans sun. tha take al hans børn huært fullan lot withær therræ fathær. æm wæl i køpe iorth sum i bolfæ. æn af hans fæthrinis iorth. fangæ the æi vtæn han wil giuæ them nokat. æn lægs fælægh. tha fangæ the æi meræ æn han atte i bo.

Vm thæn·man far kono ær børn hauer.

Far thæn man kono ær børn hauer. oc fører hænne i garth mæth sic. oc m*æth* sinum børnum. oc lægs æi hænnæ fæ i fælægh. oc dør bonden sithæn. tha far konan æi mer æn en houæth lot withær hans børn. tho at hun førthe til hundrathæ marc. oc bonden oc hans børn haftho æi mer æn thre marc. ællær minnæ. for vtæn sinne iorth. sua ær oc vm bonden fore i garth mæth the kono ær børn hafthe.

vm tu hionæ kummæ samæn m*æth* logh.

Cvmmæ tu hion samæn mæth rætum loghum. oc hauer annæt theræ enæ marc oc annæt therræ hundrathæ marc. oc skiliæs the sithæn døth ællær quic. skiftis e therræ bo i mellen ællær therræ aruum vm the æræ døth til halfnathæ. køpe iorth oc bolfæ. ann*ær* iorth gange til rættæ aruæ. takæ the arf oc warther æi barnmynd ællær arfbet. tha gange han til rættæ aruæ.

(Anm. I1, 9. har Ledreb. 12 det samme Tillæg til Slutning som Arn Magn. 41.)

4. Af Mss. e don. varior. 136. 4to.
(i Univ. Bibl.)

Far man cuna. oc dør han før en huun far barn. oc sighir huun oc hennes frendir at huu*n* er m*eth* barn. tha scal huun sedie ii eighn beggis therre vskifft i tiwgho vgh*er*. oc til se m*eth* sinu*m* weriende. Er huun ey m*eth* barne. oc ær th*er* gotha quinne witne til. tha skifftis eighn th*er*re. huus oc bool fæ oc køpe iorth. halfft henne oc halfft bondans arwum. Annar iorth gange til rette arwa. Sigh*ir* mothir oc hennes frendir at barn war føøt efftir fadhir. oc nete fæth*ir*nis frendir. tha skal moth*ir*s weriende wida m*eth* twigge manna witne oc tolff newndum ii kyne sine at barn war føøt. bithiæ sik swa guth hielppe at th*et* barn war føt m*eth* naghl oc næzæ. oc huth oc haar oc fik sin cristindom. oc skal th*er* fore arff standa. **B**arn vm føt warth*ir*. tha skal th*et* hawa guthfath*ir* oc guthmodhir at kirke oc fa sin cristendom aff p*r*est*e*. En worthir th*et* swa siwkt at th*et* ma ey til kyrke com*m*a. oc far tha sin cristendom aff andr*um* man. ell*ir* aff cona. tha standir th*et* arff. som th*et* wore cristnat at kyrke. En for th*et* ey cristendom. tha star th*et* ey arff. far thy at hethin man ma ey erwa. **W**orth*ir* cona døth oc lew*ir* barn eftir. oc worth*ir* skelneth om hwilkit th*e*rre lengir lewdhe barn ell*ir* modhir. Ellis om thøm skil vm at barn fik cristendom. tha ær th*en* nermeer at vide at th*et* fik cristindom. en hin th*er* geen meler. oc at th*et* iw*ir* lifthe sine modhir. Slikt samma er vm fadhir som vm moth*ir* widæ m*eth* twigge manna witne oc tyltir eth newndum manne aff kyne sine at barn iw*ir* lewdhe sin fadh*ir* ellis moth*ir* oc fik sin cristendom. th*en* skal newne th*er* sagh søghir **F**ar bonda søn sik cona oc førir henne i bo m*eth* fathir sinu*m* oc awlar børn m*eth* henne. oc leghs ey fælægh. th*e*rra i mellum. vm tha dør

bondans søn. tha taghe all hans børn hwart follan løt withir therres fathir fathir em wel i køpe iorth som i boolfæ. En aff hans fæthirnes iorth fa the ekke. vdan han wil gewe thøm aff henne nokut. En leghs fælegh. tha fa the ey mere en han atte i boo. **F**ar then man cuna ther born hawir. oc forir henne i garth *meth* sik. oc *meth* børnum sinum oc leghs ey henne fæ i fæligh. oc døør bonden sithin. tha far cunan ey meer en een howith løt withir hans børn. tho at huun førthe til hundrathe marc. oc bonden oc hans børn atte ey meer æn thre m*ar*c ellir mindre. far vdan iorth sine. Swa er oc vm bondin fore i garth *meth* the cuna ther børn hawthe **C**omma tu hion samma*n* *meth* rettum loghum. oc hawir annat therre twa marc. oc annat therre hundrathe m*a*rc. oc skillies the sithin at døth ellis quegh. skifftis e bo therre i mellum. ellis therres arwa om the æræ doth til halffnathe køpe iorth oc bolfæ. en annar iorth gange til rette arwa. oc tagha the arwf oc wortha ey barnmynd ellis arfbeet. tha gangir han til rættæ arwa.

---

5. Af Håndskriftet Nr. 66. 12mo. i den ny Samling i det kgl. Bibliotek her.

oc warthær thæt kært biuthe til reps vm repdrøct ær æn vm af hanum repas tha hafwe fore giort arfwothe sinn oc han vm sathe sæth sina æn kyrkiu ran ma thæt æi heta vm han wil repa. oc føræ hin a forbuth æn vm han takar af kyrkiu repdrøct land alt ællær af thokka lande akær ællær æng. oc callær sic ægo. withi thæt mæth næfnd kyrkiu mannum ællær ræte vth oc bøte thre marc.

vm scog hog.

Hoggær man .i. kyrkiu scoge weve las oc netær han withi mæth thre men ællær bote tua ora æn vm han gor withkast. dyli mæth tolf lagfastum mannum ællær bote thre marc.

vm hælæg.

Brythær man hælæg .i. kyrkiu ællær .i. kyrkiu garthe oc dyl han withi mæth tolf lagfastum mannum æn vm han brytær .i. kirkiu sialfwæ aftær ællær fram dyli mæth tolf næfndum mannum æn vm han ma thæt æi orka. oc wil han hældær iærn bæræ tha æge thæs cost.

vm man liggær. a. dozdægi.

Æn vm man liggær a dozdægi sinum oc gifwær guthi egn sina tha ma han gifwa halfunnæ sin hofwoth lot oc æi i sotum mera. æn vm thæt wil dylia arfwa hans ath hanum dothum oc sigir præst ath gifwith war tha dyli thæt arfwæn mæth tolf lagfastum mannum. æn vm withni ær til the ær a hortho oc ofwær satt. oc wil tho æn arfwen i gen withni dylia tha witi thæt mæth tolf næfndum mannum .i. kyrkiu sogn. æn vm hel man wil sic ingifwæ tha fare han in mæth. allum sinum howoth lot æn æi æræ fleræ næfndæ vm kyrkiu ran.

Vm ræth.

Vm kynzimi tha ær thætta ræt æn vm man fæstær frænkunæ sina oc frængnær thæt biscop oc læggær a forbuth takar han hana. a. forbuth forræ æn logum ær delth tha. a han .i. ban ath ganga æn vm til loga cummar tha scal til næfna siæx men. a. hans wagh. oc siæx men. a. hæna wagh. oc tho a thæn wagh ær kynzimi therra tels

samman. oc swæria sammen ællær syndær. swa oc vm man takær kunu the ær før atte frænda hans ællær frænkunu kunu sina æn vm .i. lønd ær giort tho ath kyni ær tha witi vm han dyl mæth lagfastvm mannum.

vm mishælde.

ÆEn vm man wetær mishælde .i. bardagæ ællær. i. rane fathær ællær mothor brothor ællær systær syzskina børnum ællær næst syzskina børnum thæt scal mæth næfnd dylia æn vm vkunnæræ ær tha withi thæt. mæth lagfastum mannum æn vm mislekæn warthær præst thæt scal mæth næfnd dylia æn vm asynt ær ællær asyni withni .i. gen. tha scal mæth iarne dylia swa scal the næfnd wæræ ath vm kyrkiu ran ær tha scal næfnd wæræ af kyrkiu sogn. æn vm kynzimi. scal af kyni næfna.

vm næfnd.

ÆEn thæssæ lund. a. næfnd ath fara the ær næfnda æræ the sculu annath twiggæ sværia mæth them ær sæctæthær ar. ællær mæth hinum ær sæctær. æn vm annar skil sic vndan. oc wil. hwærkæn swæria. tha bøte han siax øra fore hwæria stæfna ær han swær æi. vtan hanum fullæs laga forfal. oc wæra tho sculdær ath swæria. æn bonden thæn ær sæctæthær ær se. vfældær til annæt twiggia swærs.

vm scra.

ÆEn thæssæ lund ægo scra ath fara. warthær man dræpin oc ængin man gar with. tha ma hin ær søkia wil ni mannum ofna hændær søkia mæth iærne. oc sithæn late han. i. ban sætia wil han sithæn nocro manne. a hand søkia tha swæri a hand hanum mæth tolf lagfastum mannum. oc hin gange .a. scra sithæn. swa ær oc vm troldom

ællær fordætheræ. æn vm annæt twiggia man ællær kunu far rop vm swa vrthit mal skære sic mæth iarne. vm ængin wil thæm a hand swæria.

vm brøt the ær wartha giort.

ÆEN vm brøt the ær wartha giør .i. kyrkiu ællær .i. kyrkiu garthe .i. kyrkiu ran ællær .i. kynzimis brøthe .i. wigtha manna mishælde ællær .i. mannwættum thæt scal bøta tho ath vtan hælag se giort.

vm hælægh.

Thæssæ æra the tima ær hælagh scal heta. oc halda. høst hælagh fran olafs missudag. oc til en dagh æftær mikæls missu dagh. iula hælagh fran thæn tima ær hun gar in oc til attændadagh æftær tolfta dagh. Oc fran ni vku fastu oc til thæn syndagh ær paskæ vku lux .i pingizvku. oc. cryci vku. Oc alla buthælga daga fran mithdagh tha half hælagth ær oc annær dag til quelz hwa sum hælagh brytær i thæssa tima bøte thre marc ællær dyli mæth tolf lagfastum mannum.

hwat sum man brutær.

ÆEn hwat sum man brytær mæth watha. oc æi mæth wilia thæt scal æi bøta ath guzs ræth.

hælga brøth søkia af.

Hælgabrøth scal æi søkia ath *engre* manne æn fæmtan wintra gamal.

horsac ma man æi gifwæ.

Horsac ma man æi gifwa kunu manzs vtan hænna bonde sactær hænne. før æn vm han sæctær hænne tha skæræ sic mæth iarne bathe bondanum .i. gen oc biscop.

thræl ma æi for giora.

Thræl ma æi for giora .i. hælgabrot mer æn hud sina.

ængin sac scal af bygd.

ÆNgin sac scal af bygd stæfna vtan man skils opænbarlika withær kunu sina ællær han takær kunnu kunæ sina i. hiona lagh. æn alla andra saca standa v sotta til biscop cumbær .i. the bygd. Oc vmbuzman liuse før saka sina fora granna hins ær sæctæthær ær. Oc late tho walkløst wæræ oc ware fore biscops til kømd oc stæfna thit. alla the .i. sotto forfal æra tha swærs thæt mæth twa men. Oc stande sithæn til andra biscops tilkømd: ær han æn tha siuk tha sænde han fore sic annar man thæn ær fult swaraær fore han. warthær nokær man sæctæthær oc skiutær sic vndan oc wil æi biscop .i. bygd bitha tha scal han længra vm land aftær walkas.

oc vm kyrkiu ræth.

Man scal hwær til loga taka føst af sin by .i. lagfasta manna eth. winzs æi thær tha take af kyrkiu sogn. warthær swa mange men sændær sæctathe. ath æi winzs men til .i. kyrkiu sogn mæth hwær therra gange til the sammæ oc swæra for allæ.

vm sac at søkiæ.

Thæssæ lund scal sac søkia. stæfna scal manne a brøfial .i. granne ahørænde. sithær twa stæfnær quar. tha bøte siax øra fore hwær. ællær dyli mæth siax men. sittir han thrithia stæfna quar. bøte thre marc. ællær dyli mæth tyltar eth. Tha scal stæfna fiartha stæfna .i. kyrkiu. vm hælagan dag .i. præst ahøræn oc kyrkiu manna. sittar han quar ath the stæfnu. tha ær han sothær. bathe til bota stæfna oc hof-

woth sac. wil han æi tha bøta tha scal hanum thianæsta fore biutha. oc samfynd manna. Oc æi fore iamlanga .i. ban sæthiæ. vtan han spillær thianæsta for folke oc samfynd manna. gør han thæt tha scal han .i. ban sæthiæs. oc hwa sum hafwær samwist mæth hanum sithæn bøte thre marc oc late sic af banna sla wil hin bansatte løse sic af banne førstæ ar. bøte stæfna. oc sac. oc thre marc for ban. annat ar bøte stæfna oc sac oc siax marc for ban. Gar thæt a thrithia ar bøte stæfna oc sac oc ni marc fore ban. Gar thæt .a. fiartha ar bøte stæfnu oc sac oc fyritiugu marc fore ban. Oc sithæn aldrig mera.

vm lønlika synd.

Gør man lønlika synd. Oc scriftær sic fore før æn han warthær sæctæth*ær* oc hafwær thær til præst withni tha wæri han orsaka.

kyrkiu ræt.

FOre thænne ræth hafwa bøndær iattath biscop thriungs tinda af alla sæd sina. Oc en stad hem at fore .i. kyrkiu sogn.

Oc vm sac.

Gifs manni sac ath han hafwær alziki reet af sin tindæ tha stande hin fore mæth tolf lagfasta manum.

vm tinda.

Warthær hanum sac gifwin ath han redde sumt. oc æi alt tha stade fore mæth sin en eth ællær

6. Af Håndskriftet B 74,

i det kgl. Bibliotek i Stokholm.

Thenni ræt var sattær a thæn løghardag næst war æftir sancte iacobs mæssu a siwtanda vintri waldemars konings oc ærchipiscob æschil hafthi fæm vintær oc thrætivgv varit ærchibiscop ofnæ scane. fran then dag ær hemen war scapather. oc til thes dags ær thænni ræt var sattær: siax thwsandh vintær. oc thry hwndrath oc fyritivgv. oc en. fem manathum minna. o twem vkum oc twem dagum Oc sithan gud war boren i thennæ hem. oc til thes thessi log varo sat. thvsand vintær oc hundrath oc firithugu. oc en vintær. oc siu manatha. oc tolf daga.

---

7. Af Ledreb. 12.

*) vm man fangær lyte.

Far man thæt lyte ær haluæ man bøtær høræ til. tha scal konung hauæ fyritiughu marc. Oc hin fyritiughu marc. ær lyte fik. Oc sua ær fore thæt sar sum giort ær i kirkiæ. ællær i kirkiæ garth. Dyl hin ær gørthe. tha witne hin ær sak søk*ær* hanu*m* a hænd*ær* m*æth* tuiggiæ man*n*æ witne. the asagho. oc hin wære sic m*æth* næfnd.[a] The sum witne bæræ. tha scal huær æghæ æm got su*m* siax marc. for thy. at warth*ær* han skær.[b] tha bøte the ær

*) *Jfr. S. 73-74 (og dertil And. Sun. cap. 61 og sk. Lov 5, 6-7.) Side 74 er dette Stykke blot nærnt med Hensyn til Pladsen, det har i Håndskriftet, og ikke betegnet som den formentlige Fortsættelse af* „Botløst mal“ *eller som det der hedder* „vm vrbotamal“.

witne baro thre marc konunge. oc thre marc hinum ær sar fik.[c] Far han æi witne. tha wære sic mæth thre tyltær.[d] Æn sætær lundæman sar a lanzs man. ællær lanzs man a lundæman i lund. tha ær thæt oc fyritiughu markæ sac.

---

a) *Arn. Magn. 41 har* scutzsiarn *i Stedet for* nærnd.
b) — — - *tilföjer* ær iarn bar.
c) — — - *har i Stedet for de tre sidste Ord* ær iarn bar.
d) — — - *indfører herefter og foran den følgende Sætning:* Bæriæs mæn i kirkiu æller tuttæs, wære swa sum før ær mælt, swa oc lundæmæn i mællin

REGISTRE

til

ANDREÆ SUNONIS

LEX SCANIÆ PROUINCIALIS

og

SKÅNSKE LOV.

I.

ANDR. SUNONIS LEX SCANIÆ PROUINCIALIS.

Liber I.

Side

Liber V.

Liber VI.

Liber VII.

Liber VIII.

Liber IX.

Side

Liber XIV.

Liber XV.

Liber XVI.

Liber XVII.

2.

SKÅNSKE LOV.

---

1. Bog.

2. Bog.

3. Bog.

4. Bog.

5. Bog.

6. Bog.

7. Bog.

8. Bog.

9. Bog.

10. Bog.

11. Bog.

12. Bog.

13. Bog.

14. Bog.

15. Bog.

16. Bog.

17. Bog.

§ 4. Medlemmer optages af Samfundsraadet. Det halvaarlige Bidrag er 1 Rbd. Den der undlader at betale, betragtes som udtraadt af Samfundet. Ethvert Medlem erholder uden Betaling et Exemplar af de efter hans Indtrædelse udgivne Skrifter.

§ 5. Naar Samfundet tæller 500 Medlemmer, paaligger det Raadet, at bringe under Forhandling i Samfundet, hvorvidt nye og udførligere Love skulle vedtages. Indtil da skal Raadet paa det aarlige Møde afgive Beretning om det forløbne Aars Virksomhed og aflægge Regnskab.

Samfundet har udgivet:

I. Hrafnkel Freysgodes Saga, besørget af K. Gislason og oversat af N. L. Westergaard. 1847. Bogladepris 40 Sk.

II. Droplaugarsona saga, besørget og ledsaget med en Analyse og Ordsamling af K. Gislason. 1847. Bogladepris 1 Rbd. 8 Sk.

III. Hervarar saga ok Heiðreks konungs, besørget af N. M. Petersen og oversat af G. Thorarensen. 1847. Bogladepris 72 Sk.

IV. Bjarnar saga Hítdælakappa, besørget og oversat af H. Friðriksson. 1847. Bogladepris 84 Sk.

V. Vápnfirðinga saga, þáttr af Þorsteini hvíta, þáttr af Þorsteini stangarhögg, Brandkrossa þáttr, besørget og oversat af G. Thordarson. 1848. Bogladepris 76 Sk.

VI. Sagan af Þórði hreðu, besørget og oversat af H. Friðriksson. 1848. Bogladepris 72 Sk.

VII. Lucidarius, en Folkebog fra Middelalderen, besørget ved C. J. Brandt. 1849. Boglpr. 80 Sk.

VIII. Tvær Sögur af Gisla Súrssyni, udgivne ved K. Gislason. Med en Forklaring over Kvadene af Dr. S. Egilsson. 1849. Bogladepris 1 Rbd. 32 Sk.

IX. Kong Waldemar den andens Jyske Lov, ved N. M. Petersen. 1850. Bogladepris 84 Sk.

X. Bandamanna Saga, ved H. Friðriksson. 1850. Bogladepris 60 Sk.

XI. Grágás, Islændernes Lovbog i Fristatens Tid, udgivet og oversat af V. Finsen. (Förste Hefte.) 1850. Bogladepris 68 Sk.

XII. Sjurðar kvæði, ved V. U. Hammershaimb. 1851. Bogladepris 1 Rbd. 24 Sk.

XIII. Valdemars sællandske Lov ved P. G. Thorsen. 1852. Bogladepris 80 Sk.

XIV. Eriks sællandske Lov ved P. G. Thorsen. 1852. Bogladepris 1 Rbd. 16 Sk.

XV. Fóstbræðra Saga ved K. Gislason. (Förste Hefte.) 1852. Bogladepris 68 Sk.

XVI. Grettis Saga ved G. Thordarson. (Förste Hefte.) 1853. Bogladepris 1 Rbd. 32 Sk.

XVII. Grágás, udgivet og oversat af V. Finsen. (Andet Hefte.) 1853. Bogladepris 64 Sk.

Til Pressen forberedes:

Fóstbræðra saga ved K. Gislason. (Andet Hefte.)
Grágás, besørget og oversat af V. Finsen. (Tredie Hefte.)
Grettis Saga ved G. Thordarson. (Andet Hefte.)
Hávarðar saga Ísfirðings ved G. Thordarson.
Udsigt over Nordens gamle Literatur ved P. G. Thorsen.

Elucidarius ved K. Gislason.

Njáls saga ved K. Gislason.

Færöiske Kvæder ved V. Hammershaimb. (Andet Hefte.)

Tiltrædende Medlemmer kunne erholde alle af Samfundet udgivne (I–XVII) Skrifter for 12 Rbd. Anmældelser om Indtrædelse i Samfundet modtages saavel hos Samfundsraadets Medlemmer: *K. Gislason* (Forbaabningsholm Nr. 3), *A. F. Krieger* (Kronprindsessegade 401 C), *O. Stephensen* (Boldhusgade 222), *P. G. Thorsen* (Kronprindsessegade 408) og *N. L. Westergaard* (Gammelstrand 7), som i den *Gyldendalske Boglade* (Klareboderne 8) og udenfor Kjøbenhavn hos dennes Commissionærer.

